ΑΙ ΕΝ ΣΚΥΡΩι ΕΟΡΤΑΙ

ΤΩΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΡΟΥΠΕΡΤ ΜΠΡΟΥΚ

(5 Ἀπριλίου 1931)

ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ

ΕΚΠΟΝΗΘΕΝ ΤΗι ΦΡΟΝΤΙΔΙ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΚΥΡΟΥ

Κ. ΜΙΧ. Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Δ. Ν.

«Καὶ τώρα ποὺ τῆς Ἀττικῆς εἶδα
τὸ ἄγιο χῶμα ἂς πεθάνω».—

Rupert Brooke

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
1935

Τῷ ἀξιοτιμῷ συνεθολίτῃ
τῷ Κυβ. Αἰγυπίτῃ
μὲ βαθείαν ἐκτίμησιν
Μέλιμαν

ΑΙ ΕΝ ΣΚΥΡΩΙ ΕΟΡΤΑΙ

ΤΩΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΡΟΥΠΕΡΤ ΜΠΡΟΥΚ

(5 Ἀπριλίου 1931)

ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ

ΕΚΠΟΝΗΘΕΝ ΤΗΙ ΦΡΟΝΤΙΔΙ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΚΥΡΟΥ

Κ. ΜΙΧ. Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Δ. Ν.

«Καὶ τώρα ποῦ τῆς Ἀττικῆς εἶδα
τὸ ἅγιο χῶμα ἂς πεθάνω».—
Rupert Brooke

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
1935

RUPERT BROOKE

23 Ἀπριλίου 1915

Πάνω στὸ γλυκοχάραγμα τοῦ ἔαρος π' ἀρχίζει
Ἡ φύσις νὰ στολίζεται μὲ μυροβόλα ἄνθη
Ποὺ ὁ Θεὸς τὴ δρόσο του ἁλύπητα σκορπίζει
Ἡ νειότ' ὡραίου ποιητοῦ ἐσβέσθη κι' ἐμαράνθη.

* * *

Ὡσὰν τὰ ῥόδα τ' Ἀπριλιοῦ ὅπου μοσχοβολοῦνε,
Ἐμοσχοβόλαγες καὶ σὺ μὲ μιὰ περίσσεια χάρι,
Καὶ πρὶν ἀκόμ' ἀνθίσουνε πίπτουν φυλλορροοῦνε
Ἔτσι μαράθηκες καὶ σὺ σᾶν λεμονιᾶς κλωνάρι

(Ἀπὸ ἕνα ποίημα τοῦ κ. Σοφ. Στεφανίδου διὰ τὸν Brooke)·

5 Ἀπριλίου 1931

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον πραγματευόμενον περὶ τῶν ἐν Σκύρῳ τελεσθεισῶν τὴν 5ην Ἀπριλίου 1931 ἑορτῶν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ Μνημείου τοῦ φιλέλληνος Ἄγγλου Ποιητοῦ Ῥοῦπερτ Μπρούκ, ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν πεπραγμένων τῆς Κοινότητος Σκύρου, κατὰ τὴν διαρρεύσασαν τετραετίαν 1929—1933, ὧν ἐγένετο ἤδη ἡ δημοσίευσις τῇ φροντίδι τοῦ τέως Προέδρου τῆς Κοινότητος Σκύρου κ. Σοφοκλέους Δ. Στεφανίδου.

Ἡ ἐν χωριστῷ τεύχει δημοσίευσις «τῶν ἑορτῶν τοῦ Μπρούκ ἐν Σκύρῳ» ὑπηγορεύθη τόσον ἐκ τῆς σκοπιμότητος τῆς αὐτοτελοῦς ἐμφανίσεως καὶ κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὡς ἀφορῶντος θέμα ἐξόχως τιμῆσαν τὴν Σκῦρον καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ λόγου τῆς φιλόφρονος ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς κρατικῆς δαπάνης ἐν τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ ἐκτυπώσεώς του.

Ἡ Κοινότης Σκύρου πρὸ καιροῦ μοὶ ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῆς περιγραφῆς τῶν ἑορτῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἐν διαφόροις Ἑλληνικοῖς καὶ ξένοις περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσιν ἐγκατεσπαρμένου ὑλικοῦ ἐκ τῶν γενομένων τότε δημοσιογραφικῶν περιγραφῶν, ἣν προθύμως ἀνέλαβον, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἔστω καὶ ἐλαχίστην προσφέρω τῇ φιλτάτῃ μοι Σκύρῳ ὑπηρεσίαν.

Τὸ γεγονὸς ἐξ ἄλλου τῆς ἐν τοῖς δημοσιεύμασι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γενομένης ὑπὸ τρίτων, γνωστῶν καὶ ἀγνώστων προσώπων, ἐξάρσεως τῆς συμβολῆς ἐν ταῖς εἰρημέναις ἑορταῖς, τοῦ προκατόχου μου Προέδρου τῆς Κοινότητος Σκύρου, μεθ' οὗ στενώτατος συγγενικός, ὡς γνωστόν, μὲ συνδέει δεσμός, δὲν ἐκρίθη, κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην μου, ἱκανὸν νὰ μὲ παρεμποδίσῃ εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ παρόντος, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ὑπηρεσιῶν του ἀποδεδειγμένως προσφερθεισῶν τῇ ὁλότητι, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ, ὡς αἱρετοῦ τοπικοῦ ἄρχοντος, ἀποστολῆς.

Ἀπὸ τὴν ἰδίαν Κοινότητα ἔλαβον τὴν εὐχάριστον ἀληθῶς ἐντολὴν νὰ ἐκφράσω τὴν βαθείαν αὐτῆς καὶ τοῦ τόπου εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἰδίᾳ τὸν ἐξοχώτατον ὑφυπουργὸν κ. Χέλμην διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν τόσον γενναιοφρόνως πολύτιμον ἀρωγήν του ἐν τῇ δωρεὰν ἐκτυπώσει τοῦ παρόντος, ἀποτελοῦσαν φωτει-

νὴν ἐκδήλωσιν ἐνισχύσεως καὶ μερίμνης τοῦ ἐπισήμου Κράτους ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶς ἐργαζομένων Μονάδων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, πρὸς προοδευτικὴν τῆς Ἐπαρχιακῆς Ἑλλάδος ἀνάπλασιν.

Ἐπεφορτίσθην δ' ἅμα μὲ τὸ σκληρὸν δ' ἐμὲ καθῆκον νὰ μνημονεύσω ἐν τῇ παρούσῃ θέσει τὸ ὄνομα πολυκλαύστου ἀνδρός, τοῦ ἀλησμονήτου Βουλευτοῦ Καρυστίας Νικολάου Βογιατζῆ, πολυτρόπως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ τόπου μοχθήσαντος καὶ εἰς θερμὴν φροντίδα καὶ σύστασιν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ εἰρημένη εὐμενὴς ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

Ὁ διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶναι νὰ περισωθοῦν ἐν αὐτοτελεῖ ἀναμνηστικῷ τεύχει, αἱ τόσον τιμητικαὶ αὐταὶ διὰ τὴν Σκῦρον καὶ τοὺς κατοίκους της περιγραφαί, ἀναδημοσιευομένων τινων τῶν ὅσων ἔγραψε τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἐποχήν, ζηλευτῆς διὰ τὴν Σκῦρον μας δόξης, ὁ ἑλληνικὸς καὶ παγκόσμιος τύπος καὶ ἐπιφανεῖς προσωπικότητες, ἐκπρόσωποι τῆς ποιήσεως καὶ τῶν γραμμάτων ὅλου τοῦ Κόσμου, διὰ τὴν πατροπαράδοτον ἑλληνικὴν φιλοξενίαν, διὰ τὸ ἀναδημιουργικὸν ἔργον τῆς Κοινότητος Σκύρου καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ φυσικὴν προσήνειαν τοῦ Σκυριανοῦ Λαοῦ.

Σκῦρος Νοέμβριος 1934.

ΜΙΧΑΛΑΚΟΣ ΣΟΦ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Δ. Νομικῆς
Πρόεδρος Κοινότητος Σκύρου

Τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἄγγλου Ποιητοῦ Rupert Brooke ἐν Σκύρῳ. (Φωτ. κ. Ν. Ζωγράφου).

Ι. Ο ΡΟΥΠΕΡΤ ΜΠΡΟΥΚ

Τὴν 23ην Ἀπριλίου τοῦ 1915 ἀπέθνησκεν ἐντὸς ἑνὸς πλωτοῦ Γαλλικοῦ Νοσοκομείου ἔξωθι τῶν ἀκτῶν τῆς Σκύρου ἐκ τῶν κακουχιῶν ἑνὸς καταστρεπτικοῦ πολέμου μία ἀληθινὴ πνευματικὴ δόξα τῆς νεωτέρας Ἀγγλίας, ἕνας ἰδιεολόγος ἐθνικόφρων νέος καὶ ὡραῖος Ἄγγλος Ποιητὴς εἰς ἡλικίαν μόλις 28 ἐτῶν, ἀφοῦ μετέσχε τῆς Ἀμύνης τῆς Ἀμβέρσης καὶ κατηυθύνετο εἰς .τὰ Δαρδανέλλια, ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ.

Παρῆλθεν ἔκτοτε δεκαπενταετία καὶ πλέον καὶ μέσα εἰς τὸ πέρασμα τῶν χρόνων αὐτῶν τὸ ὄνομά του ἐγένετο θρῦλος. Τὸ γεγονὸς πρὸ παντὸς ὅτι συνεισέφερεν εἰς τὸν βωμὸν τῶν ἀθανάτων ἰδανικῶν τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν τὴν ἀνθηράν του νεότητα, προσέδιδεν εἰς τὸν προώρως ἐκλιπόντα ποιητὴν ἰδιαιτέραν αἴγλην.

Ἡ φήμη του πολὺ ἐνωρὶς ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς γεννετείρας του καὶ πτερυγίζουσα ἔφθασε μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ διανοούμενος κόσμος ὅλων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν ἠσθάνθη τὸ καθῆκον νὰ τιμήσῃ τὴν μνήμην τοῦ ὡραίου Ἀπολλωνίδου, ὡς ἑνὸς συμβόλου τῆς ἀθανάτου ποιήσεως.

Ἕνας ἐκλεκτὸς ἐκπρόσωπος τῆς ποιήσεως καὶ τῶν Γραμμάτων, ὁ διαπρεπέστατος Βέλγος συγγραφεὺς καὶ λόγιος κ. Παῦλος Βάντερμπορτ, Διευθυντὴς τοῦ Συλλόγου «Lanterne Sourde» καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Rupert Brooke, ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἐμψυχωτὴς τῆς ὡραίας ἰδέας, ὁ ἀκαταπόνητος ὀργανωτὴς τῆς ἑορτῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ Μνημείου τοῦ Ποιητοῦ ἐν Σκύρῳ καὶ ὁ δημιουργὸς ἑνὸς ἔργου μεγαλειώδους.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον 1929 κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ κ. Βάντερμπορτ τὴν δὲ πέμπτην ἰδίου μηνὸς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐφιλοξένησεν εἰς τὰς στήλας του τὴν κάτωθι ἔκκλησιν τοῦ ἐπιφανοῦς Βέλγου πρὸς τοὺς Ἕλληνας λογίους καὶ φίλους τῶν γραμμάτων.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν νῆσον Σκῦρον, ὑπὸ τὸν μητρικὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος ἀναπαύεται, ἐπάνω σὲ βραχῶδες ἀκρωτήριον, ὁ νεκρὸς τοῦ νεαροῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1915 εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ὀκτὼ ἐτῶν, ἐνῷ διέπλεε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Εἶχε γράψῃ πολλὲς ἀσπίλες καὶ ὡραῖες σελίδες. «Ποιήματα», «Τὸ 1914 καὶ ἄλλα ποιήματα», «Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν», ὥστε νὰ στολίσῃ τὸ μέτωπόν του ὁ φωτοστέφανος τῆς δόξης.

Δὲν προτίθεμαι διὰ τοῦ παρόντος ἄρθρου νὰ σχολιάσω τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἀπὸ τὸν κ. Ἀλιθέρσην, ἔκδοσις »Γράμματα» Ἀλεξανδρείας.

Ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ὕστερα ἀπὸ μακρυνὰ ταξείδια κατετάχθη, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου, εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ναυτικόν, ὅτι

ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Ἀμβέρσης ἐν Βελγίῳ καὶ ὅτι ἀφοῦ προσήγγισε εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν ἐνῷ διηυθύνετο μὲ τὸν στόλον πρὸς τὰ Δαρδανέλλια.

Εἰς τὴν γραφικὴν νῆσον ποὺ εἶνε μακρυὰ ἀπὸ τὸν θόρυβον τοῦ κόσμου, θὰ ἀνεγείρωμεν, τὸν Ἀπρίλιον προσεχοῦς ἔτους μνημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε ἔργον Ἕλληνος γλύπτου. Οὐδόλως ἐσκέφθημεν νὰ διαταράξωμεν τὴν ἁπλῆν καὶ ἥσυχον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἐκεῖ πέραν ὁ τάφος τοῦ ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον ἐστόλισαν αἱ φροντίδες μητρός, δοκιμασθείσης ὑπὸ τοῦ θανάτου τῶν τριῶν υἱῶν της. Μεταξὺ τῶν ζώντων, ἐν μέσῳ τῶν ταπεινῶν κατοίκων τῆς μικρᾶς νήσου Σκύρου μὲ τὰ λευκὰ σπίτια της, θὰ ἔχῃ τὴν καλλιτέραν του θέσιν τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμπιστευθῇ

Γενικὴ ἄποψις τῆς κωμοπόλεως Σκύρου. (Φ. Ἔκδοσις Κοινότητος Σκύρου).

εἰς τοὺς συμπαθεῖς κατοίκους της. Θὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ἕνα μεγάλο ὀρειχάλκινον ἄγαλμα ποῦ θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν μνήμην τὸν θάνατον τοῦ Ρουπερτ Μπρούκ καὶ τὴν λάμψιν ποῦ ἄφησαν ὅλοι οἱ ποιηταὶ τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν πολὺ γρήγορα, εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητός των. Τὸ βάθρον θὰ λαξευθῇ ἐπὶ μαρμάρου τῆς Σκύρου καὶ θὰ φέρῃ κάτωθεν μεταλλίου ἐξεικονίζοντος ἐν ἀναγλύφῳ τὴν ὡραίαν κατατομὴν τοῦ ποιητοῦ, διπλῆν ἀφιέρωσιν: »Εἰς τὸν Ἄγγλον ποιητὴν Ρουπερτ Μπρούκ.—Εἰς τὴν ἀθάνατον ποίησιν». Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἔργον θὰ λάβῃ χαρακτῆρα παγκόσμιον καὶ θὰ μπορῇ νὰ ἀρέσῃ εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, παρ' ὅλην τὴν βίαν καὶ τὸν ἐγωϊσμὸν τοῦ αἰῶνος πιστεύουν ἀκόμη εἰς τὸ γόητρον καὶ τὸ θέλγητρον τῆς ποιήσεως. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς πάσης χώρας ποὺ κατελήφθησαν ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὡραίας τέχνης, ἥτις ὑπερβαίνει ὅλα τὰ σύνορα τῶν κρατῶν, ἡ νῆσος Σκῦρος θὰ γίνῃ ὁ τόποςἑνὸς συγκινητικοῦ προσκυνήματος,πῦ θὰτὸν προστατεύῃ ἡ διαύγεια οὐρανοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον οἱ θεοὶ δὲν εἶπαν ἀκόμη τὴν τελευταίαν των λέξιν.

Ἡ ἐπιτροπὴ Ρουπερτ Μπρούκ κατηρτίσθη ἐφέτος εἰς τὸ Κάϊρον ἀπὸ τὸν διεθνῆ καλλιτεχνικὸν καὶ φιλολογικὸν σύνδεσμον «Lanterne Sourde» ὅστις ἱδρύθη τῷ 1921 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Βρυξελλῶν καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Βέλγιον, εἰς δύο μακρυνὰ σημεῖα, διὰ τὴν φιλικὴν προσέγγισιν τῶν συγγραφέων καὶ τῶν διανοουμένων τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐν προκειμένῳ νὰ σημειώσω ὅτι ὁ σύλλογος μας εἶνε ὁ πρῶτος ποῦ ἀνέλαβε μεταφράσεις καὶ διαλέξεις νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀραβικὴν ποίησιν τῆς σημερινῆς Αἰγύπτου εἰςτοὺς εὐρωπαϊκοὺς κύκλους τοῦ Καΐρου.Δὶς τοῦμηνός, μὲ μίαν ἐπιτυχίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεριμέναμεν τόσον μεγάλην, ὁ «Φανὸς» ποῦ εἶχε ὑποδεχθῇ ἐν Βρυξέλλαις πλείστους ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς, συνεκέντρωσεν εἰς τὸ Κάϊρον τοὺς σπουδαιοτέρους ἐκ τῶν κατοικούντων ἐκεῖ Αἰγυπτίους, Ἕλληνας, Ἄγγλους, Γάλλους, Ἰταλοὺς καὶ Βέλγους λογίους καὶ διανοουμένους.

Ἡ ἐπιτροπὴ Ρουπερτ Μπρούκ, ἥτις συμπεριλαμβάνει Ἕλληνας, Ἄγγλους, Αἰγυπτίους καὶ Βέλγους—τοὺς κ.κ. Καβάφην, Α. Πολίτην, Ρ. Α. Φάρνες, Χαλὶλ Μουτράν, Ἀχμέτ Σωκύ, Ἐρρῖκον Νάς, Παῦλον Βαντερμπόργκτ—ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Βενιζέλου, τοῦ λόρδου Λόϋδ, ὑπάτου ἁρμοστοῦ τῆς Ἀγγλίας ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦ σὲρ Πέρσυ Λώρραιν, Ἄγγλου πρεσβευτοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ κ. Π. Μεταξᾶ, πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Καΐρῳ καὶ τοῦ κ. Κακλαμάνου, Ἕλληνος πρεσβευτοῦ ἐν Λονδίνῳ.

Δύο Ἕλληνες ζωγράφοι, ἀνεγνωρισμένου ταλέντου, ὁ κ. Στεφανόπουλος καὶ ἡ κυρία Ἀλεξανδρίδου ἡ ὁποία μᾶς προσέφερε διὰ νὰ ἐκτεθῇ εἰς πώλησιν ὑπὲρ τοῦ ἐράνου ὡραῖον πίνακα παριστάνοντα τὴν νῆσον, ὅπου ἀναπαύεται ὁ Ρουπερτ Μπρούκ, μαζὶ μὲ τὸν ἔξοχον γλύπτην Τόμπρον, θὰ εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπιτροπῆς μας εἰς τὴν Σκῦρον, ὅπου θὰ μεταβοῦν ἐντὸς ὀλίγου διὰ νὰ μελετήσουν τὸν τόπον.

Σήμερον, ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιτροπῆς Ρουπερτ Μπρούκ, ἡ ὁποία μὲ ἔστειλε εἰς Ἀθήνας, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ δηλώσω ὅτι αἱ στῆλαι τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» εἶνε ἀνοικταὶ διὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι ἔρανον. Τολμῶ νὰ πιστεύω ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἰδεαλισμὸς θὰ ἀπαντήσῃ μὲ γενναιοδωρίαν εἰς τὴν παροῦσαν ἔκκλησιν καὶ ὅτι τὸ εὐγενὲς παράδειγμα τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιτίμου προέδρου μας κ. Βενιζέλου θὰ τὸ ἀκολουθήσουν ὅλοι μὲ ἐνθουσιασμόν. Τὰ ἐμβάσματα πρέπει νὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα» μὲ τὴν σημείωσιν: «Διὰ τὸ μνημεῖον Ρουπερτ Μπρούκ.» Τὰ ὀνόματα τῶν συμμετεχόντων εἰς τὸν ἔρανον θὰ δημοσιεύωνται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ τὰ παραλαμβάνωμεν διὰ τὴν καταχώρησίν των ἐπὶ τῶν πρώτων σελίδων τῆς τιμητικῆς βίβλου, τὴν ὁποίαν θὰ δημοσιεύσωμεν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκύρου. Ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ συγκεντρώσῃ ταχέως ἐν Εὐρώπῃ καὶ Αἰγύπτῳ τὸ στρογγυλὸν ποσὸν τῶν 400.000 δραχμῶν. Ἔχομεν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι μέρος τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὴν γενναιοδωρίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ παραμένει ἡ πατρὶς τοῦ ὡραίου. Ἐγὼ δὲ προσωπικῶς ὀφείλω εἰς αὐτὴν πλείστας φωτεινὰς ἀναμνήσεις, ὥστε νὰ χαιρετίσω πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου τὴν ἀρχαίαν δόξαν της, τοὺς συγχρόνους ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας της καὶ τὴν θαρραλέαν προσπάθειαν τῶν σημερινῶν τέκνων της ποῦ δημιουργοῦν τὴν ἀναγέννησιν.

ΠΑΥΛΟΣ ΒΑΝΤΕΡΜΠΟΡΓΚ

Διευθυντὴς τοῦ συλλόγου «Lanterne Sourde». Γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς Ρουπερτ Μπρούκ

Ἐπιστρέψας ὁ κ. Βάντερμπορτ εἰς τὸ Βέλγιον ἤρχισε τὴν ἐντατικὴν καὶ δραστηρίαν προσπάθειάν του πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ τόσον ὡραίου αὐτοῦ ἰδανικοῦ.

Ἔσπευσε τότε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐκπροσωποῦντας τὴν Κοινότητα Σκύρου. Ἡ ἰδέα δὲ ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ μνημείου τοῦ ἄγγλου ποιητοῦ Μπρούκ ἐν Σκύρῳ θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς τὸν τόπον μεγίστας ὠφελείας, ἔκαμε τὴν Κοινότητα Σκύρου νὰ σπεύσῃ νὰ προσφερθῇ εἰς κάθε δυνατὴν θυσίαν, διὰ νὰ γίνῃ τὸ μέχρι τότε ὄνειρον πραγματικότης.

Διεγίγνωσκεν ἐπαρκῶς ἡ Κοινοτικὴ τοῦ τόπου Ἀρχὴ τὰς βαρείας εὐθύνας, ἃς θὰ ὑπεῖχεν, ἂν ὀλιγώρει, ἂν ὁπωσδήποτε παρημέλει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος.

Καὶ εἶναι πλέον ἢ βέβαιον ὅτι τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον θὰ ἐματαιοῦτο ἂν ἡ Κοινότης Σκύρου δὲν ἔσπευδε διὰ ψηφίσματός της νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐπιτροπὴν τὸν διαβεβαίωσιν καὶ ὑπόσχεσίν της περὶ ἐνισχύσεως τῆς τελευταίας εἰς τὸ τόσον δυσχερὲς ἔργον της.

Ἡ ἀλληλογραφία ποὺ ἐπὶ μίαν διετίαν καὶ πλέον διημείφθη μεταξὺ τῆς Κοινότητος Σκύρου καὶ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Ροῦπερτ Μπρούκ εἶναι ὀγκώδης φυλασσομένη ἐπιμελῶς εἰς εἰδικὸν φάκελλον τῶν γραφείων τῆς πρώτης.

Μίαν ἁπλῆν ἀλλ' ἀδρὰν εἰκόνα τῶν ἐκατέρωθεν ἐπικρατησάντων αἰσθημάτων καὶ τῶν καταβληθεισῶν προσπαθειῶν δίδει ἡ κατωτέρω παράθεσις τῶν δύο ἀρχικῶς ἀνταλλαγεισῶν ἐπιστολῶν.

Ὁ κ. Βάντερμπορτ ἔγγραφε πρὸς τὴν Κοινότητα Σκύρου ἐκ Binche τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1929 τὰ ἑξῆς:

Κύριοι,

Ἔλαβον τὸ ἀπὸ 12ης Σεπτεμβρίου 1929 ψήφισμά σας διὰ τῆς εὐγενοῦς μεσολαβήσεως τοῦ Κυρίου Στεφανοπούλου καὶ τῆς Κυρίας Ἀλεξανδρίδου—Στεφανοπούλου, ἀπεσταλμένους παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς μας εἰς Σκῦρον.

Τόσον περισσότερον ἐννοῶ τὴν ἐπιθυμίαν σας νὰ ἰδῆτε τὸ μνημεῖον ἐγειρόμενον πλησιέστατα εἰς σᾶς, καθόσον ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχα ἀπαιτήσει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅπως τὸ μνημεῖον αὐτὸ τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸν ὡραῖον ἄγγλον ποιητὴν Rupert Brooke καὶ εἰς τὴν αἰωνίαν Ποίησιν, ἐγερθῇ πλησίον τῆς πόλεως, τῆς Σκύρου, διὰ νὰ συμμετέχῃ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ τῶν ἑορτῶν τῆς χώρας.

Ἤλθα εἰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη παρελθόντος Μαΐου καὶ κατόπιν συνεντεύξεώς μου μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Κυρίου Βενιζέλου, ἐπιτίμου προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς μας ὅστις ἐνεθουσιάσθη μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ καὶ μοὶ ὑπεσχέθη τὴν ὑποστήριξίν του, ἤνοιξα τὴν στήλην ἐράνων εἰς τὸ »Ἐλεύθερον Βῆμα» τοῦ ὁποίου ἡ συνεργασία μᾶς εἶναι πολυτιμοτάτη. Ἡ ὑποδοχὴ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ἔκαμε εἰς τὴν ἰδέαν μᾶς θὰ μείνῃ γιὰ μᾶς μιὰ θαυμασία ἀπόδειξις τοῦ ἰδεαλισμοῦ τῆς ὡραίας σας Πατρίδος διὰ τὴν ὁποίαν τρέφομεν ἕνα εἰλικρινῆ θαυμασμόν.

Ὅπως δώσωμεν ἄλλωστε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην ἔνδειξιν τῆς ἐκτιμήσεώς μας, ἐνεπιστεύθημεν τὴν φροντίδα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μνημείου εἰς ἕνα Ἕλληνα καλλιτέχνην πλήρη ταλάντου τὸν γλύπτην Μιχαὴλ Τόμπρον, ἀντὶ νὰ ἐκλέξωμεν

ἕνα γλύπτην ἄγγλον, βέλγον ἢ γάλλον ἐκ τῶν γνωστοτέρων. Δὲν σᾶς ἀποκρύπτω, Κύριοι, ὅτι μερικὰ πρόσωπα, ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, μοῦ εἶχαν προτείνει νὰ ἐγείρωμεν τὸ μνημεῖον εἰς μίαν πλατείαν ἢ δημόσιον κῆπον τῶν Ἀθηνῶν, ὡς εἶχε γίνει διὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Βύρωνος. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ δυσκολία θὰ ἦτον ὀλιγώτερον μεγάλη καὶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ παρεδίδομεν ἐπισήμως τὸ μνημεῖον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς γίνεται συνήθως, χωρὶς νὰ ἔχωμεν νὰ ὑποστῶμεν ἔξοδα ἀπαλλοτριώσεως, ἄτινα καὶ δὲν προεῖδον.

Ἐν τούτοις, καθ' ὁ ποιητής, ἐπεφύλαξα διὰ τὴν Σκῦρον τὴν προτίμησίν μου. Οἱ ἐξαίρετοι φίλοι μου Κος καὶ Κα Στεφανοπούλου μοὶ ὡμίλησαν διὰ τὴν νῆσόν σας μὲ τόσην καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν καὶ θαυμασμόν, ὥστε ἐπέμεινα εἰς τὴν ἀρχικήν μου ἰδέαν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ἐκ μέρους σας θὰ κάμετε πᾶν τὸ δυνατόν, διὰ νὰ προσφέρετε τὴν πλήρη συνεργασίαν σας εἰς ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ φέρῃ τὴν φήμην τῆς Σκύρου εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Παρεκάλεσα τὸν Κύριον Σοφοκλῆν Στεφανίδην νὰ συμμετάσχῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Τμήματος τῆς Ἐπιτροπῆς Rupert Brooke, ὅπως ἡ ἀξιότιμος κοινότης σας, διερμηνεὺς ἑνὸς ἐργατικοῦ καὶ συμπαθοῦς πληθυσμοῦ ἀντιπροσωπεύηται μεταξύ μας. Θὰ σᾶς καθιστᾷ τοιουτοτρόπως ἐνημέρους τῆς προόδου τοῦ ἔργου καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς σύνδεσμος μεταξύ μας, ἰδίως ὅταν θὰ πρόκειται νὰ διοργανωθῇ ἀμέσως ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων, ἥτις θὰ λάβῃ χώραν ἐλπίζομεν, τὸν Μάϊον τοῦ 1930.

Ὁ κ. καὶ ἡ Κα Στεφανοπούλου μοὶ ἀνήγγειλαν ὅτι ἡ Κοινότης σας θὰ προσφέρῃ εἰς ἔνδειξιν ἀλληλεγγύης, τὸ ἀναγκαιοῦν μάρμαρον Σκύρου διὰ τὸ πάγιον βάθρον τοῦ χαλκίνου ἀγάλματος. Ἐν ὀνόματι τῆς Ἐπιτροπῆς, σᾶς προσφέρω, Κύριοι, τὰς συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχαριστίας μας.

Ἡ χειρονομία αὐτή, πιστεύσατέ με, θὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Ἑλλάδι. Θὰ ἀναγγείλωμεν τὴν δωρεὰν σας εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐρανων τὸν ὁποῖον θὰ δημοσιεύσωμεν πρὸ τῆς τελετῆς. Θὰ σᾶς ἤμην ὑπέχρεως, ὡς πρὸς τοῦτο νὰ μοὶ ἀποστείλητε μίαν ἐπίσημον ἐπιβεβαίωσιν, ἐκ μέρους τῆς ἀξιοτίμου Κοινότητός σας. Μόλις τὴν λάβωμεν θὰ παρακαλέσωμεν τὸν γλύπτην κ. Μιχαὴλ Τόμπρον, καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους μας Κον καὶ Καν Στεφανοπούλου νὰ σᾶς δώσουν τὰς ἀναγκαίας λεπτομερείας ὡς πρὸς τὰς ἀκριβεῖς ἀναλογίας τοῦ βάθρου καὶ τῆς ἐργασίας.

Ἀνήγγειλα τὴν πρόθεσίν σας εἰς ὅλας τὰς προσωπικότητας ποῦ ἀπαρτίζουν τὸ βελγικὸν τμῆμα τῆς Ἐπιτροπῆς Rupert Brooke αἱ ὁποῖαι εἶχον συνέλθει εἰς τὰς Βρυξέλλας τὴν 21 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐν Βελγίῳ Ἕλληνος πρεσβευτοῦ. Ἡ χειρονομία σας ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν ὅλων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τοποθεσίαν, εἶμαι εὐτυχὴς καθιστῶν εἰς ὑμᾶς γνωστὸν ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ γλύπτου Μιχαὴλ Τόμπρου καὶ τῶν Κου καὶ Κας Στεφανοπούλου συνάδει τῇ ἡμετέρᾳ εὐχῇ. Βασιζόμενος ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν, ἃς μοὶ ἐπρομήθευσαν καὶ τῶν ὁποίων κατέστησα ἐνήμερον τὸν κ. Φάρνες, ἄγγλον ἑλληνιστήν, γενικὸν ταμίαν τῆς Ἐπιτροπῆς μας, ὁρίζω τὴν ἐκλογήν μας διὰ τὴν γραφικὴν τοποθεσίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος ὅπου τὸ μνημεῖον θὰ εὑρίσκεται, ὡς μοὶ λέγουν, πλησίον τῆς πόλεώς σας, ἐντὸς ὡραίου πλαισίου, ἔναντι τῆς θαλάσσης.

Ἐν τούτοις, Κύριοι, ἐπισύρω τὴν εὐγενῆ σας προσοχὴν ἐπὶ ἑνὸς πράγματος, ὅπερ ἔχει δι' ἡμᾶς μεγίστην σημασίαν Ὡς σᾶς ἔλεγον ἀνωτέρω, ἐὰν

προσεφέραμεν τὸ ἄγαλμα εἰς τὸν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν θὰ εἴχαμεν ἔξοδα ἀπαλλοτριώσεως διότι θὰ μᾶς ἐπέτρεπον βεβαίως νὰ ἐγείρωμεν τὸ μνημεῖον αὐτό, εἰς μίαν πλατείαν, ἢ δημόσιον κῆπον. Ἀφοῦ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν μεριδὰ ἔξοδα ἀπαλλοτριώσεως εἶναι ἀναγκαῖα τολμῶ νὰ πιστεύσω ὅτι αὐτὰ θὰ περιορισθοῦν εἰς τὸ ἐλάχιστον ὅριον (εἰς τὸ μινιμουμ) χάρις εἰς τὴν ἐπίσημον μεσολάβησιν τῆς Κοινότητος Σκύρου. Οὐδαμῶς προτιθέμεθα, ἐννοεῖται, νὰ παραβλάψωμεν τὰ συμφέροντα οὐδενός, καθ' ὃ ὑπεράγαν σεβόμενοι τὴν προσπάθειαν τῶν ἐργαζομένων. Ἀλλὰ κρατοῦμεν εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν τὴν βεβαίωσιν ὅτι χάρις εἰς ὑμᾶς καὶ χάρις ἐπίσης εἰς τὴν καλὴν θέλησιν τῶν ἰδιοκτητῶν, καμμία ὑπερβολικὴ κερδοσκοπία δὲν θὰ λάβῃ χώραν. Διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, δὲν εἴχαμεν προΐδει αὐτὰ τὰ ἔξοδα ἐπὶ πλέον. Ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἀπαλλοτριώσεως ἐπισήμου χαρακτῆρος τὴν καθιστῶ γνωστὴν εἰς τὸν Κύριον Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ὅπως καταστῇ, ὡς ὑμεῖς, ἐνήμερος τῆς καταστάσεως.

Συνεπῶς σᾶς παρακαλῶ, Κύριοι, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἀναθέσητε ἐπισήμως εἰς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Κοινότητος τὴν φροντίδα νὰ ἀρχίσῃ τὰ διαβήματα παρὰ τοῖς ἰδιοκτήταις. διότι θὰ ἐπιθυμούσαμεν νὰ μάθωμεν τὸ γρηγορώτερον εἰς τί ποσὸν θὰ ἀνέλθῃ ἡ ἀπαιτηθησομένη δαπάνη, ἡ περιορισθησομένη εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ἀργότερον θὰ σᾶς γράψω ἀναφορικῶς μὲ τὴν διοργάνωσιν τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων. Νομίζετε ὅτι ἡ ὁδὸς ἡ ὁδηγοῦσα εἰς Σκῦρον θὰ ἔχῃ τελειώσει διὰ τὸν Μάϊον; Θὰ ἦτο τοῦτο εὐκταῖον διότι θὰ ἔχετε τότε πολλοὺς ἐπισκέπτας. Ἐν ἀναμονῇ ἐπιστολῆς σας, σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε Κύριοι, διὰ τὴν ἀξιότιμον Κοινότητά σας, καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Σκύρου τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπείρου μας ἐκτιμήσεως καὶ τῶν διακεκριμένων αἰσθημάτων μας.

Διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν Bupert Brook
ΠΑΥΛΟΣ ΒΑΝΤΕΡΜΠΟΡΓΚ
Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ γραμμάτων

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἐγένετο ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἡ κάτωθι ἀπάντησις :

Ἐν Σκύρῳ τῇ 6 Νοεμβρίου 1929.

Εὐγενέστατε Κύριε,

Διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ φιλοτίμου μεσολαβήσεως τοῦ κ. Στεφανοπούλου καὶ τῆς κ. Στεφανοπούλου Ἀλεξανδρίδου ἐλάβομεν τὴν ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1929 ἐπιστολὴν ὑμῶν τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον ἀνεγνώσαμεν ἐγὼ καὶ τὸ Συμβούλιόν μου μὲ ἀληθινὴν συγκίνησιν καὶ χαράν. Ἕνα αἴσθημα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης πλημμυροῖ ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πατρίδος μου διὰ τὴν προσγενομένην ὑψηλὴν καὶ φιλόφρονα τιμὴν εἰς τὸν τόπον μας διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ἱεροῦ Μνημείου εἰς τὸν ἐπιφανῆ Ἄγγλον Ποιητὴν Rupert Brooke ἐν τῇ ἱστορικῇ ἡμῶν νήσῳ. Ἡ τιμητικὴ αὕτη προτίμησις ὑμῶν οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς πατρίδος μου, ὅστις θερμὴν ἔχει ἤδη ἐκδηλώσει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σᾶς ἐνισχύσῃ εἰς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐπίμοχθον ἔργον τὸ ὁποῖον ἀναλάβατε νὰ ἐπιτελέσητε εἰς αἰωνίαν μνήμην τοῦ Ποιητοῦ Brooke καὶ τῆς ἀθανάτου Ποιήσεως! Ἰδιαιτέρως δ' ἐγὼ ὅστις ἐτιμήθην διὰ τῆς συμμετοχῆς μου ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Τμήματι τῆς Ἐπιτροπῆς R. Brooke ὑφ' ὑμῶν, αἰσθάνομαι ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀφιερώσω ὅλας μου τὰς δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσιν ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν.

Ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἡμῶν εἰλικρινοῦς διαθέσεως, ἀνάλογον τῆς οἰκονομικῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Κοινότητος ἀντοχῆς, ἀποτελεῖ ἡ ἐκ μέρους αὐτῆς δωρεὰ τοῦ ἀναιγκαιοῦντος μαρμάρου Σκύρου διὰ τὸ πάγιον βάθρον τοῦ χαλκίνου ἀγάλματος εἰς ἔνδειξιν ἀλληλεγγύης καὶ τιμῆς πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Ἄγγλου ποιητοῦ.

Ἡ τοποθεσία »Ἁγία Τριὰς» ἥτις ὑφ' ὑμῶν προεκρίθη διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ Μνημείου εἶναι ἀληθῶς γραφικὴ καὶ περίβλεπτος. Εὑρισκομένη ἐν θαυμασίῳ ὑψώματι κάτωθι τοῦ ἀρχαίου Φρουρίου καὶ πλησίον τοῦ Πελασγικοῦ τοίχους »Παλαιοπύργου» ἔχει κατέναντι τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸν ἀπέραντον καὶ γραφικὸν ὁρίζοντα τῆς ἀνατολῆς!

Βεβαιωθῆτε, εὐγενέστατε Κύριε, καὶ τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην διαβιβάσατε σᾶς παρακαλῶ εἰς τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς R. Brooke, ὅτι ἡ ἀπαλλοτριωτέα περιοχὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀνήκουσα εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν διαφόρων προσώπων θὰ ἀπαιτήσῃ μικράν, θὰ ἠδυνάμην νὰ εἴπω ἐλαχίστην δαπάνην. Τόσον ἡ ἐπίσημος ἡμῶν μεσολάβησις ὅσον καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν συμπολιτῶν ἡ εὐγένεια καὶ καλὴ θέλησις, χάρις εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ σκοποῦ, ἀποκλείουν κάθε ὑπόνοιαν κερδοσκοπικῆς διαθέσεως τούτων.—Ἄλλως τε πᾶσαν τοιαύτην τυχὸν ἐκδηλωθησομένην πρόθεσιν, τοῦθ' ὅπερ οὐδέποτε φανταζόμεθα, θὰ καθίστα ἀπραγματοποίητον καὶ ἀνέφικτον ὁ ἐπίσημος καὶ κοινωφελὴς χαρακτὴρ τῆς διὰ παρεμβάσεως ἡμῶν καὶ διὰ προεδρικοῦ διατάγματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐνεργηθησομένης ἀπαλλοτριώσεως.

Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον μοὶ ἀνέθηκε, συνεπείᾳ τῆς ὑμετέρας ὑποδείξεως τὴν ἐντολὴν καὶ φροντίδα τῶν μετὰ τῶν ἰδιοκτητῶν διαπραγματεύσεων, ἃς καὶ ἤρχισα ἤδη καὶ συνεχίζω εἰσέτι λόγῳ τῆς ἐκ Σκύρου ἀπουσίας τινων ἐξ αὐτῶν. Ἀδιστάκτως φρονοῦμεν καὶ περὶ τούτου νὰ ἔχετε θετικὴν τὴν ἡμετέραν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ ἀπαιτηθησομένη πρὸς τοῦτο δαπάνη θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 40 χιλιάδων δραχμῶν πάσῃ θυσίᾳ, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει θὰ ὑπερβῇ τὰς 50 χιλιάδας δραχμὰς ὅπερ θέλει ἀκόμη περιορισθῇ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ γηπέδου.

Ἀναγνωρίζοντες ὅθεν τὸ μέγεθος τῆς προσγενομένης εἰς τὴν νῆσον ἡμῶν τιμῆς ἐνεργοῦμεν δραστηρίως πρὸς πλήρη ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως διὰ διανοίξεως κοινοτικῆς πλατείας πρὸς τοποθέτησιν Ἡρῴου πεσόντων, διὰ δενδροφυτειῶν, ἔργων ὁδοποιΐας, ὑδρεύσεως καὶ ἠλεκτροφωτισμοῦ, ἅτινα ταχέως θέλουν περαιωθῇ.

Διὰ τὴν πλήρη δὲ τῆς ἀμαξιτῆς μας ὁδοῦ Σκύρου-Λιναργιᾶς ἀποπεράτωσιν διὰ θερμῆς ἐκκλήσεως ἡμῶν πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως μας ἐζητήσαμεν τὴν παροχὴν ἀναλόγου πιστώσεως.

Ἡ Σκῦρος, Κύριε Vanderborght, ἡ ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων τόσον παγκοίνως γνωστὴ διὰ τὴν ἔνδοξον ἀρχαίαν της ἱστορίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα συνεδέθη ἀρρήκτως μὲ τὰ τετιμημένα ὀνόματα τοῦ Θησέως, τοῦ Ἀχιλλέως τοῦ Νεοπτολέμου καὶ ἄλλων ἐνδόξων μεγάλων ἀνδρῶν, ἀφοῦ τὴν γῆν της ἐπεφύλαξεν ἡ Μοῖρα διὰ τὴν Ταφὴν τοῦ Μεγάλου Ποιητοῦ καὶ ἐξέλεξε ἡ Σὴ Ἐπιτροπὴ Rupert Brooke διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἱεροῦ μνημείου καὶ ἀνδριάντος, μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἀναμένει τῷ 1930 μαζὺ μὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ ὡραίου Ποιητοῦ νὰ φιλοξενήσῃ καὶ ὑποδεχθῇ ὑμᾶς τοὺς ὑψηλοὺς αὐτῆς ἐπισκέπτας.

Σᾶς παρακαλῶ ὅθεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήξεως καὶ ἀπείρου ἐκτιμήσεως ἐμοῦ καὶ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου, ὅπερ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐκπροσωπῶ.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ Δ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Πρόεδρος Κοινότητος Σκύρου

Βραδύτερον, μὴ προβλεφθείσης ἐπακριβῶς τῆς διὰ τὸ χάλκινον Μνημεῖον ἀπαιτηθησομένης δαπάνης, ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ἀντεμετώπισε δυσχερείας τινας οἰκονομικῆς φύσεως, ἀδυνατοῦσα νὰ ἀγοράσῃ ἰδίᾳ δαπάνῃ τὰ γήπεδα τῆς ἁγίας Τριάδος. Καὶ τὴν δυσχέρειαν ὅμως ταύτην ἔσπευσεν ἡ Κοινότης Σκύρου νὰ ὑπερνικήσῃ, προσφερθεῖσα καὶ ὑποβληθεῖσα καὶ εἰς τὴν θυσίαν τῆς παρ' αὐτῆς ἐξαγορᾶς τῶν γηπέδων τῆς μαγευτικῆς αὐτῆς τοποθεσίας, ἥτις τελικῶς προεκρίθη διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Μνημείου τῆς ποιήσεως.

Ἀντὶ τιμήματος 40,000 δραχμῶν ἠγοράσθη ὁλόκληρος ἡ ἀναγκαιοῦσα περιοχή, ἐξουδετερωθεισῶν τῶν παρεμβληθεισῶν δυσχερειῶν διὰ τῆς κοινῆς ὅλων τῶν κατοίκων συνεργασίας καὶ διὰ τῆς ἐνθέρμου ὑποστηρίξεως τῶν προσπαθειῶν τῆς Κοινότητός μας, ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις Σύνδεσμον Σκυρίων καὶ ἰδίᾳ τὸν Πρόεδρόν του συμπολίτην κ. Κων. Φαλτάϊτς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ἐράνων εἶχεν ἀναθέσει εἰς ἕλληνα Γλύπτην τὸν διακεκριμένον καλλιτέχνην μας κ. Μιχαὴλ Τόμπρον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μνημείου καὶ ἀνδριάντος, ὅστις προκειμένου νὰ χυθῇ εἰς χαλκὸν ἐστάλη εἰς τὰς Βρυξέλλας.

Κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1930 εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν αἴθουσαν τοῦ «Κενταύρου» ἐν Βρυξέλλαις, ἐγένετο ἡ ἐπίδειξις τοῦ Μνημείου τὸ ὁποῖον ἀφιερώθη «εἰς τὸν Ῥοῦπερτ Μπρούκ καὶ εἰς τὴν ἀθάνατον ποίησιν» παρουσίᾳ διακοσίων καὶ πλέον κεκλημένων διανοουμένων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἕλλην Πρεσβευτὴς κ. Καψαμπέλης.

Εἰς μίαν ἀνταπόκρισίν του, ἕνας ἔκτακτος συνεργάτης τοῦ «Ἐλ. Βήματος» ἔγραφε τότε σχετικῶς εἰς τὸ φύλλον τῆς 23 Νοεμβρίου 1930, ὅπου εἰκονίζετο ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐκλεκτῶν λογίων καὶ ἡ Σκῦρος τὰ ἑξῆς :

—Τὸ ὑψηλὸν ἄγαλμα—χυθὲν ἐνταῦθα χάλκινον—ἐγείρεται ἁρμονικὸν καὶ ὑπερήφανον εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης. Δὲν τὸ καταυγάζει ἀκόμη ὁ ἑλληνικὸς ἥλιος, ἀλλ' ὅπως εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον τῶν ἠλεκτρικῶν φώτων ἐμφανίζεται εἰς ὅλην τὴν ἀγνήν του γυμνότητα καὶ ὅλην τὴν ἀττικήν του καλλονήν.—Εἶναι τὸ νέον, εὐθὺ καὶ πλῆρες ζωῆς σῶμα τοῦ ἀνωνύμου ποιητοῦ, ποῦ τὸ διαπερνᾷ ἡ φωνὴ τῆς ποιήσεως. Τὸ ἀριστερὸ χέρι, ἐλαφρῶς τεταμένο, φαίνεται σὰν νὰ δεικνύῃ—μπροστὰ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ὁποίαν φαντάζεται κανεὶς ἀντικρύ του—τὸν μυστηριώδη δρόμον ποῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν.

Κατὰ πρῶτον, ὁ γνωστὸς τεχνοκρίτης καὶ φιλόλογος κ. Σὰρλ Μπερνὰρ ἐσχολίασε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν τὸν σύγχρονον πλοῦσιον εἰς γαλήνιον συγκίνησιν καὶ χωρὶς ἔμφασιν κλασικισμὸν τοῦ ἀξιολόγου ἔργου τοῦ Ἀθηναίου γλύπτου, κ. Μιχαὴλ Τόμπρου.

Ἐπὶ τοῦ βάθρου ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου—τὸ ὁποῖον θὰ στηρίξῃ ἕνα βάθρον ἀπὸ μάρμαρον τῆς Σκύρου—ἐτέθη τὸ ὀρειχάλκινον καὶ ἐπίχρυσον ἀνάγλυφον τῆς κατατομῆς τοῦ ὡραίου ποιητοῦ. Ἐπάνω εἶναι χαραγμένη ἡ διπλῆ ἀφιέρωσις : «Στὸν Ροῦπερτ Μπρούκ (1887—1915)» καὶ «Στὴν ἀθάνατη ποίησι».

Ὄπισθεν, μεταφρασμέναι ἑλληνικά, αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ : «Καὶ τώρα ποῦ τῆς Ἀττικῆς εἶδα τὸ ἅγιο χῶμα, ἂς πεθάνω !»

Ὁ κ. Γκαμπριὲλ Μπουασσὺ εἶχεν εἰπῇ διὰ τὴν Ἑλλάδα : «Ἡ πραγματικότης συνδυάζεται ἐκεῖ κάτω μὲ τὴν ποίησιν καὶ ὁ θαυμάσιος λόγος ποῦ περιβάλλει ἤδη τὴν μνήμην τοῦ Μπρούκ μὲ μῦθον ἀληθεύει ἀπολύτως. Τόση ὡραιότης σβύνει καὶ αὐτὴν τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου». Ὁ λεπτὸς Ἰσπανὸς τεχνοκρίτης Εὐγένιος ντ' Ὄρς ὁμιλεῖ καὶ αὐτὸς σήμερον μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα : «Ὁμιλῶ, λέγει, περὶ αἰωνίας ποιήσεως, διότι ἡ αἰωνιότης ἀποκλείει καὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ θανάτου».

Ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς «Ροῦπερτ Μπρούκ» τῶν Ἀθηνῶν, ὁ κ. Καστανάκης ἐκθέτει μὲ τὴν σειρὰν του τὴν σημασίαν τῆς μεγάλης αὐτῆς κινήσεως τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν τόσοι διανοούμενοι ὅλου τοῦ κόσμου. «Δὲν κηρύττομεν λέγει τὴν ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐμπνεόμεθα ἀπὸ αὐτήν». Καὶ συνεχίζει : «Ὁ ποιητὴς φεύγει διὰ τὸν τόπον μου. Μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ, ὅτι θὰ εὕρῃ ἐκεῖ τὸ μεγαλοπρεπὲς πλαίσιον ποῦ ταιριάζει εἰς τὴν μνήμην του. Θὰ ἔχῃ γύρω του τὰ τόσο μικρά, τόσο φτωχικά, τόσο ὡραῖα ἑλληνικὰ σπίτια, πού, ἀπὸ ἀνέκαθεν, ἐσυνήθισαν νὰ φιλοξενοῦν τοὺς ἀθανάτους».

Ὡμίλησαν ἀκόμη κατόπιν ὁ κ. Καστίλιο Ναγέρα, ἐκ μέρους τοῦ μεξικανικοῦ κομιτάτου, καὶ ὁ κ. Μαχμοὺντ Ἀζμί, ἱδρυτὴς τοῦ κομιτάτου «Ροῦπερτ Μπρούκ» εἰς τὸ Κάϊρον.

Ἡ κ. Ζερμαὶν λὰ Βαλλὲ ἀνέγνωσε μὲ θαυμασίαν εὐαισθησίαν τὸ ποίημα ποὺ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ ὁ μέγας Βεράρεν καὶ μερικοὺς στίχους ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου τοῦ Μπρούκ.

Ὁ Βέλγος ποιητὴς κ. Πὼλ Βαντερμπὸργκτ, ἱδρυτὴς τῆς ἐπιτροπῆς «Ροῦπερτ Μπρούκ», ἀνήγγειλε τέλος, ὅτι τὸ μνημεῖον θ' ἀποκαλυφθῇ εἰς τὴν Σκῦρον τὴν 5ην Ἀπριλίου 1931, τὴν Κυριακὴν ἀκριβῶς τοῦ Πάσχα, καὶ ὅτι ὀργανοῦται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μία μεγάλη ἐκδρομὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα.»

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς 5ης Ἀπριλίου ὁ «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος» ἐδημοσίευσε τὸ κάτωθι ἄρθρον τοῦ ἐγκρίτου δημοσιογράφου κ. Φώτου Γιοφύλλη, διὰ «τὸν ἰδεώδη ποιητήν, ποὺ ἐτάφη εἰς τὴν Σκῦρον, τὸ νησὶ τῆς ποιήσεως».

Στὸ ὡραῖο νησὶ τῆς Σκύρου, ποὺ ἔγινε περίφημο γιὰ τὰ λαϊκά του χειροτεχνήματα, ἑτοιμάζεται μιὰ διεθνὴς ἑορτὴ ποὺ θὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ διανοουμένου κόσμου. Πρόκειται νὰ γίνουν τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Ρούπερτ Μπρούκ, ποὺ ἔχει ταφῇ στὸ ἀπόμερο νησί, καθὼς κ' ἕνα φιλολογικό του μνημόσυνο. Ἡ ἑορτὴ ὅμως αὐτὴ θὰ λάβῃ πλατύτατο χαρακτῆρα καὶ θ' ἀποτελέσῃ ἕνα πανηγυρισμὸν ἀφιερωμένον «Στὴν αἰωνία ποίησι».

Ἡ διεθνὴς αὐτὴ ἑορτὴ θὰ γίνῃ στὴν Σκῦρον τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, 5 Ἀπριλίου. Σ' αὐτὴν θὰ λάβουν μέρος διανοούμενοι, λογοτέχναι καὶ καλλιτέχναι ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς. Θὰ μετάσχουν ὅμως καὶ Ἕλληνες ποιηταί, καλλιτέχναι καὶ διανοούμενοι γενικῶς.

Ὁ πανηγυρισμὸς αὐτὸς καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ θὰ εἶναι ὡραία καὶ πρωτότυπα καὶ θὰ κινήσουν τὸ διεθνὲς ἐνδιαφέρον.

Τὸ ὑπερωκεάνειον «Πατρὶς ΙΙ» τῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρείας ἔχει ἤδη ναυλωθῇ διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ξένους διανοουμένους εἰς τὴν Σκῦρον. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν δὲ αὐτὴν οἱ ξένοι ταξειδιῶται θὰ ἐπισκεφθοῦν καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος. Κυρίως τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους.

***

Πολὺ ἐπιτυχὴς εἶναι ὁ κοινὸς ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ ποιητοῦ Ροῦπερτ

Μπρούκ καὶ τῆς »Αἰωνίας Ποιήσεως». Διότι ὁ Μπρούκ εἶναι ἀπὸ τὶς σύγχρονες ποιητικὲς δόξες τῆς Ἀγγλίας. Ἦτον μιὰ λυρικὴ κορυφή. Ἀπέθανε σὲ ἡλικίαν μόνον 28 ἐτῶν στὸν πόλεμο κ' ἐτάφη στὴν Σκῦρο. Κ' ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ἀξιοσημείωτο λυρικὸ ἔργο, μὲ ζωηρὴ ποιητικὴ φλέβα καὶ μὲ μιὰν ἀντίληψι ἐντελῶς σύγχρονη.

Ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ γεννήθηκε στὸ Ρούγκμπυ τῆς Ἀγγλίας τὴν 3 Αὐγούστου 1887. Σπούδασε φιλολογία στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Καίμπριτζ καὶ πολὺ γρήγορα ἀπέκτησε φήμην ὡς ποιητὴς σ' ὅλη τὴν Ἀγγλία.

Τὸ 1911 ἐτύπωσε τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν καὶ τὸ 1914 ἄλλην μίαν ἀκόμη.

Ἔπειτα ἦλθεν ὁ πόλεμος καὶ ὁ νεαρὸς Μπρούκ εὑρέθη στὰ Δαρδανέλλια. Ἐπολέμησεν ἐκεῖ μὲ τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ ἀρρώστησε καὶ εἰσήχθη στὸ γαλλικὸ πλωτὸν νοσοκομεῖον »Ντουγκαὶ—Τρουὲν» ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ δηλητηρίασιν τοῦ αἵματος τὸν 23 Ἀπριλίου 1915.

Οἱ συμπολεμισταί του τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὸν ἔθαψαν σ' ἕνα ἐρημικὸ σημεῖον τῆς Σκύρου.

Ἡ ταφή του ἦτο συγκινητικὴ καὶ γραφική.

Ὁ ὡραῖος καὶ νέος λυρικὸς ποιητὴς εὕρισκε τάφον στὸ γοητευτικὸ ἑλληνικὸ νησάκι.

***

Πέρασαν χρόνια.

Στὸ μεταξὺ ὁ διανοούμενος κόσμος τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ καὶ ὁ διεθνὴς, ἐσκέφθησαν ὅτι ὁ Ἄγγλος λυρικὸς ἔπρεπε νὰ τιμηθῇ μὲ τιμὰς διεθνεῖς. Στὸ πρόσωπόν του θὰ ἐτιμᾶτο καὶ ἡ παγκόσμιος ποίησις.

Μία κίνησις σχετικὴ ἐδημιουργήθη καὶ κατέληξεν εἰς τὴν σύμπτηξιν μιᾶς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ στήσῃ μνημεῖον τοῦ Μπρούκ εἰς τὴν Σκῦρον.

Τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ τῆς ὅλης κινήσεως ἡγήθη ὁ διανοούμενος κ. Πὼλ Βάντερμπορτ καὶ γύρω του συνηθροίσθησαν καὶ εἰργάσθησαν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ θαυμασταὶ καὶ φίλοι τοῦ Μπρούκ. Ἡ κίνησις αὐτὴ ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1925 δηλαδὴ 10 χρόνια μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ. Μόλις δὲ φέτος, δηλαδὴ μετὰ 6 χρόνια, κατωρθώνεται νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ πανηγυρισμός.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ στηθῇ στὴν Σκῦρο ἕνα μνημεῖον τοῦ Μπρούκ καὶ τῆς αἰωνίας ποιήσεως. Τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ δημιουργήσῃ ὁ γλύπτης μας κ. Μιχ. Τόμπρος. Πρὸ μηνῶν μάλιστα τὸ ἐτελείωσε καὶ τὸ παρέδωσεν. Κατόπιν ἐστάλη στὸ Λονδῖνον καὶ ἐχύθη ἐκεῖ εἰς χαλκόν. Τώρα τὸ χάλκινον ἔργον εἶναι ἕτοιμον καὶ ἑτοιμάζεται νὰ στηθῇ στὴν Σκῦρο.

Τὸ ὡραῖον ἔργον τοῦ κ. Τόμπρου παριστάνει ἕνα χάλκινον ἔφηβον σὲ ὑπερφυσικὸν μέγεθος. Ἡ βάσις τοῦ μνημείου εἶναι μαρμάρινη καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ κεφάλι τοῦ ποιητοῦ Μπρούκ ἀνάγλυφον. Γενικὰ ὅσοι εἶδαν τὸ ὡραῖο ἔργο τοῦ κ. Μ. Τόμπρου ἐθαύμασαν καὶ τὸ ἔκριναν ἀντάξιον τοῦ προορισμοῦ του.

***

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὀργανωτικὴν ἐπιτροπὴν, συνεστήθη διὰ τὸν ἑορτασμὸν καὶ μία μεγάλη διεθνὴς τιμητικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 40 μέλη, τῆς ὁποίας Πρόεδρος εἶναι ὁ πρωθυπουργὸς κ. Ἐ. Βενιζέλος. Ἔτσι ἡ τιμὴ ποὺ θὰ γίνῃ στὸν Μπρούκ πέρνει ἐπισημότερον καὶ γενικώτερον χαρακτῆρα. Γίνεται μιὰ τιμὴ τοῦ διανοουμένου κόσμου γενικὰ πρὸς τὸν ποιητήν.

Διὰ νὰ διατρανωθῇ αὐτὴ ἡ τιμὴ θὰ γίνῃ καὶ τὸ μεγάλο προσκύνημα στὴν Σκῦρον κατὰ τὴν 5 Ἀπριλίου. Τὸ ἀτμόπλοιον «Πατρὶς ΙΙ» γεμάτο ἀπὸ ἐκλεκτοὺς διανοουμένους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης θὰ φθάσῃ ἐκεῖ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου προετοιμάζουν στοὺς ξένους θερμὴν ὑποδοχήν.

Ὁ χῶρος ὅπου θὰ στηθῇ τὸ μνημεῖον τοῦ Μπρούκ ἠγοράσθη ἤδη ἀπὸ τὴν Κοινότητα. Εἶναι στὴν κορυφὴν βράχου, ὅπου ἦτο καὶ πλατὺς πῦργος. Ἐκεῖ ἔγινε μία κοινοτικὴ πλατεῖα. Στὸ μέσον της θὰ στηθῇ τὸ μνημεῖον.

Συγχρόνως οἱ Σκυριανοὶ ἑτοιμάζουν τὰ πέριξ καὶ τὸ νησί τους διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων. Κατὰ τὴν ἡμέραν μάλιστα ἐκείνην ὅλο τὸ χωριὸ θὰ ἔχῃ πανηγυρικὴν ὄψιν. Οἱ κάτοικοι θὰ φέρουν ὅλοι τὰ γιορτινά των τοπικὰ κοστούμια καὶ θὰ σπεύσουν νὰ περιποιηθοῦν τοὺς ξένους.

Ἡ Κοινότης θὰ παραθέσῃ πρὸς τιμὴν τῶν ξένων μεγάλο γεῦμα στὸ σχολεῖο τῆς κοινότητος, 15 χιλιάδες δραχμαὶ θὰ διατεθοῦν διὰ τὸ γεῦμα αὐτό.

***

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκδρομεῖς ἑτοιμάζονται.

Διανοούμενοι ξένοι καὶ Ἕλληνες θὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸν ποιητὴν Μπρούκ καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν καὶ ἀθάνατον ποίησιν. Ἀπὸ τοὺς δικούς μας ποιητὰς ἔχει κληθῇ νὰ ὁμιλήσῃ ὁ κ. Ἄγγελος Σικελιανός.

Γύρω στὸν ποιητή μας μία ἄλλη ἐπιτροπὴ ἀπὸ νέους Ἕλληνας ποιητὰς θὰ πάῃ στὴν Σκῦρον, ὅπως τιμήσῃ καὶ αὐτὴ τὸν Μπρούκ καὶ τὴν αἰωνίαν ποίησιν.

Ὁ κ. Βάντερμπορτ ἔχει ὀργανώσει ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἑορτῆς. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δὲ ἔχει ζητήσῃ νὰ μεταφερθοῦν στὴν Σκῦρον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας..μεγάφωνα καὶ περιστέρια! Τὰ μεγάφωνα θὰ χρειασθοῦν διὰ νὰ μεταδίδουν μακρυὰ στὸ πλῆθος τοὺς λόγους καὶ τὰ ποιήματα ποὺ θ' ἀπαγγελθοῦν. Καὶ τὰ περιστέρια θ' ἀφεθοῦν ἐλεύθερα νὰ πτερυγίζουν κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἀποκαλυπτηρίων γύρω στὸ μνημεῖον.

Πραγματικὰ δὲν εἶναι ἄσχημαι αἱ ἰδέαι τοῦ κ. Βάντερμπορτ. Ἔχουν ὅλην τὴν λυρικὴν ὁμορφιά.....

***

Οἱ ξένοι ἐκδρομεῖς ποὺ θὰ εὑρίσκωνται στὴν Σκῦρον τὴν 5 Ἀπριλίου διὰ τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Μπρούκ, ὀργανώνουν μίαν μεγάλην ἐκδρομὴν στὸ Ἑλληνικὸν Ἀρχιπέλαγος ἀπὸ τὴν 28 Μαΐου ἕως τὴν 10 Ἀπριλίου.

Ἡ »Πατρὶς ΙΙ» τῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας τῆς Ἑλλάδος θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν τὸ μεσημέρι τῆς 28 Μαρτίου καὶ θὰ φθάσῃ στὸν Πειραιᾶ τὸ βράδυ τῆς 31 Μαρτίου. Τὴν ἑπομένην 1 Ἀπριλίου θὰ ἐπισκεφθοῦν οἱ ξένοι τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχαιότητας.

Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας θὰ ἀποπλεύσῃ ἡ «Πατρὶς ΙΙ» γιὰ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης ὅπου θὰ φθάσῃ τὴν 2 Ἀπριλίου. Ἐκεῖ οἱ ξένοι θὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Μουσεῖον καὶ ἔπειτα τὴν Κνωσσόν.

Τὴν ἑπομένην, 3 Ἀπριλίου ἡ »Πατρὶς ΙΙ» θὰ φθάσῃ στὴν Θήραν, ὅπου οἱ ξένοι θὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ ἡφαίστειον καὶ τὰ ἄλλα ἀξιοθέατα τῆς νήσου.

Τὴν 4 Ἀπριλίου θὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Δῆλον καὶ τὴν Μύκωνον. Ἔπειτα θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν 11 μ.μ. θὰ φύγουν διὰ τὴν Σκῦρον.

Στὴν Σκῦρον θὰ μείνουν μόνον μίαν ἡμέραν. Θὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν πόλιν τοῦ νησιοῦ, θὰ παρευρεθοῦν στὰ ἀποκαλυπτήρια, θὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν τάφον τοῦ Μπρούκ, καὶ τὸ βράδυ θὰ γυρίσουν στὸ βαπόρι.

Στὰς 8 π. μ. τῆς 6 Ἀπριλίου θὰ ἐπιστρέψουν στὸν Πειραιᾶ. Θὰ ἐξακολουθήσουν κατόπιν τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐκδρομὰς ὡς ἑξῆς: Τὴν 6 Ἀπριλίου θὰ μεταβοῦν στὴν Ἐλευσίνα, τὴν 7 Ἀπριλίου στὸ Σούνιον, τὴν 8 στὴν Ἐπίδαυρον καὶ στὸ Ναύπλιον, τὴν 9 στὴν Τίρυνθα κα στὰς Μυκήνας, τὴν 10 στὴν Κόρινθον καὶ στὸν Ἀκροκόρινθον.

***

Τὸ βράδυ τῆς 10 Ἀπριλίου θὰ ἐπιστρέψουν στὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν ἑπομένην θὰ φύγουν πάλιν διὰ τὴν Μασσαλίαν.

Ἔτσι ἡ ἑορτὴ τῆς Σκύρου θὰ συνδυασθῇ μὲ μίαν μεγάλην ἀρχαιολογικὴν ἐκδρομήν.

Μίαν ἑβδομάδα κατόπιν, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, 12 Ἀπριλίου, θὰ φθάσῃ εἰς τὴν Σκῦρον καὶ μία ἄλλη μεγάλη ἐκδρομή. Ἕνα βαπόρι θὰ φέρῃ στὴν Σκῦρον 200 Γάλλους διανοουμένους. Πηγαίνουν καὶ αὐτοὶ στὸ ὡραῖο νησὶ διὰ νὰ τιμήσουν τὴν μνήμην τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ.

Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα εἰς ὅλον τὸν διανοούμενον κόσμον τῆς Εὐρώπης κινεῖ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἡ τιμητικὴ ἑορτὴ διὰ τὸν Μπρούκ. Τόσο γιὰ τὴν μνήμην τοῦ νέου λυρικοῦ, ποὺ ἀπέθανε στὴν Ἑλλάδα, ὅσο καὶ γιὰ νὰ τιμηθῇ ἡ αἰώνια καὶ ἀθάνατη ποίησις.

Θ. ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Ἡ Σκῦρος μὲ περισσὴν χαρὰν καὶ εὔλογον τοπικὴν ὑπερηφάνειαν ἀνέμενε τὴν ἔλευσιν τῆς 5ης Ἀπριλίου 1931. Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἰς κίνησιν, ὅλοι πρόθυμοι νὰ συντρέξουν τὸ ἔργον, ποὺ θὰ ἐξησφάλιζεν αἰώνια εἰς τὴν νῆσον μας μίαν σπανίαν δόξαν. Ἡ Κοινότης Σκύρου ἐνισχυομένη τότε σημαντικῶς ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν

Αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς «Πλατείας τῆς ποιήσεως» καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Μνημείου τοῦ ποιητοῦ. (Φωτ. κ. Γιαλούρη).

ἀντιπρόεδρον τῆς τότε Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀνδρέαν Μιχαλακόπουλον, τὸν Ὀργανισμὸν Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ καὶ τῶν Σύνδεσμον τῶν Σκυρίων, ἀφωσιώθη μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀναληφθέντος μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ἔργου τῆς κατασκευῆς τῆς πλατείας καὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Μνημείου τοῦ Ποιητοῦ.

Εἰς χρονικὸν διάστημα σύντομον συνετελέσθη ἡ περίβλεπτος πλατεῖα, ποὺ τὴν ἐβάπτισεν ὁ κ. Βάντερμπορτ εἰς «Πλατείαν τῆς Ποιήσεως». Εἰς τὸ κέντρον της ἐτοποθετήθη ἀσφαλῶς τὸ καλλιτεχνικὸν δημιούργημα τοῦ Μιχαὴλ Τόμπρου, τὸ Μνημεῖον τοῦ Ποιητοῦ, ὁ ἀνδριὰς ἑνὸς ἐφήβου, ποὺ συμβολίζει τὴν ἀθάνατον ποίησιν ! Δεῖγμα

Ἡ ἀπὸ τοῦ Μνημείου θεὰ τῆς μαγευτικῆς παραλίας τῶν μαγαζείων καὶ τοῦ ὁρίζοντος τῆς Ἀνατολῆς. (Φωτ. κ. Γιαλούρη).

ἁπλοῦν τῶν καταβληθεισῶν συντόνων προσπαθειῶν καὶ τῆς ἐντατικῆς δραστηριότητος, ἣν ἀνέπτυξεν ἡ Κοινότης Σκύρου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν πολλαπλῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, ὑπῆρξε τὸ γεγονὸς τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ καταπεσόντος ἐκ κεραυνοῦ μικροῦ τμήματος τῆς πλατείας, πρὸ τῶν ἑορτῶν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς φωτιστικῶν λυχνιῶν.

Κατὰ τὸν πρὸ τῶν ἑορτῶν χρόνον, ὅλη ἡ Κωμόπολις συστηματικῶς ἐξυγιάνθη, ὅλων αἱ οἰκίαι καὶ αἱ αὐλαὶ ἔλαμπον ἀπὸ καθαριότητα καὶ τάξιν. Ὅλα ἦσαν ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν θέσιν των.

Τὸ Κοινοτικὸν Κατάστημα, ὅπου θὰ ἐγένετο ἡ πρώτη ὑποδοχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐπισκεπτῶν, διερρυθμίσθη καταλλήλως κατὰ τρόπον ἑορτάσιμον, τὸ δὲ ἐν αὐτῷ ὑπάρχον Μουσεῖον διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἐν τῷ τόπῳ εὑρημάτων ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλην αἴθουσαν, μεταρρυθμισθεῖσαν εἰς πρότυπον σκυριανοῦ σπιτιοῦ μὲ τὴν περίφημον

λαϊκὴν τέχνην του, πλουτισθὲν μὲ τὴν ἀθρόαν προσφορὰν ὑπὸ τῶν κατοίκων διαφόρων ἀντικειμένων.

Ὠργανώθη ὡσαύτως ἔκθεσις εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Δημοτ. Σχολείου διαφόρων ἔργων τῆς Λαϊκῆς τέχνης Σκύρου, ξυλογλυπτικῶν ἀντικειμένων καὶ ἄλλων τοπικῶν προϊόντων.

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἑορτῶν κατηρτίσθη ἐκ τῶν προτέρων ἐν ὅλαις του ταῖς λεπτομερείαις ἐν συνεννοήσει τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Μπρούκ καὶ τῆς Κοινότητος Σκύρου.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἑορτῶν, πολυτίμους παρέσχεν τῇ Κοινότητι Σκύρου ὑπηρεσίας ἡ ἔγκριτος ζωγράφος κ. Χαρίκλεια Στεφανοπούλου-Ἀλεξανδρίδου καὶ ὁ ἀείμνηστος ζωγράφος Δημ. Στεφανόπουλος, εἰς τὴν φιλόφρονα μεσολάβησιν τῶν ὁποίων ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ προτίμησις τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἀνεγερθῇ τὸ Μνημεῖον ἐν Σκύρῳ.

Δι' ὃ ἀΐδιον ὀφείλει αὐτοῖς ἡ Σκῦρος εὐγνωμοσύνην.

II. Η 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1931

Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Ἀπριλίου 1931 τὸ ὑπερωκεάνειον «Πατρὶς ΙΙ» ἔφερε εἰς Σκῦρον τοὺς διανοουμένους ὅλων τῶν Ἐθνῶν καὶ τὸ ἀντιτορ-

Ἡ ἀποβίβασις διὰ πλοιαρίων εἰς τὴν ἔρημον ἀκτὴν τοῦ Λιμένος «Τρεῖς Μπούκες», ὅπου ὑπάρχει ὁ Τάφος τοῦ Ποιητοῦ. (Φωτ. κ. Κουρμπέτη).

πιλλικὸν «Ἔλλη» τοὺς ἐπισήμους. Ὁ ὅρμος τρεῖς Μποῦκες, ἦτο ὁ πρῶτος σταθμὸς τῆς πράγματι ποιητικῆς αὐτῆς ἐκδρομῆς, διὰ τὸ πρῶτον προσκύνημα εἰς τὸν ἐκεῖ κείμενον τάφον τοῦ Ποιητοῦ κάτω ἀπὸ πολυκλάδους ἀγριελαίας.

Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ὁ ἐξάδελφος τοῦ Μπρούκ Κάρολος Νόελ Χόαρ, κατέθεσε στάφανον δάφνης, ἐκεῖ ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Λάσελς Ἀμπερκρόνπυ ἀπήγγειλε τὸ ποίημα τοὺ Μπρούκ «Στρατιώτης» ἀποτελοῦν ὕμνον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν Ἔθνος, ἐκεῖ ὁ γάλλος συγγραφεὺς Μάριος

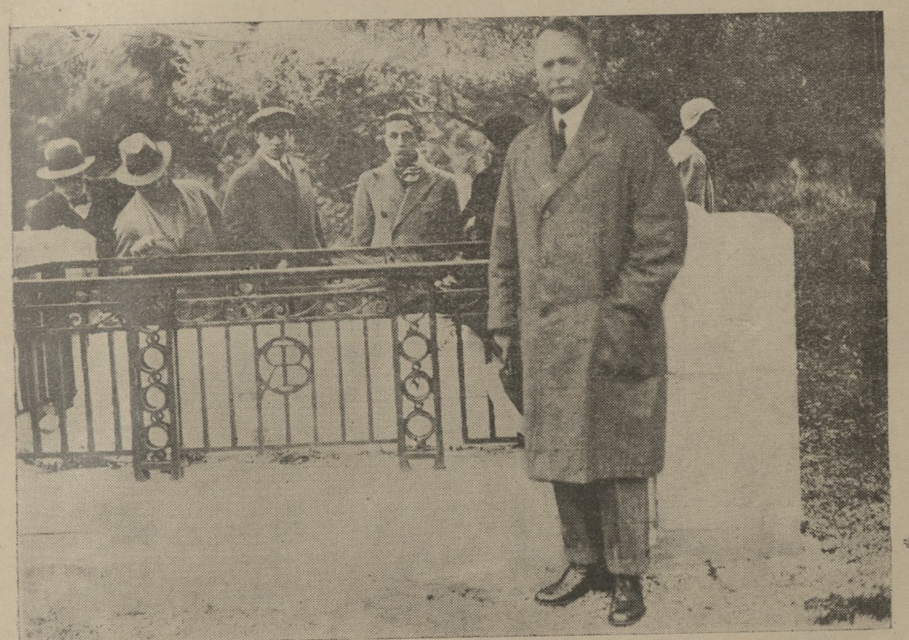

Ὁ ἐξάδελφος τοῦ Μπρούκ κ. Νόελ Χόαρ προσκυνητὴς εἰς τὸν τάφον τοῦ Ποιητοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀποβιβάσεως εἰς τὸν Λιμένα τῶν ξένων. (Φωτ. κ. Κουρμπέτη).

Μενιὲ ἐτόνισε ὅτι »μόνον τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Ἑλάδος, τῆς παιδαγωγοῦ, θὰ ἦτο ἄξιον νὰ δεχθῇ καὶ διαφυλάξῃ τὰ λείψανα ἐκείνου, ποὺ εἶχε θρέψει ἡ εὐτυχὴς γῆ τῶν Ἑλικωνίδων μουσῶν καὶ τοῦ ἀρρενωποῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν μελαψῶν νέων, ποὺ ὑπερήσπισαν ἄλλοτε τὴν Σπάρτην», ἐκεῖ ἀκόμη ὁ Βέλγος συγγραφεὺς Λουΐ Πιεράρ, εἶπεν ὅτι φέρει, διὰ νὰ ἀναμιχθῇ μὲ τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ποὺ περιβάλλει τὸ σκῆνος τοῦ Μπρούκ, ὀλίγον Φλαμανδικὸν χῶμα, παρμένον ἀπὸ τὸν τάφον

ὅπου ἐκοιμήθη ὁ Αἰμίλιος Βεράρεν, ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ θανάτου εἶχε ἀφιερώσει μερικὰς στροφὰς εἰς τὴν μνήμην τοῦ νέου Ποιητοῦ—Στρατιώτου τῆς Ἀγγλίας» ἐκεῖ τέλος ὁ ἀγρότης συμπολίτης μας κ. Ἰωάννης Θεοδώρου κατέθεσε εἰς τὸν τάφον ἀγριολούλουδα τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπήγγειλε στίχους τῆς ἰδίας του ἐμπνεύσεως.

Κατὰ τὰς πρώτας μεσημβρινὰς ὥρας ἠγκυροβόλουν ἀμφότερα τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τῆς Σκύρου, τὴν Λιναριάν, καὶ ἤρχισεν ἡ ἄνοδος εἰς τὴν πόλιν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀρχίζει ἐκτυλισσόμενον ἐν ὅλῃ του τῇ

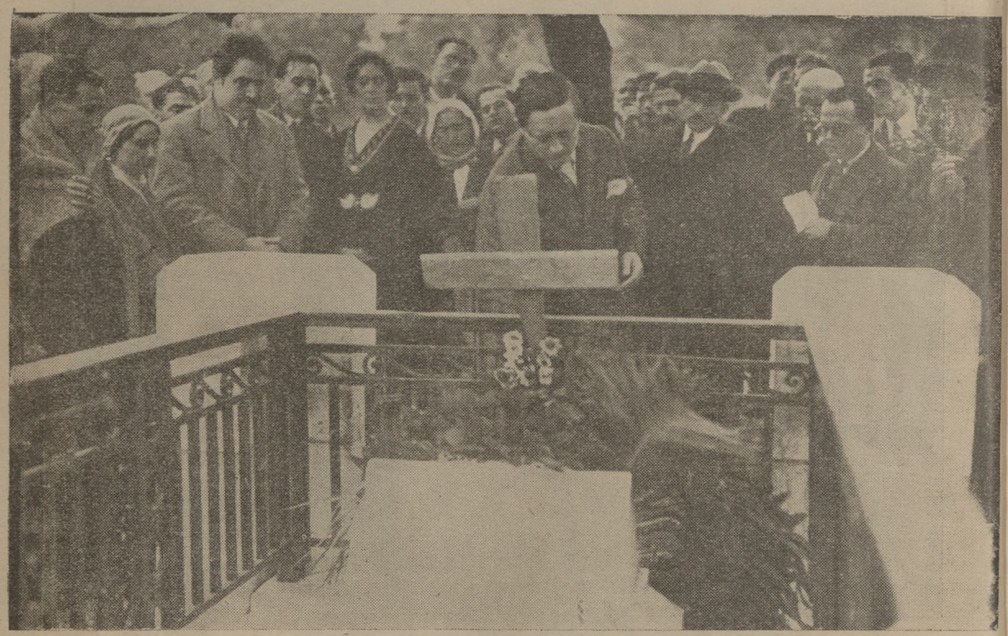

Ὁ Βέλγος ποιητὴς κ. Πιεραὰρ καθ' ἣν στιγμὴν ἐναποθέτει ἐπάνω στὸ Σκυριανὸ χῶμα ὀλίγον Φλαμανδικὸν χῶμα ποῦ ἔφερεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του Βεράρεν. (Φωτ. κ. Κουρμπέτη).

μεγαλοπρεπείᾳ ἕνα ἀληθινὸν θαῦμα, ποὺ χάρις εἰς τὸ ἰδιόρρυθμον τοπικὸν χρῶμα τῶν ἑορτῶν, μέσα εἰς ὀλίγας ὥρας ἐξησφάλισε διὰ τὴν Σκῦρον καὶ τὸν φιλόξενόν της λαὸν τὴν αἰωνίαν δόξαν, τὴν μεγάλην τιμήν.

Ἀντὶ τῆς ξηρᾶς ἰδικῆς μας ἀφηγήσεως εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν τινὰ τῶν ὅσων ἔγραψε ὁ Τύπος ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς διὰ τὴν μεγαλειώδη αὐτὴν ἑορτήν, ὄχι μόνον διότι μέσα εἰς τὰς κατωτέρω γραμμὰς γίνεται ἡ λεπτομερειακὴ σχεδὸν καὶ ἀντικειμενικὴ τῶν γενομένων ἑορτῶν διήγησις καὶ περιέχεται ἡ

ἐκδήλωσις τοῦ παγκοσμίου διὰ τὴν Σκῦρον μας θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι μὲ τὴν ἀναδημοσίευσιν αὐτὴν εἰς ἀναμνηστικὸν πανηγυρικὸν τεῦχος εἶναι ὁ μόνος ἐφικτὸς τρόπος νὰ περισωθοῦν ἐσαεὶ αἱ τόσον τιμητικαὶ αὐταὶ διὰ τὴν νῆσον περιγραφαὶ καὶ κρίσεις, καὶ οὕτω νὰ προστεθοῦν ὀλίγαι ἀκόμη σελίδες τιμῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σκύρου μας.

Α΄. Εἰς τὴν Ἐφημερίδα ΕΘΝΟΣ τῆς 6 Ἀπριλίου 1931.

Ἡ Σκῦρος, νησὶ τῆς ποιήσεως ! Ἦταν καὶ πρὶν ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ βρῇ στὸ χῶμά της τὸ τελευταῖό του καταφύγιο. Πρῶτος τὴν ἔψαλεν ὁ Ὅμηρος, ποὺ ἔβαλε τὸν ἥρωα Ἀχιλλέα ν' ἀνατραφῇ στὸ ἀρρενωπὸ περιβάλλον της. Κι' ἔκτοτε ἔμεινε στὴν παράδοσί της κάτι τὸ ξεχωριστὰ ἰδιαίτερο, κάτι ποὺ φέρνει τὴ Σκῦρο στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν τόπων, ποῦ ἐλατρεύθησαν ἀπὸ τοὺς μεγαλείτερους ποιητάς. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ μνημείου τῆς ποιήσεως —γιατὶ τὴν ποίησι πρῶτα κι' ἔπειτα τὸν Μπρούκ παριστάνει τὸ ἄγαλμα, ποῦ ἔφτιαξε ὁ Μιχαὴλ Τόμπρος— δὲν κάμνει παρὰ νὰ πιστοποιῇ καὶ νὰ καθιερώνῃ διὰ παντὸς τὴν ποιητικὴ φήμη της.

Οἱ ταξειδιῶτες, ποῦ θὰ περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ παραλία της, πηγαίνοντες πρὸς τὰ Δαρδανέλλια ἢ κατεβαίνοντες ἀπὸ τὰ Στενά, ὅπου ἀρρώστησε βαρειὰ ὁ Ἄγγλος ποιητὴς —ἐθελοντὴς τοῦ μεγάλου πολέμου στὴν ὑπηρεσία τῆς μεγάλης πατρίδος του— καὶ μετεφέρθηκε κατόπιν στὴ Σκῦρο, ὅπου ἀπέθανε, θὰ βλέπουν, κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ φρούριο τῆς κωμοπόλεως—πρωτευούσης τῆς Σκύρου—νὰ προβάλλεται, σὲ ἀρκετὸ ὕψος ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐπάνω στὸ λευκὸ φόντο τῶν τετραγωνικῶν σπιτιῶν, ποὺ σκαρφαλώνουν στὸ λόφο, τὴ χάλκινη μορφὴ ἑνὸς ἁλκίμου νέου, ποὺ τὸ κορμί του δείχνει τὴ δύναμι, ἡ στάσις του τὴ σεμνότητα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του μιὰ σκεπτικὴ ὠμορφιά. Θὰ εἶναι ὁ Μπρούκ ;

Στὸ νόημα ναί. Φωτογραφικῶς ὄχι.

Στὴ βάσι του τὸ ἄγαλμα φέρει τὴν ἐπιγραφή : «Στὸ Ροῦπερτ Μπρούκ καὶ στὴν αἰωνία ποίησι».

Ἡ πραγματικὴ μορφὴ τοῦ ποιητοῦ, ποὺ εἶναι θαμμένος στὴ Σκῦρο, εἰκονίζεται σ' ἕνα ἐπίχρυσο ἀνάγλυφο κάτω ἀπὸ τὸ χάλκινο ἄγαλμα. Ὁ Τόμπρος δὲν τὴν ἐσυμβουλεύθηκε γιὰ νὰ φτιάξῃ τὸ μνημεῖό του παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον τὸν ἐβοηθοῦσε γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἔκφρασι τοῦ πνεύματος τῆς ποιήσεως. Καὶ φαίνεται πὼς τὸ ἐπέτυχε, ἂν κρίνωμε ἀπὸ τὰ θερμὰ λόγια, ποῦ εἶπε γιὰ τὴν τέχνη του, στὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου, ὁ Βέλγος ἀκαδημαϊκὸς Κάρολος Μπερνάρ.

***

Τὸ Βέλγιο ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στὴν ὑπόθεσι αὐτὴ τοῦ μνημείου τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ.

Ὁ νεαρὸς Ἄγγλος ποιητής, ποὺ μόλις τότε εἶχε δημοσιεύσει τὰ πρῶτα του ποιήματα, σὲ μιὰ συλλογὴ ὑπὸ τὸν τίτλον »1914 καὶ ἄλλα ποιήματα», μὲ τὴν ἔκρηξι τοῦ παγκοσμίου πολέμου βρέθηκε στὴν Ἀμερικὴ ὡς ἀνταποκριτὴς ἀγγλικῶν φύλλων. Εἶχε σπουδάσῃ φιλολογία στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Καίμπριτζ καὶ τὶς μαθητικὲς καὶ τὶς φοιτητικὲς ἀρετές του μᾶς τὶς ἐξιστόρησε, ἐπίσης στὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου του, ὁ καθηγητής του κ. Φάρνες, ποὺ εἶχεν εὐτυχήσῃ προηγουμένως νὰ εἶναι καὶ δάσκαλός του στὴν πόλιν Ράγκμπυ, ὅπου ὁ Μπρούκ ἐγεννήθηκε τὸ 1887.

Τῆς πρώτης του ποιητικῆς συλλογῆς εἶχε προηγηθῇ ἡ ἔκδοσις μερικῶν ποιημάτων δικῶν του καὶ τῶν συμφοιτητῶν του Τζίμπσον, Χάρολντ Μόνρο καὶ Ντρινγκουῶτερ, ὅλων γνωστῶν ποιητῶν σήμερα, ποὺ τὰ ἔγραψαν μὲ ψευδώνυμα τότε

καὶ τοὺς ἔδωκαν τὸν γενικὸν τίτλον «Γεωργιανὴ ποίησις»—ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργιανοῦ Κολλεγίου τοῦ Καΐμπριτζ, ὅπου ἐσπούδαζαν.

Τὸ μέλλον του προδιεγράφετο ὡραῖον καὶ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι εἰρηνικόν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος δὲν τὸν ἄφηκεν ἀσυγκίνητον. Δὲν εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν στρατόν, ἐφ' ὅσον ἡ χώρα του δὲν υἱοθέτησε ποτὲ τὴν ὑποχρεωτικὴν στράτευσιν. Ὁ ποιητὴς ἄκουσε μέσα του τὴ φωνὴ τῆς πατρίδος νὰ τὸν καλῇ. Καὶ τὸ τραγοῦδι, ποῦ ἔγραψε κάτω ἀπὸ τὸ βαθὺ αὐτὸ αἴσθημα, ὁ «Στρατιώτης», εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀριστούργημά του, ἐκεῖνο ποῦ στὴ Σκῦρο τὸ ἀκούσαμε ν' ἀπαγγέλλεται τρεῖς φορές, δυὸ ἐπάνω στὸν τάφο του, στὶς Τρεῖς Μπούκες (μιὰ ἀγγλικὰ ἀπὸ τὸ φίλο του καὶ ποιητὴ ἐπίσης κ. Λάσελες Ἀμπερκρόμπι, μιὰ γαλλικὰ ἀπὸ τὸ φίλο του καὶ πάλιν ποιητὴ κ. Παῦλον Βάντερμπορτ) καὶ τρίτη φορὰ ἑλληνικὰ κάτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τῆς ποιήσεως ἀπὸ μιὰ μαθήτρια Σκυριανή, σὲ ἀρκετὰ καλὴ μετάφρασι.

Ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ κατατάχθηκε στὸ ναυτικὸ μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου στὰ ἀποβατικὰ σώματα. Καὶ πρῶτα-πρῶτα ἐστάλθηκε στὴν Ἀμβέρσα, τὸν περίφημο βελγικὸ λιμένα, ποὺ εἶχε στὸ μεταξὺ πέσῃ στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν κι' ἀπελευθερώθηκε τότε ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Στὸ μέτωπο τῆς Ἀμβέρσας, ἐλευθερωτὴς τοῦ βελγικοῦ ἐδάφους, ὁ Μπρούκ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρισθῇ μὲ Βέλγους συστρατιώτας καὶ συμπολεμιστάς, ποῦ κάτω ἀπὸ τὴ στρατιωτική τους στολὴ ἔκρυβαν καὶ τὸν συνάδελφο στὴν ποίησι, τὸν Παῦλον Βάντερμπορτ, τὸν Λουδοβῖκον Πιεράρ, τὸν Αἰμίλιον Βεράρεν.

Ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτούς, ὁ τελευταῖος ἀπέθανε καὶ λίγο χῶμα ἀπὸ τὸν τάφο του ἔφερε ν' ἀνακατέψῃ μὲ τὸ χῶμα τοῦ τάφου τοῦ Μπρούκ στὴ Σκῦρο ὁ δεύτερος, ποῦ εἶναι τώρα καὶ βουλευτὴς στὴν πατρίδα του, ὁ Πιεράρ, τοῦ ὁποίου ὁ λόγος ἐπάνω στὸ μνῆμα τοῦ Μπρούκ ἦταν τόσο συγκινητικὸς καὶ εὔγλωττος. Ἀλλὰ στὸν πρῶτον ἔπεσεν ὁ βαρύτερος κλῆρος, γιατὶ ἦταν ὁ πιὸ στενὸς καὶ πιὸ ἐγκάρδιος φίλος.

Ὁ Παῦλος Βάντερμπορτ, τῆς ἰδίας ἡλικίας μὲ τὸ νεκρὸ ποιητή, ἐκδότης μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ »Κλεφτοφάναρο», τὸν ἀγάπησε περισσότερο καὶ συνεδέθη μαζί του μὲ δεσμὸν ἀδιάλυτον.

Κατεβαίνοντας, μετὰ τὸν πόλεμο στὴν Αἴγυπτο, συνήντησεν ἐκεῖ νέα ἴχνη τοῦ Μπρούκ, ὅπου ὁ ἀνθυποπλοίαρχος τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ—ποιητὴς εἶχε περάσῃ μετὰ τὴν Ἀμβέρσα καὶ προτοῦ φύγῃ γιὰ τὰ Στενά. Στὴν Αἴγυπτο ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ ἔπαθε τὴν πρώτη ἡλίασι, τῆς ὁποίας μιὰ ὑποτροπὴ στὰ Δαρδανέλια τὸν κατέβασε στὸν ἄλλον κόσμο ὀλίγο ἀργότερα. Ἐκεῖ ὁ Παῦλος Βάντερμπορτ συνέλαβε τὴν ἰδέα τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου στὸν ποιητή, μνημείου, ποῦ θὰ ἐγίνετο μὲ διεθνῆ ἔρανο καὶ θ' ἀνετίθετο σὲ καλλιτέχνη Ἕλληνα.

Τώρα ποῦ ἔφερε τὸ ὡραῖο ὅσο καὶ δύσκολο ἐκεῖνο σχέδιό του σὲ πέρας, ὁ Βέλγος φίλος τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ ἀξίζει τὰ πιὸ θερμὰ συγχαρητήρια ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ξέρουν νὰ ἐκτιμοῦν τὸ αἴσθημα τῆς ἀγνῆς φιλίας φτασμένο σὲ τέτοιο βαθμό.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ συνδέσμου τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ μὲ τὸ Βέλγιο. Καὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα ;

***

Μὲ τὴ χώρα μας τὸν συνέδεσε πρῶτα ἡ φιλολογικὴ μόρφωσίς του καὶ κατόπιν ἡ ποίησις. Τέλος ἡ τύχη.

Φιλέλλην ἔγινε στὸ Καΐμπριτζ. Τὰ πρῶτά του, ποῦ ὑπῆρξαν ἄλλως τε καὶ τὰ τελευταῖά του, ποιήματα φέρουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κλασσικοῦ πνεύματος. Καὶ ὁ πόλεμος τὸν ἔφερε στὸ Αἰγαῖο μὲ τὸν ἀγγλικὸ στόλο, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ γιὰ λίγες στιγμές, καὶ στὰ Δαρδανέλλια, ὅπου ἀπὸ δεύτερη ἡλίασι ἔπεσε

ἄρρωστος καὶ μετεφέρθηκε, μὲ τὸ γαλλικὸ πλωτὸ νοσοκομεῖο «Ντυγκαὶ—Τιρουέν», στὸν κόλπον τῆς Σκύρου, τὶς Τρεῖς Μπούκες, ποῦ ἦταν συμμαχικὸ ὁρμητήριο. Ἐκεῖ ἀπέθανε τὴν 23 Ἀπριλίου 1915.

Ὁ φίλος του Μπράουν, ποὺ ἦταν παρὼν στὶς τελευταῖες στιγμές του καὶ μετέσχε στὴν ταφὴ τοῦ νεκροῦ του, ἔγραψε τότε στοὺς γνωρίμους των στὴν Ἀγγλία:

»Τὸν ἐθάψαμε σ' ἕνα μέρος ποὺ τὸ σκεπάζουν ἐλῆες καὶ μιά, ποὺ εἶνε πιὸ κοντὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες, φαίνεται σὰν νὰ τὸν πενθῇ. Τὸν ἐσκεπάσαμε μὲ ἄσπρα σπασμένα μάρμαρα ποὺ βρήκαμε τριγύρω. Κι' ἐπάνω στὸν ξυλένιο σταυρό του ἐγράψαμε μὲ μολύβι: »Στὸ Ροῦπερτ Μπρούκ, ποὺ πέθανε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους»

Τώρα τὰ σπασμένα μάρμαρα ἔχουν ἀντικατασταθῇ μὲ μίαν ἐξωτερικὴ μαρμαρένια λάρνακα κι' ὁ ξυλένιος σταυρὸς μ' ἕναν σταυρὸ ἐπίσης ὁλομάρμαρο, πλαγιασμένον ἐπάνω στὴ λάρνακα. Οἱ ἐλῆες ρίχνουν πάντα τὴν ἀσημένια σκιά τους ἐπάνω στὸ χῶμα, ποὺ ἐδέχθη τὸν ποιητή, κι' οἱ βοσκοὶ τῆς Σκύρου, ὅταν περνοῦν ἀπὸ τὸ Στενὸ τοῦτο τῆς Ἀρμυρῆς, ἕνα τέταρτο μακρυὰ ἀπὸ τὴν παραλία, δὲν παραλείπουν ν' ἀφίνουν τὰ κοπάδια τους στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, ποὺ τὸ περιβάλλουν πανύψηλα, καὶ νὰ φέρνουν λίγα λουλούδια ἄγρια στὸν παραμυθένιον αὐτὸν Ἄγγλον πού, ἴσως νὰ μὴν ξέρουν γιατί, τὸν τιμᾷ ὁ κόσμος ὁλόκληρος.

Ὁ σύνδεσμός του μὲ τὴν Ἑλλάδα ἔγινε ἔτσι ὁριστικός.

Ὅταν ἐδιάβηκε ἐπάνω στὸ πλοῖό του ἀπὸ τὸ Σούνιο, πηγαίνοντας γιὰ τὰ Δαρδανέλλια, ἔγραψε:

»Καὶ τώρα ποὺ τῆς Ἀττικῆς εἶδα τὸ χῶμα, ἂς πεθάνω».

Ἀπέθανε, κι' ἔγινε γιὰ πάντα δικός μας.

Ἡ μητέρα του, ποὺ ἔσβυσε λίγα χρόνια κατόπιν, ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ γυιοῦ της, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀγάπη τῶν Ἑλλήνων γι' αὐτόν, δὲν θέλησε νὰ πάρῃ τὰ ὀστᾶ του στὴν Ἀγγλίαν, ὅπως τῆς τὸ ἐπρότειναν οἱ ἀγγλικὲς ἀρχές.

***

Περισσότερο κι' ἀπὸ δικός μας ὅμως ἔγινε τέκνον τῆς ἀρρενωπῆς Σκύρου, ποὺ ὁ κλῆρός της εἶνε ν' ἀνατρέφῃ καὶ νὰ δέχεται ἥρωας. Εἶνε δὲ ἀληθινὰ συγκινητικὴ ἡ φροντίδα τῶν Σκυριανῶν γιὰ ὅ,τι ἀναφέρεται στὴ μνήμη τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ. Εἶνε σὰν νὰ φυλάσσουν στὸ χῶμα τους ἕναν ὥμορφο καὶ ξακουστὸν ἀδελφό, τὸν καλλίτερον ἀδελφό τους. Ἡ μνήμη τοῦ Μπρούκ ἀρχίζει νὰ μεταβάλλεται γιὰ τὸν »εὐγενικόν, τὸν πολὺ εὐγενικὸν λαὸν τῆς Σκύρου»,—ὅπως τὸν εἶπε ὁ Γαβριὴλ Μπουασύ, ὁ διευθυντὴς τῆς παρισινῆς «Κομεντιὰ» καὶ μέλος τοῦ γαλλικοῦ κομιτάτου γιὰ τοὺς ἐράνους τοῦ μνημείου τοῦ Μπρούκ—ἀρχίζει νὰ μεταβάλλεται σὲ θρῦλο καὶ σὲ λατρεία.

Ἡ Σκῦρος ὑποδέχθηκε τοὺς ξένους, πού, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸ καὶ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπῆγαν γιὰ τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀγάλματος τῆς ποιήσεως, μὲ τὴν ἀνοικτὴ ἐκείνη κι' ἐγκαρδία φιλοξενία, ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς νησιῶτές μας, ἀλλὰ καὶ μ' ἕνα προσθετὸ αἴσθημα, ὅτι ἔτσι ἔδειχναν τὸν πόνο τους καὶ τὸ θαυμασμό τους καὶ τὴ στοργή τους πρὸς τὸ ὑπέροχο πνεῦμα, ποὺ φιλοξενεῖ τὸ ἐλαφρό, τὸ κοκκινωπὸ χῶμά τους.

Ποτὲ ἑορτὴ δὲν ἐναντιώθηκε ἀπὸ τὸν καιρὸ ὅσο αὐτή. Ἡ «Πατρὶς» καὶ ἡ «Ἕλλη», μὲ τοὺς εὐλαβικοὺς προσκυνητὰς τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ, βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη, λόγῳ τῆς τρικυμίας, ν' ἀράξουν στὴν ἀντίθετη μεριὰ τοῦ νησιοῦ, ὀκτὼ χιλιόμετρα μακρυὰ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν. Κι' αὐτὸ ἔγινε ὅλως διόλου ἀπρόοπτα. Κι' ὅμως ποτὲ ἐπαρχιακὴ τελετὴ δὲν ἐστέφθηκε ἀπὸ μεγαλείτερη ἐπιτυχία, γιὰ τὴν ὀργάνωσι καὶ τὴν τάξι της.

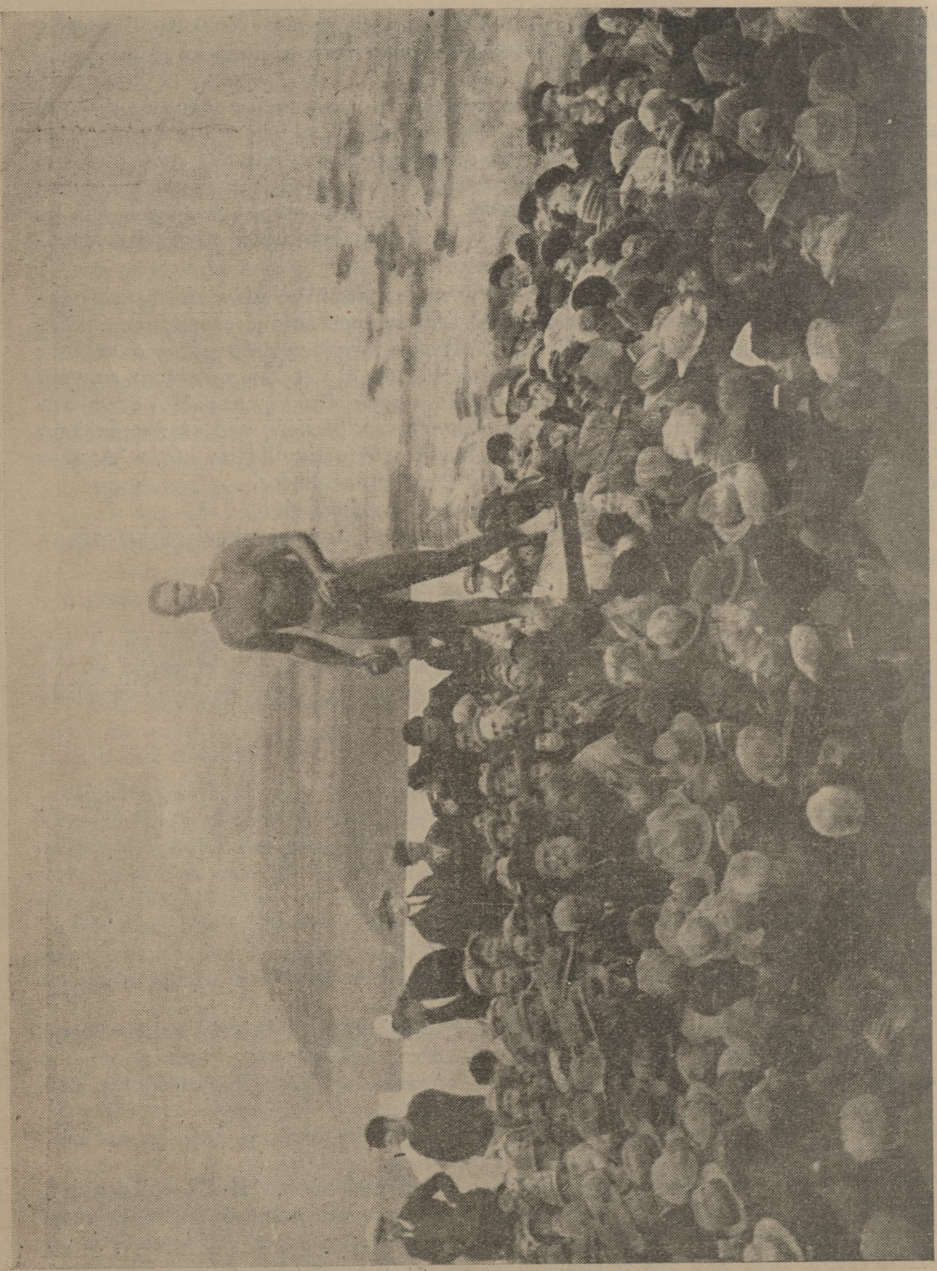

Ἡ ἑορτὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ Μνημείου τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Rupert Brooke. (Φωτ. κ. Μεγαλοσικονόμου).

Ἡ Κοινότης τῆς Σκύρου καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος τῶν Σκυρίων εἶνε ἄξιοι πάσης τιμῆς, γιατί, ὑποβληθέντες εἰς πολὺ μεγάλα ἔξοδα, ἔβγαλαν τὸ νησί τους ἀσπροπρόσωπο στὰ μάτια ὅλης τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἀντεπροσωπεύετο στὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Ρούπερτ Μπρούκ. Οἱ κ.κ. Στεφανίδης καὶ Φαλτάϊτς, οἱ δύο ἀγαπητοὶ πρόεδροι τῆς Σκύρου, κατέβαλαν μίαν ἀξιοθαύμαστη προσπάθεια γιὰ νὰ βρεθῇ τὸ κάθε τι στὴ θέσι του. Μπράβο τους!

Τώρα ποὺ ἡ χώρα μας θέλει νὰ κάμῃ καὶ τουρισμό, ἂς προβληθῇ ἡ δρᾶσις τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων σὰν ὑπόδειγμα στοὺς ἄλλους ἐπαρχιακοὺς ἄρχοντας. Ἔδωκαν στὴν ἑορτὴ ἕνα ἐξαίσιο, ἕνα παραμυθένιο, περιβάλλον, γεμᾶτο τυπικὸ χρῶμα κι' ἐνδιαφέρον, ποὺ θὰ μείνουν ἀλησμόνητα σ' ὅσους τ' ἀπήλαυσαν. Ἔκαμαν τὸ νησὶ ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του στοὺς ἐπισκέπτας του καὶ νὰ δείξῃ τὸν πρωτότυπό του πολιτισμό, μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ σπίτι τῆς Σκύρου καὶ τὰ προϊόντα τῆς λαϊκῆς τέχνης του, ὅλα διαπνεόμενα ἀπὸ ἕνα αἴσθημα ὑπερηφανείας κι' ἁπλότητος.

«Ὁ εὐγενής, ὁ πολὺ εὐγενὴς λαὸς τῆς Σκύρου» ἀποδίδει ὅλην τὴν τεραστία της σημασία στὴν ἱερὰ παρακαταθήκη, ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθησαν οἱ διεθνεῖς διανοούμενοι, ὅσοι συνετέλεσαν, μὲ τὸ μνημεῖο τοῦ Μπρούκ, ν' ἀκουσθῇ καὶ πάλι σ' ὅλο τὸν κόσμο τὸ ὄνομα τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ ὡς τοῦ νησιοῦ τῆς ποιήσεως. ΓΕΡ. ΛΥΧΝΟΣ

Β'. Εἰς τὴν ἐφημερίδα ΗΜΕΡΗΣΙΟΝ ΤΥΠΟΝ *τῆς 7 Ἀπριλίου 1931.*

Οἱ γλάροι τοῦ ὡραίου καὶ γραφικοῦ ὁρμίσκου τῆς Σκύρου «Τρεῖς Μποῦκες» ἐκινοῦσαν προχθὲς τὴν πρωΐαν λίαν ζωηρῶς τὰς πτέρυγάς των εἰς ἔνδειξιν ἀφθόνου καταπλήξεως. Διότι εἰς τὸν μικρὸν καὶ ἥσυχον ὁρμίσκον παρετηρήθη κίνησις ἐντελῶς ἐξαιρετική. Ἀντὶ τὰ νερὰ νὰ διασχίζουν μερικοὶ ψαράδικες βαρκοῦλες, εὑρίσκοντο ἀγκυροβολημένα εἰς αὐτὰ τὸ ἀτμόπλοιον «Πατρὶς ΙΙ», τὸ καταδρομικὸν «Ἕλλη» καὶ ἕνα ἰδιωτικὸν γιώτ. Ἂς ἐξηγήσωμεν, λοιπόν, τὴν παράδοξον αὐτὴν παρουσίαν.

***

Πρὸ δύο ἐτῶν περίπου, ὁ πρόεδρος τῆς βελγικῆς φιλολογικῆς ἑνώσεως »Τὸ κλεφτοφάναρο» ποιητὴς κ. Βάντερμπορτ εἶχε μίαν πρώτης τάξεως ἰδέαν: Νὰ διενεργήσῃ ἕνα παγκόσμιον ἔρανον διὰ ν' ἀναγερθῇ ἕνα εὐπρόσωπον μνημεῖον εἰς τὸν Βρεττανὸν ποιητὴν Ροῦπερτ Μπρούκ, ἀθυποπλοίαρχον τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, ὅστις, ἀσθενήσας πλησίον τῶν Δαρδανελλίων, μετεφέρθη εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον, ὅπου μετὰ τὴν πάροδον ἑνὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπέθανεν ἐκεῖ καὶ ἐτάφη εἰς μίαν ὡραίαν τοποθεσίαν τῆς Σκύρου, ὀνομαζομένην «Στενό». Ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, παρὰ τὴν νεαρωτάτην του ἡλικίαν—ἀπέθανε μόλις 28 ἐτῶν—ἐγκατέλειψε ἕνα ποιητικὸν ἔργον ἄρτιον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου οἱ εἰδικοὶ βεβαιοῦν ὅτι ἐὰν δὲν ἀπέθνησκε, θὰ ἐγίνετο ὁ δεύτερος Μπάϋρον τῆς Ἀγγλίας. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Βρεττανὸς ποιητής, θελχθεὶς ὑπὸ τῶν φυσικῶν θελγήτρων τῆς Σκύρου, ἡ ὁποία τοῦ ἐχρησίμευσεν καὶ ὡς τελευταία κατοικία, τὴν ἠγάπησε καὶ τὴν ἔψαλλε μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς νεανικῆς του ψυχῆς.

Καὶ ὁ ἔρανος ἐπέτυχε καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Τὸ ἀπαιτούμενον χρηματικὸν ποσὸν συνελέγη καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ἐράνου ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μνημείου τοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸν διαπρεπῆ Ἕλληνα γλύπτην κ. Τόμπρον, ὅστις ἐπεράτωσε τὴν ἐργασίαν ταύτην πρὸ ὀλίγου χρόνου. Μετὰ ταῦτα, τὸ ἄγαλμα τοῦ Μπρούκ μετεφέρθη εἰς Σκῦρον, ἐστήθη, ἐδιπλώθη μὲ μίαν λευκὴν σινδόνην, καὶ ὡς ἀνηγγέλθη, τὰ ἀποκαλυπτήριά του θὰ ἐγένοντο προχθὲς Κυριακήν, ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Ἐλ. Βενιζέλου. Καὶ τὴν νύκτα τοῦ παρελθόντος Σαββάτου ἀπέπλευσεν ἐκ Πειραιῶς τὸ ἀτμόπλοιον «Πατρὶς ΙΙ», διὰ τοῦ ὁποίου μετέβαινον εἰς Σκῦρον οἱ ἐκδρομεῖς ποὺ θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτήν. Οἱ μισοὶ περίπου

ἐκ τῶν ἐκδρομέων ἦσαν ξένοι διανοούμενοι, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, καλλιτέχναι, δημοσιογράφοι, διανοούμενοι, καὶ ἐκλεκτὰ πρόσωπα τῆς Ἀθηναικῆς κοινωνίας.

***

Ἡ ἄφιξις τῶν ἐκδρομέων εἰς τὶς «Τρεῖς Μπούκες» τῆς Σκύρου ἐγένετο προχθὲς κατὰ τὰς 7 1)2. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἶχεν ἤδη καταφθάσει τὰ καταδρομικὸν «Ἕλλη», τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ κυρία του καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος, καὶ τὸ ἰδιωτικὸν γιὼτ τοῦ μίστερ Σὸρ, πρώτου ἐξαδέλφου τοῦ ποιητοῦ. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν, οἱ ἐκδρομεῖς ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ «Στενὸ», ὅπου ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ ποιητοῦ. Ἐκεῖ, εἰς τὸν τάφον, πρῶτος ὡμίλησεν ἕνας ποιμὴν τῆς Σκύρου, ὀνομαζόμενος Θεοδώρου, ὅστις ἀπήγγειλεν ἕν ποίημα ἰδικόν του, καὶ κατέθεσεν ἕνα στέφανον ἀπὸ ἀγριολούλουδα. Τοῦτο κατέπληξε κυριολεκτικῶς τοὺς ξένους. Ἀκολούθως ὡμίλησαν διάφοροι, τοὺς ὁποίους ἀνέφερεν ἡ χθεσινὴ εἰδησεογραφία.

Μετὰ τὸ σεμνὸν τοῦτο προσκύνημα, εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς προσεφέρθη ὑπὸ τῶν

Χωρικοὶ τῆς νήσου ἑτοιμάζουν τὸ γάλα διὰ νὰ τὸ προσφέρουν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐπισκέπτας τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Ἀπριλίου εἰς τὴν ἐξοχήν. (Φ. κ. Μεγαλοοικονόμου).

ποιμένων, ἕνα μεγάλο κομμάτι τῆς περιφήμου Σκυριανῆς μιζύθρας καὶ ἕνα κύπελλον γάλακτος, ὡραῖο, παχὺ καὶ ἀχνιστό. Πάντες, καὶ ἰδίως οἱ ξένοι, ἔμειναν κατάπληκτοι λόγῳ τῆς φιλοξενίας τῶν ποιμένων, καὶ ἐνθουσισσμένοι ἀπὸ τὰ εἴδη τοῦ τόπου τὰ ὁποῖα ἐγεύθησαν. Κατόπιν οἱ ἐκδρομεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ ἀτμόπλοια διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ «Μαγαζιὰ», ἐνμέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ χωρίον Σκῦρος ἀπέχει μόλις ἓν τέταρτον τῆς ὥρας. Δυστυχῶς ὅμως τὸ μέρος τοῦτο ὅταν πνέει βόρειος ἄνεμος, ὅπως προχθές, εἶνε λίαν ἐπικίνδυνον, καὶ ἀντὶ ἐκεῖ τὸ ἀτμόπλοιον κατηυθύνθη πρὸς τὴν «Λιναριὰ», ἀπέναντι τῆς Σκύρου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν

τὸ χωρίον ἀπέχει 1 1)2 περίπου ὥραν μὲ γαϊδουράκι. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ προσκύνημα ποὺ ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἀπὸ τὴν «Ἕλλην» προσῆλθεν ἡ κ. Ἕλενα Βενιζέλου καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος. Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἀνεπαύετο.

***

Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν εἰς τὴν «Λιναριὰν», οἱ ἐκδρομεῖς ἤρχισαν μὲ γαϊδουράκια νὰ μεταφέρωνται εἰς τὸ χωρίον. Οἱ ξένοι ἦσαν κατενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστον αὐτὴν περιπέτειαν. Τὸ μόνον κακὸν εἰς τὴν περιπέτειαν αὐτὴν ἦτο ὁ ψυχρὸς καὶ βροχερὸς καιρός. Καὶ μετὰ πορείαν 1 1)2 ὥραν περίπου, κατέφθασαν ἔξωθι τῆς δημοσίας σχολῆς τῆς Σκύρου, ὅπου καὶ ἐσταμάτησαν. Εἰσῆλθον εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ἐνῶ αἱ μαθήτριαι τοῦ σχολείου τοὺς ἔρανον μὲ ἄνθη καὶ τοὺς ἠύχοντο τὸ «καλῶς ὡρίσατε». Ἐν τῷ μεταξύ, δι' αὐτοκινήτου εἶχον φθάσει καὶ ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τῶν λοιπῶν

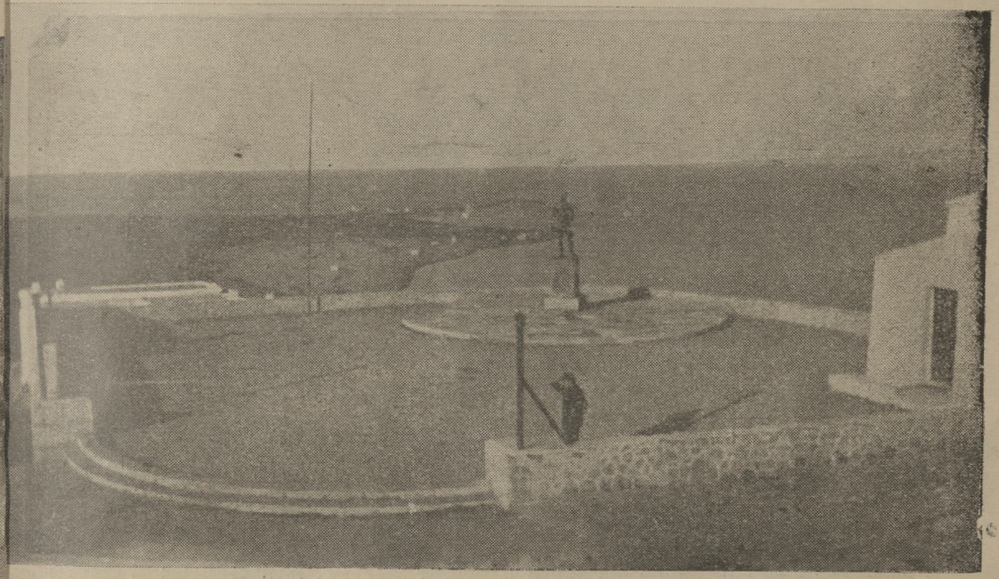

Ἡ Πλατεία τῆς «Αἰωνίας Ποιήσεως» ὅπου ἀνηγέρθη τελικῶς τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ κ. Μιχαὴλ Τόμπρου. (Φ. Ἔκδοσις Κοινότητος Σκύρου).

ἐπισήμων. Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ σχολείου, στολισμένη μὲ λουλούδια, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἑστιατόριον. Ἐκεῖ ἡ Κοινότης παρέθεσε πλουσιώτατον γεῦμα εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς, καὶ πάντες κουρασμένοι καὶ πεινῶντες, κατεβρόχθισαν λαιμάργως τοὺς περιφήμους Σκυριανοὺς ἀστακούς, τὸ περίφημον Σκυριανὸ τυρί, καὶ ἔπιον ἀφθόνως τὸ ὡραῖο γλυκὸ κρασὶ τοῦ τόπου. Πέριξ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐκάθηντο οἱ πρέσβεις Ἀγγλίας καὶ Αἰγύπτου, ὁ Δεσπότης Καρυστίας Παντελεήμων καὶ οἱ προύχοντες τοῦ τόπου. Μετὰ τὸ γεῦμα, ὁ κ. Βενιζέλος μετέβη διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν.

***

Ἀκολούθως οἱ ἐκδρομεῖς ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα Μουσεῖα τοῦ χωρίου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτονται ἔργα καθαρῶς Σκυριανῆς τέχνης, καὶ τέλος μετέβησαν εἰς

τὴν ὡραίαν πλατείαν τῆς Σκύρου, ὅπου ἔχει ἀνεγερθῇ τὸ Μνημεῖον τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ. Ἐκεῖ κατέφθασε καὶ ὅλον τὸ χωρίον διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν τελετὴν τῆς ἀποκαλύψεώς του. Μετ' ὀλίγον κατέφθασεν ἐπὶ πόλου ὄνου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς καὶ ἡ τελετὴ ἤρχισε καὶ ἐγένετο, ὡς ἀνέφερεν ἡ χθεσινὴ εἰδησεογραφία.

Μετὰ ταῦτα, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς πλατείας, ἐγένετο ἀναπαράστασις Σκυριανοῦ γάμου. Διάφοροι χωρικοὶ τῆς Σκύρου καὶ Σκυριοποῦλες ἐχόρευσαν τοὺς ἐντοπίους χορούς των, ἐνδεδυμένοι μὲ τὰς γραφικὰς ἐνδυμασίας τῆς νήσου, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῆς ἐγχωρίου ὀρχήστρας, πίπιζας κλπ.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς ἐτελείωσεν. Οἱ ἐκδρομεῖς ἔμειναν δι' ὀλίγον ἀκόμη εἰς τὸ χωρίον, ἐπισπεπτόμενοι τὰ διάφορα ἐνδιαφέροντα μέρη. Οἱ τολμηρότεροι ἀνῆλθον μέχρι τοῦ Κάστρου. Τέλος δέ, κατὰ τὰς 6 1)2, ἀνεχώρησαν καὶ πάλιν μὲ γαϊδουράκια καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν «Λιναριὰν», ἐπιβιβασθέντες ἀμέσως τοῦ ἀτμοπλοίου, τὸ ὁποῖον ἀνεχώρησεν τὴν 11ην νυκτερινήν, καὶ ἔφθασεν εἰς Πειραιᾶ χθὲς τὴν πρωΐαν.

***

Ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἡ ἑορτὴ αὐτὴ, ἦτο μία ἀπὸ τὰς καλύτερον διωργανομένας, καὶ ἀξίζουν θερμὰ συγχαρητήρια εἰς τὸν συνάδελφον κ. Φαλτάϊτς, διοργανωτὴν τῆς ἑορτῆς, εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος κ. Στεφανίδην διὰ τὰς ὑπερανθρώπους περιποιήσεις του, ὁ ὁποῖος μὲ πραγματικὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπεδέχθη τοὺς ἐκδρομεῖς. Ἔχομεν τὴν γνώμην δέ,ὅτι ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ τουρισμοῦ, ἐκμεταλλευθῇ καταλλήλως τὰς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴν αὐτὴν τῶν ξένων, καὶ τὰ φυσικὰ θέλγητρα τῆς νήσου, θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ ὠφελήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως.

ΧΡ. ΓΙΑΝ.

Γ'. Εἰς τὴν ἐφημερίδα «ΠΡΩΪΑΝ» τῆς 7 Ἀπριλίου 1931.

Ἕνας νέος Ἄγγλος ποιητής, ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, εὗρε τὸν θάνατον ὑπηρετῶν τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἐτάφη εἰς τὴ Σκῦρον. Ἕνας Βέλγος ποιητὴς φίλος του, ὁ κ. Παῦλος Βάντερμπορτ, ἠθέλησε νὰ τιμήσῃ τὴν μνήμην του καὶ συγχρόνως νὰ ὑψώσῃ ἕνα μνημεῖον πρὸς τὴν αἰωνίαν ποίησιν. Οἱ συνεργάται του Ἄγγλοι, Γάλλοι, Βέλγοι, Ἀμερικανοὶ καὶ Ἕλληνες, τιμῶντες τὴν νεοελληνικὴν τέχνην, ἀνέθεσαν εἰς Ἕλληνα καλλιέχνην, τὸν κ. Τόμπρον, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, βάθρον δὲ τοῦ διεθνοῦς αὐτοῦ μνημείου πρὸς τὴν ποίησιν ὥρισαν τὸν ποιητικὸν βράχον τῆς Σκύρου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνδέεται μὲ τὴν Ἱστορίαν διὰ τοῦ Ὁμήρου, Ἀχιλλέως, Νεπτολέμου καὶ Θησέως.

Τὸ ἑσπέρας τοῦ παρελθόντος Σαββάτου ἐπλεύρισεν εἰς τὸν προβλῆτα τοῦ Πειραιῶς τὸ θαλαμηγὸν «Πατρὶς ΙΙ» φέρον περὶ τοὺς τριακοσίους ξένους ἐκδρομεῖς, διὰ νὰ παραλάβῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐδήλωσαν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἑορτὰς Ροῦπερτ Μπρούκ, τὰς ὁποίας ὠργάνωσεν εἰς Σκῦρον ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συσταθεῖσα διεθνὴς ἐπιτροπή.

Ἐπὶ τῆς γεφύρας τῆς τιμώσης τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν θαλαμηγοῦ Ἄγγλοι, Γάλλοι, Βέλγοι καὶ Ἀμερικανοὶ ὑπεδέχοντο τοὺς Ἕλληνας ἐκδρομεῖς μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ζωγραφισμένον εἰς τὰ πρόσωπά των. Τὸ ταξεῖδί τους εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἐκεῖ μινωϊκῶν ἀρχαιοτήτων τοὺς ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐνθουσιασθοῦν μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἐθνικὴν Ἀτμοπλοΐαν, τὴν ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τοὺς Ἕλληνας χωρικούς. Τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ καὶ ὁ νησιώτης μας εὑρῆκαν τοὺς καλλιτέρους καὶ ζωηροτέρους ὑμνητὰς των εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς τοῦ «Πατρὶς ΙΙ». Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ τὸ ἀτμόπλοιον ἐσύριξεν ἀναχώρησιν ὅλοι ἀνυπομονοῦσαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σκῦρον, τὸ ποιητικὸ καὶ παράξενο νησί. Ἀπὸ ἄρθρα καὶ φωτογραφίας, δημοσιευθείσας εἰς τὸν ξένον Τύπον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, εἶχε σχηματισθῇ εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς ἡ πεποίθησις ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἰδοῦν τὸ περιεργότερο, τὸ ἐξωτικώτερο νησὶ τῆς Μεσογείου.

Ὁ Καβοντόρος ἐδικαίωσε τὴν φήμην του ὡς ταραξίου, ἀλλὰ ἡ μπονάτσα ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς Σκύρου.

Πρωΐ—πρωΐ ἐμπήκαμε στὸ γραφικὸ φυσικὸ λιμάνι «Τρεῖς Μκοῦκες» παληὸ κουρσάρικο καταφύγιο, καὶ ἄρχισε ἡ ἀποβίβασις. Βάρκες πλήρεις ἐκδρομέων, δεμένες στὴ σειρά, ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἐσύροντο ἀπὸ ἕνα καϊκι βενζινοκίνητον.

Στὴν παραλία οὔτε ἴχνος ἄμμου. Ὁ βυθὸς καὶ ὁ γιαλὸς ἐσχηματίζοντο ἀπὸ ἄσπρα βότσαλα, τὰ ὁποῖα ἔδιναν μιὰ ὡραιοτάτην καὶ σπανίαν ἁρμονίαν ὑγροῦ πρασίνου. Ἀμέσως μετὰ τὰ βότσαλα τῆς παραλίας ἄρχιζαν τὰ σκουραπράσινα κράσπεδα τοῦ βουνοῦ, γεμάτου ἀπὸ σκοῖνα, βατόμουρα, ἀγοελῆὲς καὶ πουρνάρια.

Οἱ ἐκδρομεῖς ἀποβιβαζόμενοι ἄρχιζαν ν' ἀνεβαίνουν εἰς τὸ βουνό, διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν ἀπέναντι πλαγιὰν ἔβοσκαν τὰ ἄσπρα κοπάδια τῶν Σκυριανῶν. Οὔτε δρόμος, οὔτε μονοπάτι. Περπατούσαμε ἐπάνω στὰ βράχια, ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς θάμνους, οἱ ὁποῖοι κατακρεουργοῦσαν τὶς μεταξωτὲς κάλτσες τῶν ἁβρῶν δεσποινίδων.

Ὕστερα ἀπὸ ἐπίπονο δρόμο μισῆς ὥρας ἐφθάσαμε στὸν τάφο.

Πάνω ἀπὸ τὰ ἄσπρα μάρμαρα τοῦ τάφου μιὰ ἀγριελιὰ ἁπλώνει τὰ κλωνάρια της. Στὰ σίδερα τοῦ κιγκλιδώματος οἱ χωριᾶτες ἔχουν στηρίξει ἕνα μικρὸ ξύλινο σταυρό.

Γύρω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ ὡραίου ἐφήβου, τοῦ ἀνδρείου στρατιώτου, τοῦ εὐγενικοῦ ποιητοῦ, ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν ἔσκυψαν τὸ κεφάλι.

Ἐκεῖ, ὁ φίλος του καὶ καθηγητής του κ. Λάσελς Ἄμπερκρόμπυ, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἄγγλων διανοουμένων εἰς τὴν διεθνῆ ἐπιτροπὴν τοῦ μνημείου, εἶπε μὲ φωνὴν ποὺ συχνὰ ἔτρεμε ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τὰ ἑξῆς ὡραῖα λόγια.

»Εἰς ἐμὲ ἐπέλαχε τὸ δύσκολον καθῆκον—ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνεκτίμητον προνόμιον—νὰ ἀντιπροσωπεύσω ἐνταῦθα τὴν Ἀγγλικὴν Ἐπιτροπήν.

Ἐν πρώτοις ὀφείλω ἐξ ὀνόματος αὐτῆς νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς πάντας οἵτινες εἰργάσθησαν ὅπως περατωθῇ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο μνημεῖον.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀναφέρω ἰδιαιτέρως τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὀργανωτὴν κ. Παῦλον Βάντερμπορτ, τὸν γλύπτην κ. Τόμπρον καὶ τοὺς εὐγενεῖς κατοίκους τῆς νήσου, οἵτινες παρεχώρησαν τὴν γῆν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγείρεται τὸ μνημεῖον καὶ τὸ μάρμαρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγένετο τὸ βάθρον.

Καὶ εἶναι πράγματι ἀξιόλογον μνημεῖον. Νομίζω ὅτι οὐδέποτε Ποιητὴς ἠξιώθη μεγαλυτέρας τιμῆς.

Μνημεῖον τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη διὰ διεθνοῦς συνεισφορᾶς ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐκείνων ἅτινα παρέλαβον τὴν ἀθάνατον κληρονομίαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη ἐνταῦθα—ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος ἐν Σκύρῳ, τῇ νήσῳ τοῦ Ἀχιλλέως. Οὐδὲν θὰ ἐξέπληττε τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ περισσότερον τούτου, ἂν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ καὶ ὅταν ἔζη, οὐδέν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω, θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ περισσότερον.

Καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ἀνηγέρθη τὸ μνημεῖον νομίζω ὅτι θὰ ἐξέπληττε αὐτὸν ἔτι περισσότερον. Ἐν τούτοις οὐδὲν θὰ ἦτο μᾶλλον ἁρμόζον.

Διότι τὸ παρὸν μνημεῖον δὲν ἦτο μόνον μνημεῖον τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ εἶναι μνημεῖον αὐτοῦ ὡς συμβούλου τῆς Ἀθανάτου Ποιήσεως.

Ἐγνώρισα τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ καὶ ἤμην φίλος του. Δὲν θὰ ὁμιλήσω περὶ τούτου, ἁπλῶς τὸ ἀναφέρω.

Ἴσως μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώρισαν δύνανται νὰ εἴπωσι πόσον ἡ ποίησίς του ἀνταποκρίνεται τελείως πρὸς τὴν ζωήν του. Δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι εὑρίσκετο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κάλλους ἂν καὶ τοῦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι ἀπολύτως ἀληθές, ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ μέχρι τοῦ ἀνωτάτου διανοητικοῦ κάλλους.

Ἡ λέξις ἐν αὐτῷ μετεβάλλετο εἰς κάλλος, τὸ δὲ πνεῦμά του ἦτο ἡ ἐνεργητικότης αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ κάλλους.

Ἀνεκάλυπτε τὸ κάλλος παντοῦ, διότι παντοῦ ἠδύνατο νὰ τὸ δημιουργήσῃ.

Διὰ μέσου τῶν ποιημάτων του δύναταί τις νὰ διακρίνῃ τοῦτο καὶ ἀκριβῶς ὅταν ὁ ποιητὴς ἐτελειοποίησε τὴν τέχνην διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ τὸ ἐκφράσῃ εὗρε τὸ μέγιστον ἀντικείμενον τῆς τέχνης του, τὸ ὕψιστον δηλαδὴ κάλλος οὗ εἶναι ἱκανὴ ἡ ζωή, τὸ κάλλος τοῦ νὰ ἀποθάνῃ, δι' εὐγενῆ ἰδέαν.

Καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ τὸ ἐξέφρασε τοῦτο εἰς τὰ τελευταῖά του σονέττα, τὸ ἐπραγματοποίησε καὶ ἐν τῇ ζωῇ του : Ἀπέθανε διὰ τὴν χώραν του καὶ ἐτάφη ἐνταῦθα ἐν Σκύρῳ.

Καὶ οὕτω ἀπέβη ὁ τύπος καὶ τὸ σύμβολον τῆς ποιήσεως καὶ ἐμνημονεύθη ἐνταῦθα σήμερον καὶ ἐσαεί.

Ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ μεγαλυτέρα ὑπεροφάνεια δι' Ἄγγλον ταύτης, δι' Ἄγγλον ποιητὴν ἀπὸ τὸ ἀνεγερθὲν αὐτὸ μνημεῖον, τοῦ ὁποίου τὴν σημασίαν δὲν δύναταί τις νὰ ἐκφράσῃ διὰ λέξεων;

Εἰς ἐμὲ ὅμως προσωπικῶς τὸ μνημεῖον τοῦτο ἔχει μεγαλυτέραν ἴσως σημασίαν τοῦ ὅ,τι δύναμαι νὰ ἐκφράσω. Σημαίνει ὅτι ὁ ποιητὴς τὸν ὁποῖον ἡ Εὐρώπη τιμᾷ οὕτω ἐν Σκύρῳ, ὡς πνεῦμα ποιήσεως, ἦτο ὁ ἀγαπημένος μου φίλος Ροῦπερτ Μπρούκ.

Κατόπιν δὲ ἀπήγγειλε τὸ ποίημα τοῦ Μπρούκ «Στρατιώτης».

Λίγα λόγια συγκινητικὰ ἀπευθύνουν εἰς τὴν σκιὰν τοῦ πρόωρα χαμένου ποιητοῦ ὁ κ. Μάριος Μενιὲ καὶ ὁ ἑλληνιστὴς κ. Φέρνες, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριντς.

Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τοὺς ξένους ἡ ἐμφάνισις ἑνὸς Σκυριανοῦ χωρικοῦ, ὁ ὁποῖος κοντὰ στοὺς στεφάνους κατέθεσε λίγα ἀγριολούλουδα καὶ ἀπήγγειλε αὐτοσχεδίους στίχους.

Στὸ λιμάνι τὸ γιὼτ «Ράντιαν» τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ ποιητοῦ Καρόλου Χόαρ, ὑψώνει μαύρη σημαία. Ἀραιή, ψιλὴ βροχοῦλα ραντίζει τοὺς θάμνους.

Τὴ σεμνὴ αὐτὴ ἐπιμνημόσυνο ἑορτὴ ἐξ ὅλων τῶν ἐπισήμων παρηκολούθησαν μόνον ἡ κυρία Βενιζέλου καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος. Οἱ ἄλλοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ σκαρφαλώσουν στὰ σκυριανὰ κατσάβραχα καὶ παρέμειναν ἐπὶ τῆς «Ἕλλης».

Κοντὰ στὸν τάφο οἱ Σκυριανοὶ προσέφεραν πρὸς τοὺς ἐκδρομεῖς φρέσκη μυζήθρα καὶ γάλα.

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα ἡ «Πατρὶς» Η» ἔπρεπε νὰ μᾶς μεταφέρῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως, τὸν λεγόμενον «Μαγαζιά». Λόγῳ ὅμως τοῦ καιροῦ ἐπροτιμήθη ἡ «Λιναριά».

Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ τοῦ προγράμματος ἔγινε αἰτία νὰ ἀπολαύσουμε δίωρον γαϊδουροκαβαλλαρίαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κατάφυτα φαράγγια τοῦ ὡραίου νησιοῦ. Ἡ εὐθυμία ποὺ ἐπροκάλεσε ἡ ἀπρόοπτος αὐτὴ περιπέτεια δὲν μᾶς ἄφησε νὰ προσέξουμε τὸν καιρό. Ἡ συννεφιὰ ἀπειλοῦσε διαρκῶς ἕνα ἐπικίνδυνο ξέσπασμα βροχῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἤμαστε ἐντελῶς ἀπαράσκευοι. Οὔτε καταφύγια κἂν δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε. Οἱ ἀγωγιάτες ὅμως, παρ' ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν τους διὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας, δὲν παρέλειπαν νὰ κυττάζουν τὸν οὐρανὸ ἀνήσυχοι καὶ νὰ κεντρίζουν τὰ ζῶα μὲ φωνὲς καὶ ξυλιὲς γιὰ νὰ τὰ ἀναγκάσουν νὰ τρέχουν πάνω στὸ βραχῶδες μονοπάτι.

Στὴ στροφὴ ἑνὸς λόφου ἀντικρύσαμε τὰ ἄσπρα σπιτάκια τῆς Σκύρου, ποὺ ἀναρριχῶνται στὴν πλαγιὰ ἑνὸς ὑψηλοῦ βράχου, εἰς τὴν αἰχμὴ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου διαγράφεται ἡ σκιερὴ σιλουέττα παληοῦ φρουρίου.

Στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ μᾶς ὑποδέχονται οἱ κάτοικοι, ντυμένοι τὰ γραφικώτατα γιορτινά τους καὶ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὸ σχολεῖον. Στὶς σκάλες κοπέλλες τοῦ χωριοῦ μᾶς ραίνουν μὲ μαργαρίτες, χαμόγελα καὶ γλυκόλογες εὐχές.

Ἕνα χαρωπὸ καὶ πολιτισμένο «Καλῶς ὡρίσατε» μᾶς περικυκλώνει, ἐνῷ στὶς μεγάλες αἴθουσες τοῦ σχολείου ἔχει στρωθῆ τὸ τραπέζι.

Ὁ ἀέρας τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ βουνοῦ, βιηθούσης καὶ τῆς γαϊδουροκαβαλλαρίας, μᾶς ἔχουν ἀνοίξει τὴν ὄρεξι ἐπικινδύνως. Ἀλλὰ οἱ Σκυριανοὶ τὸ προέβλεψαν

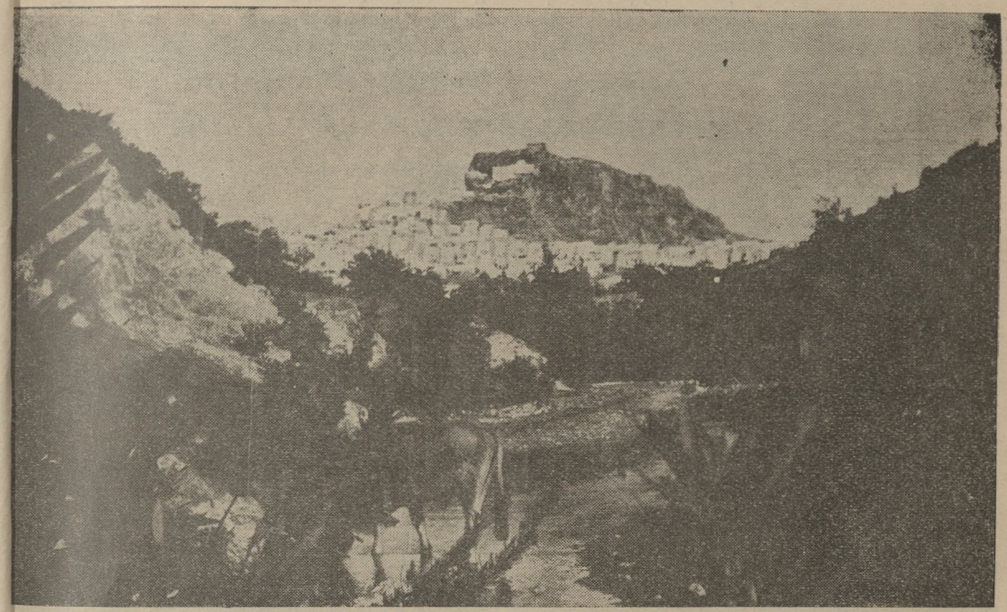

Μία ἄποψις ἐκ τοῦ Ποταμοῦ Κηφισσοῦ τοῦ Ἀρχαίου Φρουρίου τῆς Σκύρου καὶ τμήματος τῆς πόλεως. (Φ. Ἔκδοσις Κοινότητος Σκύρου).

καὶ ἔψησαν σαράντα ἀρνιά. Γιὰ ὀρεκτικὸ μᾶς προσέφεραν ἀστακὸ μαγιονέζα. Ἐξῆντα ὀκάδες ἀστακοὺς ἔβρασαν καὶ δὲν ἐπερίσσεψε οὔτε πόδι!

Μερικὲς Ἀγγλίδες τρῶν τὸ ψητὸ χωρὶς πηροῦνι καὶ μαχαῖρι.

Μετὰ τὸ ὁμηρικὸν πράγματι γεῦμα, ἐπήγαμε στὸ μνημεῖο. Διασχίσαμε ὅλο τὸ χωριό, περνῶντας ἀπὸ τὰ στενὰ πλακόστρωτα σοκάκια, ἐνῷ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν οἱ γρηοῦλες μᾶς καλωσόριζαν καὶ μᾶς καλοῦσαν νὰ μποῦμε νὰ μᾶς προσφέρουν μιὰ μαστίχα.

Κάτασπροι οἱ τοῖχοι, κατακάθαροι οἱ δρόμοι, στολισμένο τὸ ἐσωτερικὸ τῶν σπιτιῶν καὶ οἱ κάτοικοι περιποιητικοὶ καὶ γλυκόλογοι.

Ἐμπρὸς στὸ μνημεῖο οἱ ἐπίσημοι καὶ γύρω του οἱ ἐκδρομεῖς. Οἱ χωρικοὶ παραμερίζουν, κάνουν θέσι καὶ συγκεντρώνονται στὰ πέριξ. Τὸ χάλκινο ἄγαλμα ὑψώνεται στιβαρό, λιτό, αὐστηρό, ἐναρμονισμένο ἀπόλυτα πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τοπείου. Ἐνθουσιάστηκαν ὅλοι μὲ τὸ δυνατὸ ἔργο τοῦ κ. Τόμπρου, ὁ δὲ κ. Κάρολος

Μπερνάρ τοῦ Βελγικοῦ Ἰνστιτούτου ἔψαλε ὕμνον πραγματικὸν πρὸς τὸν κ. Τόμπρον καὶ γενικὰ τὴν νεοελληνικὴν τέχνην.

Μετὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια, τὴν κατάθεσιν τῶν στεφάνων καὶ τοὺς λόγους οἱ ἐκδρομεῖς ἀπήλαυσαν τὸ ὡραιότατον θέαμα τῆς ἀναπαραστάσεως Σκυριανοῦ γάμου. Ὅλοι οἱ ξένοι καὶ οἱ δικοί μας, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ εἶδαν τὴν Σκῦρο, ἔφευγαν λυπημένοι ποὺ ἀναγκάζονταν νὰ ἀναχωρήσουν τόσο γρήγορα.

Χωρὶς ὑπερβολή, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ ὅτι ἡ Σκῦρος εἶνε ἕνα σύγχρονο ζωντανὸ μουσεῖο. Τὴν ὠμορφιὰ τοῦ νησιοῦ ηὔξησε στὴν ἀντίληψι τῶν ξένων ἡ περιποιητικότης τῶν Σκυριανῶν, οἱ ὁποῖοι πράγματι δὲν ἐλογάριασαν ἔξοδα καὶ κόπους γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς προσκυνητὰς τοῦ Μνημείου ποὺ θὰ στολίζῃ πάντα τὸ νησί τους.

Ὁ Μπρούκ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γνωσθῇ σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη ἡ Σκῦρος, τὸ παράξενο νησὶ μὲ τὴν χαρακτηριστική του λαικὴ τέχνη, ποὺ στέκει ἀνάμεσα στὴν παληὰ ἀραβικὴ καὶ τὴν βενετσιάνικη, ὑποταγμένη στὴν ἁπλότητα τῆς ἑλληνικῆς αἰσθητικῆς.

ΜΙΧ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Δ΄. Εἰς τὸν «ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ» τῆς 7 Ἀπριλίου 1931.

Ἀπάνω στὸν ξερὸν βράχον τοῦ Παληόκαστρου τῆς Σκύρου ἔγινε προχθὲς μιὰ παγκόσμια ἑορτὴ μὲ αἰώνιον χαρακτῆρα. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ διωργανώθη ἕνας πανηγυρισμὸς στὴ μνήμη καὶ τὴ δόξα τῆς Αἰωνίας Ποιήσεως. Πανηγυρισμὸς ἔξω τόπου καὶ χρόνου. Καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ποιήσεως, τῆς τέχνης καὶ τῆς διανοήσεως, ποῦ ἔσπευσαν ἕως τὴν Σκῦρον ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὸ Βέλγιον καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, δὲν περιωρίσθησαν στὸ νὰ τιμήσουν τὸν Ἄγγλο ποιητὴ ποῦ εἶναι θαμμένος κάτω ἀπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα τοῦ ἤρεμου νησιοῦ, ἀλλὰ ἐδόξασαν μαζί του τὴν αἰώνια, τὴν παγκόσμια καὶ τὴν ἀκατάλυτη πνοὴ τῆς ποιήσεως.

Τὴν 8ην π. μ. τῆς προχθὲς Κυριακῆς στὸν τριπλὸ κόλπο τῆς Νότιας Σκύρου, στὶς Τρεῖς Μποῦκες, τρία σκάφη εἶχαν φθάσει : Τὸ καταδρομικὸν «Ἕλλη», τὸ ὑπερωκεάνειον »Πατρὶς ΙΙ» καὶ τὸ γιὼτ «Ράντιαν». Καὶ τὰ τρία ἔσπευδαν στὸ κοινὸ προσκύνημα τοῦ τάφου τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ. Τὸ πρῶτο ἔφερεν ἕως ἐκεῖ τὸν κ. Βενιζέλο, τὸν κ. Μιχαλακόπουλο, τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἄλλους ἐπισήμους. Τὸ δεύτερον ἔφερνε τοὺς διανοουμένους τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἑλλάδος ποῦ ἔλαβαν μέρος στὴν ἑορτὴ ὡδηγημένοι ἕως ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ἰδεολόγο Βέλγο ποιητὴ Βάντερμποργ. Καὶ τὸ τρίτο ἔφερνε ὡς ἐκεῖ τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ γιὼτ κ. Κάρολον Νόελ Χόαρ, πρῶτον ἐξάδελφον τοῦ Μπρούκ καὶ μερικοὺς ἄλλους συγγενεῖς του.

Ὁ βορηᾶς ἐμαίνετο. Ἄγρια κύματα μὲ πλῆθος ἄσπρα ἄνθη στεφανωμένα ἐρρίχνοντο κατὰ τῶν πλοίων. Ὡστόσο, μὲ πολλὴν ἀργοπορίαν, κατωρθώθη νὰ βγοῦν ὅλοι οἱ προσκυνηταὶ καὶ νὰ βαδίσουν μέσα ἀπὸ τὰ λιθάρια καὶ τὰ ἀγκάθια πρὸς τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ. Μέσα σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα, ἀνάμεσα στοὺς λόφους, περιτριγυρισμένος ἀπὸ ἐλῆες καὶ μάλιστα κάτω ἀπὸ τὰ κλωνάρια μιᾶς ἐλιᾶς εἶναι ὁ τάφος τοῦ Μπρούκ. Οἱ προσκυνηταί, Ἄγγλοι, Γάλλοι, Βέλγοι, Ἕλληνες διανοούμενοι, ἐπίσημοι καὶ χωριάτες μὲ μαῦρες βράκες περιτριγύρισαν τὸν τάφον. Ἐρριξαν λουλούδια, ἐστάθησαν γύρω σιωπηλοὶ καὶ ἐτίμησαν τὸν ποιητή.... Μόνος ἕνας ἔλειπεν : Ὁ κ. Βενιζέλος. Εἶπεν, ὅτι ἦταν κουρασμένος καὶ δὲν ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν «Ἕλλη»

Στοὺς γύρω λόφους ἔβοσκαν κοπάδια ἀπὸ ἄσπρα ἀρνιὰ καὶ τὰ κουδούνια των ἠχοῦσαν ἁρμονικὰ μέσα στὴ σιγαλιά. Ὁ σκοῖνος καὶ ἡ φασκομηλιὰ γεμάτη ἀνθοὺς ἐγέμιζαν εὐωδιὰ τὸν ἀέρα. Καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ οἱ τσοπάνηδες τοῦ νησιοῦ περιεκύκλωσαν τὸν τάφο κι' ἔρριξαν μερικὰ λουλούδια...

Ὁ τάφος τοῦ ποιητὴ εἶναι ἁπλός, μαρμάρινο μνῆμα μὲ κάγκελλα γύρω. Καὶ

στὶς τέσσαρες πλευρὲς τοῦ μαρμάρου εἶναι σκαλισμένη ἡ ἑλληνικὴ ἐπιγραφή : «Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Rupert Brooke ἀνθυποπλοίαρχος τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυτικοῦ ἀποθανὼν 23 Ἀπριλίου 1915». Ἀλλὰ γύρω ἀπ' αὐτὴν ὑπάρχει σκαλισμένο καὶ τὸ ἀκόλουθον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ἐπίγραμμα :

»Ὡς καλὸς ὢν ἤδες καλὰ καλῶς τέθανες χαρίτεσσιν ἀεὶ καὶ μούσαις φίλ-
» τατος ἔζης, νῦν δ' ἐλευθερίας οὐδετέρας προτίων τῆς δ' ἕνεκεν προθανεῖν ἔδε
» ἀσμένως ἀλλὰ σὺ χαίροις».

Ἔτσι ὁ Μπρούκ εἶναι θαμμένος ἑλληνικὰ σ' ἑλληνικὴ γῆ....

Ἐνῷ ὅλοι ἐκτίταζαν τὸν τάφο, ἔξαφνα ἕνας λεπτὸς καὶ ψηλὸς χωρικὸς τῆς

Ὁ ἐπιφανὴς Λόγιος καὶ Ποιητὴς κ. Paul Vanterborght ὁμιλῶν πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Ποιητοῦ. (Φωτ. κ. Κουρμπέτη).

Σκύρου μὲ βράκες, ὁ Γιάννης Θεοδώρου, ἔβγαλε ἕνα τετράδιο κι' ἄρχισε ν' ἀπαγγέλῃ ἕνα αὐτοσχέδιό του ποίημα. Μερικοὶ ἄτεχνοι μὰ συγκινητικοὶ δεκαπεντασύλλαβοι ἐσκορπίσθησαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐλιά. Ἡ ἁπλῆ καὶ συγκινητικὴ ἀγάπη τοῦ νησιοῦ πρὸς τὸν ἄγνωστό του νεκρό, ἔβγαινε ἀβίαστα ἀπὸ τοὺς ἄτεχνους στίχους : «Κι' ἂν δὲν μᾶς ξέρεις ποιητή, ἐμεῖς θὰ σ' ἀγαπᾶμε ....»

Ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ἐπλησίασε.

Οἱ Σκυριανοὶ χωρικοὶ τότε ἐμπόδισαν τὸν κὺρ-Γιάννη νὰ συνεχίσῃ. Ἤθελαν ν' ἀφήσουν τοὺς ξένους νὰ μιλήσουν. Ἐπλησίασε, λοιπόν, ὁ Ἄγγλος ποιητὴς καὶ φίλος τοῦ Μπρούκ κ. Λάσελ Ἀμπερκόμπρυ, ἕνας ξερακιανὸς ἄνδρας μὲ γυαλιά, καὶ ἀπήγγειλε τὸν «Στρατιώτη», ποίημα τοῦ Μπρούκ, ὅπου ἐξυμνεῖται ἡ δόξα τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἀπήγγειλε ἀγγλικά. Ἔπειτα ὁ Μάριος Μενιέ, ἐκ μέρους τῶν Γάλλων

τῆς ἐπιτροπῆς, ὡμίλησε Γαλλικὰ καὶ ἔπλεξεν ὕμνο στὸ ἱερὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εὕρισκε τάφον ὁ ποιητής. Ὁ Βέλγος Λουΐ Πιεράρ, κατόπιν ἐκ μέρους τῶν Βέλγων τῆς ἐπιτροπῆς, ἐνεθυμήθη πιὸ πολὺ τὸν πατριώτη τοῦ Βεράρεν παρὰ τὸν Μπρούκ, καὶ ἔρριξεν ἐπάνω στὸν τάφο τοῦ ποιητὴ ἕνα σακκούλι μαυριδερὸ χῶμα τῆς Φλάνδρας. Τέλος ὁ κ. Βάντερμποργ ἀπήγγειλε γαλλικὰ τὸν «Στρατιώτη» τοῦ Μπρούκ.

Ἔτσι ἔληξεν ἡ τελετὴ στὸν τάφο. Καθένας εἶπε τὸν πόνο του. Ὁ Βέλγος θυμήθηκε τὴν πατρίδα του, ὁ Ἄγγλος ὕμνησε τὴν ἰδική του καὶ μονάχα ὁ Γάλλος καὶ ὁ κὺρ-Γιάννης ὑψώθηκαν ἀπάνω ἀπὸ τὰ τοπικὰ στενὰ σύνορα....

Ἦταν ἐκεῖ καὶ ἕνας χονδρὸς καὶ ψηλὸς ροδοκόκκινος ἄνδρας μὲ ναυτικὸ κασκέτο. Σιωπηλὸς καὶ σοβαρός, ἔσκυψε ἐμπρὸς στὸν τάφο. Κι' ἔφυγε ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀλύγιστος. Ἦταν ὁ ἐξάδελφος τοῦ ποιητοῦ Κάρολος Νόελ Χόαρ.

Στὸ μεταξὺ πλάϊ στὸν τάφο εἶχε φθάσει ἕνα καζάνι μὲ ζεστὸ γάλα καὶ μία κάσσα γεμάτη φρέσκες ζεστὲς μυζίθρες. Οἱ Σκυριανοὶ τσοπάνηδες ἔσπευσαν νὰ μοιράσουν στοὺς ξένους γάλα καὶ μυζίθρα κάτω ἀπὸ τὶς ἐληές, ἐνῷ πάντα τὰ κουδούνια τοῦ κοπαδιοῦ ἐλάλαν....

***

Νέα πορεία ἀνάμεσα στ' ἀγκάθια καὶ στὶς πέτρες κ' ἔπειτα ἀπάνω στὰ χαλίκια τοῦ γιαλοῦ. Ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν ὅλοι στὰ μαγαζιὰ γιὰ ν' ἀνεβοῦν στὴ χώρα τῆς Σκύρου. Μὰ ὁ βορηᾶς δὲν τὸ ἤθελε.... Ἀντέστη μέχρι τέλους.... Ἔτσι ἄλλαξε τὸ πρόγραμμα καὶ ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἡ ἀποβίβασις στὸ λιμανάκι τῆς Λιναριᾶς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἡ πόλις τῆς Σκύρου ἀπέχει 8 χιλιόμετρα, μὰ ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχε.

Τὶς 11 π. μ. ἄρχισεν ἡ ἀποβίβασις. Βενζινάκατοι καὶ βάρκες ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Μὰ ἔπειτα,, ἀπὸ τὴν ἀμμουδιὰ πῶς θὰ πήγαιναν πρὸς τὴν πόλιν οἱ 300 περίπου ἐκδρομεῖς ; Ὑπάρχουν μόνον 4 αὐτοκίνητα στὸ νησί. Μὰ εἶχαν παραταχθῆ καὶ 200 μουλάρια καὶ γαϊδουράκια στὴν παραλία. Ἔτσι ἄλλοι μὲ τ' αὐτοκίνητα, ἄλλοι μὲ τὰ ζῶα καὶ ἄλλοι πεζοὶ ἀνέβησαν στὴν Χώρα τῆς νήσου.

Τὸ θέαμα τῆς μυλαροδρομίας μέσα στὴν ἄγρια φύσι τοῦ ξεροῦ νησιοῦ ἦτο κάτι τὸ γραφικό ! Ἀπὸ τὸν μονοπάτι ποὺ περνάει ἀπὸ ἀπόκρημνα βράχια ἀνέβαιναν τὰ ζῶα μὲ κόπο πρὸς τὴ Χώρα.... Γύρω ἀγριαχλαδιές, ἀγριελιές, σκοῖνα, φασκομηλιὲς ἐποίκιλλαν τὴν θέαν καὶ παραπέρα γυμνὰ βουνὰ καὶ βράχια ἐξαπλώνοντο....

Στὴν εἴσοδο τῆς Χώρας οἱ Σκυριανοὶ μὲ τὰ γιορτάστικά τους ροῦχα ὑπεδέχοντο τοὺς ξένους :

— Καλῶς ὡρίσατε....

Καὶ τοὺς ὡδηγοῦσαν στὶς μεγάλες σάλες τοῦ σχολείου. Ἐκεῖ εἶχε στρωθῆ τὸ λουκούλειον γεῦμα ποὺ παρέθεσεν ἡ Κοινότης ἀπὸ ντόπια φαγητά,. Δροσερὰ καὶ χαρωπὰ κορίτσια τῆς Σκύρου, μὲ ντόπιες φορεσιές, ἐσερβίριζαν ὡραῖον ἀστακὸ μαγιονέζα, ψητό, τυρὶ ντόπιο, σύκα, καρύδια, μυζίθρα, κρασὶ ἄφθονο....

Στὶς 3 1)2 μ. μ. γενικὴ συγκέντρωσις στὴν πλατεῖα τοῦ Παληόκαστρου, στὴν ἄκρη τῆς Χώρας. Μιὰ πλατεῖα ποῦ κρέμεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ πανόραμα ἑνὸς κόλπου.... Τὸ μνημεῖον τοῦ κ. Τόμπρου μὲ φόντο ὁλόγυρα τὸν οὐρανὸ ὑψώνεται κυρίαρχο στὸ τοπεῖο !

Γρήγορα μαζεύθηκαν ἐκεῖ οἱ Σκυριανοί, οἱ Σκυριανές, τὰ Σκυριανόπουλα μὲ τὰ ἐντόπια γραφικὰ κοστούμια τους. Συγχρόνως ἔφθαναν καὶ οἱ ἐπίσημοι. Ἔξαφνα μερικὰ «Ζήτω !» ἐτάραξαν τὴν ὥμορφη σιωπή. Ἔφθανε καὶ ὁ Βενιζέλος καθισμένος ἐπάνω σ' ἕνα μουλάρι. Ἀπὸ τὸ σπίτι, ὅπου κατέλυσε, ἔφθανε στὴν πλατεῖαν τοῦ μνημείου, συνοδευόμενος ἀπὸ πολὺν κόσμον, ποῦ τὸν περιτριγύριζε.

Σὲ λίγο παιδάκια τοῦ Σκύρου ἄφησαν στὴν βάσιν τοῦ μνημείου ὀλίγα ἄνθη.

Καὶ τὴν ἴδια ὥραν ὁ κόσμος περιτρυγύρισε τὸ μνημεῖον Οἱ ἐπίσημοι στὴ μέση καὶ οἱ ἄλλοι γύρω, χωρὶς τάξιν καὶ πολλὴν τυπικότητα... Καὶ ἤρχισεν ἡ ἑορτὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων.

Ὁ Μητροπολίτης Καρυστίας Σεβ. κ. Παντελεήμων ὡμίλησε σύντομα μὲ ζωηρὴ δημοτικὴ γλῶσσα κι' ἔδωσε μιὰν εἰκόνα τοῦ ὕψους τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Ἔπειτα ὁ κ. Βενιζέλος ἀπεκάλυψε τὸ μνημεῖον. Ὅλοι μὲ ἐπιφωνήματα θαυμασμοῦ τὸ ἀντίκρυσαν !

Ὁ κ. Μιχαλακόπουλος κατέθεσε στέφανον καὶ εἶπε δυὸ λόγια. Κ' ἔπειτα ὁ κ. Βάντερμποργ ἐφώναξε γαλλικά .

— Ζήτω ἡ Ἑλλάς ! Ζήτω ὁ κ. Βενιζέλος ! Ζήτω ὁ κ. Μιχαλακόπουλος !

Ἐπλησίασεν κατόπιν ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας κ. Ράμσεϋ καὶ κατέθεσε στέφανον. Ἄλλος στέφανος κατετέθη ἐκ μέρους τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ἄλλον κατέθεσεν ὁ κ. Δημ. Ε. Κοϊμτζῆς ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου Ἰστιαίων Εὐβοίας.

Ἔπειτα ἄρχισαν οἱ λόγοι ἐμπρὸς στὸ μνημεῖον. Ὁ Ἄγγλος ποιητὴς κ. Ἀμπερκόμπρυ ὡμίλησε ἀγγλικὰ γιὰ τὸν Μπρούκ καὶ γιὰ τὴν ποίησι γενικά. Ὁ κ. Μπουασύ, διευθυντὴς τῆς «Κομέντια» τῶν Παρισίων ἐξεφώνησεν ἐμπνευσμένον λόγον γιὰ τὸν μεγάλο, παγκόσμιο καὶ αἰώνιο προορισμὸ τῆς ποιήσεως καὶ ἐτόνισεν ὅτι, ἡ ποίησεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει χωρὶς ποίησιν. Προσεφώνεσεν ὁμοίως τὸν εὐγενικὸν λαὸν τῆς Σκύρου, ποῦ ἐδημιούργησε τὴν ὡραίαν ἑορτὴν καὶ στήνει στὴν νῆσον του τὸ ὡραῖον μνημεῖον. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καΐμπριτς, ὅπου ἐσπούδασεν ὁ Μπρούκ, κ. Φέρνες ὡμίλησε κατόπιν διὰ τὸν ποιητήν.

Κατόπιν ὁ κ. Σικελιανός, ἐξεφώνησε ἐμπνευσμένον λόγον, ποῦ ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς :

«Στὴ δυνατὴ καὶ σιωπηλὴ συγκίνησι ποῦ μᾶς κατέχει αὐτὴ τὴν ὥρα, ἐνῷ ξεκινημένοι, ἄλλοι ἀπὸ σιμά, ἄλλοι ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, μαζευτήκαμε σ' αὐτὸ τὸ ἤρεμο καὶ εὐλογημένο ἀπ' τοὺς Θεοὺς νησί, γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὴ μνήμη τοῦ λιγόζωου Βρεττανοῦ Ποιητὴ τοῦ Rupert Brooke—κι' ἐνῷ τὸ πέλαγο τριγύρα μᾶς τονίζει τὸν αἰώνιό του ψαλμὸ καὶ τὰ λουλούδια ἀνοίγονται ὡς τὸ βάθος γιὰ νὰ πιοῦνε μέσα τους ἡ μέλισσες κι' ἡ πεταλοῦδες ἀπ' τὸ μέλι τῆς ἀναστημένης φύσης δὲν χωράει καμμιὰ ἀμφιβολία, πῶς μὲ τὴν τελετὴν αὐτὴ προϊδεαζόμαστε μιὰν ἄλλην, ποῦ μὲ τὴν ἀνόρθωσι τῆς Αἰωνίας Ποίησης στὸ αὐθεντικὸ καθολικό της βάθρο, ἀπ' ὅπου τὴν ἐκθρόνισαν αἰῶνες τώρα βάρβαροι καὶ σκοτεινοὶ καιροί, θαπεριλάβῃ σύντομα στὸ »κοσμικό της ἔαρ», τὶς ἀνθρώπινες ψυχὲς ὅλων τῶν τόπων κι' ὅλων τῶν λαῶν.

»Ἀληθινά, δὲν θὲ νὰ μπόρει νὰ ὑπάρξῃ εὐγενικώτερη κι' αὐθεντικώτερη εὐκαιρία, ἀπὸ τούτη ποῦ μᾶς ἔδωσε ἡ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ μνημεῖο τοῦ Rupert Erooke γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ πάρουμε ἀπὸ ἐδῶ κι' ἀπὸ τὴν ὥρα τούτη, ὡς ἀπὸ 'να κέντρο αἰώνιο, τὶς πρῶτες πέτρες τῶν ναῶν, ποῦ λαχταρίζουμε νὰ ὑψώσουμε στὸν κόσμο, ὅσοι ἔπειτα' ἀπ' τὴ φρίκη τοῦ στερνοῦ πολέμου, ἀπ' τὴ μιὰ —ὡς στὴν ἄλλην ἄκρη τοῦ πλανήτη, μὲ τὸ ξέσπασμα τοῦ σιωπηλὰ συγκρατημένου ἀπὸ αἰῶνες πόνου τῶν λαῶν καὶ τῶν πνευμάτων, ἑνοιωστήκαμε μιὰν ὥρα, ἀξεχώριστα κι' ὁλόψυχα ἀδελφοί».

Ἔπειτα ἀνέλυσε γενικὰ τὴν λυρικὴν ἔμπνευσιν τοῦ Μπρούκ καὶ κατέληξε στὴν ἱερὴ Ἐλπίδα ἐπικρατήσεως πάνω ἀπ' ὅλα τοῦ ρυθμοῦ τῆς Αἰωνίας ποιήσεως. Καὶ προσέθεσε :

«Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς ἱερῆς αὐτῆς Ἐλπίδας, τῆς ἱερώτερης ποὺ ἀνέθρεψε ὁ κόσμος, ἐν ὀνόματι τῆς αἰωνίας Ποίησης ποῦ ἀπάνω ἀπ' ὅλες τὶς λατρῖες ἢ τὰ συμφέροντα τῆς γῆς, συναδελφώνει πάντα ὅπου φανῇ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πιστὸς στὸ κάλεσμα ὁποῦ εἶχα τὴν τιμὴ νὰ πάρω ἀπὸ τοὺς ἴδιους ὁποῦ ὀργάνωσαν αὐτὴ τὴ τελετή, τολμῶ νὰ ὑψώσω σήμερα, ἀπὸ τὸν τόπο τῆς μεγάλης Ποίησης τὴν Ἑλλάδα κι' ἀπὸ τὸ μυστικό της τοῦτο κέντρο, μὲ τὰ λίγα λόγια, πρῶτα ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ λατρευτοῦ ποῦ μνημονεύουμε τὴν ὥρα τούτη, καὶ κα-

τόπι ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῶν ἑνωμένων ἀπ' τὴν ἴδια σκέψη ἀδελφῶν μου, καὶ δι' αὐτῶν μπροστὰ ἀπ' τὸ πρόσωπον ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, τὴν μικρὴν ἐτούτη δάδα τῆς κοινῆς οὐσιαστικῆς θρησκείας, ἀναζωπυρωμένην ἀπ' αὐτὴ τὴν τελετή, ἀλλ' ἀναμμένη ἀπὸ τὴ φλόγα, ὁποὺ ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, μὲ τὴν βοήθεια διαλεχτῶν συνεργατῶν μου, κινημένος ἀπ' τὴν ἴδια ἐτούτη πίστι, ἐπρωτάναψα μιὰν ἀνοιξη στὸν Παρνασσό».

Ἔπειτα ὁ Βέλγος ἀκαδημαικὸς κ. Κάρολος Μπονὰρ ὡμίλησε γιὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Τόμπρου μὲ θαυμασμὸν καὶ γι' αὐτὸ καὶ γενικὰ διὰ τὴν Ἑλληνικὴ τέχνη.

Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Σκύρου κ. Σοφοκλῆς Στεφανίδης μὲ σύντομον λόγον εὐχαρίστησε γιὰ τὴν τιμὴν ποῦ γίνεται στὴν Κοινότητά του μὲ τὴν ὡραίαν διεθνῆ ἑορτήν. Τέλος ἡ κυρία Θεώνη Δρακοπούλου (Μυρτιώτισσα) ἀπήγγειλε ποίημα τοῦ κ. Μ. Μαλακάση ἀφιερωμένον στὸν Μπρούκ καὶ ὁ κ. Σπ. Παναγιωτόπουλος σύντομον λόγον ὁμοίως τοῦ κ. Μ. Μαλακάση, ὁ ὁποῖος ἕνεκα ἀδιαθεσίας του δὲν μπόρεσε νὰ παρευρεθῆ στὴν ἑορτή.

***

Ὅταν ἡ ἑ ρτὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἐτελείωσεν ἔγινε κάτω ἀπὸ τὸν χῶρον τῆς πλατείας τοῦ μνημείου χορὸς Σκυριανῶν μὲ τὰ ντόπια κοστούμια. Ὁμοίως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ «κουδουνάτοι», εἶδος διονυσιακῆς πομπῆς ἀνδρῶν στολισμένων μὲ ἄμετρα κουδούνια....

Ὅλο τ' ἀπόγευμα οἱ ἐκδρομεῖς, ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ κ. Βενιζέλου, ὁ κ. Μιχαλακόπουλος, ὁ Ἄγγλος πρέσβυς κ.λ.π. ἐγύριζαν μέσα στὴν χώρα τῆς Σκύρου. Ἐπεσκέφθησαν τὸ Μουσεῖόν της ποὺ ἱδρύθη τελευταῖα, τὰς δύο ἐκθέσεις ὅπου ἐπωλοῦντο εἴδη λαϊκῆς τέχνης καθὼς καὶ τὰ γραφικὰ ἐσωτερικὰ τῶν Σκυριανῶν σπιτιῶν. Αὐτὸ τὸ τριγύρισμα ἐξακολούθησεν ἕως ἀργὰ τὸ βράδυ, ὁπότε οἱ ἐκδρομεῖς καὶ οἱ ἐπίσημοι ἐγύρισαν εἰς τὰ πλοῖα.

Οἱ Σκυριανοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχοντικήν τους φιλοξενίαν, ἀπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς γεῦμα, ἀπὸ τὴν εὐγενικὴν τους εἰς ὅλα προσφοράν, ἐχάρισαν στοὺς ἐκδρομεῖς καὶ δῶρα : μυζίθρες καὶ ἄλλα προϊόντα τοῦ τόπου. Ἐχάρισαν ἀκόμη καὶ στὸν Βενιζέλον ἕνα μικρόσωμο ἄλογο γιὰ τὸν ἀγαπημένον του ἔγγονον.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἑ ρτῆς τῆς Σκύρου ἦτο μ ναδική. Μ' ὅλην τὴν κακοκαιρίαν ἀπετέλεσε θρίαμβ ν ὡμορφιᾶς. Ἡ ὡραία ὀργάνωσίς της ὀφείλεται γιὰ ὅσα ἔγιναν στὴν Σκῦρο στὴν Κοινότητα, ποῦ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν κ. Στεφανίδην καὶ στὸν »Σύλλογον Σκυρίων» τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ ἔχει πρόεδρον τὸν συνάδελφον κ. Κ. Φαλτάϊτς. Γιὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκδρομῆς στὸ ἐξωτερικό, ἀλλὰ καὶ στὰς Ἀθήνας, ἡ βάσις ὅλης τῆς κινήσεως ὀφείλεται στὸν Βέλγον ποιητὴν κ. Βάντερμπεργ.

Εὐγενικώτατα ὁ κ. Βάντερμπεργ μᾶς ὡμίλησε μέσα εἰς τὴν »Πατρίδα Η» γιὰ ὅλη τὴν διεθνῆ ὀργάνωσι καὶ γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς ἑνώσεως τῶν διανυευμένων ἔξω τῶν ὁρίων τῶν ἐθνῶν γιὰ τὴν δόξα τῆς αἰωνίας ποιήσεως. Καὶ προσέτι εὐχαρίστησε θερμὰ τὸν «Ἐλεύθερον Ἄνθρωπον», ποῦ πρῶτος ἔγραψε γιὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μπρούκ καὶ γιὰ τὸν παγκόσμιον σκοπόν των. Μᾶς ἐξέφρασε γενικὰ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Τύπον, ἀλλ' ἐντελῶς καὶ πάλιν ξεχωριστὰ πρὸς τὸν «Ἐλεύθερον Ἄνθρωπον».

Φ. Γ.

Ε'. Εἰς τὴν «ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ» τῆς 7 Ἀπριλίου 1931.

Ὅταν οἱ φίλοι τῆς ποιήσεως ἔφθασαν τὸ πρωῒ τῆς Κυριακῆς στὴ Σκῦρο καὶ ἀπεβιβάσθησαν στὶς Τρεῖς Μπούκες,—σὲ μιὰ ἔρημη καὶ κατακάθαρη παραλία,—μὲ μιὰ σειρὰ βάρκες ποὺ ἦταν δεμένες ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη σ' ἕνα κατίκι ἀμέσως κατάλαβαν ὅτι τὸ προσκύνημα στὸν τάφο ἑνὸς ποιητοῦ δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὸ θαυμασμό τους γιὰ τὸ ἔργο του.

Στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος, ἐπάνω σ' ἕνα γυμνὸ καὶ αὐστηρὸ βουνὸ εἶχε καθήσει ἕνα κατάμαυρο σύννεφο ποὺ δὲν ἤξευρες ἂν θ' ἀπεσύρετο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς νήσου ἢ ἂν θὰ προτιμοῦσε νὰ χύσῃ τὰ δάκρυα ποὺ δὲν ἐπρόκειτο νὰ χύσουν στὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ οἱ προσκυνηταὶ καὶ κανεὶς δὲν μποροῦσε ν' ἀνακαλύψῃ τὰ ἴχνη μονοπατιοῦ ποὺ νὰ ὁδηγοῦσε στὸ στενὸ τῆς Ἁρμυρῆς ὅπου εἶνε θαμμένος ὁ Μπρούκ.

Οἱ φίλοι, λοιπόν, τῆς ποιήσεως ἔπεισαν τοὺς ἑαυτούς των ὅτι εἶνε καλοὶ πεζοπόροι καὶ χωρισμένοι σὲ δύο ὁμάδες, ξεκίνησαν μὲ τὶς ἀόριστες ὁδηγίες ποὺ κατώρθωσαν νὰ πάρουν καὶ μὲ τὴν διάθεσι τῶν ἀνθρώπων ποὺ βρίσκουν θέλγητρο καὶ στὴν πιὸ δυσάρεστη περιπέτεια. Ἔκαμαν ἴσως περισσότερο δρόμο ἀπ' ὅ,τι θὰ ἔπρεπε καὶ μὲ δυσκολία προχωροῦσαν ἀνάμεσα στὶς πυκνὲς φασκομηλιές.

Καὶ δὲν αἰσθάνθηκαν λίγες φορὲς στὰ πόδια των τὶς βελόνες ἀγκαθῶν ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν καὶ τὸ πιὸ ἀδιαπέραστο δέρμα.

Εἶχον ὅμως καὶ μιὰ εὐχάριστη ἔκπληξι, σπάνια γιὰ ὅσους κάνουν ἐκδρομὲς σὲ μέρη ποὺ δὲν ξέρουν καὶ ζητοῦν πληροφορίες περὶ ἀποστάσεων ἀπὸ τοὺς χωριάτες μας. Προτοῦ ξεκινήσουν ἀπὸ τὶς Τρεῖς Μπούκες ἐζήτησαν νὰ μάθουν πόσην ὥραν θὰ ἔπρεπε νὰ περπατήσουν γιὰ νὰ φθάσουν στὸ Στενὸ τῆς Ἁρμυρῆς. Δὲν βασίσθηκαν ὅμως στὶς πληροφορίες ποὺ τοὺς ἔδωσαν οἱ χωριάτες. Ἤξεραν ὅτι στὰ ζητήματα ἀποστάσεων τὸ χωριάτικο τέταρτο εἶνε τ' ὀλιγώτερο μιὰ ὥρα κι' ὅταν εἶδαν τοὺς προπορευομένους νὰ σταματοῦν δὲν πίστευαν ὅτι εἶχαν φθάσει στὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ. Εἶχε περάσει ἀκριβῶς ὅση ὥρα τοὺς εἶπαν οἱ χωριάτες. Τρία τέταρτα καὶ κάτι.

Ἡ συγκέντρωσις γύρω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ δὲν ἦταν πολὺ πυκνή. Λίγοι ἐπίσημοι, οἱ ξένοι διανοούμενοι καὶ δημοσιογράφοι, ἕνας συγγενὴς τοῦ Μπρούκ μερικοὶ συνάδελφοι, πεντέξη Σκυριανοὶ μὲ τὰ τοπικὰ κοστούμια των καὶ τὶς ψηλὲς ἀγκλίτσες των καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἐκδρομεῖς δὲν ἐδίστασαν ν' ἀνέβουν ἀπὸ τὶς Τρεῖς Μπούκες στὸ Στενὸ τῆς Ἁρμυρῆς.

Ἔτσι ὅμως τὸ προσκύνημα ἔγινε μὲ λιγώτερο θόρυβο καὶ περισσότερο σεβασμὸ στὴ μνήμη τοῦ νέου ποιητοῦ ποὺ πέθανε τόσο πρόωρα. Οἱ λόγοι ἀπηγγέλθησαν σὲ οἰκεῖο τόνο, τὸ αὐτοσχέδιο στιχούργημα τοῦ χωρικοῦ Θεοδώρου ἀκούστηκε μὲ τὴν ἐπιείκεια ἐκείνη ποὺ πνίγει κάθε εἰρωνικὴ διάθεσι καὶ τὸ μόνο στεφάνι ποῦ ἦταν ἐπάνω στὸν ἀπέριττο τάφο τοῦ Μπρούκ ἔκανε ἀπείρως μεγαλύτερη αἴσθησι ἀπὸ τοὺς ὄγκους τῶν λουλουδιῶν ποὺ μποροῦσαν νὰ ἔχουν σκεπάσει τὴ λευκὴ λάρνακα. Ἦταν ἕνα ἁπλὸ προσκύνημα κάτω ἀπὸ τὴν παληὰ ἐλιὰ ποῦ γέρνει ἐπάνω ἀπὸ τὸν τάφο καὶ σχηματίζει ἕνα εἶδος σκεπῆς, ἕνα σιωπηλὸ προσκύνημα ποὺ τὸ ἐτάραξαν μόνο τὰ κουδούνια τῶν κοπαδιῶν ποὺ τὰ εἶχαν φέρει ἐπίτηδες ἀπὸ πολὺ μακρυνὲς βοσκές.

Ὅταν ἐτελείωσαν οἱ λόγοι καὶ οἱ ἀπαγγελίες, οἱ χωρικοὶ προσεκάλεσαν τοὺς ἐκδρομεῖς νὰ πιοῦν ἀπὸ ἕνα ποτῆρι γάλα καὶ νὰ δοκιμάσουν τὶς μυζῆθρες των. Ἡ πρόσκλησις ἔγινε δεκτὴ μὲ πολλὴ προθυμία καὶ κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ὡμολόγησαν ὅτι τρῶνε μόνο..ζεστὴ μυζῆθρα,—ἡ προσφερομένη μυζῆθρα ἄχνιζε σχεδόν,—καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ δείξουν τὴν προτίμησίν των πρὸς τὸ προϊὸν αὐτὸ ποὺ δὲν βρίσκεται ποτὲ ζεστὸ στὴν Ἀθήνα.

***

Οἱ ἐκδρομεῖς, μὲ βαρύτερο τώρα στομάχι, ἔκαμναν τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς σὲ κάπως περισσότερη ὥρα, γύρισαν ἀμέσως στὸ «Πατρὶς» Π» καὶ σὲ λίγο ἀπεβιβάζοντο πάλι σ' ἕνα ἄλλο ὅρμο τοῦ νησιοῦ, στὸ Λινάρι, ὅπου τοὺς βιαστικοὺς ἐπερίμεναν τὰ δύο-τρία ὑπάρχοντα αὐτοκίνητα καὶ τοὺς ἄλλους ἕνα ὁλόκληρο πλῆθος ὑπομονητικῶν τετραπόδων.

Δὲν δυσκολευθήκαμε νὰ διαλέξουμε. Καὶ ἐμμείναμε στὴν προτίμησίν μας καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμάθαμε ὅτι ἀπὸ τὸ Λινάρι στὴν πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ, ὅπου

ἔπρεπε νὰ πᾶμε γιὰ τὸ κυριώτερο μέρος τῶν ἐορτῶν, εἶνε μιάμιση ὥρα δρόμος μὲ ζῶο. Στὴ λεπτομέρεια αὐτὴ δὲν ἐστάθηκαν καὶ ἄρκετοὶ ἄλλοι ἐκδρομεῖς καὶ σὲ λίγο μιὰ μακρυὰ σειρὰ ἀπὸ τετράποδα μὲ ἀναβάτες κάθε ἐμφανίσεως καὶ ἱππευτικῆς ἱκανότητος ἔπαιρνε τὸ δρόμο γιὰ τὴν πρωτεύουσα.

Ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν ἦταν μόνο ἀτελείωτος. Ἦταν καὶ περισσότερο ἀπ' ὅτι φανταζώμαστε ἀνώμαλος καὶ ἐπικίνδυνος. Συχνὰ τὸ ὑποζύγιο, μολονότι ἤξερε σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ τὸ μέρος, στεκόταν καὶ μὲ δισταγμὸ ἄπλωνε τὸ πόδι του ἀνάμεσα στὰ κατσάβραχα. Κι' ὁ ἀναβάτης μετανοοῦσε τότε πικρὰ γιὰ τὴν προτίμησί του. Ὅταν μάλιστα κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀναβάτας κένταγε τὸ ὑποζύγιό του καὶ παρέσυρε ἔτσι σὲ μικρὸ καλπασμὸ ὅλα σχεδὸν τὰ ἄλλα γαϊδούρια καὶ τὰ μουλάρια ποὺ δὲν κατεδέχοντο, νὰ ὑπολειφθοῦν ἡ μετάνοια ἦταν πολὺ μεγαλύτερη. Τότε ἔβλεπες ἀνθρώπους νὰ χοροπηδοῦν μὲ τρόμο ἐπάνω στὰ σαμάρια καὶ νὰ ἔχουν τὰ μάτια των καρφωμένα στὸ ἀνώμαλο καὶ συχνότατα ὀλισθηρὸ ἔδαφος.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Κωμόπολιν. (Φωτ. Ἔκδοσις Κοινότητος Σκύρου).

Ἡ γαϊδουροκαβαλλαρία ὅμως αὐτὴ δὲν ἦταν μόνο ἐπικίνδυνη καὶ κοπιώδης. Κουραστήκαμε, εἶνε ἀλήθεια, ἀλλὰ ἐκάμαμε μιὰ διαδρομὴ ποῦ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ γνωρίσουμε ἀρκετὰ καλὰ τὴ φύσι τῆς Σκύρου. Γιὰ νὰ πᾶμε ἀπὸ τὸ Λινάρι στὴ Σκῦρο, διασχίσαμε ὅλο τὸ νησὶ κατὰ πλάτος. Περάσαμε ἀπὸ ἄδεντρα καὶ φυτεμένα μέρη, ἀπὸ λαγκαδιὲς κι' ἀπὸ ὑψώματα. Καὶ παντοῦ εἴδαμε λίγη καλλιέργεια καὶ βουνὰ σχεδὸν γυμνὰ καὶ αὐστηρά.

Αὐτὴ εἶνε ἡ Σκῦρος. Τὸ νησὶ ποὺ ἔχει στὴν ὅλη του ἐμφάνισι κάτι τὸ ἀρρενωπό. Καὶ χάρις στὸ βῆμα τῶν ὑποζυγίων μας ποὺ ἦταν ἀναγκαστικῶς βραδὺ ἐπάνω στὶς σκληρὲς πέτρες καὶ στὰ βουρκόνερα, κατωρθώσαμε νὰ ἰδοῦμε καλύτερα τὸν τόνο ποὺ κυριαρχεῖ στὸ νησί.

Ἡ διαδρομὴ αὐτὴ τελειώνει πάντα μὲ μιὰ ὡραία ἔκληξι.

Ἔπειτα ἀπὸ δρόμο μιᾶς ὥρας καὶ ἑνὸς τετάρτου περίπου, ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ κρύβουν τὴν θάλασσαν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ νησιοῦ ἔχουν μείνει πίσω καὶ παρουσιάζεται κάταστρπρη καὶ γραφική, σὺν ὅραμα ἡ Σκῦρος.

Τὰ κατάλευκα καὶ τετράγωνα σπίτια της σκαρφαλώνουν στὸ Κάστρο καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὑψώνεται στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τὸ μοναστῆρι τοῦ Ἅη-Γιώργη. Στέκεται κανεὶς καὶ λέει νὰ μὴν προχωρήση πρὸς τὴν πόλι ὅπως δὲν προχωροῦσε πρὸς ἕνα πίνακα παρὰ ὡς ἕνα σημεῖο.

Καιρὸς ὅμως γιὰ θαυμασμοὺς καὶ ρεμβασμοὺς δὲν ὑπάρχει. Ὅλοι οἱ ἀναβάται ξέρουν ὅτι πηγαίνουν πρὸς ἕνα πρόγευμα, τὸ πρόγευμα ποῦ παρέθεσε ἡ Κοινότης ποὺ πρέπει νὰ ἔχη ἀρχίσει ἤδη καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ σταθοῦν ἔστω καὶ γιὰ πέντε λεπτά.

***

Ἄλλωστε, μέσα στὶς λίγες ὧρες ποῦ θὰ μείνουμε, πρέπει νὰ δοῦμε κι' ἀπὸ κοντὰ τὴ Σκῦρο. Καὶ προχωροῦμε πρὸς τὴν πόλι.

Ἀμέσως καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ λαϊκὴ συμμετοχὴ στὶς ἑορτὲς εἶνε ἀπόλυτη καὶ πάνδημη. Οἱ χωρικοὶ δὲν φοροῦν μόνο τὰ καλά τους καὶ δὲν ὑποδέχονται τοὺς

Σκυριαναὶ νεάνιδες μὲ ἑορτάσιμον τοπικὴν περιβολὴν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐπισήμων. (Φωτ. κ. Κουμπέτη).

ξένους μὲ τὸ χαμόγελο ποῦ σκάει στὰ χείλη κατὰ παραγγελίαν κι' ἀπὸ ὑπολογισμό. Εἶνε ἀληθινὰ εὐχαριστημένοι. Τὸ βλέπεις, τὸ αἰσθάνεσαι. Ἔχουν χυθεῖ ὅλοι στὰ στενὰ δρομάκια τοῦ χωριοῦ κι' ὅλα τὰ σπίτια εἶνε ἀνοικτὰ καὶ σιγυρισμένα. Ἔτσι, ἡ Σκῦρος παρουσιάζεται ὁλόκληρη. Μὲ τὰ χαρακτηριστικώτατα «ἐσωτερικὰ» τῶν σπιτιῶν της, μὲ τοὺς ἀνθρώπους της, ποὺ οἱ περισσότεροι εἶνε ξερακιανοὶ καὶ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν καθημερινὸ μόχθο, μὲ τὶς ἁπλὲς οἰκοδομές της, ποὺ εἶνε ὅλες ἄσπρες καὶ στὶς στέγες τους δὲν ἔχουν κεραμίδια ἀλλὰ ἕνα ἀδιαπέραστο στρῶμα ἀπὸ φαιὸ ντόπιο χῶμα, μὲ τὸ ἐντελῶς νησιώτικο χρῶμα της. Καὶ ὁ ἐπισκέπτης δὲν

ξέρει τὶ νὰ πρωτοπροσέξῃ καὶ σὲ τὶ νὰ σταθῇ περισσότερο. Στὶς ἐκθέσεις καὶ στὸ μουσεῖο ἔχουν συγκεντρωθῇ ὡραιότατα πράγματα.

Ἀλλὰ κι' ἔξω εἶνε ἡ χαρακτηριστικὴ ζωή, οἱ συνήθειες τῶν κατοίκων, ἡ ἐγκαρδιότης τους, ἡ μικρὴ δειλία τους καὶ ἡ μεγάλη προθυμία τους.

Δὲν προφταίνει ὅμως παρὰ νὰ ρίξῃ κλεφτὲς ματιές. Σὲ λίγο θὰ γίνουν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου ποὺ ἔχει στηθεῖ σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὴ παραλία καὶ ὁ κόσμος ἔχει ἀρχίσει ἤδη νὰ πηγαίνῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ.

***

Ἡ τελετὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων, μολονότι δὲν εἶχε τὴν αὐστηρὴ τυπικότητα ποὺ ἐπιβάλλει ἡ παρουσία τῶν ἐπισήμων, δὲν ἦταν ὡστόσο ἁπλῆ, σὰν τὸ προσκύνημα στὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ.

Ἀλλ' ἂς εἶνε. Καὶ τ' ἀποκαλυπτήρια ἔγιναν μὲ τὴν αὐθόρμητη συμμετοχὴ τῶν κατοίκων τῆς Σκύρου καὶ οἱ ἑορτὲς ἐτελείωσαν μὲ τὴν ἐπίδειξη τῶν χορῶν τοῦ τόπου.

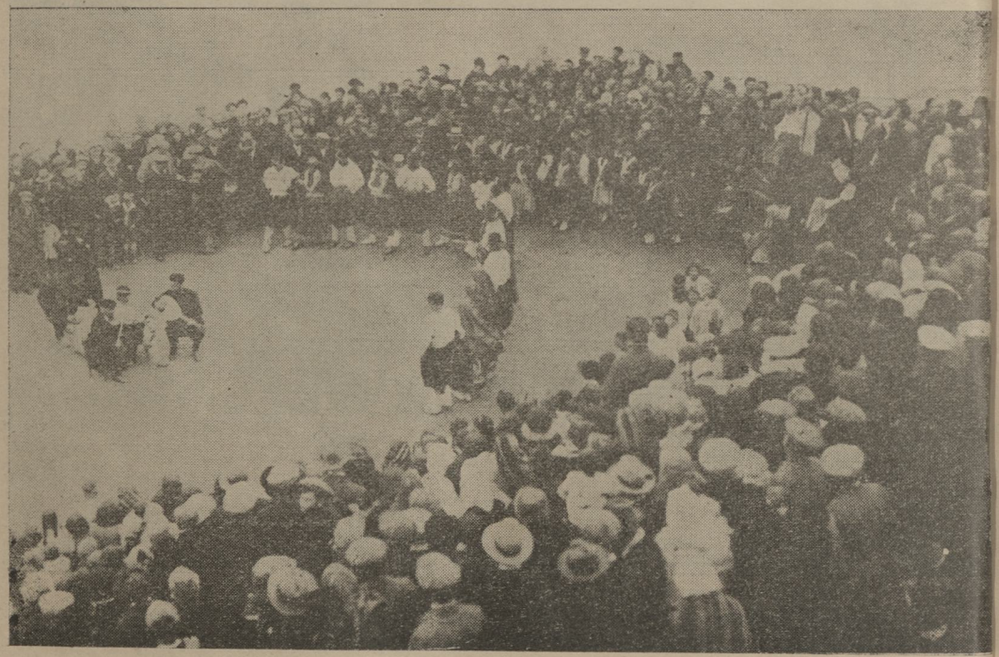

Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ «σκυριανοῦ γάμου» κάτωθι τοῦ Μνημείου τοῦ ποιητοῦ μετὰ τὴν ἀποκάλυψίν του. (Φωτ. κ. Μεγαλοοικονόμου).

Τοὺς ἐχόρεψαν ὡραιότατα μαθηταὶ καὶ μαθήτριες μὲ τὰ χαρακτηριστικώτατα σκυριανὰ κοστούμια. Παντοῦ δηλαδὴ πλαίσιο ἡ Σκῦρος. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἔργο-τὸν ἔφηβο του κ. Τόμπρου, ποὺ πιθανὸν νὰ γίνῃ, ὅπως εἶπε ὁ δραστηριότατος πρόεδρος τῆς κοινότητος κ. Στεφανίδης, μαζὺ μὲ τὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ ἀφορμὴ τακτικοῦ προσκυνήματος στὴ Σκύρο. Ἄλλωστε φθάνει ποὺ ἔρριξε ὁ κ. Στεφανίδης

τὸν ἰδέα. Ὁ φίλ ς συνάδε φος καὶ πρόεδρος τῶν Σκυρίων τῆς πρωτευούσης κ. Κ. Φαλτάϊτς δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ κάμῃ ὅ,τι πρέπει γιὰ τὴν πραγματοποίησί της.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΣΤ'. Εἰς τὴν «ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ» τῆς 7 Ἀπριλίου 1931.

Ἡ Σκῦρος ἐγνώρισε μιὰ μέρα ἀξέχαστη, μὲ τὶς γιορτὲς τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ μνημείου, ποῦ ἀφιερώθη στὸν Μπρούκ καὶ στὴν Αἰώνια Ποίησι ! Μιὰ μέρα ποῦ εἶχε κάτι τὸ ξεχωριστὸ καὶ γιὰ τοὺς ξένους διανοουμένους ποῦ μαζεύθηκαν ἀπ' τὰ πέρατα τοῦ κόσμου γιὰ νὰ τιμήσουν τὴ μνήμη τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ, καὶ γιὰ τὸ λαὸ τῆς Σκύρου μὲ τὶς ὄμορφες συνήθειες καὶ παραδόσεις του.

Ἴσως καὶ τὸ νησὶ μὲ τὴν ἐπιβλητική του ὠμορφιὰ συνετέλεσε στὴν ἐπιτυχία τῆς γιορτῆς καὶ πιὸ πολὺ βέβαια ἡ διοργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἡ Κοινότης τῆς Σκύρου ποῦ συνειργάσθησαν μὲ ἀφοσίωσιν γιὰ νὰ πετύχουν αὐτὸ ποῦ ἐπέτυχαν.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα, ἀνταξία μιᾶς γιορτῆς τέτοιας σημασίας, ὑπῆρξε ἡ σκηνὴ τοῦ προσκυνήματος τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ ποὺ ἔγινε τὸ πρωῒ τῆς περασμένης Κυριακῆς στὴν ἀπόμερη γωνιὰ τοῦ ποιητικοῦ νησιοῦ.

Εἴχαμε περάσει ἀπ' τὸν τρικυμισμένο Κάβο-Ντόρο καὶ ξημερώματα πλησιάσαμε στὸ νησὶ ποῦ πρόβαλε σὰ σκιὰ ἀπάνου ἀπ' τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Ὁ οὐρανὸς ἦταν γεμάτος σύγνεφα καὶ ἡ μέρα μελαγχολική. Ἕτοιμη νὰ ξεσπάσῃ σὲ δάκρυα, τὴ θάλασσα, δυὸ ἄλλα μικρότερα νησιοῦ ποῦ θὰ θαμποχάραζαν ἐπάνω ἀπ' τὴ θάλασσα δυὸ ἄλλα μικρότερα νησάκια φανερώθηκαν ἄξαφνα. Τὸ Σαρακήνικο καὶ ἡ Πλατειά, ποῦ σχηματίζουν τὶς «Τρεῖς Μποῦκες», ἕναν εὐρυχωρότατο καὶ ἀσφαλέστατον ὅρμο, κοντὰ στὸν ὁποῖον βρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Μπρούκ.

Μέσα στὸν ὅρμο βρίσκεται ἡ «Ἕλλη» ἀγκυροβολημένη ἀπὸ τὴ νύχτα. Εἰσπλέομεν μὲ τὸ «Πατρὶς ΙΙ» καὶ μ' ἕνα μπενζινοκάϊκο ἀποβιβαζόμαστε στὴν παραλία.

Στὸν τάφο τοῦ Μπρούκ.

Ἀπὸ κεῖ ἀρχίζει ἡ ἀνάβασις πρὸς τὸ «Στενὸ» μιὰ ἀνάβασις 20 λεπτῶν τῆς ὥρας. Περνοῦμε ἀνάμεσα ἀπὸ φρύγανα καὶ σκοίνους ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλον καὶ βγαίνουμε σ' ἕνα στενὸ μονοπατάκι ποῦ μόλις πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἔχει ἀνοιχτεῖ γι' αὐτὸν τὸ σκοπό. Τὸ μνῆμα τοῦ Μπρούκ βρίσκεται πραγματικὰ μέσα σ' ἕνα στενὸ —ὅπως εἶναι καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ μέρους— κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο μιᾶς ἐλιᾶς. Ὁλόγυρα ἄλλες ἐλιὲς τὸ περιτριγυρίζουν, καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω ἁπλώνονται ἡ βουνοπλαγιὲς σκεπασμένες μ' ἀγριόθαμνα ἀνάμενα στὶς ὁποῖες σαλαγοῦν τὰ κοπάδια τῶν προβάτων.

Καθὼς προχωροῦμε στὸ ἐσωτερικὸ αὐτῆς τῆς χαράδρας, στὴν ὁποία τὸ πᾶν εἶναι ἄγριο καὶ αὐτοφυὲς ἔχουμε τὴν αἴσθησι ὅτι βρισκόμαστε στὴν ἴδια θέσι μὲ τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως ποῦ προχωροῦσαν στὸ ἐσωτερικὸ ἄγνωστου νησιοῦ.

Γιατὶ καὶ γιὰ τοὺς περισσοτέρους μας ἀπὸ τοὺς 200 καὶ πλέον ξένους καὶ Ἀθηναίους ἐκδρομεῖς τὸ νησὶ εἶναι ἄγνωστο καὶ τὸ τοπεῖο μὲ τὴν ὅλη ἐμφάνισί του ὑποβλητικό. Τὰ πρόβατα μὲ τὰ κουδουνάκια τους, οἱ ἁπλοϊκοὶ τσοπάνηδες μὲ τὶς ἀγκλίτσες τους, ἡ ἀσημόφυλλες ἐλιές, τὸ θυμάρι κι' ἡ λισφακιὰ ποῦ εὐωδιάζει, οἱ σκοῖνοι καὶ τ' ἀγριολούλουδα ποῦ φυτρώνουν, συμπληρώνουν τὴν εἰκόνα.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀγνὸ ποιητικὸ περιβάλλον κοιμᾶται ὁ Μπρούκ, καὶ οἱ ἐκδρομεῖς τιμηταὶ τῆς μνήμης του, ἀνεβαίνουν νὰ προσκυνήσουν τὸν τάφο του.

Ὁ τάφος του προβάλλει σὲ λιγάκι, κάτω ἀπ' τὴν ἀσημόφυλλη ἐλιά, ποῦ γέρνει στοργικὰ ἐπάνω του τὰ κλαδιά της. Ἕνα πάλλευκο μάρμαρο ποῦ ἀπολήγει

σ' ἕναν ὁριζόντιο σταυρὸ σκεπάζει τὸ χῶμα του καὶ λίγα ἀγριολούλουδα ἀπὸ τὰ πέριξ φρεσκοκομμένα ἔχουν σκορπισθῆ ἐπάνω του. Στὴ βάσι τοῦ ὡραίου αὐτοῦ μνημείου διαβάζουμε τὸ ἐπιτάφειον ἐπίγραμμα ἑλληνικὰ γραμμένο. Ὁ χωριάτης Ἰωάννης Θεοδώρου μὲ ποιμενικὴ στολή, καταθέτει ἕνα στέφανο μὲ νωπὰ λουλούδια καμωμένον κι' ἀπαγγέλλει στίχους στὸν Μπρούκ, καὶ ἀκολουθοῦν οἱ συγκινητικοὶ λόγοι καὶ προσφωνήσεις τῶν ξένων διανοουμένων καὶ ποιητῶν.

Τὸ εσωτερικὸν τοῦ «σκυριανοῦ σπιτιοῦ». (Φωτ. κ. Ζωγράφου).

Πιὸ πέρα στὴ ρίζα μιᾶς ἄλλης ἐληᾶς προσφέρεται ἀπὸ τὴν Κοινότητα στοὺς ξένους γάλα ἀγνὸ καὶ σκυριανὴ μηζύθρα ἀπὸ τσοπάνους ντυμένους μὲ τὶς γιορτάτικες σκυριανὲς φορεσιές τους, καὶ ξαναγυρίζουμε στὴν παραλία ἀπ' τὸ ἴδιο μονοπάτι γιὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦμε.

Ἔτσι τελείωσε τὸ προσκύνημα τοῦ τάφου τοῦ Μπρούκ.

Αἱ ἑορταὶ τῆς Σκύρου.

Τὸ δεύτερο μέρος τῆς γιορτῆς ἂν καὶ δὲν εἶχε τόσο ποιητικὸ τόνο, ἦταν ὅμως πλουσιώτερο ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου.

Ἡ προσπάθεια τῆς Κοινότητος Σκύρου νὰ περιποιηθῆ τοὺς ξένους καὶ νὰ κρατήσῃ κάθε τι τόσο ψηλὰ ἔπρεπε τὴ μέρα αὐτή, εἶναι καταφανὴς καὶ κινεῖ τὸν ἐνθουσιασμὸ ὅλων.

Ἡ Σκῦρος γνώρισε μιὰ ἀπ' τὶς ὡραιότερες μέρες της, καὶ ἔδωσε στοὺς ἐκδρομεῖς πλούσιες αἰσθητικὲς χαρές. Πανόραμα ἡ πολιτειούλα μὲ τὰ κάτασπρα γραφικὰ σπίτια της, γεμάτοι ζωὴ οἱ δρόμοι της, χαριτωμένες ἡ σκυριανοποῦλες μὲ τὶς ντόπιες γιορτινὲς φορεσιές τους, λεβεντόκορμα τὰ παλληκάρια της.

Τί νὰ πρωτοειδῆ καὶ τί πνὰ πρωτοθαυμάσῃ κανεὶς τὶς λίγες ὧρες ποῦ μείναμε καὶ πού περνοῦσαν τόσο βιαστικές. Τὸ «Σκυριανὸ Σπίτι» ἔκθεσις ντόπιων χειροτεχνημάτων καὶ σκυριανῶν εἰδῶν ἐδέχθησαν μιά, δυὸ καὶ τρεῖς ἀκόμη φορὲς τὴν ἐπίσκεψι καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἐκδρομεῖς.

Ἐπακολουθοῦν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου ποῦ ἐφιλοτέχνησε ὁ Τόμπρος, ἀποκαλυπτήρια ποὺ ἔδωσαν ἀφορμὴ ν' ἀκουσθοῦν τόσα ὑπέροχα λόγια γιὰ τὸν Μπρούκ, γιὰ τὴν ποίησι γενικῶς, καὶ γιὰ τὸν εὐγενικὸ λαὸ τῆς Σκύρου, ἰδίως ἀπὸ τοὺς ξένους ποῦ ἐξετίμησαν τὴν στοργὴ μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλαν οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ τὸ μνημεῖο τοῦ Μπρούκ. Οἱ ξένοι διανούμενοι ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν τὴν δοθεῖσα ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς Κοινότητος Σκύρου κ. Σοφοκλῆν Στεφανίδην κατὰ τὴν προσφώνησιν του ὡραίαν ὑπόσχεσιν πρὸς τὴν μητέρα τοῦ ποιητοῦ ὅταν εἶπε:

»Μαζὶ μὲ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης μας, εἰλικρινῆ σᾶς παρέ» χομεν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι εἰς τὸ Ὡραῖον τοῦτο Μνημεῖον τῆς Ποιήσεως, θὰ » ἐπιδείξωμεν ὅλην μας τὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν παλαιῶν καιρῶν ἄνθρωποι » μᾶς ἐκληροδότησαν καὶ μὲ εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην θὰ τὸ διαφυλάξωμεν, ὡς ἕνα » ἀνεκτίμητον καὶ πολύτιμον τοῦ τόπου μας θησαυρόν. Ἡ δὲ σκιὰ τῆς εὐγενοῦς » καὶ μεγαλοψύχου μητρὸς τοῦ Ποιητοῦ, ἂς ἀναπαύεται. Οἱ Ἕλληνες, ποῦ κατοι» κοῦν τὴν μικρὰν αὐτὴν νῆσον, θὰ προσέρχωνται εὐλαβικὰ κατ' ἔτος νὰ ἐναποθέ» τουν εἰς αὐτὸ πλούσια ἄνθη διὰ νὰ στολίζουν τὴν μορφὴν τοῦ ἀγγελοκαμωμένου » παλληκαριοῦ της, τοῦ ὁποίου ἡ δόξα θὰ μείνῃ αἰώνια μέσα εἰς τὴν συνείδησιν » τῶν Λαῶν....»

Ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ὅμως μέρη τῆς ὑπερόχου αὐτῆς ἑορτῆς ἦταν ἡ ἀναπαράστασις τοῦ σκυριανοῦ γάμου καὶ ἄλλων σκυριανῶν ἐθίμων.

Μόλις ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου εἰς τὸν Παλαιόπυργον, τρεῖς προσωπιδοφόροι χωρικοὶ κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν τοῦ νησιοῦ μὲ δέρμα προβάτου στὸ πρόσωπο, ἀντὶ προσωπίδος, καὶ μὲ ἕνα πλῆθος κουδουνιῶν γύρω ἀπ' τὴ μέση ποῦ ἐσχημάτιζαν μιὰ ἀληθινὴ μετάλλινη.... φουστανέλλα ἀπὸ κουδούνια, διέσχισαν χορεύοντες τὸ πλῆθος καὶ ἔστησαν ἕναν ἀποκρηάτικο χορὸ γύρω ἀπ' τὸ μνημεῖο.

Σὲ λιγάκι ἀρχίζει ἡ ἀναπαράστασις τοῦ σκυριανοῦ γάμου.

Δεκαοκτὼ δροσερὲς κοπέλλες τῆς Σκύρου μὲ τὶς γραφικὲς σκυριανὲς φορεσιὲς καὶ δεκαπέντε παλληκάρια, ἐμφανίζονται τραγουδώντας τοπικὰ γαμήλια τραγούδια. Εἶναι χωρισμένοι σὲ δυὸ ἡμικύκλια καὶ κινοῦνται ρυθμικά, χορεύοντας καὶ τραγουδώντας. Τὰ κορίτσια φοροῦν μπλὲ μαντήλια στὰ κεφάλια, κεντημένα φουστάνια —ὅλες πολύτιμες χρονῶν φορεσιὲς— καὶ τὰ παλληκάρια στολὴ ποιμενικὴ τῆς Σκύρου μὲ μαντήλι στὸ κεφάλι, τὴ χαρακτηριστικὴ σκυριανὴ βράκα καὶ τὶς ἄσπρες κάλτσες. Κάνουν λίγους γύρους καὶ ἄρχεται τὸ δεύτερο μέρος τοῦ γάμου.

Ἐμφανίζονται οἱ τσοπάνηδες, κάμποσα παλληκάρια μὲ ἀρρενωπὴ μορφὴ καὶ »γκλίτσα» στὰ χέρια, ποῦ εἶχαν περιβάλει τὸ μνημεῖο τοῦ Μπρούκ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀποκαλυπτηρίων. Οἱ τσοπάνηδες χορεύουν ἕναν τοπικὸ χορὸ καὶ καλοῦνται αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ ὄργανα.

Σκυριανὰ «τσοπανόπουλα» χορεύουν πρὸ τῶν ἐπισκεπτῶν τοπικοὺς χορούς.
(Ἔκδοσις Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν).

Ἡ ἐγχώριος ὀρχήστρα, «Οἱ βιολιτζῆδες».

Οἱ μουσικοὶ εἶναι ἕνας βιολιστής, ἕνας λαγουτιέρης καὶ τὸ .... κλαρῖνο. Προχωροῦν στὸ κέντρο τοῦ κύκλου ποῦ ἀνοίγεται ἀπ' τὸ χορό, κάθονται σὲ σκυριανὰ σκαμνιὰ κι' ἀρχίζουν νὰ παίζουν.

Τώρα ὁ χορὸς ἀλλάζει. Δὲν εἶναι χωρισμένοι οἱ ἄνδρες κ' ἡ γυναῖκες σὲ δυὸ γύρους. Χορεύουν σὲ μιὰ γραμμὴ ἀνάμικτοι, ἕνας ἄνδρας μιὰ γυναίκα. Καὶ ὑποτίθεται —ἐφ' ὅσον, ἄλλως τε πρόκειται περὶ ἀναπαραστάσεως γάμου—ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ λεβεντόκορμα παλληκάρια εἶναι ὁ γαμπρός, καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ὥμορφες κοπέλλες ἡ νύφη.

Ἐνῷ ὁ χορὸς ἐξακολουθεῖ παρουσιάζεται στὸ κέντρο τοῦ κύκλου ἕνα χαριτωμένο μικρὸ τσοπανόπουλο. Κρατεῖ στὰ χέρια του ἕνα πανέρι γεμάτο μ' ἀνθοπέταλα, καὶ βαίνει τοὺς χορευτὰς γυρίζοντας ὁλόγυρα μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ πανεριοῦ του. Ἡ σκηνὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ὠμορφότερες καὶ οἱ κινηματογραφισταὶ καὶ φωτογράφοι δὲν χάνουν τὴν εὐκαιρία νὰ πάρουν ὡραῖες ἀπόψεις τοῦ γραφικοῦ χοροῦ.

Ἡ νύμφη πρὸς τὸν γαμβρόν... (Φωτ. κ. Ζωγράφου).

Περνάει ὕστερα μὲ τὴ σειρά του ὁ «κεραστὴς» κερνῶντας τοὺς χορευτὰς στὴ γραμμὴ ὅλους, χωρὶς νὰ παραλείπῃ κανένα καὶ ὕστερα ἀπὸ κάμποσους ἄλλους τοπικοὺς χορούς ὁ γάμος τελειώνει.

Δὲν ἔμεινε κανεὶς ποῦ νὰ μὴ ἐνθουσιάσθηκε πραγματικὰ μὲ ὅτι ὡραῖο

παρουσίασε ἡ Σκῦρος τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ μέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τοῦ Μπρούκ. Ἀκόμα καὶ ἡ τετράωρος γαϊδουροκαβαλλαρία ποὺ ἐπεχείρησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκδρομεῖς γιὰ νὰ διασχίσουν ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον ὡς τὸ ἄλλο σχεδὸν τὸ ὡραῖο νησί, εἶχε κι' αὐτὴ τὴν ἀξία της καὶ τὰ καλά της !

Κ. ΣΤΟΥΡΝΑΣ.

Ζ'. Εἰς τὸ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΗΜΑ» τῆς 6 Ἀπριλίου 1931.

Ὡραῖος ὡσὰν ἀρχαῖος θεός, θερισμένος ἀπὸ τὸ θάνατο ἐπάνω στὰ εἴκοσι ὀκτὼ χρόνια του, στὴν γλυκύτερη στιγμὴ τῆς ζωῆς του, ὁ ποιητὴς ποῦ τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀγάλματος του ἔγιναν χθὲς στὸ νησὶ ὅπου εἶναι θαμμένος, τὸ πλαισωμένο ἀπ' τὴ γαλάζια ἑλληνικὴ θάλασσα καὶ τὸ μυρωμένο ἀπὸ φασκομηλιὰ καὶ θυμάρι, δὲν ζῇ μὲ τὴν τέχνη του μόνο στὴ μνήμη μας. Σὰν τὸν Σέλλεϋ καὶ τὸν Κήτς, τοὺς μεγάλους συμπρατριῶτες του, καὶ σὰν τοὺς νέους τῆς ἀρχαίας μυθολογίας τοὺς πρόωρα πεθαμένους, καὶ ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ θὰ φεγγοβολῇ πάντα μέσα μας μὲ τὸ διπλὸ φέγγος τῆς ὡμορφιᾶς καὶ τῆς νειότης.

»Τρία ὡραῖα πράγματα, ἔγραφε κάποτε, ὑπάρχουν στὸν κόσμο αὐτόν. Νὰ διαβάζῃς, νὰ γράφῃς, ν' ἀγαπᾷς τὰ ποιήματα». Θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσῃ : «Καὶ νὰ τὰ ζῇς». Γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος ἔζησε πιὸ πολὺ παρὰ ποὺ ἔγραψε τὸ σύντομο ποίημα τῆς ζωῆς του.

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἄρχισε ἀπ' τὸ Καίμπριτζ. Ἐπίσημα, στὴν περίφημη ἀγγλικὴ πανεπιστημιακὴ πόλι, ἐσπούδαζε φιλολογία ὁ Μπρούκ, πράγματι ὅμως ἔζησε ἐκεῖ »ὀκνηρὰ καὶ ἀμέριμνα, παίζοντας φούτ-μπώλ ἢ ἔχοντας στὶς τσέπες του πάντοτε τόμους ποιημάτων». Ποιήματα ἄρχισε νὰ γράφῃ ἀπ' τὸ 1905, δὲν ἐβιάσθηκε, ὡς τόσο, νὰ παρουσιασθῇ στὸ κοινό. Τὴν πρώτη του ἐμφάνισι τὴν ἔκανε ἀρκετὰ ἀργότερα, τὸ 1911, εἰκοσιτεσσάρων χρόνων, μαζὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους συνομηλίκους του, μὲ τοὺς ὁποίους ἐξέδωκε μιὰ συλλογή, ἕνα εἶδος ἀνθολογίας, ποῦ περιεῖχε μόνον ποιήματά των. Μὰ στὸ τέλος τοῦ ἴδιου ἐκείνου χρόνου ἐξέδωκε καὶ μιὰ δική του ἀποκλειστικὰ συλλογή, τὰ «Ποιήματα». Ἀκολούθησε καὶ δεύτερη, δημοσιευμένη τὸ 1914 ἕνα χρόνο πρὸ τοῦ θανάτου του, μερικὲς μελέτες καὶ μερικὲς ταξειδιωτικὲς ἐντυπώσεις. Εἶναι ὅλο τὸ ἔργο του.

Λίγο μετὰ τὴν ἔκδοσι τῶν πρώτων ποιημάτων του ἄρχισε ὁ Μπρούκ τὴν μεγάλη περιπλάνησί του στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀμερική, στὰ νησιὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ταξίδευε γιὰ νὰ ταξιδέψῃ, μὰ καὶ γιὰ τὴν εὐχαρίστησι νὰ περιγράψῃ τὰ ταξείδιά του. Μερικὰ γράμματά του θυμίζουν τὶς πιὸ χαριτωμένες ταξειδιωτικὲς σελίδες τοῦ Χάϋνε. Ἴδια ἀνάλαφρη εἰρωνικὴ καὶ αἰσθηματικὴ διάθεσι, ἴδιο μπρίο, ἴδιο ἀκατάπαυστο σπιθοβόλημα καὶ παιχνίδισμα. Τὴν διάθεσι αὐτὴ τὴν βρίσκομε καὶ στὰ ποιήματα ποῦ ἔγραφε τὸν ἴδιο καιρὸ μακρυὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, μ' ἕνα τόνο βαθύτερο μόνον καὶ πιὸ νοσταλγικό, ποῦ πάντα ὅμως προσπαθεῖ νὰ τὸν κρύψῃ κάτω ἀπὸ μιὰ λεπτότατη εἰρωνεία :

»Θεέ μου ! νὰ ξαναΐδῶ τὴ φεγγαροχλωμιὰ
ἀνάμεσα στοὺς κλάδους ποῦ σαλεύουν
καὶ νὰ μυρίζω τὰ γλυκά, τὰ ξέψυχα
ἀλησμόνητα τοῦ ποταμοῦ ἀρώματα.
Ν' ἀκούω τ' ἀνάλαφρο τ' ἀέρι
νὰ κλαίῃ στὰ δέντρα ἀνάμεσα !
Πές μου ! ἡ μεγάλες ἡ φτελιὲς
φυλᾶν ἀκόμη ὄρθιες τὰ χώματά μας τ' ἄγια ;
Κ' ἡ καστανιὲς παντοτεινὴ ρίχνουν σκιὰ
στὸν ποταμὸ ποὺ ἄγριος, χωριάτης ἔμεινε ;

Καὶ εἶναι πάντα δροσερό, γλυκό,
χαρούμενο καὶ μαυρωπὸ μέσα στοὺς λάκκους τὸ νερό ;
Παφλάζει γάργαρα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέμα
ἀπ' τὸ μῦλο, ἀπ' τὸ μῦλο ἀποκάτου ;
Πές μου ! βρίσκει κανεὶς ἐκεῖθε πέρα ὠμορφιά,
γαλήνη, ἡσυχία βρίσκει ;
Καὶ βρίσκει ἀκόμη ὁλοπράσινα λειβάδια
γιὰ νὰ ξεχνᾷ ψέματα, ἀλήθειες, πίκρες;
Καὶ τὸ ρολόϊ τῆς ἐκκλησιᾶς πάντα σταματημένο
σωστὰ στὶς δέκα παρὰ δέκα ;
Καὶ βρίσκει κανεὶς πάντα μέλι γιὰ τὸ τσάϊ ;

(«Γκράντσεστερ», ἀπόσπασμα, μετάφρασις Δ. Κακλαμάνου).

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 1914 γύρισε ὁ Μπρούκ στὴν Ἀγγλία, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, μόλις ἐκηρύχθηκε ὁ πόλεμος, κατετάχθη ἐθελοντὴς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τῶν ἀγημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ. Στὶς ἀρχὲς στὸ 1915 ταξείδευσε μὲ τὸσῶμα ἐκστρατείας τῆς Μεσογείου. Στὸ Πόρτ-Σάϊτ ἔπαθε ἀπὸ ἡλίασι, μὰ γιατρεύθηκε καί σὲ λίγο ἐλάμβανε μέρος στὴν ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων. Φεύγοντας ἀπ' τὴν Ἀγγλία ἤτανε αἰσιόδοξος, σιγὰ-σιγὰ ὅμως ἄρχισαν—ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς στίχους τοὺς σκόρπιους καὶ ἀκατέργαστους ποῦ ἔρριχνε στὸ χαρτὶ λίγο πρὶν ἀπ' τὸν θάνατό του— νὰ τὸν κυριεύουν θλιβερὰ προαισθήματα.

Στὶς 17 Ἀπριλίου τοῦ 1915 ὁ ποιητὴς καὶ οἱ σύντροφοί του ἐβγῆκαν στὴ Σκῦρο, »τὸ νησί, καθὼς ἔγραφε ὁ φίλος του Ἄσκουϊθ, ποὺ πέθανε κι' αὐτὸς λίγο κατόπιν,καὶ μοιάζει μὲ μεγάλο κρεμαστὸ κῆπο ἀπὸ λευκὸ καὶ κοκκινωπὸ μάρμαρο». Ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες ὁ Μπρούκ ἀρρώστησε. Ἡ ἀρρώστειά του στὴν ἀρχὴ δὲν παρουσίασε κανένα ἐπικίνδυνο σύμπτωμα. Τὴν ἄλλη ὅμως ἡμέρα ἡ κατάστασίς του χειροτερεύει, γίνεται ἀπελπιστική : εἶχε πάθῃ δηλητηρίασι τοῦ αἵματος. Τὸν μετέφεραν σ' ἕνα πλωτὸ γαλλικὸ νοσοκομεῖο. Γιὰ λίγο διετήρησε τὰς αἰσθήσεις του, μὰ σιγὰ-σιγὰ τὴς ἔχασε καὶ κατὰ τὰς πέντε τὸ ἀπόγευμα τῆς 23ης Ἀπριλίου ξεψύχησε. «Ὁ ἥλιος,γράφει ὁ φίλος τουΜπράουν,φώτιζε γύρω-γύρω τὴν μικρή του καμπίνα καὶ ἡ δροσάτη θαλασσινὴ αὔρα ἐπλατάγιζε στὴν πόρτα καὶ στὶς κουρτίνες τῶν παραθύρων. Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ποθήσῃ καὶ νὰ εὐχηθῇ θάνατο πιὸ γαλήνιο στὸν ἐρατεινὸ αὐτὸν κόλπο ποὺ τὸν σκιάζουν τὰ βουνὰ καὶ τὸν ἀρωματίζει ἡ φασκομηλιὰ καὶ τὸ θυμάρι». Τὸν ἔθαψαν τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ μέσα στὸν ἐλαιῶνα, »σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ χαριτωμένες τοποθεσίες τοῦ κόσμου, μὲ γλαυκοπράσινες ἐληὲς γύρω, μιὰ ἀπ' τὶς ὁποῖες ἔγερνε πάνω στὸν τάφο του σὰ νὰ τὸν ἔκλαιγε, καὶ μὲ ἔδαφος σκεπασμένο ἀπὸ ἀνθισμένη φασκομηλιὰ ποῦ ἀνάδινε ἄρωμα, γλυκύτερο τοῦ ὁποίου δὲν ἔχω γνωρίσῃ». Ὁ δρόμος ἀπ' τὴν θάλασσα στὸν τάφο εἶναι στενός, ἀπότομος, ὅλο πέτρες καὶ περνᾷ ἀπὸ τὴν κοίτη ἑνὸς ξεραμένου χειμάρρου. Γιὰ νὰ βλέπουν οἱ νεκροφόροι εἶχαν τοποθετηθῇ σ' ὅλο τὸ μάκρος τοῦ δρόμου δᾳδοῦχοι. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ποὺ ἐσήκωναν τὸ φέρετρο στοὺς ὤμους των προχωροῦσαν μὲ δυσκολία. «Δρόμος ἑνὸς μιλλίου ἐπῆρε δυὸ ὥρες. Μόλις κατὰ τὰς 11 τὴ νύχτα ἡ συνοδεία ἔφθασε στὸν τόπο τῆς ταφῆς. Ἐμπρὸς πήγαινε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του, σηκώνοντας μεγάλο λευκὸ σταυρὸ μὲ τὸ ὄνομά του μαυρογραμμένο ἀπάνω. Ἀκολουθοῦσε ὁ οὐλαμὸς ποῦ ἐπρόκειτο ν' ἀποδώσῃ τὶς τιμὲς τῶν ὁμοβροντιῶν, ὕστερα τὸ φέρετρο, καὶ πίσω ἀπ' αὐτὸ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς Paris. »Φαντάσου τὴν σκηνή, λέγει ὁ Μπράουν, κάτω ἀπὸ τὸ φέγγος σελήνης ποὺ τὴν σκέπαζαν σύννεφα, μὲ τὰ τρία βουνὰ τοῦ νησιοῦ γύρω καὶ πίσω μας, καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ θεῖα ἀρώματα ἀπὸ παντοῦ. Ρίξαμε στὸν τάφο του ὅλα τ' ἄνθη ποῦ μπορέσαμε νὰ βροῦμε καὶ ὁ Κουΐλτερ ἔβαλε ἐπάνω ἕνα στεφάνι ἀγριελῆδες. Ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία ἦταν ἁπλούστατη καὶ μόλις τελείωσε

ἡ δέησις τοῦ ἱερέως, ἡ δουλοφόρος συνοδεία ἄρχισε νὰ κατεβαίνῃ πρὸς τὴ θάλασσα, ἀπ' τὸ ἴδιο, ὅλο πέτρες μονοπάτι.... Στὸ κάτω μέρος τοῦ σταυροῦ ὁ Ἕλλην διερμηνεὺς μας ἔγραψε μὲ μολύβι τὴν ἑξῆς ἐπιγραφή :

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ ἀγγλικοῦ
ναυτικοῦ, ἀποθανὼν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ἀπὸ τῶν Τούρκων.

Στὰ πόδια του ἐβάλαμε ἕνα μικρὸ ξύλινο σταυρὸ ποῦ τὸν ἔστειλε ὁ λόχος του».

Ἕνας μεγάλας ἐραστὴς τῆς ζωῆς, νὰ τὶ ὑπῆρξε ὁ Μπρούκ. Ὅλο τὸ ἔργο του εἶναι ἕνας φλογερὸς ὕμνος στὴ ζωὴ ποῦ τὴν εἶχε μὲ πάθος λατρέψῃ. Ὅλα γι' αὐτὸν ἀρχιζαν καὶ ὅλα τελείωναν ἐδῶ κάτω, μὰ σὲ τὶ κύκλο μαγικὸ καὶ ἀτέλειωτο.

Τὸν θάνατο τὸν ἀψηφοῦσε, μὰ καὶ τὸν φοβότανε. Τὸν ἔβλεπε κάθε στιγμὴ γύρω του, ὕπουλο, φοβερὸ νὰ τοῦ μαραίνῃ ὅλες του τὶς χαρὲς καὶ πρὸ πάντων τὴν μεγαλείτερη, τὴ χαρὰ τῆς ἀγάπης, Σ' αὐτὴν πίστευε ἀπόλυτα, τυφλά, μ' ὅλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς του, αὐτὴν σ' ὅλους σχεδὸν τοὺς στίχους του τραγουδεῖ. Ποιὸς εἶναι τόσο ἁπλοϊκὸς γιὰ νὰ πιστέψῃ σ' ἄλλη ζωὴ γιὰ νὰ πιστέψῃ στὴν ἀθανασία ;

»Τὸ γέλιο σὰν σωπάσει,
σὰν ἡ καρδιὲς καὶ τὰ κορμιὰ
σκόνη σὲ φιλικὰ σκορπίσουνε κατώφλια,
μυρώνοντας τὴ νύχτα σὰ λιβάνι,
τότε σοῦ λέγουν οἱ σοφοὶ ἀρχίζει ἡ ἀθανασία !
Χώρα μᾶς περιμένει τότε μακρυνή, ἀφάνταστη,
ἀπὸ τὸ Χρόνο ἔξω καὶ πέρ' ἀπὸ τὸν ἥλιο.
Ἐκεῖ οἱ Καλοὶ, κ' οἱ Εὐγενεῖς κ' οἱ Ἀληθινοί.
Ἐκεῖ ἡ Μορφή, τὸ φάντασμά της μόνο ποῦ εἴμαστε.
Τὸ αἰώνιο, τὸ ἀβασίλευτο, τὸ Ἄστρο ἐκεῖ.
Ἐκεῖ τὸ Ἄνθος, ὅπου μόνο, ξέψυχο, λιπόθυμο,
μυρίσαμε τὸ ἄρωμα του ἐδῶ κάτω.

***

Μὰ Θεέ μου ! Θεέ μου !
Ποῦ εἶν' ἡ φοινικιές, ἡ ζέστη, ὁ ἥλιος,
τὰ στόματα — γιὰ νὰ γλυκοφιλιοῦνται ;

(Μετάφρ. Δ. Κακλαμάνου)

Μὲ πόσο πικρὸ παράπονο, βαθύτατο μὰ καὶ συγκρατημένο, μιλεῖ γιὰ ἐκείνους ποῦ δὲν ὑπάρχουν πιά, ὅπως δὲν θὰ ὑπάρχῃ μιὰ μέρα κι' ὁ ἴδιος, ὅπως δὲν ὑπάρχει κανείς μας !

Μὲ χαρὲς κι' ἔννοιες ἡ καρδιές των
ἤτανε ὑφασμένες.
Πληγὲς ἐξαίσιες μέσα των.
ἡ λύπη εἶχε ἀνοιγμένες.
μὲ τὸν καιρὸ μακρόθυμοι εἶχαν γίνῃ.
ἡ χαραυγὴ δική τους ἦταν.
μὲ τὰ χρώματά της ὅλα ἡ γῆ.

Εἶχαν ἰδῇ τὴν κίνησι,
τὴν μουσικὴ ἀγροικήσῃ.
σὲ καλῶν φίλων τὸ πλευρὸ
στητοὶ εἶχαν περπατήσῃ.
ἀγάπησαν, ἐδάκρυσαν
χαϊδέψαν ἄπαλὰ
ἄνθη καὶ μάγουλά.
τώρα τελειώσαν ὅλ' αὐτά....

Δὲν μπορεῖ, σὰν ὅλους ποῦ ἀγαποῦν παράφορα τὴ ζωή, νὰ πνίξῃ τὸ πικρότατο αἴσθημα τοῦ μοιραίου τέλους, τοῦ ἀναπόφευκτου :

»Φιλοῦμε, κλαῖμε, ἀγάπη μου,
χαμογελοῦμε μόνο.
κάθε φιλὶ ὅσο ἕνα φιλὶ
βαστᾷ. περνοῦν κ' ἡ λύπες.
Κ' ἡ ἀγάπη ἄλλη κατοικιὰ
ἀπ' τὴν καρδιὰ δὲν ἔχει.
Φτωχὰ ἄχερα ! στὴ σκοτεινὴ
πλημμύρα κάτι ἁρπάζουμε,
σ' αὐτὸ κολλᾶμε, κ' ὕστερα
πᾶμε στὴ νύχτα.
Ἡ ἀγάπη πεθαίνει μὲ τὸν ἐραστή.
τὸ γέλιο μὲ τὰ χείλη».

»Μέρα ποὺ ἀγάπησα, λέγει σ' ἕνα ἄλλο του ποίημα, μ' ἕνα μόλις συγκρατημένο κλάμα, ἀπαλὰ τὰ μάτια σου σφαλνῶ. Μέρα ποὺ ἀγάπησα, ἄχ ! ἡ νύχτα εἶναι ἐδῶ !»

Ὅπως γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη δὲν φαντάζεται πὼς μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ τέλος. Τὰ κορμιὰ ποὺ ἀγαπιοῦνται καὶ ὅταν ἀκόμη διαλυθοῦν καὶ γίνουν σκόνη καὶ τέφρα, πάλι θὰ νοιώθουν τὴν γλυκειὰ ζέστα τοῦ ἔρωτα. Τὸ πάθος καὶ ἐκεῖ θὰ τὰ φλέγῃ.

»Τότε σὲ κάποιο κῆπο ἀπάνεμο, θερμό, στὴ στερνὴ λάμψι τοῦ ἡλιοβασιλέματος, οἱ ἀγαπημένοι θαῦρουν μέσα στὰ λουλούδια ἕνα γλυκὸ παράξενο βλαστάρι, ποὺ θ' ἀνθίσῃ μέσ' στὴν εἰρήνη, καὶ μακρυὰ ἀπὸ κάθε ἐπιθυμία, μιὰ τέτοια ὕψηλὴ ὠμορφιά, μέσ' στὸν ἀέρα καὶ τόσο φῶς, τέτοιο χορό, καὶ τέτοιαν ἔκστασι ἀκτινόβολη ἐκεῖ πέρα, ποὺ δὲ θὰ ξέρουν ἂν φωτιὰ ἢ δρόσος εἶνε, ἡ ἔξω ἀπ' τὴ γῆ, ἢ στὰ ὕψη τὸ θωροῦνε, τραγοῦδι ἢ φλόγα ἢ εὐωδιὰ ἢ χρῶμα, ἢ δύο πλάσματα ὅλο φῶς ποῦ μέσ' στὸ φῶς περνοῦνε.

Καὶ θὰ λιγοθυμήσουνε στὴ λάμψι ποῦ θαμπώνει, ὅσο ποῦ σὲ ὅλα γύρω τὸ σκοτάδι κατεβῇ. καὶ θὲ νὰ μάθουνε—φτωχοὶ τρελλοὶ θὰ μάθουν !—τὶ εἶναι ἡ ἀγάπη, μιὰ στιγμή».

Αὐτὸ τὸ ἐκστατικὸ ὅραμα τῆς ἀγάπης, τὸ τόσο γήϊνο καὶ τόσο ὑπερούσιο, μαζί, μεθοῦσε πάντα τὸν νοῦ του.

Ἄλλοτε ὅμως τραγουδοῦσε τὴν ἀγάπη καὶ μὲ ἁπλότερους τόνους, τρυφερούς, νοσταλγικούς :

»Ἕνα κομμάτι ἀπὸ σκοπὸ
ποῦ κάποιος τραγουδοῦσε
στὴν πλώρη, πούτανε στρατός,
ξανάφερε τὴ μέρα
ποὺ τὸ πρωτοτραγούδησες,

σὲ μιὰ πλαγιὰ ἑνὸς λόφου,
κι' ἦταν 'Απρίλης γύρω μας
καὶ μὲς τοὺς στοχασμούς μας
Κι' ἡ νειότη ἦταν στὰ χέρια μας
κι' ' ἦταν χρυσᾶ τὰ δάση»

Τὶ μπορεῖ νὰ φοβηθῇ ἡ ἀγάπη ; 'Αλλοίμονο ! τόσα καὶ τόσα, καὶ πρὸ πάντων τὸν θάνατο.

'Ο θάνατος μᾶς παραστέκει ἄγρυπνος, ἕτοιμος κάθε στιγμὴ νὰ μᾶς ἁρπάξῃ μᾶς φαρμακώνει ὅλες μας τὶς χαρές :

»'Ανάμεσα σὲ νειάτα καὶ τραγούδια, σὲ γλέντια καὶ χαροκοπήματα, ἀνάμεσα σὲ γέλια καὶ σὲ ρόδα, ὅπως παληά, φτάνει ὁ θάνατος, μὲ βῆμα σκοτεινὸ καὶ ἀμείλικτο, ὁ θάνατος ποὺ δὲν τὸν μαλάζουν παρακάλια οὔτε χρυσάφι. Τὸ τέλος εἶν' ὁ θάνατος, τὸ τέλος !.....»

'Υπάρχει τίποτε πέρ' ἀπὸ τὰ σκότη τοῦ τάφου ;

»Μπορεῖ ὁ καιρὸς κἄποιο χρυσὸ τόπο νὰ μοῦ κρατάῃ, ὅπου θ' ἀνοίξω πάλι ἐγὼ τὸ μυρωμένο μαγαζὶ τῶν τραγουδιῶν τῶν λουλουδιῶν, καὶ τῶν ὡραίων προσώπων, κι' ἀγγίζοντας θὰ τὰ γυρνῶ, καὶ θὰ τὰ λογαριάζω, πολὺ σκεπτικὸς ἀπάνω τους, σὰ μάννα, ποὺ ὅλη μέρα, ἐνῷ κυττοῦσε τὰ παιδιὰ προσέχοντάς τα, τώρα μὲ ἡσυχα χέρια κάθεται, στὸ λίγο φῶς ποῦ φθίνει, σὰν τὰ παιδιά της τὰ μικρὰ κοιμοῦνται ὡς μὲ τὴν νύκτα».

(Μετ. Γ. 'Αλιθέρση)

Τὸ πάθος τῆς ζωῆς εἶναι συγκερασμένο πάντα σχεδὸν στὸν Μπρούκ μ' ἕνα ἐφιαλτικὸ αἴσθημα τοῦ θανάτου. Νὰ προαισθανόταν τάχα τὸ πρόωρο τέλος του ; 'Ο πρῶτος στίχος τοῦ πρώτου ποιήματός του ἐκφράζει κάτι τὸ τραγικὰ προφητικό : »"Αχ ! θὲ νὰ μ' εὕρῃ ὁ θάνατος πολὺ πρὶν κουραστῶ !».

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Η'. Εἰς τὴν «ΠΑΤΡΙΔΑ» τῆς 7 'Απριλίου 1931.

"Ω ! ἂν δὲν ἐπέθαναν οἱ....ἀθάνατοι !

"Ισως νὰ μὴ ζοῦσε ὁ κόσμος : ὁ κοσμάκης διὰ νὰ ὀργανώνῃ ὑποδοχάς, ὁ »μεγάλος κόσμος» διὰ νὰ περιηγῆται καὶ ὅλοι μαζὶ διὰ νὰ κάμουν τελετάς, μνημόσυνα, μνημεῖα.

'Ο Ροῦπερτ Μπρούκ δὲν ξέφυγε τὴ μοῖρά του.

Περνώντας στὴν ἀθανασίαν, ἔγινεν ἀφορμὴ τοῦ προχθεσινοῦ πανηγυριστὴν Σκῦρο.

***

'Εγράφησαν ἀρκετὰ γιὰ τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ στὸ φύλλο τῆς Κυριακῆς, ὥστε νὰ μὴ μᾶς μένῃ παρὰ νὰ γράψωμε δι' ἐκείνους ποῦ ἔγραψαν ἢ καλλίτερα ὡμίλησαν ἀπὸ χειρογράφου γιὰ τὸν "Αγγλο ποιητή, γιὰ κείνους ποῦ τίμησαν τὸ μνῆμά του, καθὼς καὶ γιὰ κείνους ποῦ εἶδαν κάπως θετικώτερα τὴν πρακτικωτέραν ἔννοιαν τῶν ἑορτῶν αὐτῶν.

***

'Εν ἀντιθέσει μὲ τὰ μνημόσυνα τῶν κοινῶν θνητῶν, ποῦ εἶναι ὅλο θλῖψι, κλαψούρα καὶ μελαγχολία, ἐκεῖνα τῶν ἀθανάτων παίρνουν μίαν ἐντελῶς ἀντίστροφον

ὄψιν. Καταλήγουν εἰς ἑορτάς, ἔχουν μίαν σκοπιμότητα εἰς τὸ μεγαλεῖόν των, ἀποβλέπουν στὴν ὠφελιμότητα. Καὶ τὴν συνδυάζουν μὲ τὴν τέρψιν.

Οὔτε ὑπερβολαὶ εἶναι ὅλα αὐτά, οὔτε ἐκ τῶν ὑστέρων σκαρωμένες ἀντιθέσεις.

***

"Ηλθαν ἀπὸ τὴν 'Αμερικήν, ἀπὸ τὴν 'Αγγλίαν, τὰς Φλάνδρας, τὴν Γαλλίαν, τὴν Κεντρώαν Εὐρώπην ἄρθρωποι ποῦ ἴσως νὰ μὴ εἶχαν κἂν ὑπόνοιαν, ὅτι εὑρίσκεται καὶ ὑπάρχει ἕνα γραφικώτατο, μὰ φτωχὸ νησί, πεταμένο στὸ Αἰγαῖον μὲ δική του ζωή, μὲ δικό του πολιτισμό. Καὶ τῶμαθαν τώρα, ποῦ ναύλωσαν ἕνα ὁλόκληρον ὑπερωκεάνειον γιὰ νὰ καταπλεύσουν στὰ σύνορά μας. Καὶ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οὔτε τόσον λίγοι ὥστε νὰ μὴ ἀποφανῇ ὁ ἐρχομός των, οὔτε τόσον πολλοὶ ὥστε νὰ κακοπεράσουν—νὰ κακοπεράσουμε δηλαδή, ἐφ' ὅσον ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ κ' ἔπειτα συνταξειδεύσαμε ὅλοι μαζί.

***

Καὶ νὰ ὅτι πρῶτον καὶ κύριον, ὁ Μπρούκ συνετέλεσε στὴν καλλίτερη διαφήμιση ποῦ μποροῦσε νὰ γίνῃ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ναυτιλίαν. "Ανετο, τέλειο, μοντέρνο, τὸ »Πατρὶς ΙΙ», μὲ ὅλα τὰ κομφόρ, μὲ τὴν ἄψογον ὑπηρεσίαν, μὲ ἕνα τζέντλεμαν πλοίαρχον, καὶ μ' ἕνα τροφοδότην ποῦ ἀξίζει νὰ λάβῃ τὸ ὄνομά του τὸ χρῖσμα τῆς τυπογραφικῆς μελάνης, τὸν κ. Νικόλαον Λάμπρου, ἱκανὸν νὰ σκαρώσῃ ὡς διὰ μαγείας ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν 24 παραμυθένια γεύματα, ἔκαμεν ὅλους αὐτοὺς τοὺς ξένους νὰ καταλάβουν, ὅτι καὶ στὴν 'Ελλάδα μπορεῖ νὰ μὴν ταξειδεύῃ κανεὶς πάντα μὲ κάσσες τοῦ πετρελαίου.

'Ο μῦθος δηλοῖ ὅτι.... ἂν ὄχι «εἰς ὑγείαν», εἰς μνήμην τοὐλάχιστον τοῦ Μπρούκ, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐπαναλαμβάνεται κάθε τόσο αὐτὸ ποῦ ἔγινε. Αὐτὸ ἄλλως τε καὶ στὸν ἐπίσημον λόγον του, ἐτόνισεν....ἀποσπόντα, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Σκύρου, ὅταν ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν του νὰ γίνεται τὸ μνημόσυνον κάθε χρόνο...

'Ο Μπρούκ ὅμως δὲν ἔγινε μόνον ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν πολλοὶ ξένοι τὴν 'Ελλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἡ 'Ελλὰς μερικοὺς ξένους. Καὶ ναὶ μὲν μᾶς ἦσαν γνωστοὶ ἀπὸ παρόμοια προηγούμενα, προσωπικότητες, ὅπως ὁ κ. Μπουασσύ, ὁ κ. Μενιέ, κλπ., μᾶς ἐδόθη ὅμως ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσωμεν διὰ πρώτην φορὰν πολλοὺς ἄλλους, ὡς λ. χ. τὸν Βέλγον ποιητὴν κ. Παῦλον Βάντερμπροτ, τὸν καὶ πρόεδρον τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, νεαρὸν ἀκόμη καθηγητὴν καὶ συγγραφέα ἔργων, ὅπως τὸ «Messageries d'Oriant», ἑλληνιστὴν κτλ. 'Επίσης τὸν κ. Πιερρά, ποὺ συνδυάζει τὴν διπλῆν εἰδικότητα τοῦ σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ καὶ τοῦ ποιητοῦ μὲ ἔργα, ὅπως τὸ : «Φλόγες καὶ καπνοί» (ποιήματα), «'Ιστορίες τῶν μεταλλωρύχων» κλπ., ἔργα, ὅπου ἀνατανακλᾶται ἡ ζωὴ τῶν ἐργατῶν τῆς περιφερείας του.

'Ακόμη ἐγνώρισεν ἡ 'Ελλὰς τὸν καθηγητὴν τῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτς καὶ συγγραφέα κ. 'Αμπερκρόμπις, τὸν νεαρώτατον καθηγητὴν τοῦ ἀρχαιοτέρου σκωτικοῦ πανεπιστημίου κ. Στέβαρτ, κλπ.

Τὸ μέχρι Σκύρου εὐχάριστο ταξεῖδι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς κυρίους αὐτοὺς νὰ μᾶς γνωρίσουν τὰ ἔργα των καὶ νὰ γνωρίσουν μὲ τὴν σειράν των κάτι ἀπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

***

Σὲ μιὰν ἐρημικήν, ἀλλὰ ὀνειρωδῶς γραφικὴν ἀκτὴν τῆς Σκύρου, στὶς »Τρεῖς Μπούκες» ἐπλησίασεν ἡ «Πατρὶς» καὶ ὅπου ἤδη ἡ «"Ελλη» εἶχε καταφθάσει μὲ τοὺς ἐπισήμους διὰ νὰ ἀποβιβασθοῦν οἱ ἐκδρομεῖς ποῦ θὰ ἐπεσκέπτοντο τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ.

Δίχως νὰ εἶναι καλὸς ὁ καιρὸς δὲν ἦταν κακός. Τέτοιο ὅμως ἦτο τὸ «μουντὸ» τῆς σκυριανῆς θαλάσσης, τόσο διαυγῆ τὰ ναζιάρικα νερὰ τῆς παραλίας ποῦ ἔπαιζαν μὲ τὰ χαλίκια τῆς «πλάζ», ὥστε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ λησμονηθῇ ἐντελῶς τὸ προσκύνημα καὶ νὰ ριφθῇ ἡ ἰδέα ἑνὸς «μπαὶν-μὶξτ», τὸ ὁποῖον δὲν ἐπραγματοποιήθη, μόνον διότι ἔλειπαν τὰ »μαγιώ».

Ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἔκπληξιν, ἀπὸ γοητείας εἰς γοητείαν οἱ ξένοι, ἢ τουλάχιστον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐδήλωσαν, ὅτι καὶ ἐὰν δὲν εἶναι Μπρούκ, θὰ ἀφήσουν ἐντολή, καὶ »ἄρα κατάρα», ἂν δὲν πραγματοποιηθῇ νὰ... τοὺς θάψουν στὴν Σκῦρο. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ εὐφυέστατος ὅσον καὶ περιποιητικὸς πρόεδρος τῆς κοινότητος κ. Στεφανίδης, παρεκάλεσε νὰ τοὺς ποῦμε μὲ τρόπο, ὅτι :....

«Βρὲ παιδιά! Ζωντανοὶ νὰ μᾶς ἔρχεσθε!.... Καὶ »ἀπὲ γιὰ πεθαμένους, μᾶς .... φθάνει ὁ Μπρούκ.»

Ἀλήθεια, μόνον ὡς ἀπέραντον κοιμητήριον δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν ὀργάζουσαν φύσιν τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ.

***

Ἀλλὰ, ἐκεῖνο ποῦ ἀπετέλεσε τὸ κατόρθωμα τῆς μαγείας, ποῦ ἔδειξεν ἀναγλυφικώτερα τὸ ὀνειρῶδες περιβάλλον εἶναι ὅτι, μέχρις ὅτου νὰ φθάσουμε εἰς τὸν τόπον τοῦ τάφου, αἱ πλαγιαὶ τῆς Σκύρου ἦσαν κατάμεστοι ἀπὸ βελάζοντα κοπάδια, ἐνῷ εἰς κάθε καμπὴν, ὡς ἐκ τύχης, ἕνας βοσκὸς μὲ τὴν ἀγκλίτσα του καὶ μὲ τὴν φλογέρα του, ηὔχετο τὸ »καλῶς ὡρίσατε».

Πρὸς στιγμὴν θὰ ἀποροῦσε κανεὶς μὲ τὸν ποιμενικὸν πλοῦτον τοῦ νησιοῦ, ἂν δὲν ἤξευρε τὰ σκηνοθετικὰ παρασκήνια. Δαιμόνιος καὶ ἀκούραστος, ἀνεξάντλητος εἰς ἐφευρετικότητα ὁ συνάδελφος κ. Κ. Φαλταΐτς, βέρος σκυριανός, ἀπὸ .... βαυαρικῆς καταγωγῆς, θιασώτης τῶν ἀπανταχοῦ ἀτσιγγάνων καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπά, ξεσήκωσε ὅλους τοὺς βοσκοὺς τοῦ νησιοῦ του, ἀνεστάτωσεν ὅλα τὰ χειμαδιά, διὰ νὰ πλημμυρίσῃ τὶς ραχοῦλες μὲ κοπάδια. Μερικὰ ἄγρια ἄλογα, ἐλεύθερα »ἀφημένα», συνεπλήρωναν τὴν ὑπερόχως εἰδυλλιακὴν εἰκόνα. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι, ἐὰν κάπου κάποτε ἀνεφέρετο, ὅτι ὑπῆρχαν καὶ.... θηρία στὴν Σκῦρο, τὸ θηριοτροφεῖον Ἀμὰρ θὰ εἶχεν ἤδη μεταφέρει τὸ περιεχόμενόν του καὶ θὰ τὸ εἶχεν ἐξαπολύσει στὴν Σκῦρο. Εὐτυχῶς γιὰ ὅλους, μόνον θηρία δὲν εἶχε ποτὲ ἡ Σκῦρος.

***

Γάλα τέτοιο, ποῦ δὲν ξεύρω ἂν ἐγνώρισαν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς δὲν πέπρωται νὰ γνωρίσουν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ζεστὴ μυτζίθρα προσεφέρθησαν ἐπὶ τοῦ τάφου ἀντὶς κόλλυβα. Ἕνας τσομπάνος ἀπήγγειλε στίχους πρὸς τὸν «Κύριον Ποιητὴν» ἰδικῆς του κατασκευῆς, τῶν ὁποίων τὸν πλοῦτον, ἂν δὲν τὸν ζήλευεν ὁ Ροκφέλερ, ἐξετίμησαν ὅλοι τὴν ἁπλότητα. Ὁ κ. Πιερρὰ κατέθεσεν ἐπὶ τοῦ τάφου, μεταξὺ διαφόρων στεφάνων καὶ ἕνα σακκουλάκι φλαμανδικοῦ χώματος, ποῦ δὲν φαντάζομαι νὰ ἔχῃ πλὴν τοῦ συμβολισμοῦ τίποτε τὸ ἰδιάζον ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα χώματα. Πάλιν ἐπιστροφὴ στὴν παραλία, καὶ πάλιν ἐπιβίβασις στὸ καράβι.

***

Ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἀποβιβασθῶμεν εἰς τὴν πλησιεστέραν τοῦ «Χωριοῦ» ἀκτήν. Ἡ ἀποβίβασις ἐγένετο εἰς ὸ ἐπίνειον, ἀπέχον περίπου μιάμιση ὥρα ἀπὸ τὸ «Χωριό». Εὐτυχῶς τὰ αὐτοκίνητα ἦσαν τόσο.... λίγα, ὥστε ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ καταλάβουν μίαν θέσιν, ἔλαβαν μέρος σὲ μιὰ ὑπέροχη.... γαϊδουροεκστρατεία, ποῦ ἀπετέλεσεν ἕνα ἀπὸ τὰ διασκεδαστικώτερα σημεῖα τῶν ἑορτῶν.

Ἔτσι, ἔπειτα ἀπὸ μιάμιση ὥρα ἀσυνήθιστη διασκέδασι, εἶδαν οἱ ξένοι νὰ ξεπροβάλλῃ κάποτε, σκαρφαλωμένο σὲ μιὰ πλαγιὰ τὸ κατάλευκο «Χωριὸ» μὲ τὰ ὁλόλευκα σπίτια του. Λευκὰ πάντα τὰ σπίτια αὐτά, ἦσαν ἀκόμη λευκότερα, ἐφ' ὅσον ὁ κ. Φαλταΐτς κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους νὰ τὰ ξανασβεστώσουν.

Μία ἄποψις τῆς πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Κηφισσοῦ θέας ἀπὸ τοῦ Μνημείου. (Φ. ἔκδ. Κοινότ. Σκύρου).

Ὠχριοῦν πράγματι καὶ οἱ φανταστικώτεροι περὶ φιλοξενίας θρῦλοι ἐμπρὸς στὴν ζωντανὴ καὶ πραγματικὴ φιλοξενία τῶν Σκυριανῶν. Κάθε περιγραφὴ θὰ ἦτο κατωτέρα τῆς πραγματικότητος. Νὰ ἔρχεται εἰς προϋπάντησιν ὅλη ἡ Σκῦρος, νὰ κατεβαίνετε ἀπὸ.... τὸ γάϊδαρο διὰ νὰ σᾶς ράνουν μὲ λουλούδια οἱ Σκυριανοποῦλες, νὰ καταβάλλουν ὅλοι ὅλας τὰς προσπαθείας γιὰ νὰ νοιώσῃ ὁ καθεὶς ὅτι τὸν καλοσωρίζουν, αὐτὸ δὲν γίνεται παρὰ μόνον στὰ παραμύθια καὶ.... στὴ Σκῦρο!

***

Ἡ κοινότης παρέθεσε τὸ γεῦμα. Τί γεῦμα!.... Οὔτε θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ ὀνειρευθῇ κανεὶς στὰς Ἀθήνας. Ἀφίνω ὅλα τὰ ἄλλα ποῦ βρίσκονται λίγο πολὺ παντοῦ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ὁ κυριανὸς ἀστακός, ποῦ προσεφέρθη ἀφειδέστατα.... Πῦ βρέθηκαν τόσοι ἀστακοί, φρεσκότατοι φυσικά, αὐτὸ παραμένει ἀκόμη πρόβλημα.

Πρόθυμες σκυριανοποῦλες μὲ τὰς γραφικὰς ἐνδυμασίας τοῦ τόπου, ἕτοιμες νὰ σε βίρου καί.... τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα, ἱκανὲς νὰ μαντεύουσουνκαὶ τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν τῶν συνδαιτημόνων.... Ἀλλὰ καὶ τὸ σκυριανὸ κρασί.... Ὢ! ναί.... Εἶχε ἱκανὸ ὁ φαγᾶς συνάδελφος τῆς παρέας μας, ὅταν μὲ.... μπουκωμένο στόμα ἀνεστέναζε :

—Ἄχ! γιατί νὰ μὴ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι.... Μπρούκ!

Ἐν τούτοις ὅλα πληρώνονται εἰς τὸν ἄθλιον αὐτὸν κόσμον. Ἀκόμη καὶ τὰ ὅσα προσφέρονται μὲ τόση ἀνοιχτὴ καρδιά. Διότι.... ὡς ἐπιδόρπιον τῶν ἐπιδορπίων, ἐπηκολούθησαν ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ μνημείου οἱ.... λόγοι !

Κατάρα καὶ ἀνάθεμα σ' ἐκεῖνον ποῦ πρωτοβρῆκε αὐτὴν τὴν .... μηχανή !

***

— Μιὰ καρέκλα ! Μιὰ καρέκλα !....

Εἶχεν ἀποκάμει πιὰ ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος.

Καὶ διὰ μὲν τοῦ τηλεγράφου σᾶς μετεδώσαμε τὰ οὐσιωδέστερα καὶ σοβαρώτερα σημεῖα τῶν λόγων, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ῥητόρων. Ἀλλά, εὐτυχῶς γιὰ ὅλους μας, δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπὶ λέξει μεταβίβασίς των. Βέβαια, δὲν θὰ ἔλειπαν αἱ ἐνδαφέρουσαι περικοπαί, οἱ στοχασμοί, ὅπως ἐκεῖνοι τοῦ κ. Μπουασσύ, ὅπου ἐτονίσθη ὁ ρόλος τῆς ποιήσεως, ὅπως καὶ ἄλλαι.

Δὲν θὰ ἔλειπαν ὅμως καὶ μερικὰ ἀκόμη ἀναπόφευκτα σὲ κάθε ἐπίσημον λόγον ὅπως λ. χ. »....τὸ σεπτὸν σκήνωμα τοῦ ποιητοῦ», ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τοὐλάχιστον.

Ἔπειτα, ὁ καθεὶς εἶπε τὰ πράγματα, ὅπως τὰ ἤθελε. Ὁ καθεὶς τὸ σκοπό του, τὸ βιολί του, κι' ὁ καθεὶς ἐκεῖ ποῦ τὸν ἔκαιγε.

Ἐκεῖ ὅπου συμφώνησαν ὅλοι, ἦτο εἰς τὸ νὰ ἀποκληθῇ ὁ Μπρούκ.... ἥρως —ὡς κύριον χαρακτηριστικόν. Ἴσως νὰ ἦτο καὶ ἥρως, ὁ πρὸ παντός, ὁ κατ' ἐξοχήν, ὁ κύριος ποιητής, ἐὰν δὲν πρόφθανε νὰ πέθαινε ἀπὸ .... ἡλίασιν.

Κατὰ τὰ ἄλλα, ὁ καθεὶς, ὅπως καταλάβαινε.

Ὁ καλὸς Πρόεδρος τῆς Κοινότητος,σώνει καὶ καλὰ νὰ ξαναγίνῃ τὸ πανηγῦρι. Κάποιος ἄλλος προκειμένου νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν Μπρούκ δὲν μίλησε περὰ γιὰ τὸν.... Βεράρεν. Ἄλλος ἄρχισε ἀπὸ τὸν Μπρούκ καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν.... ἑαυτόν του. Ἄλλος εἶπε γιὰ τὴν Ἀγγλία, ἄλλος γιὰ τὴν Φλάνδρα καὶ ἴσως λιγώτερο ἀπὸ τὸ κάθε τι ἀνελύθη τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλά, τί τὰ θέλουμε, ἔτσι εἶναι τὰ ἐπίσημα !

***

Διὰ τὸν κ. Τόμπρον, τὸν καλλιτέχνην, ποῦ ἔκαμε τὸ ἄγαλμα καὶ γιὰ τὸ ἔργον του, ἀξίζει νὰ ἀφιερωθῇ μία εἰδικὴ μελέτη. Ἕνα χαρακτηριστικὸν ὅμως σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ σκυριανοῦ λαοῦ εἶναι τοῦτο :

Τὸ συμβολικὸν χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ποιητοῦ, παριστάνει ἕνα ἔφηβον γυμνόν, ὅπως ὁ Ἀδάμ, πρὸ τοῦ ἁμαρτήματος καὶ πρὶν ἀντιληφθῇ, ὅτι αἱ συκαῖ εἶχον φύλλα. Αὐτό, κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια, ἐφάνη βεβαίως ἀκόμη τολμηρότερον. Ὑπῆρξαν μάλιστα στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἠμποροῦσε νὰ φοβηθῇ κανεὶς διαμαρτυρίας τῶν σκυριανῶν. Ἐν τούτοις, ὄχι ! Ἡ γυμνότης δὲν ἐφάνη νὰ σκανδαλίζῃ κανένα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μας, ἠρώτησα τὸν ἀγωγιάτη μου :

— Πῶς σοῦ φάνηκε τὸ ἄγαλμα ;

—Ὡραῖο !

— Ναί, ἀλλὰ ἔτσι γυμνό ;....

Σήκωσε τοὺς ὤμους του :

— Μπᾶς καὶ νόμισες πῶς ἂν φοροῦσε.... βρακὶ θὰ ἦταν ὡραιότερο ;

Ἐπέμεινα :

—Ἴσως νὰ τὸ λὲς τώρα. Ἂν τὸ καλοσκεφθῆς ὅμως....

— Καλὲ τὸ καλοσκεφθήκαμε καὶ τὸ καλοκυττάξαμε ἀπὸ τόσον καιρό. Ἐμεῖς, αἱ γυναῖκες μας τὰ παιδιά.... Εἶναι ὡραῖο ! Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἀγριάνθρωποι. Νοιώθουμε τί θὰ πῇ.... ὠμορφιὰ καὶ πολιτισμός !

Ἔμεινα κόκκαλο. Πόσοι πρωτευουσιάνοι θὰ ἦταν σὲ θέσι νὰ σκεφθοῦν, ὅπως ἕνας γαϊδουριάρης τῆς Σκύρου !

Ὁ βανδαλισμὸς τοῦ Ξυλοθραύστου, δίδει εὔγλωττη τὴν ἀπάντησι καὶ ἡ Σκῦρος δίνει μαθήματα στὴν Ἀθήνα.

***

Ἐπηκολούθησαν ἀναπαραστάσεις ἑορτῶν σκυριανῶν, ἡ ἀναπαράστασις ἑνὸς γάμου, ὁ σκυριανὸς χορός, τὸ καρναβάλι, Διονυσιακὴ παρέλασις κλπ.

Ἀκόμη ἐπισκεφθήκαμε τὸ Μουσεῖο, ποῦ τιμᾷ καὶ τὸν τόπο καὶ ἐκείνους ποῦ εἶχαν τὴν πρωτοβουλία νὰ τὸ ἱδρύσουν.

Ἀποψις τῆς Κωμοπόλεως Σκύρου ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τοποθεσίας «Θέμιδος». (Φ. ἔκδ. Κοιν. Σκύρου).

Τέλος τὸ Σκυριανὸ Σπίτι, μὲ τὰ ἔργα τῆς λαϊκῆς τέχνης, μᾶς ἔδειξεν, ὅτι ἕνας ὁλόκληρος πολιτισμὸς ζῇ στὸ νησὶ αὐτό. Ἀλλὰ γιὰ ὅλα αὐτά, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ μιλήσῃ κανεὶς διεξοδικώτερα.

***

Νά, σὲ τί ἔγινεν ἀφορμὴ τὸ μνημόσυνο αὐτὸ τοῦ Μπρούκ. Στὸ νὰ διεκδικήσῃ ἡ Σκῦρος τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν τουριστικὴν κίνησιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ἀκόμη καὶ ἡ Ἑλλὰς τὴν Σκῦρον, ποῦ τὴν ἀγνοοῦσεν ἕως σήμερα.... Ω.

Θ'. Εἰς τὴν «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΝ» τῆς 5 Ἀπριλίου 1931.

«Ὁ νέος Ἀπόλλων μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην ὀνειρεύεται, μεγαλοπρεπῶς ἀπροετοίμαστος διὰ τὴν ἀπέραντον μικρότητα τῆς ζωῆς». Αὐτὴ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀπρο-

ετοιμίασία του εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικόν του. Ἡ παιδικὴ ἔκπληξις ἐνώπιον τῆς κάθε νέας φάσεως τὴν ὁποίαν παρουσιάζει καθημερινῶς ἡ ζωή, ὁ διαχωρισμὸς μόνων τῶν ἀκτινοβόλων σημείων, ἀπὸ ὅλους τοὺς τριβόλους καὶ πρὶν ἀκόμη ἡ παιδικὴ αὐτὴ κατάπληξις καταλήγῃ εἰς τὴν συνείδησιν. τὴν σκληρὰν εἰς πολλὰ σημεῖα, τῶν πραγμάτων, ἐπεμβαίνει ὁ καταπληκτικὸς θάνατος, εἰς τὰ μακρυνὰ ὕδατα τὰ Ἑλληνικά, ἐνώπιον ἑνὸς κλασσικοῦ βράχου, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Μπρούκ οὐχὶ πλέον ἰσάξιον ἀλλὰ ὑπέρτερον τοῦ Ὀδυσσέως, ἀφοῦ ὁ θάνατος τὸν καλεῖ πρὶν κάθε νόστου, καὶ χωρὶς καμμίαν ἐπιθυμίαν τοῦ καπνοῦ τῆς πατρίδος τοῦ ἀναθρώσκοντος.

Τὸν γαλήνιον καὶ ὀνειροπόλον σπουδαστὴν τῆς ἡσύχου Ῥούγκμπι τὸν δραματιστὴν τοπείων πρασίνων, τὸν συντροφευμένον πάντοτε ἀπὸ ἕν βιβλίον, τὸν ἀποστέργοντα κατὰ τὰ παιδικά ἔτη τὸ κολύμβημα καὶ τὴν πορείαν, τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν, ἡ πετρωμένη Μοῖρα ἀφοῦ τὸν περιήγαγεν εἰς ὅλην τὴν σφαῖραν πλάνητα, εἰς τὰς ἐξωτικὰς νησῖδας τῶν Ὠκεανῶν, εἰς τὸ Ταϊτί, εἰς τὰς Φιτζί, εἰς τὸ Χονολούλου, ἀφοῦ τὸν ἔσυρεν εἰς τὴν ὀχλοβοὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ εἰς τὸν Καναδᾶ τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὴν πατρίδα, διὰ νὰ τὸν ῥίψῃ εἰς τὸν κλύδωνα τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ καὶ ἡ περιπέτεια αὐτὴ ὑπῆρξε διὰ τὸν νέον Ὀδυσσέα γοητευτική. Τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου θεώμενα ἀπὸ τὸν γαλανὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης γίνονται ὀλιγώτερον φρικτά, ἡ ἰδέα ὅτι ἀγωνίζεται διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν Βασιλίδα ἀπὸ τοὺς ἀπίστους συντελεῖ εἰς τὴν γοητείαν τῆς περιπετείας. ἡ γλαυκότης τοῦ Αἰγαίου ὄχι ὀλιγώτερον δίδει τὴν εὐλογίαν της. καὶ ἀκολουθεῖ τὸ κορύφωμα, ἡ πλωτὴ ἀσθένεια, ἡ ἀντανάκλασις τῶν Ἑλληνικῶν ἡλίων, εἰς τὴν ἀσθενικὴν φαντασίαν του διὰ μέσου τῶν παραθύρων τοῦ πλοίου, τὸ ῥόδισμα τοῦ πυρέσσοντος Ἀπόλλωνος, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ ἴδιος, καὶ ὁ θάνατος πρὸ τῆς νήσου, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπηξίωσαν νὰ ὑμνήσουν οὔτε ὁ Ὅμηρος, οὔτε ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ Ῥόδιος.

Εἶναι ἀξία τοῦ θαυμασμοῦ μας ἡ πλήρης ὡριμότης τοῦ νέου τοῦ ὁποίου ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ζωὴ δὲν ἔφθασε τὰ τριάκοντα ἔτη. Τοῦ νέου εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποίου δὲν ἐπρόφθασαν νὰ χάσουν τὴν πρώτην των δρόσον καὶ μαρμαρυγήν αἱ ἐντυπώσεις, αἱ ἥρεμοι καὶ ρεμβώδεις, τῶν παιδικῶν κολλεγίων, ὅταν κινῶν τὴν δικαίαν περιέργειαν, ἀνάμικτον μὲ τὴν ἀγάπην, τῶν συμμαθητῶν του, ἀπεσύρετο εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ φεύγων τὴν ψυχρότητα τοῦ Δημοσθένους, παρεδίδετο εἰς ἰδικούς του ἔρωτας, εἰς τὸν Θεόκριτον, τὸν Βίλντε, τὸν Σουίμπορν, ἔρωτας προώρους καὶ διὰ τοῦτο περισσότερον ἐντατικούς, ἔρωτας οἱ ὁποῖοι ἄφησαν τὰ ὡραῖα των ἴχνη εἰς ὅλην τὴν βραχεῖαν του ζωήν. Διὰ τὸν Μπρούκ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀρχίσῃ τὴν περιπέτειαν καὶ τὴν περιπλάνησιν, ἔζησε τὴν ἀδελφικὴν ζωὴν τῶν κολλεγίων, τὴν τρυφερὰν καὶ αὐστηράν, ἡ φιλία ἦτο ὁ μόνος θησαυρός, ὁ ἄξιος λατρείας. Ἠρέσκετο ἐπανειλημμένως νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μὲ σοβαρότητα καὶ ἀγάπην τὸ τετράστιχον τοῦ ποιητοῦ Ἱλαρίου Μπέλλοκ ἀπὸ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ζωῆς «ἕως τὰ ἀνεξερεύνητα τέλη της, τίποτε δὲν ἀξίζει νὰ κερδηθῇ ἄλλο, ὅσον ἡ εὐθυμία καὶ ἡ ἀγάπη τῶν φίλων». Τὴν εὐθυμίαν ἀγνοῶ ἐὰν τὴν ἐκέρδισε· μᾶλλον παραδικῶς θὰ τὸν ἐπεσκέπτετο. Τὴν ἀποθεωθεῖσαν ὅμως ἀγάπην τῶν φίλων, αὐτὴν χωρὶς νὰ τὴν ἐπιδιώξῃ, καὶ τὴν ἐκέρδισε καὶ ἐκ μέρους του ἔδωσεν ὅ,τι θησαυρὸν ἔκρυπτεν ἡ ψυχή του εἰς ὅσους ἠγάπησε. Καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι.

Εἶνε συγκινητικὴ ἡ ζωηρὰ καὶ περιπαθὴς ἀνάμνησίς του, ὅταν εὑρέθη εἰς τὸ Βερολῖνον ἐν μέσῳ πλήθους ἀνθρώπων, τόσον διαφορετικῶν ἀπὸ τοὺς νεαροὺς βρεττανούς, ἰουδαίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζυθοποτῶν καὶ φωνασκῶν, τῆς παιδικῆς του διαμονῆς εἰς τὸ Γκράντσεστερ. ἐνθυμίζει τὸ ὅραμα τῆς ὁάσεως ἐν μέσῃ ἐρήμῳ, ἢ τῆς ἐαρινῆς αἰθρίας ἐν μέσῳ χειμῶνι. Εἶνε φαντασία πρασίνου καὶ ἀγάπης εἰς στιγμὴν ἀπογνώσεως.

Μετὰ τὸ Βερολῖνον ἠκολούθησε τὸ Μόναχον, ἡ Φλωρεντία καὶ ἡ ἐπιστροφὴ

εἰς τὴν Ἀλβιόνα μετὰ πάθους καὶ μανίας,—τότε χρονολογεῖται τὸ ὡραῖον ποίημα «ὁ διάπλους τῶν στενῶν τῆς Μάγχης»—καὶ ἡ παραμονή του εἰς τὴν Παλαιὰν Ἐφημερίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, περὶ τὸ 1910, ἐμεσολάβησε μία ἀσθένεια του καὶ μία σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν ὅλην ψυχικήν του σύνθεσιν. Συνίστατο αὕτη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ὅτι ἡ Καλωσύνη εἶνε τὸ μόνον ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ζωῆς. Φαίνεται ὡς ἂν ἡ Μοῖρα ἡ ὁποία τὸν προσήγγιζε πρὸς τὸν θάνατον, τὸν προητοίμαζε βῆμα πρὸς βῆμα καὶ στάδιον πρὸς στάδιον, πρὸς τὴν τελείωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ θάνατος, οἷος ὁ τοῦ Μπρούκ, ἀποβαίνει θριαμβευτής, ἀποβαίνει ἡρωϊκός ὁμοῦ καὶ ἡδονικὸς καὶ τὸ στεφάνωμα τῆς ἀλκῆς καὶ τῆς νεότητος.

«Ἵμερος νῦν ἔστι ῥόδοις πυρέσσειν». Δὲν γνωρίζω, ἂν εἶνε τὰ ῥόδα τοῦ πυρετοῦ, τὰ ὁποῖα ἔβιδαν τὸ χρῶμα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ ἑτοιμοθανάτου ἢ αἱ ἀνατολαὶ καὶ δύσεις τῶν ἐναλασσομένων ἑλληνικῶν ἡλίων, τῶν ἰδίων ἡλίων καὶ τοῦ ἰδίου οὐρανοῦ εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα. Πάντως δὲν ὑπάρχει Κοινωνία μᾶλλον ἐνθαρρυντικὴ καὶ ἐφόδιον διὰ τὸ πέραν μᾶλλον ἔνδοξον, ἀπὸ τὰς προθανατίους στιγμὰς τοῦ ποιητοῦ, ἐκεῖ ὅπου τοῦ τὰς ἔταξεν ἡ Εἱμαρμένη, καὶ ἐκεῖ ποὺ τὸ γλυπτὸν τὸ ὁποῖον στήνεται σήμερον ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ λάτρεις, εἰς μίαν ἐρημίον πολὺ λάλον, θ' ἀπαθανατήσῃ τὴν ὡραίαν μνήμην. Καὶ ὅμως ὑπῆρξον Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐσχολίασαν τὸ αὐθόρμητον αὐτὸ κίνημα καὶ τὸ ἀπέδωσαν εἰς ξενολατρείαν. Ὡσὰν ὁ Φοῖβος νὰ μὴ ἀνῆκεν εἰς ὅλους ἢ ὡσὰν ὁ παιδικὸς τὴν ψυχὴν νεκρὸς νὰ ἦτο βάρβαρος ἢ ἡ Ξενία νὰ μὴ ἦτο ἀρετὴ ἑλληνική. Ἀρκεῖ ν' ἀναμιγθῇ κανεὶς τὴν μητέρα τοῦ νεκροῦ τὴν Μαρίαν Μπρούκ, μητέρα τριῶν νεκρῶν τέκνων, ἡ ὁποία ἀπέβλεψεν ὡς εἰς μόνην παρηγορίαν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ τελευταῖον βλέμμα τοῦ τέκνου της ἦτο εἰς ἥλιον ἑλληνικόν, διὰ νὰ ἐννοήσῃ πόσον πικρὰ καὶ ἄτοπα εἶνε τὰ σχόλια ἐκείνων, ὅσοι ἀδυνατοῦν νὰ ἐξαρθοῦν πέραν τῶν μικροτήτων, ἐκείνων τῶν μικροτήτων, διὰ τὰς ὁποίας ἦτο εὐτυχῶς τόσον μεγαλοπρεπῶς ἀπροετοίμαστος ὁ Ροὔπερτ Μπρούκ.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Γ'. Εἰς τὴν «ΒΡΑΔΥΝΗΝ» τῆς 6 Ἀπριλίου 1931.

Μέσα στὸ θαμπό, συννεφιασμένο πρωϊνὸ ξημερωθήκαμε στὶς »Τρεῖς Μπουῆκες» μὲ τὴν »Πατρίδα ΙΙ» ποὺ μετέφερε τοὺς ξένους προσκεκλημένους γιὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀγάλματος τοῦ Μπρούκ.

Εἴχαμε ξεκινήσει πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετὰ ἕνα νυκτερινό, ἐλαφρὰ ταραγμένο ταξεῖδι, ἐφθάσαμε στὸν ὅρμο αὐτὸ τοῦ μικροῦ νησιοῦ τῶν Βορείων Σποράδων, ὅπου καὶ ἀποβιβασθήκαμε μὲ μιὰ βενζινάκατο ποὺ ἔσερνε τὶς βάρκες. Ἀπὸ κεῖ ἄρχισε ἡ ἄνοδος πρὸς τὸν τάφο τοῦ Μπρούκ.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν εὔκολος ὁ δρόμος πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν ποίησιν. Μιὰ ὥρα περίπου σκαρφαλωμα στὴν παρθένα πλαγιὰ τοῦ πετρώδους βουνοῦ. Μέσα σὲ μιὰ μικρὴ χαράδρα, κλεισμένη γύρω μὲ βουνάκια καὶ δέντρα ὑψώνεται μαρμάρινος ὁ τάφος τοῦ ὡραίου νέου Ἄγγλου ποιητοῦ ποὺ πέθανε στὸν πόλεμο, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ τὸν πόλεμο.

Ἕνας περιποιημένος μαρμάρινος καγκελόφραχτος τάφος μέσα στὴν ἄγρια μεγαλοπρέπεια τῆς ἔρημης φύσης, ποὺ ἦλθαν προσκυνητὲς νὰ ταράξουν τὴν ἡσυχία του μὲ λόγους καὶ στεφάνους.

Τὴν ἁπλότητα τοῦ τοπείου ἦλθε νὰ συμπληρώσῃ ἡ θερμὴ καὶ ἀφελὴς περιποίησις τῶν Σκυριανῶν ποὺ προσέφεραν στοὺς ἐπισκέπτας ἁγνὸ ζεστὸ γάλα καὶ φρέσκη μυζήθρα μὲ ζάχαρι. Ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ξένων ἦταν ἀπερίγραπτος.

Κι' ἔπειτα ἄρχισε ἡ κατάθεσις τῶν στεφάνων καὶ ἡ ἐκφώνησις τῶν λόγων. Ὅλα ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα.... ἐκτὸς μιᾶς μικρῆς λεπτομερείας ποὺ ξέφυγε ἀπὸ τὶς πληροφορίες τῶν πρωϊνῶν ἐφημερίδων ποὺ ἀκολούθησαν τὸ ἐκ τῶν προτέρων πρόγραμμα: Ὁ κ. Μαλακάσης ἀσθενῶν δὲν ἦλθε στὴν ἑορτὴν καὶ τὸ λόγο του ἐδιάβασε ἀντ' αὐτοῦ ὁ νέος ποιητὴς κ. Ἰωάννης Παναγιωτόπουλος.

Κι' ἔπειτα ἡ κατάβασις ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ νεκροῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν πεζὴν πραγματικότητα τοῦ βαπορι οῦ.

Καὶ τὰ τρία πλοῖα, ἡ »Πατρὶς ΙΙ» μὲ τοὺς προσκεκλημένους, ἡ «Ἄλλη» μὲ τοὺς ἐπισήμους καὶ ἡ θαλαμηγὸς »Ράντιαν» τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Ρούπερτ Μπρούκ, Νόελ Χόαρ, ξεκινοῦν πρὸς τὴ Λιναριά, τὸ ἐπίνειον τῆς κώμης τῆς Σκύρου.

Ἂν τὸ ἀνέβασμα στὸν τάφο τοῦ ποιητοῦ εἶναι δύσκολο, ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ βαπόρι στὴ Σκῦρο καὶ στὸ μνημεῖο εἶναι περιπέτεια —λέμε ἁπλῶς περιπέτεια, ὄχι ἄσχημη, γιατὶ πολὺ κουράστηκαν, ἀλλὰ εὐχαριστήθηκαν ἀπὸ τὴν πρωτόγονη διαδρομή. Μουλάρια καὶ γαϊδούρια μεταφέρουν τοὺς ξένους καὶ Ἕλληνας ἐπισκέπτας σὲ ἀπόστασι 2 ἢ 2 1)2 ὡρῶν. Κυρίες καὶ λόγιοι ποῦ ἦλθαν ἀπὸ τὴ βρεινὴ πατρίδα τοῦ ποιητοῦ, τὴ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιον, ἱππεύουν μὲ χαρά, ἢ τουλάχιστον χωρὶς στενοχώρια, τοὺς ἀγαθοὺς «μάρκους». Ὁ κ. Μπουασσού, ἀρχισυντάκτης τῆς Παρισινῆς «Κομέντια», ἦταν λίγο θέαμα πάνω στὸ γαϊδουράκι του. Κοντός, χονδρός, μὲ τὸ μπάσκικο μπερὲ του καὶ τὸ ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὸ μάτι του μονόκλ.

Καὶ ξαφνικά, στρέφοντας τὸν ἀπότομο βράχο τοῦ «Παληόπυργου» ἐμφανίζεται ἡ Σκῦρος. Ἕνα κάτασπρο χωριὸ σὰν στυλιζαρισμένο σκυριανὸ κομψοτέχνημα, μικρὰ κάτασπρα κυβικὰ σπιτάκια σὰν τοποθετημένα σὲ ἁρμονικὸ σύνολο ἀπὸ τὸ χέρι κάποιου μοντέρνου καλλιτέχνη. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν παράθυρα καὶ φωτίζονται καὶ ἀερίζονται μόνο ἀπὸ τὴν πόρτα.

Τὸ γεῦμα γίνεται στὸ σχολεῖο ἄτακτα ἀναλόγως τῆς ἀφίξεως τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἀποτέλεσμα: Οἱ πρῶτοι ἔπεσαν στὸν ἀστακὸ —τοὺς περίφημους ἀστακοὺς τῆς Σκύρου— περιφρονῶντας ὅλα τὰ ἄλλα, λαμπρά, ἄλλως τε φαγητά, καὶ οἱ δεύτεροι δὲν βρῆκαν καθόλου ἀστακό.

Καὶ μετὰ τὸ γεῦμα, πού, ἄλλως τε, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἄργησε, ἄρχισε ἡ ἄνοδος καὶ ἡ κάθοδος πρὸς τὸ μνημεῖο τοῦ ποιητοῦ, σὲ μιὰ τεχνητὴ πλατειοῦλα πάνω σ' ἕνα ὕψωμα ποῦ δεσπόζει τῆς θάλασσας.

Μετὰ τοὺς λόγους ὁ κ. Πρωθυπουργὸς τραβᾷ τὸ κάλυμμα καὶ ἐμφανίζεται ὁ μπρούτζινος ἔφηβος τοῦ κ. Τόμπρου. Ἀσφαλῶς εἶναι ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα τοῦ ἐκλεκτοῦ μας γλύπτου. Κλασικὸ καὶ μοντέρνο συγχρόνως κατώρθωσε νὰ δώσῃ στὸ χαλκὸ τὸ ρωμαλέο κορμὶ τοῦ ὡραίου ἐφήβου καὶ τὴν ποιητικὴ πνοὴ τοῦ Μπρούκ. Γενικὰ ὁ ἔφηβος εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα θέματα στὴν ἀνδριαντοποιΐα καὶ ὁ κ. Τόμπρος ἔκαμε ἕνα ἔργο τέχνης. Αὐτή, ἄλλως τε, εἶναι καὶ ἡ γνώμη ὅλων τῶν ξένων. Ὁ Βέλγος κριτικὸς κ. Κάρολος Μπερνὰρ μοῦ ἔλεγε μὲ ἐνθουσιασμὸν πῶς ὁ Τόμπρος ἔδωσε στὸ ἄγαλμα ὅλο τὸ ἀθλητικὸν καὶ ποιητικὸν στοιχεῖον τοῦ νεαροῦ μεγάλου Ἄγγλου ποιητοῦ. «Ὁ χάλκινος Μπρούκ, εἶπε, εἶναι ἀκριβῶς ὁ Μπρούκ ποὺ φανταζόμαστε κι' ὅπως περιμέναμε νὰ τὸν δοῦμε».

Ἔπειτα οἱ ἐπισκέπται σκορπίσθηκαν στὸ χωριὸ καὶ ἐπεσκέφθησαν τὶς ἐκθέσεις λαϊκῆς σκυριανῆς τέχνης μὲ τὰ περίφημα ἐπιπλά της εἰς τὰ χειροτεχνήματα. Καὶ ἡ ἡμέρα μας ἔληξε μὲ τοὺς σκυριανοὺς χορούς στὴν πλατεῖα κάτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Μπρούκ καὶ τὴν ἀναπαράστασι σκυριανοῦ γάμου.

Οἱ ἀγαθοὶ ἥρεμοι κάτοικοι τοῦ ἀρχαιοπρεποῦς νησιοῦ ἐνθουσιάσθηκαν μὲ τούς ξένους ἐπισκέπτας των, ἀλλὰ καὶ οἱ δεύτεροι ἐνθουσιάσθηκαν περισσότερο.

Σιγὰ-σιγὰ οἱ ἐπισκέπται ἐπέστρεφαν στὰ βαπόρια τους καὶ κατὰ τὰ μεσάνυκτα πήραμε πάλι τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς.

Φ. ΚΟΝΤΟΣ

ΙΑ'. Εἰς τὴν «ΕΣΠΕΡΙΝΗΝ» τῆς 6 Ἀπριλίου 1931.

Ἡ μικρὰ εἰδησεογραφία ἀνέφερε ἐν ὀλίγοις, εἰς τὰ σημερινὰ φύλλα, τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βρεττανοῦ ποιητοῦ Ρούπερτ Μπρούκ, ὑπὸ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον. Ἀναφέρει ἐπίσης τοὺς λόγους ποὺ ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποὺ κατέθεσαν στεφάνους. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ὡραία αὐτὴ ἑορτὴ χρήζει μεγαλυτέρας περιγραφῆς, δεδομένου ὅτι ἔλαβον μέρος 300 περίπου ἐκδρομεῖς, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν παγκόσμιον διανόησιν καὶ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς νήσου Σκύρου, τῆς γραφικωτέρας ἴσως νήσου τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ προσκύνημα.

Οἱ ἐκδρομεῖς ἀνεχώρησαν τὴν νύκτα τοῦ παρελθόντος Σαββάτου κατὰ τὰς 11 μ. μ. μὲ τὸ «Πατρὶς ΙΙ». Τὸ ταξείδιον ἦτο καθ' ὅλα λαμπρὸν καὶ ὁ κάβο-Ντόρος ἴσως διὰ πρώτην φορὰν ἔδειξε εἰρηνικωτάτας διαθέσεις. Οἱ ἐκδρομεῖς ἀφίχθησαν τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς, κατὰ τὰς ὀκτώ, εἰς τὸν ὡραῖον ὁρμίσκον τῆς Σκύρου «Τρεῖς μπουῦκες» καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἀκτήν. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς 7ης πρωϊνῆς εἰς τὸν ὁρμίσκον αὐτὸν εὑρίσκετο ἀγκυροβολημένον καὶ τὸ καταδρομικὸν «Ἄλλη», τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ κ. Πρωθυπουργὸς —ἄγνωστον ἂν ἐξήσκησε τὰ καθήκοντα τοῦ τιμονιέρη— ἡ κ. Ἕλενα Βενιζέλου καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος.

Οἱ ἐκδρομεῖς μετὰ τὴν ἀποβίβασίν των διηυθύνθησαν πρὸς τὸ «Στενό», μιὰ ὡραιοτάτη τοποθεσία, ὅπου εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ ἐν Σκύρῳ ἀποθανόντος ποιητοῦ Ρούπερτ Μπρούκ. Ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ τάφου, κατετέθησαν ὀλίγα ἄνθη ὑπὸ τῶν ἐπισήμων καὶ πολλῶν ἄλλων, ἐν οἷς ὁ Πιεράρ, βέλγος βουλευτής, Μεντὲ Γάλλος διανοούμενος, Βάντερμπορτ Βέλγος ποιητὴς καὶ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ ἐνήργησε τὸν παγκόσμιον ἔρανον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μνημείου τοῦ ποιητοῦ.

Ἰδιαιτέραν ὅμως συγκίνησιν προεκάλεσεν ἡ κατάθεσις στεφάνου ἀπὸ ἀγριολούλουδα παρὰ τοῦ ποιμένος Θεοδώρου, ὅστις ἀπήγγειλε καὶ ἰδικούς του στίχους.

Νέκταρ καὶ ἀμβροσία.

Μετὰ τὸ προσκύνημα, τοὺς λόγους καὶ τὴν κατάθεσιν τῶν στεφάνων, διάφοροι Σκυριανοὶ χωρικοὶ προσέφεραν εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν ποὺ παράγει ὁ τόπος των. Δηλαδὴ γάλα καὶ μυζήθρα. Ἕνα μεγάλο καζάνι γεμάτο γάλα ὡραῖο κατέφθασε συνοδευόμενον ἀπὸ δύο-τρεῖς χωρικούς. Ἕνας ἄλλος χωρικὸς κατέφθασε φέρων ἕνα καλάθι γεμάτο ἀπὸ μικρὰ σκυριανὰ πιατάκια. Καὶ οἱ ἐκδρομεῖς ἔπιον τὸ νέκταρ τοῦτο μὲ προφανῆ λαιμαργίαν. Ἀκολούθως ἄλλοι χωρικοὶ τοὺς προσέφεραν μεγάλα τεμάχια σκυριανῆς μυζήθρας. Ἡ ἀμβροσία αὕτη ἐνεθουσίασε κυριολεκτικῶς τοὺς ξένους ἰδίως, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐζήτησαν διὰ δευτέραν καὶ διὰ τρίτην φοράν. Ἡ σεμνὴ καὶ ἀφιλοκερδὴς χειρονομία τῶν χωρικῶν ἐπροξένησε τόσην ἐντύπωσιν εἰς τὴν καρδιά τους, ὅση εὐχαρίστησι ἐπροξένησε τὸ γάλα καὶ ἡ μυζήθρα στὸ λαρύγγι τους.

Κατὰ τὸ σεμνὸν αὐτὸ προσκύνημα παρευρέθησαν ἡ κ. Ἕλενα Βενιζέλου καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος. Ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀπεβιβάσθη, διότι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μιμηθῇ τοὺς βουλευτάς του δηλαδὴ νὰ κολυμηθῇ.

Μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦτο οἱ ἐκδρομεῖς ἐπεβιβάσθησαν ἐκ νέου εἰς τὸ πλοῖον, διὰ νὰ μεταφερθοῦν καὶ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὸ ἐπίνειον τῆς Σκύρου «Λιναριὰ» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ γαϊδουράκια νὰ ἀνεβοῦν στὴν Σκῦρο. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ἡ «Ἄλλη». Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι συνοδοί του δι' ἀτμακάτου μετεφέρθησαν εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ δι' αὐτοκινήτου εἰς Σκῦρον.

Εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ δημοσίου σχολείου τῆς Σκύρου παρετέθη γεῦμα ὑπὸ τῆς Κοινότητος εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς. Τὸ μενοὺ ἦτο πλουσιώτατον καὶ οἱ ξένοι ἐκδρομεῖς ἔμειναν κυριολεκτικῶς ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τοὺς ὡραίους ἀστακούς, ἀπὸ τὸ περίφημο σκυριανὸ τυρὶ καὶ ἀπὸ τὸ σκυριανὸ γλυκὸ κρασί. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐτίμησε δεόντως τὸ γεῦμα, ἡ κ. Ἔλενα ἐπίσης δεόντως, καὶ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ὑπερδεόντως. Πλησίον τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐκάθητο ὁ δεσπότης Καρυστίας Παντελεήμων, οἱ πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ οἱ προύχοντες τῆς Σκύρου. Τοὺς προσκεκλημένους ἐπεριποιήθησαν αἱ μαθήτριαι τοῦ σχολείου, ἐνδεδυμέναι μὲ τὰς γραφικὰς ἐνδυμασίας τοῦ τόπου. . Τὸ κρασὶ ἔρρευσε ἄφθονον, τὸ κέφι ἔφθασε εἰς τὸ

Τὸ Μνημεῖον τοῦ Ποιητοῦ. (Φωτ. ἔκδοσις Κοινότητος Σκύρου).

κατακόρυφον καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς ἀπεσκίρτησε, μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς προύχοντος διὰ νὰ κοιμηθῇ.

Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἀνδριάντος.

Κατὰ τὰς 3 1)2 περίπου ὅλοι οἱ ἐκδρομεῖς ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα μουσεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτονται κομψοτεχνήματα καὶ ἄλλα πράγματα καθαρῶς Σκυριανῆς τέχνης, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ, ὅπου εὑρίσκετο περιβεβλημένον, διὰ λευκῆς σινδόνης, τὸ ἄγαλμα τοῦ θανόντος ποιητοῦ. Ἐκεῖ κατέφθασε καὶ ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς Σκύρου καὶ μαζὺ μὲ τοὺς ἐκδρομεῖς, ἀνέμενε τὴν ἄφιξιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἐκοιμᾶτο. Τέλος ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ὡς ἄλλος Μεσσίας, κατέφθασεν ἐπὶ πόλου ὄνου καὶ ἡ ἔναρξις τῆς τελετῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἤρχισε.

Ἄπειροι στέφανοι κατετέθησαν πρὸ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐπίσην ἄφθονοι ὁμιληταί, διαφόρων ἐθνικοτήτων, προσεπάθησαν δι' ἐμπνευσμένων λόγων νὰ παρουσιάσουν ζωντανὸν τὸν ποιητήν. Ὁ κ. Μιχαλακόπουλος κατέθεσε στέφανος ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰπὼν ὀλίγα τινά.

Μετὰ ταῦτα εἰς τὴν παραλίαν, ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν πλατεῖαν ἤρχισε νὰ γίνεται ἀναπαράστασις Σκυριανοῦ γάμου. Σκυριανοὶ καὶ Σκυροποῦλες, μὲ τὰς γραφικωτάτας ἐνδυμασίας τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος, ἐχόρευσαν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς ἐντοπίας μουσικῆς—πίπιζα κλπ.

Τέλος ἀφοῦ τὸ πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς ἐπερατώθη, οἱ ἐκδρομεῖς ἐξεχύθησαν εἰς τοὺς δρόμους τοῦ ὡραίου χωρίου, ἀποθανατίζοντες διὰ τοῦ φακοῦ τῶν φωτογραφικῶν τους μηχανῶν τοὺς Σκυριανοὺς καὶ ἀγοράζοντες τὴν περίφημον Σκυριανὴν μυτζήθραν. Καὶ ἀργὰ κατὰ τὰς 10 φθάσαντες στὴν παραλία πάλι μὲ γαϊδουράκια ἐπεβιβάσθησαν ἐκ νέου εἰς τὴν «Πατρίδα», διὰ ν' ἀναχωρήσουν κατὰ τὰς 11 καὶ νὰ φθάσουν εἰς Πειραιᾶ σήμερον τὴν πρωΐαν.

Εἰς τὴν ἐκδρομὴν αὐτὴν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ κ. Κ. Μελᾶς. Δὲν γνωρίζομεν τὶ ἰδέας συναπεκόμισε ἀπὸ ταύτην, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἐὰν εἶναι στοιχειωδῶς εὐφυὴς ἄνθρωπος, πρέπει νὰ διοργανώσῃ ὡρισμένα πράγματα εἰς Σκῦρον, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ ὠφελήσουν ἀφθόνως τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως. Γιατί, ὅπως εἴπαμε, ἡ Σκῦρος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ἑλληνικὰ νησιά, ἂν ὄχι τὸ ὡραιότερον. Γ.

ΙΒ'. Εἰς τὴν «ΝΑΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» τῆς 30 Ἀπριλίου 1931.

Ὁ νησιωτικός μας πολιτισμὸς ἐπεβλήθη καὶ πάλιν.

Ἡ θάλασσα ἐνίκησε τὴν στεριά.

Ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μπρούκ ποὺ ἔγιναν εἰς τὴν Σκῦρον. Ἦτο ἕνα διεθνὲς προσκύνημα.

Εἶχαν ἔλθει Ἄγγλοι, Βέλγοι, Γάλλοι, Αἰγύπτιοι, Γερμανοί, Ἀμερικανοί, Ἕλληνες. Ὅλοι μαζὺ συναδελφωμένοι ἐτίμησαν τὴν ποίησι καὶ τὸν ποιητή.

Ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ὁ ὡραῖος εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ποιητής, ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυτικοῦ. ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ἀρρώστησε καὶ ἐξέφρασε μιὰ τελευταίαν του εὐχὴν ὅταν πέθανε. «Νὰ μὲ θάψετε στὴ Σκῦρο».

Τὸν εἶχε μαγέψει ἡ γαληνιαία ἐρημιὰ καὶ ἡσυχία τοῦ νησιοῦ. Ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἔμενε εἰς τὸ μεγάλο εἰρηνικὸ λιμάνι Τρεῖς Μπούκες, καὶ ὁ ποιητὴς εἶχε γνωρίσει πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του τὶς ἀκρογιαλιὲς καὶ τὰ τοπεῖα ποῦ ἔγιναν κατόπιν ὁ τάφος του.

Τὸ 1915 ἀπέθανεν ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ποῦ θὰ ἐξελίσσετο εἰς τὸν μεγαλύτερον

ποιητὴν τῆς συγχρόνου Ἀγγλίας καὶ ἐτάφη εἰς ἕνα ἐρημικὸ λαγκάδι τῆς Σκύρου, κοντὰ στὸ λιμάνι. Ὁ τάφος του εἶναι κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιὰ καὶ τριγύρω πρυνάρι, ἄγριες ἐλιές, φασκομηλιὲς ἀποτελοῦν τὸν φυσικὸ διάκοσμο τοῦ τάφου.

Ἡ μητέρα τοῦ ποιητοῦ δὲν ἠθέλησε νὰ μεταφερθοῦν τὰ κόκκαλα τοῦ παιδιοῦ της εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶπε νὰ μείνουν στὸ ἑλληνικὸ νησί. Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ τὸν Βύρωνα, γιὰ δεύτερη φορά, ἡ ἀγγλικὴ ποίησις καὶ οἱ δημιουργοί της συνεδέθησαν μὲ δεσμοὺς αἵματος μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν αὐγὴ τῆς 5ης Ἀπριλίου εἰς τὸν ὅρμο Τρεῖς Μπουῖκες ἦλθε τὸ πολεμικό μας «Ἕλλη», τὸ ὑπερωκεάνειο «Πατρὶς» καὶ τὸ ἀγγλικὸ κότερο «Ράντιαν». Τριακόσιοι ἄνθρωποι ἐξεκινοῦσαν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ καὶ διὰ νὰ παραστοῦν εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου του.

Οἱ νησιῶτες ὑπεδέχθησαν τοὺς ἐπισήμους ξένους κατὰ τὸν ἰδικόν των αὐθόρμητον τρόπον. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπετέλεσε τὴν ὡραιοτέραν ἐκδήλωσιν τῆς ἑλληνικῆς νησιώτικῆς ψυχῆς.

Εἶχαν κατεβάσει οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ τὰ γιδοπρόβατά των, τὰ βώδια των, τὰ ἄλογα στὸ λαγκάδι ποῦ εἶναι ὁ τάφος. Καὶ λίγο πιὸ πέρα καζάνια μὲ φρεσκοαρμεγμένο γάλα ἔβραζαν, ἐνῷ σὲ πλεχτὰ ἐτοποθετεῖτο ζεστὴ καὶ ἀχνίζουσα ἡ μιζύθρα.

Μέσα στὸ βέλασμα καὶ τὸ κουδούνισμα τῶν κοπαδιῶν, στὰ σαλαγίσματα τῶν τσοπάνηδων ποῦ ἐφοροῦσαν τὰς τοπικάς των ἐνδυμασίας εὑρέθησαν οἱ ξένοι, ὅταν ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος τοῦ τάφου. Καὶ ἕνας νησιώτης χωρικός, ὁ Θεοδώρου μὲ στίχους αὐθόρμητους, βλαγμένους ἀπὸ τὴν ψυχή του καὶ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό του, ὑπεδέχθη τοὺς ἐπισήμους ξένους. Μίλησε γιὰ τὸν ποιητὴ ποὺ κοιμᾶται στὸ ἐρημικὸ ἀκρογιάλι καὶ ἔχει γιὰ συντροφιά του μόνο τὰ βελάσματα τῶν κοπαδιῶν, τὰ κουδουνίσματά των καὶ κάπου-κάπου κανένα τσοπάνη.

Αὐτὸ ἦτο τὸ ποίημα τοῦ Θεοδώρου. Καὶ τὰ πρόβατα τὴν ὥραν αὐτὴν ἐβέλαζαν καὶ τὰ κουδούνια ἐχτυποῦσαν καὶ οἱ τσοπάνηδες ἐσφύριζαν καὶ ἐσαλαγοῦσαν. Ποτὲ ἕνα ποίημα δὲν εἶχεν ἐφαρμοσθῆ τόσο σύμφωνα μὲ τὸ περιβάλλον. Οἱ ξένοι ἔμειναν κατάπληκτοι.

Ὕστερα ὡμίλησαν τόσοι καὶ τόσοι ἐπίσημοι καὶ σοφοὶ καὶ ἔνδοξοι λογοτέχναι, ἀλλὰ τὸ ποίημα τοῦ Σκυριανοῦ χωρικοῦ ἦτο ἐκεῖνο ποῦ ἔκανεν εἰς ὅλους τὴν πιὸ βαθειὰν ἐντύπωσιν.

Καὶ μαζὺ μὲ τοὺς λόγους καὶ τὴν κατάθεσι τῶν στεφάνων, οἱ τσοπάνηδες, σὲ ἐγχώρια δοχεῖα, ἤρχισαν νὰ προσφέρουν ζεστὸ γάλα εἰς τοὺς ξένους καὶ ζεστὴ μιζύθρα. ὅτι ἔβγαλαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ πρόσφεραν εὐχόμενοι τὸ «καλῶς ἤλθατε» εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ποῦ ἦλθαν νὰ τιμήσουν τὸν τόπο τους καὶ τὸν ποιητή.

Τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀρχίσαμε νὰ προσέχουμε πολύ, θέλουν ὅμως ἀκόμη πιὸ μεγάλη προσοχή.

Ὑπάρχουν τρόποι, ἤθη, ἔθιμα, ποὺ θυμίζουν ὄχι τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁμήρου. Οἱ νησιῶται μας διετήρησαν πολλὰ ὡραῖα, εὐγενικά, πρωτόγονα ἔθιμα ποῦ μᾶς κάνουν νὰ βλέπουμε ἕνα παλιώτερο πολιτισμὸ πιὸ συγκροτημένο, πιὸ θαυμαστόν, πιὸ εὐγενικὸ ἀπὸ τὸν σημερινό.

Αἱ ἔρευναὶ τῆς Σκύρου ἀπέδειξαν τὴν ὕπαρξιν παλαιοῦ νησιώτικου πολιτισμοῦ, μᾶς ἔκαναν νὰ γνωρίσωμε τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν θαυμάσωμεν.

Εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Κέρκυραν, τὴν Λευκάδα, τὴν Νάξο, διετηρήθη πολὺ μέρος τοῦ παλαιοτέρου πολιτισμοῦ. ἔμειναν αἱ ἐνδυμασίαι πρῶτα-πρῶτα, ἔμειναν οἱ χοροί, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Εἰς τὰ ἄλλα νησιὰ ἔφυγαν αἱ ἐνδυμασίαι ἀλλὰ κάτι μένει ἀπὸ τὸν παλαιὸν ρυθμόν. Ἡ Σκῦρος τὰ ἐκράτησεν ὅλα. Δὲν ἄφισε νὰ φύγουν οὔτε αἱ ἐνδυμασίαι, οὔτε ὁ ρυθμὸς τοῦ σπιτιοῦ, οὔτε ἡ ἐπίπλωσις, οὔτε τὰ τραγούδια, οὔτε τὸ κέντημα, οὔτε οἱ τρόποι, οὔτε ὁ χαρακτήρ.

Εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Μπρούκ ὅλα εἶχαν ντόπιο χρῶμα.

Τὸ Μουσεῖον τῆς νήσου ἦτο ἕνα ἐπιπλωμένο σκυριανὸ σπίτι. ἐκεῖ ντυμένες μὲ ντόπια ἐνδύματα οἱ νησιωτοποῦλες ἔβαλαν νὰ καθίσουν τοὺς ἐπισήμους εἰς τὰ σκαμνάκια γύρω ἀπὸ τὸν σοφφά, καὶ τοὺς προσέφεραν γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ. Καὶ τὸ γεῦμα μὲ ἐγχώρια φαγητὰ καὶ μὲ νέους καὶ νέας ποῦ ἦσαν ντυμένοι ντόπια φορέματα καὶ ἐπεριπολιοῦντο. Καὶ τὰ σπίτια κάτασπρα μὲ λιακοῦς, καὶ ἡ ἀναπαράστασις τοῦ γάμου μὲ ὅλον τὸν ἀρχαϊκὸν τρόπον καὶ οἱ χοροὶ ποῦ ἐχόρεψαν οἱ μαθηταὶ ἐγχώριοι καὶ τὰ τραγούδια των παληὰ σκυριανά.

Πῶς νὰ μὴν μείνουν ἐνθουσιασμένοι οἱ ξένοι;

—«Ἐπήραμε πολιτισμόν, ἔλεγαν, δὲν ἐδώσαμε. Οἱ νησιῶται ἔχουν ἀνώτερο πολιτισμὸ ἀπὸ τὸν σύγχρονο δικό μας».

Ἔπειτα ἦσαν αἱ ἐκθέσεις λαϊκῆς ντόπιας τέχνης, ἡ ἀναπαράστασις διονυσιακῶν ἐγχωρίων ἑορτῶν, ἡ ἐπίσκεψις εἰς τὰ σπίτια ποῦ κάθε ἕνα εἶναι καὶ ἕνα μουσεῖο, εἰς τὰς παληὰς ἐκκλησίας, εἰς τὸ Κάστρο ποῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁμήρου ἕως τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἀπετέλει τὴν ὀχυρωμένην πόλιν τοῦ νησιοῦ. Ὅλα εἶχαν διατηρηθῆ μὲ σεβασμὸν ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν. Ἡ Πρόοδος ἦλθε μὲ βῆμα σεβασμοῦ καὶ ἐπῆρε καὶ αὐτὴ μίαν θεσοῦλα χωρὶς νὰ διώξῃ τὸν πιὸ παληὸ πολιτισμό.

Αἱ ἑορταὶ τοῦ Ρούπερτ Μπρούκ πρέπει νὰ γίνουν ἀφορμὴ νὰ προσέξουμε περισσότερο τὰ ἑλληνικὰ νησιά, νὰ ἰδοῦμε τὸν πολιτισμόν των, νὰ τὸν ἐμφανίσωμε καὶ πάλι ἐνιαῖον, συνολικόν.

Αὐτὴ ἡ ὁμοιομορφία ἔχει συντρίψει τὸ αἴσθημα μας, μᾶς ἔχει κάνει ντίπ καὶ ντίπ πεζούς. Μιὰ ἐπανάστασις γίνεται εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον κατὰ τῆς σημερινῆς ὁμοιομορφίας. Μία τάσις ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ παρελθόν, τὸ ποικίλον καὶ ποιητικὸν παρατηρεῖται.

Εἰς τὴν τάσιν αὐτὴν ὀφείλεται καὶ ἡ δημιουργία εἰς ἡμᾶς τῆς φουστανελλοφόρου φρουρᾶς ποῦ ἔγινε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος, καὶ εἰς τὴν τάσιν αὐτὴν ὀφείλεται καὶ ἡ ριφθεῖσα ἰδέα—ποῦ δὲν ἐπραγματοποιήθη ἕως τώρα —τὴν δημιουργίαν καὶ τμήματος βρακοφόρων ναυτῶν εἰς τὸ πολεμικόν μας ναυτικόν.

Ὅσοι μελετοῦν τὴν ζωὴν τῶν ἑλληνικῶν νήσων ἐκπλήσσονται διὰ τὸν αὐτοτελῆ πολιτισμὸν ποῦ εἶχαν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἡ δημογεροντία εἰργάσθη, ὡς θεσμὸς ἄριστα καὶ αὐτὴ μὲ τὴν σοφήν της διοίκησιν εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν τῶν νησιωτῶν μας. Διότι ἡ κυριαρχία τῶν Τούρκων εἰς τὰ νησιὰ ἦτο περισσότερον τυπικὴ παρὰ οὐσιαστική.

Τὰ ἔγγραφα τῆς Ὕδρας, τῆς Ἄνδρου, τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου, τῆς Μυκόνου, τῆς Σκύρου, τόσων ἄλλων νήσων ποῦ διετηρήθησαν καὶ συνεκεντρώθησαν, δείχνουν πόσο καλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας εἶχε διατηρηθῆ ὁ νησιωτικὸς πολιτισμός.

Ἐνῷ τὰ περισσότερα μέρη τῆς στεριανῆς Ἑλλάδος ἔπιπταν εἰς σκότος βαρβαρότητος, ἡ παραλιακὴ Ἑλλὰς ἔδρα καὶ ἐκινεῖτο μέσα εἰς ἑλληνικώτατον πλαίσιον. Τὰ σχολεῖα δὲν ἔλειψαν ποτέ. Οἱ ἄνθρωποι ἐκράτησαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σκέψιν. Καὶ τὰ μοναστήρια ὑπῆρξαν φωλεαὶ διατηρήσεως νοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Κάθε καλοκαίρι χιλιάδες κόσμου ἐπισκέπτονται τὰ νησιά μας.

Ἡ Τῆνος, αἱ Σπέτσαι, ἡ Αἴγινα, ὁ Πόρος, ἡ Μύκονος, ἡ Σαλαμὶς συγκεντρώνισθῆ εἰς τὰ μάτια τῶν ταξειδιωτῶν καὶ παραθεριστῶν. Ἀλλὰ καμμιὰ φροντὶς δὲν καταβάλλεται νὰ ἐμφανουν ἀπειρείαν παραθεριστῶν. ὁ παλαιότερος νησιώτικος πολιτισμός.... Οἱ νησιῶται μὲ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πρωτοβουλία εἰς κανένα χάνουν τὰ ἔθιμά των καὶ τοὺς τρόπους των, ἀφωμοιόνονται χωρὶς νὰ προσπαθήσουν νὰ ἀφομοιώσουν. Πέρνουν τὸν πολιτισμὸν τὸν σύγχρονον ἀμελέτητα, χωρὶς νὰ σκεφθοῦν νὰ δώσουν κάτι καὶ αὐτοί.

Τὸ αἴσθημα καὶ ἡ θέλησις διατηρήσεως τῶν παλιῶν ἐθίμων καὶ τρόπων δὲν λείπει. Λείπει ὅμως ἡ γενικὴ σκέψις καὶ ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τόλμη τῆς ἐμφανίσεως ἐνιαίως ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου εἶχαν τὴν τόλμην νὰ παρουσιάσουν τὸν πολιτισμόν των ἀτόφιον εἰς τοὺς ξένους. Ἔκαναν ἕνα ἑλληνικὸ πείραμα, καὶ εὐτυχῶς ἐπέτυχεν —»Δὲν εἴχαμε φροῦτα, ἐξωμολογήθη ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος κ. Σ. Στεφανίδης εἰς τοὺς δημοσιογράφους. Πρὸς στιγμὴν ἐσκεφθήκαμε νὰ φέρωμε πορτοκάλλια καὶ μῆλα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὕστερα εἴπαμε ὄχι, ἐδόσαμε στοὺς ξένους ξηροὺς καρποὺς τοῦ τόπου. Αὐτὸ ἄρεσε πολύ.»

Ὁρίστε ἕνα ἁπλὸ περιστατικὸ ποῦ δείχνει πόσο πρέπει νὰ τολμοῦμε νὰ ἐμφανίζωμε τὰ ντόπια πράγματα εἰς τοὺς ξένους καὶ ὄχι νὰ τοὺς παρουσιάζουμε πράγματα ποῦ καθημερινῶς τὰ βλέπουν.

Εἰς τὸ τοπικὸν μουσεῖον ποῦ ἡ Κοινότης ἐδεξιώθη τοὺς ξένους καὶ τοὺς προσέφερε γλυκό, ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἤπιε νερὸ ἀπὸ ἐγχώριο πήλινο κανάτι προτιμήσας αὐτὸ ἀπὸ τὸ ποτῆρι. τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι καὶ διανοούμενοι. Τὸ ντόπιο πλουμιστὸ κανάτι εἶχε πιὸ μεγάλην ποίησιν, ἀφέλειαν ἀπὸ τὸ κρυστάλλινο ποτῆρι.

Ἡ »Ναυτικὴ Ἑλλὰς» ποῦ ἐρευνᾷ τόσον τὴν θαλασσινήν μας ζωὴν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κήρυξ ἐμφανίσεως τοῦ νησιωτικοῦ μας πολιτισμοῦ. Οἱ ἀναγνῶσται της, ποῦ εἶναι κατὰ μέγα μέρος παράλιοι, ξεύρουν τί ἔχει σήμερα ὁ τόπος των, τί εἶχε χθὲς καὶ τί ἔχει χάσει. Νὰ γίνῃ μιὰ σταυροφορία ὑπὲρ τοῦ νησιωτικοῦ καὶ παραλιακοῦ πολιτισμοῦ μας.

Τὸ νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι διὰ τὸ πολεμικὸν καὶ ἐμπορικόν μας ναυτικόν, δὲν σημαίνει τίποτε, πρέπει νὰ γίνωμεν ὑπερήφανοι καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν νησιωτικὴν ζωήν μας.

Δύο-τρεῖς ἄνθρωποι ἂν εὑρίσκοντο σὲ κάθε νησὶ θὰ ἔκαναν πολλὰ πράγματα.

Αἱ ἐτήσιαι ἐκδρομαὶ ποῦ οἱ κυκλαδικοὶ σύλλογοι κάνουν εἰς τὰ νησιά των, θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν ἀφορμὴ ἀνασυγκροτήσεως τῶν παλαιῶν ἐθίμων.

Τὰ νησιὰ τῶν Κυκλάδων ἔχασαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς ἐνδυμασίας των, ἀλλὰ εἰς τὰ μπαοῦλα ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκεταί. Ἕνας χορὸς μὲ ντόπιες ἐνδυμασίες καὶ ντόπια τραγούδια καὶ ὄργανα, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδρομῆς θὰ συνετέλει πολὺ εἰς τὸ νὰ ζωντανεψουν οἱ παλιοὶ τρόποι τῆς ζωῆς. Νὰ ἕνα πρᾶγμα ποῦ εἶναι εὔκολο νὰ γίνῃ.

Ἡ περίοδος τοῦ Καρναβαλιοῦ περνᾷ εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ χοροὺς τῶν διαφόρων τοπικῶν σωματείων, ποὺ ὅλα προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν ἐγχώρια κοστούμια καὶ τραγούδια καὶ χορούς. Ἂν γίνῃ αὐτὴ ἡ προσπάθεια καὶ εἰς τὰ νησιὰ κατὰ τὰς πανηγύρεις ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν μιᾶς ἐκδρομῆς θὰ ἔχουν νὰ κερδίσουν τὰ Κυκλαδικὰ ἤθιμα πολλά. Ἀλλὰ δὲν θὰ μποροῦσαν τάχα οἱ Κυκλαδῖται, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὠργανωμένοι εἰς συλλόγους ἄριστα ἐργαζομένους, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς 15 Αὐγούστου, νὰ ἀποστέλλουν ἀπὸ ὅλα τὰ νησιὰ εἰς τὴν Τῆνον νέους καὶ νέας μὲ ντόπιες ἐνδυμασίες, αἱ ὁποῖαι θὰ δώσουν εἰς τὴν Τῆνον μὲ τοὺς χορούς των καὶ τὴν ὅλην της ἐμφάνισιν τὴν εἰκόνα ἑνὸς συνολικοῦ Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ ;

Νὰ γίνῃ ἕνα εἶδος θεωρίας ὅπως ἀπέστελλαν οἱ ἀρχαῖοι θεωρίας εἰς τὴν Δῆλον κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἑορτασμῶν.

Πολλὰ πράγματα μποροῦν νὰ γίνουν εἰς τὰ νησιά μας φθάνει νὰ βρεθοῦν ὀλίγα ἄτομα μὲ ψυχήν, μὲ πίστιν καὶ μὲ πρωτοβουλίαν.

Ἡ Σκῦρος, ἕνα ἀπομεμονωμένο πτωχὸ νησί, μὲ πληθυσμὸν μικρότερον τῶν τρισήμισυ χιλιάδων κατοίκων, ἐνεφάνισεν εἰς τὰ μάτια καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων ἕνα ὠργανωμένον πολιτισμόν, ζηλευτὸν καὶ στοὺς πλέον πολιτισμένους λαούς

Καὶ ὅλα τὰ νησιά μας δόξα τῷ Θεῷ, ἔχουν τὸν ἰδικόν των πολιτισμὸν ὡραῖον, εὐγενικόν, πρόσχαρον, μεγάλον.

Γιατί νὰ τὸν ἀφίνουν νὰ χάνεται καὶ νὰ μὴ γίνῃ προσπάθεια νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ παρουσιασθῇ θαλλερὸς καὶ καὶ νέος εἰς τὰ μάτια τῶν κατοίκων καὶ εἰς τὰ μάτια τῶν ἐπισκεπτῶν ;

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΙΓ'. Ἡ Ἐφημερὶς **«Σκῦρος»** ἡ ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Σκυρίων ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ φύλλον τῆς24ης Μαΐου 1931 τὰς κάτωθι ἐντυπώσεις της ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μπρούκ.

Ὅσα καὶ ἂν γράψῃ κανεὶς διὰ τὰς ἑορτὰς ποὺ ἔγιναν εἰς τὸ νησί μας τὴν 5ην Ἀπριλίου, ἡμέραν τῶν ἀποκλυπτηρίων τοῦ μνημείου ποὺ ποιητοῦ Μπρούκ, θὰ ἦσαν πολὺ λίγα.

Αἱ ἑορταὶ αὐταὶ δὲν ἐτίμησαν μόνον τὴν Σκῦρον, δὲν ἔβγαλαν ἀσπρόσωπη τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ ὄμματα τῶν ξένων, ἀλλὰ ἀπετέλεσαν ἕνα διεθνές γεγονὸς ἐξαιρετικῆς σημασίας, διὲ τὸ ὁποῖον τόσα ἄρθρα ἀφιέρωσεν ὁ παγκόσμιος τύπος.

Μὲ ἐλάχιστα οἰκονομικὰ μέσα, κατωρθώσαμεν νὰ δείξωμεν εἰς τὰ μάτια τοῦ διεθνοῦς κοινοῦ ποῦ ἐπεσκέφθη τὴν πατρίδα μας, ἕνα ἀνώτερον πολιτισμόν, μίαν νῆσον καὶ μίαν κωμόπολιν καὶ μίαν συγκροτημένην κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν μεγάλα μέρη ἰσχυρὰ καὶ πλούσια δὲν ἔχουν.

Ὁ διακεκριμένος ἀρχισυντάκτης τῆς Γαλλικῆς Ἐφημερίδος «Comoedia» κ. Γαβριὴλ Μποασύ, τῆς μεγαλειτέρας φιλολογικῆς ἐφημερίδος τοῦ κόσμου εἶχε περισσότερον ὅλων ἴσως τῶν ξένων εἰσέλθη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νησιοῦ μας, ὅταν εἰς τὸν λόγον του τῶν ἀποκαλυπτηρίων μὲ τὴν παλλομένην ἀπὸ συγκίνησιν φωνήν του, ἤρχισεν ἔτσι ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς κατοίκους.

»Εὐγενῆ, εὐγενέστατε λαὲ τῆς Σκύρου ».

Καὶ πραγματικὰ μόνον ἕνας λαὸς μὲ παλαιὰν μακρὰν εὐγένειαν καὶ ἀρχοντιὰν ἕνας καλλιεργημένος λαός, ἕνας λαὸς καὶ ἀπὸ παράδοσιν καὶ ἀπὸ ἦθος ἀριστοκράτης, ὅπως ὁ λαὸς τοῦ μικροῦ μας νησιοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμφανίσῃ τέτοιαν ἑορτήν.

Οἱ συμπολῖται μας πρέπει νὰ εἶναι βαθειὰ ὑπερήφανοι διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ διὰ τὸ νησί των· πολὺ δύσκολα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου ὅτι ἔγινεν εἰς τὸ νησί μας. Καὶ οἱ ἐλάχιστοι ποῦ ἀντέδρασαν κατὰ τοῦ μνημείου καὶ τῆς ἑορτῆς, ἂς σκεφθοῦν ἔπειτα ἀπὸ ὅσα εἶδαν, ὅτι εἶναι καιρὸς πλέον νὰ εἰσέλθουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων καὶ νὰ παύσουν δυσφοροῦντες διὰ τὴν συντελουμένην πρόοδον καὶ ἀντιδρῶντες κατ' αὐτῆς, ἀφοῦ τὸ καλὸ ποῦ γίνεται εἶναι γενικὸν καὶ ὅλοι ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτό, καὶ ἀφοῦ ἡ κίνησίς των αὐτὴ τόσο ξένη εἶναι πρὸς τὸ σκυριανὸ αἴσθημα.

***

Ἡ σημασία ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Σκύρου καὶ ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ διεθνοῦς ἦτο πολὺ μεγάλη.

Ἑκατὸν εἴκοσι ξένοι, λόγιοι, δημοσιογράφοι, καλλιτέχναι, ἄνθρωποι γενικῶς ἐξαιρετικῆς διανοήσεως, ἄνθρωποι ἀκόμη τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ πλούτου θὰ ἐπε-

σκέπτοντο τὴν νῆσον μας διὰ νὰ παραστοῦν εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια. Διπλάσιος ἀριθμὸς Ἑλλήνων θὰ ἤρχετο, τετρακόσιοι περίπου ἐν συνόλῳ ἄνθρωποι.

Ἡ νῆσος μας ἔπρεπε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλα καὶ νὰ φανῇ ἀνταξία τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς φήμης ποῦ εἶχαν δημιουργηθῇ γύρω ἀπὸ αὐτήν.

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἑορτῶν εἶχε γίνῃ στενῇ συνεργασίᾳ τῆς Κοινότητός μας μὲ τὸν Σύνδεσμον Σκυρίων. Ὁ κ. Παῦλος Βάντερμποργ, ὁ ἱδρυτὴς τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ μνημεῖον Μπρούκ εὑρίσκετο εἰς στενωτάτην καὶ συνεχῆ ἐπαφὴν μετὰ τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Συνδέσμου ἐπὶ τοῦ καταρτιζομένου προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καθαρῶς τοπικὸν χρῶμα.

Τὸ ζεῦγος τῶν ζωγράφων Στεφανοπούλων οἱ ὁποῖοι τόσο ἐνδιαφέρον ἔδειξαν διὰ τὰ πράγματα τῆς Σκύρου ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μνημείου εὑρίσκοντο ἐπίσης εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μὲ τὸν Σύνδεσμον, τὴν Κοινότητα καὶ τὸν κ. Βάντερμποργ. Εἰς τὸν κ. Στεφανόπουλον δὲ εἶχεν ἀνατεθῇ ὅπως ρυθμίσῃ πλείστας λεπτομερείας τῆς ἐκδρομῆς καὶ τῆς προσκλήσεως εἰς αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων.

Ἡ προσπάθεια τῆς Κοινότητος.

Ἐδῶ πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ καὶ νὰ τονισθῇ ἡ προσπάθεια τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος κ. Σ. Στεφανίδου καὶ τῶν συνεργατῶν του εἰς τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον.

Χωρὶς τὸν κ. Στεφανίδην ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνουν αἱ ἑορταί, αὐταί, χωρὶς τὸ εὐρύ του πνεῦμα, χωρὶς τὸν ἐνθουσιασμόν του καὶ τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν πολιτισμένην του διάθεσιν δὲν ἦτο δυνατὸν τίποτε νὰ γίνῃ.

Εἶναι στοιχειώδης ὑποχρέωσις νὰ ἀναγραφῇ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς μικρᾶς μας τοπικῆς ἐφημερίδος· τόσους ἐπαίνους ἔγραψαν καὶ τὰ ἀθηναϊκὰ καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ φύλλα διὰ τὸν κ. Στεφανίδην καὶ τὴν καταπληκτικήν του προσπάθειαν.

Ἄνθρωπος εὐρύτατος εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν κίνησιν ὁ κ. Στεφανίδης ἔδειξε αἴσθημα καὶ ψυχὴν καὶ σκέψιν ἀνωτέραν ἀπὸ ὅτι εἴμεθα συνειθισμένοι νὰ εὑρίσκωμεν εἰς ἕλληνας ἄρχοντας, καὶ χάρις εἰς αὐτὸν ἐνεφανίσθη ἡ νῆσος μας λάμπουσα ἀπὸ τάξιν, καθαριότητα, εὐμορφιάν, εὐκοσμίαν, πλήρης μέσων πολιτισμοῦ καὶ ἀνέσεως.

Ἐνεφανίσθη μία κωμόπολις ὑποδειγματικὴ ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς ὅλας τὰς κωμοπόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Πῶς ἦτο πρὸ δεκαπέντε μηνῶν ἡ Σκῦρος ὅλοι τὸ γνωρίζομεν.

Μία καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἐγκαταλελειμμένη κωμόπολις, ἡ ὁποία εἶχε μὲν φυσικὰς καλλονάς, ἀλλ' ἡ ὁποία ἦτο τελείως ἐγκαταλελειμμένη, οὐδὲν σχεδὸν ἔργον κοινῆς ὠφελείας ἔχουσα νὰ ἐπιδείξῃ. Ἡ ἐγκατάλειψις αὐτή, ἡ ἔλλειψις ἔργων καὶ ῥυθμοῦ καὶ τάξεως μᾶς ἔκανε νὰ ντρεπώμεθα νὰ ἐμφανισθῶμεν εἰς τὰ μάτια τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς μόνοι μας ἐντρεπώμεθα διὰ τὰ χάλια μας.

Τί ἔκανεν ὅμως εἰς ἕνα μικρὸ διάστημα ὁ κ. Στεφανίδης διὰ νὰ ἀλλάξῃ τὴν μορφὴν τῆς κωμοπόλεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσωμε μίαν περιληπτικὴν εἰκόνα τῆς συντελεσθείσης ἐργασίας, διότι αὐτὴ μᾶς ἔκανε νὰ παρουσιασθῶμε πρὸ τῶν ξένων μὲ ὡραίαν, ἀξιοπρεπῆ καὶ ὑπερήφανον παράστασιν.

Ἡ κωμόπολις ἠλεκτροφωτίσθη. Ἡ κωμόπολις ἐπέκτησε τὴν θαυμασίαν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου εἰς τὴν εἴσοδόν της, καὶ μίαν πλατυτάτην ὁδὸν ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον φθάνει μέχρι τῆς ἀγορᾶς. Ὅλαι αἱ ἀνωμαλίαι τῶν αὐλῶν, πεζουλίων, μανδρωμάτων ποῦ ὑπῆρχον εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔφυγαν καὶ ἡ εἴσοδος τῆς κωμοπόλεως παρουσιάσθη εὐπρεπὴς καὶ ὡραία.

Ἡ καθαριότης καὶ ἡ κοσμιότης ἐξυπηρετήθησαν διὰ τῆς κατασκευῆς πολλῶν κοινοτικῶν ἀποχωρητηρίων τὰ ὁποῖα ἐτοποθετήθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς κωμοπόλεως, τὸν τελευταῖον δὲ καιρὸν γενικὴ τακτοποίησις ἔγινε ὅλων τῶν ἀσχημιῶν ποῦ προήρχοντο ἀπὸ χαλάσματα σπιτιῶν, σωροὺς πετρῶν, πεσμένες πεζοῦλες, κλπ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ κεφαλαιῶδες διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Σκύρου συνετέλεσαν πολὺ καὶ οἱ κάτοικοι προθυμοποιηθέντες πῶς ἕκαστος νὰ διορθώσῃ τὴν πρὸ τοῦ σπιτιοῦ του ἐμφάνισιν.

Ἔστι ἡ κωμόπολις ἤλλαξε μορφήν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ νέον κοινοτικὸν κατάστημα ἐπισκευασθὲν καὶ εὐπρεπισθὲν μᾶς ἐνεφάνισεν εὐπρόσωπους εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου, καὶ ἡ γενικὴ προσπάθεια ἐξωραϊσμοῦ καὶ ἀφαιρέσεως τῶν ἀσχημιῶν ἤλλαξε τὴν πρώτην τῆς κωμοπόλεως μορφήν.

Ἐπὶ πλέον ἡ Κοινότης κατεσκεύασε μέγα δίκτυον καλντεριμιῶν, οὕτως ὥστε μικρὸν πλέον μέρος τῆς κωμοπόλεως νὰ μένῃ χωρὶς λιθοστρώτους ὁδούς.

Ἀλλὰ ἡ κοινοτικὴ προσπάθεια ἐξεδηλώθη καὶ εἰς πᾶσαν τὴν ἐμφάνισιν· πλήρης δὲ μεταμόρφωσις τῆς Σκύρου ἔγινε.

Τὸ Κοινοτικὸν Κατάστημα Σκύρου ὅπου προσεφέρθησαν ἀναψυκτικὰ εἰς τοὺς ἐπισκέπτας.

(Φ. ἔκδοσ. Κοινότητος Σκύρου).

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ προσπάθεια τῆς ὑπὸ τὸν εἰρηνοδίκην κ. Κρόκον Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία καὶ δύο ἀποβάθρας εἶχε κατασκευάσῃ εἰς Ἀχυρῶνας καὶ Λιναριά, καὶ φωτισμὸν ἔβαλε εἰς τὴν Λιναριὰ καὶ τρίτην μικρὰν ἀποβάθραν κατεσκεύασε εἰς Μπασαλάκι ἐπὶ τῇ προόψει ὅτι θὰ ἤρχοντο τὰ πλοῖα τὰ φέροντα τοὺς ξένους ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου.

Ἡ προσπάθεια τῶν κατοίκων.

Μεγάλη ὅμως καὶ συγκινητικὴ ἦτο καὶ ἡ προσπάθεια τῶν κατοίκων ὅπως ἐμφανισθῇ ἡ Σκῦρος ὅσο τὸ δυνατὸν καλλιτέρα. Ὅλα τὰ σπίτια καὶ τὰ καταστήματα ἐξαιρέσει ἐλαχίστων εἶχαν ἀσπρισθῇ, αἱ πεζοῦλαι διωρθώθησαν, τὰ σπίτια ἐστολίσθησαν ἐσωτερικῶς. Τὸ ἴδιο καὶ αἱ ἐκκλησίαι.

Ἐπὶ ἡμέρας αἱ γυναῖκες τῆς νήσου μας ἐκαθάριζαν καὶ ἔπλυναν καὶ ἐσφουγγάριζαν καὶ ἀσβέστωναν καὶ ἐστόλιζαν.

Ἡ κωμόπολις ἔτσι παρουσιάσθη »πεντακάθαρος» ὅπως ὁ γνωστὸς λογοτέχνης κ. Ἄγγελος Δόξας τὴν ἐχαρακτήρισεν εἰς ἄρθρον του εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Ἄνθρωπον».

Ὁ Σύνδεσμος Σκυρίων.

Διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Συνδέσμου Σκυρίων νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ γραφῇ ἀπὸ τῆς παρούσης στήλης ὅτι αὐτὸς μετὰ τῆς κοινότητος ἐδέχθησαν τὰ μεγαλείτερα βάρη τῆς ἑορτῆς. Εὐτυχῶς ὅτι ἡ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία τῆς ἑορτῆς ἐδικαίωσε τὴν μοναδικὴν αὐτὴν ἐργασίαν καὶ οὕτω ἡ προσπάθεια ἡ συνδυασμένη τῆς Κοινότητος, τῶν κατοίκων καὶ τοῦ Συνδέσμου Σκυρίων ἔδοσε τοὺς ἀγαθωτέρους καρπούς.

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἑορτῶν.

Καταρτισθὲν τελικῶς, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Κοινότητος, τὸ πρόγραμμα τῶν ἑορτῶν ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Σκυρίων καὶ τυπωθὲν εἰς ἄριστον χάρτην μὲ σχέδια σκυριανοῦ περιεχομένου ὀφειλόμενα εἰς τὴν κ. Χατζημιχάλη καὶ εἰς τὴν κ. Χ. Στεφανοπούλου διενεμήθη κατὰ ἑκατοντάδας εἰς τοὺς ξένους. Τὸ πράγραμμα εἶχε συνταχθῇ ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ καὶ περιεῖχε τὰς ἑξῆς λεπτομερείας :

Ἄφιξις εἰς Τρεῖς Μπούκες τὴν 7.30 π.μ. προσκύνημα εἰς τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ.

Ἄφιξις τὴν 10 πρωινὴν εἰς τὰ Μαγαζιὰ καὶ ἄνοδος εἰς τὴν κωμόπολιν.

Γεῦμα τὴν 12.30 ἀπὸ μέρους τῆς Κοινότητος πρὸς τιμὴν τῶν ξένων.

Παρέλασις κατὰ τὰ ἐπιδόρπια Διονυσιακῆς ἑορτῆς κωδωνοφόρων ποιμένων (γέρων).

Ἀποκαλυπτήρια τὸ ἀπόγευμα τοῦ μνημείου Μπρούκ, κατάθεσις στεφάνων καὶ ἀνθέων, λόγοι.

Ἀναπαράστασις γάμου καὶ χοροὶ κάτωθι τῆς πλατείας Μπρούκ.

Κατάθεσις τῶν θεμελίων λίθων τοῦ Γυμναστηρίου καὶ τοῦ Σχολείου.

Ἐπίσκεψις τῆς Ἐκθέσεως λαϊκῆς τέχνης.

Ἀναχώρησις τὴν νύκτα μὲ δαδυφορίαν καὶ τραγούδια.

Αὐτὸ ἦτο τὸ πρόγραμμα εἰς τὰς γενικάς του γραμμάς, αἱ λεπτομέρειαι του ὅμως ἦσαν ἀληθιναὶ ὑπέροχοι καὶ μὲ ὅλην τὴν κακοκαιρίαν πού ἠμπόδισε τὴν δαδυφορίαν καὶ τὴν προσέγγισιν εἰς τὰ Μαγαζιά, ἡ Σκῦρος ἔκανε πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἰς τὸ πρόγραμμα εἶχον δημοσιευθῇ.

Ἂς σημειωθῇ ὅτι τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῶν ἑορτῶν εἶχε μεταβῇ εἰς Σκῦρον ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου μας μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις Γραφείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας κ. Ἰωαννίδου, ὅπως κανονίσουν διαφόρους λεπτομερείας τῆς ἑορτῆς. Οὕτω δὲ πλήρης ἐπαφὴ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν ἐν Σκύρῳ, ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ ὀργανωτῶν τῶν ἑορτῶν διὰ τὴν ἀρίστην ἐκτέλεσιν των.

Ἡ ἀναχώρησις ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ.

Ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας τὰ γραφεῖα τοῦ Συνδέσμου Σκυρίων τὰ στεγαζόμενα εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ ἀνιπροέδρου τοῦ Συνδέσμου μας κ. Κ. Μανιάτη ἐπολιορκοῦντο ἀπὸ κόσμον ζητοῦντα πληροφορίας περὶ τῶν ἑορτῶν καὶ εἰσιτήρια μεταβάσεως εἰς Σκῦρον. Τὰ εἰσιτήρια ἐννοεῖται θὰ ἐπληρώνοντο, καὶ προσεφέροντο μεγάλα ποσὰ ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσιτηρίων ἦτο περιωρισμένος.

Ἡ Ἐθνικὴ ἀτμοπλοΐα ἡ ὁποία διὰ τοῦ ὑπερωκεανείου «Π α τ ρ ὶ ς» εἶχεν ἀναλάβει τὴν μεταφορὰν τῶν ἐκδρομέων δὲν ἤθελε νὰ ὑπάρχῃ πολὺς κόσμος, καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἄνεσιν τῶν ξένων ἰδίως.

Ὁ Σύνδεσμος Σκυρίων ἀνέλαβε τὴν διάθεσιν ὀγδόντα εἰσιτηρίων διὰ τὰ μέλη του κυρίως, μόνον δὲ κατόπιν σημειώματος τοῦ Συνδέσμου ἢ τοῦ κ. Στεφανοπούλου ἐξεδίδοντο εἰσιτήρια. Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ περιορισμὸς αὐτὸς τοὐλάχιστον ἑπτακόσιοι ἄνθρωποι θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸ προσκύνημα τοῦτο. Τόσῳ πρωτοφανῶς μεγάλη ἦτο ἡ ζήτησις εἰσιτηρίων.

Ὁ Σύνδεσμός μας ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἐνεργειῶν του εἶχε φροντίσῃ καὶ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἑορτῶν, οὕτω δὲ ἐλήφθησαν χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας του τὰ ἑξῆς ποσά.

Δραχμαὶ δεκαπέντε χιλιάδες παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Δραχμαὶ δέκα χιλιάδες παρὰ τοῦ Τουρισμοῦ. Δραχμαὶ δέκα χιλιάδες παρὰ τῆς Ὑπηρεσίας Ξένων , καὶ δραχμαὶ δέκα χιλιάδες ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀτμοπλοΐαν διὰ λεμβουχικὰ καὶ ἀγώγια. Τὰ ποσὰ ταῦτα ἐννοεῖται ἀπετέλεσαν ἐλάχιστον μέρος τῶν δαπανῶν αἱ ὁποῖαι ἔγιναν διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν τῆς κωμοπόλεως, διὰ τὸν στολισμόν, τὴν καθαριότητα, τὸ γεῦμα τὰς δεξιώσεις, τὰ δῶρα τὴν ἐκτύπωσιν τῶν προγραμάτων καὶ προσκλήσεων, τὴν ἀγορὰν σερβίτσιων, τὴν ἀγορὰν εἰκόνων καὶ κάρτ-ποστάλ τὰ βενζινόπλοια καὶ τὰς λέμβους καὶ τὰ ἀγώγια καὶ αὐτοκίνητα μεταφορᾶς, τριακοσίων πενῆντα ἀνθρώπων, καὶ ἀπειρίαν ἄλλων δαπανῶν διὰ τὰς ὁποίας καὶ ἡ Κοινότης καὶ ὁ Σύνδεσμος ἐτήρησαν λεπτομερῆ κατάλογον.

Ὁ Σύνδεσμος ἐπὶ πλέον διέθεσε διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ ἰδικά του χρήματα καὶ ἡ Κοινότης δὲν ἐφείσθη δαπανῶν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἑορτή.

Τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν τῶν ἑορτῶν μετὰ τῆς κατασκευῆς τῆς πλατείας τοῦ μνημείου Μπρούκ ἡ ὁποία ἔφθασε τὴν δαπάνην ὀγδόντα χιλιάδων περίπου δραχμῶν, ἀνῆλθεν εἰς ἑκατὸν πενῆντα χιλιάδας, ἂν ὑπολογισθῇ δὲ εἰς αὐτὰ ἡ δαπάνη διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν γηπέδων καὶ ἡ προηγουμένη ἐργασία λιθοστρώσεως τῶν δρόμων τῆς Σκύρου κλπ. πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι αἱ δαπάναι διὰ τὰς ἑορτὰς Μπρούκ ἔφθασαν τὰς διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν.

Ἀπὸ τὰ ὡραιότερα καὶ ποιητικώτερα σημεῖα τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ ὑποδοχὴ ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τοὺς ξένους εἰς τρεῖς Μπούκες, ὅπου ὁ τάφος τοῦ Μπρούκ.

Εἰς τρεῖς Μπούκες εἶχον ἔλθῃ ἀπὸ βαθείας πρωΐας ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος κ. Στεφανίδης, ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Σκυρίων κ. Φαλτάϊτς, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Παρισίοις Γραφείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας κ. Ἰωαννίδης, ὁ Εἰρηνοδίκης κ. Κρόκος, οἱ κ.κ. Βαλαντζάκης καὶ Φτούλης, ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τῆς εἰς τρεῖς Μπούκες δεξιώσεως. Προηγουμένως εἶχον κανονισθῇ ὅλα. Τὸ βενζινόπλοιον τοῦ κ. Ματθαίου καὶ μία λέμβος θὰ ἀνέμενον διὰ τὴν ἐπιβίβασιν καὶ ἀποβίβασιν τῶν ξένων, δρομίσκος δὲ δαπάναις τῆς Κοινότητος ἔγινε μέχρι τοῦ τάφου.

Τὸ ὑπερωκεάνειον «Πατρὶς » τὸ καταδρομικὸν «Ἔλλη » καὶ τρ «Γιὼτ Ράντεαν » ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον συγγενεῖς τοῦ Μπρούκ ἔφθασαν ἀπὸ πρωΐας εἰς τρεῖς Μπούκες.

Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ ἀποβίβασις καὶ τὸ ξεκίνημα πρὸς τὸν τάφον.

Ἀλλὰ ἡ ὅλη σκηνὴ ἐδῶ ἦτο ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς.

Κατόπιν συνεννοήσεως τοῦ συμπολίτου μας κ. Νικία Νικολάου μὲ τὴν Κοινότητα καὶ τὸν Σύνδεσμον εἶχον ὁδηγηθῇ εἰς τὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ κοπάδια γιδοπροβάτων καὶ ἀγέλαι βοδιῶν καὶ ἀλόγων, οὕτω δὲ τὸ μέρος εἶχε λάβῃ εἰδυλλιακὴν ἀρχαϊκὴν μορφήν.

Παρὰ τὸν τάφον ποιμένες ἔβραζον γάλα καὶ εἶχαν ἕτοιμες ζεστὲς μιζύθρες εἰς τὰ πλεχτὰ διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς ξένους.

Ὅταν οἱ προσκυνηταὶ ἔφθασαν εἰς τὸν τάφον εὑρέθησαν πρὸ αὐτῆς τῆς σκηνῆς ἡ ὁποία τοὺς ἐξέπληξεν ἀληθινά. Ἡ ἔκπληξίς των ὅμως ἦτο ἀπείρως μεγαλειτέρα ὅταν εἶδον τὸν συμπολίτην μας κ. Ι. Θεοδώρου μὲ τὴν χωρικὴν ἐνδυμα-

σίαν νὰ ἀπαγγέλῃ στίχους πρὸ τοῦ τάφου καὶ νὰ καταθέτῃ λουλούδια. Ἦτο κάτι ἀφαντάστου εὐμορφιᾶς καὶ ἁπλότητος, ὅλη αὐτὴ ἡ ἀπρόοπτος σκηνή. Κατόπιν ὡμίλησαν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Μιχαλακόπουλος, ὁ κ. Βάντερμπεργ, ὁ ποιητὴς κ. Σπ. Παναγιωτόπουλος καὶ πολλοὶ ξένοι διανοούμενοι, ἀλλὰ ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ κ. Θεοδώρου ἦτο ἐκείνη ποὺ εἶχε μείνῃ, ἔπειτα ἔγινεν ἄφθονος προσφορὰ ζεστοῦ γάλακτος ποὺ ἐδίδετο εἰς ποτήρια καὶ σκυριανὰ τσουκαλάκια καὶ ἀχνιστὲς μιζύθρες. Τὰ δῶρα αὐτὰ ἐθεωρήθησαν ἀληθινὴ πανδαισία ἀπὸ τοὺς προσκυνητάς.

ΙΔ'.—Τὸ μέγα γαλλικὸν περιοδικὸν ἡ «*Illustration*» τῶν Παρισίων ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ τεῦχος τῆς 2 Μαΐου 1931 τὸ κάτωθι ἄρθρον τοῦ διαπρεποῦς Γάλλου δημοσιογράφου κ. Gabriel Boissy:

«Ποίησις καὶ ἀλήθεια ὅπου τὸ Μνημεῖον τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ».

Αὐτὸ θὰ φανῇ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἕνας μῦθος νεραϊδῶν. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ μὴν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβές. Ἦτο λοιπὸν εἰς Κάϊρον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἕνας νέος καὶ πολὺ λαμπρὸς καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας ὁ κ. Παῦλος Vanderborght.—Ὁ κ. Βάντερμπεργκ, Βέλγος τῆς Βολωνίας, ποιητὴς ὁ ἴδιος, ἠγάπα τὴν ποίησιν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μελέτης του ἔμαθεν, ὅτι μίαν ἡμέραν τοῦ Ἀπριλίου 1915, ἀπέθανεν ἔξαφνα ἐπὶ ἑνὸς Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου, τὸ ὁποῖον τὸν ἔφερεν πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ἕνας νέος φοιτητὴς καὶ ποιητὴς Ἄγγλος, ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, συγγενὴς τῶν Χιούρχιλλ.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ εἶχον τὴν καταπληκτικὴν γοητείαν καὶ τὸ εὐγενὲς σθένος τῶν πλέον ἀγνῶν ποιητῶν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, «Λέγουν, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἀποθνήσκουν, ἀλλὰ παραμένουν πλησίον τῶν πλουσίων κληρονόμων τῶν κόπων καὶ τῶν πόνων». Οὕτως εἶχε ψάλλει αὐτὸς ὁ νέος Βρεττανὸς μὲ τὴν λεπτὴν κεφαλήν, μὲ τοὺς ὡραίους ὀφθαλμούς, τοῦ διαφανοῦς ὕδατος. Καὶ εἰς τὸν πόλεμον, ἔγραψεν, ἐνῷ ἐπολέμα: «Ἡ δόξα ἐπανῆλθεν, ὅπως ἕνας βασιλεὺς ἐπὶ τῆς γῆς». Ἀλλ' αὐτὸ ὅπου μέσα εἰς τὸ τραγικὸν καὶ συμβολικὸν αὐτὸ περιστατικὸν τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ ἱππότου ἔπρεπε περισσότερον νὰ συγκινήσῃ τὸν κ. Παῦλον Βάντερμπεργκ, ἦτο ἴσως, ὅτι ἀποθνήσκων ἐπὶ τῶν οὐρανίων ὑδάτων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ πλήρης ἐνθουσιώδους νεότητος, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς ποιητάς, εἶπε προαισθανόμενος τὸ τέλος του ἐρχόμενον, αὐτὰς τὰς ἁπλᾶς λέξεις «τώρα ὅπου εἶδα τὸν ἀττικὸν οὐρανὸν θέλω νὰ ἀποθάνω».

Ὅθεν συγκεκινημένος ἀπὸ τὴν χάριν αὐτὴν τοῦ νέου, ἐθελοντοῦ ἀξιωματικοῦ ὑψηλῆς συγγενείας καὶ τρόπου ἐξαιρετικοῦ, οἱ συνάδελφοί του Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι, ἀπεφάσισαν ἀντὶ νὰ ρίψουν τὸ σκῆνος του εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν συνήθειαν, νὰ τὸν ἐνταφιάσουν μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς νυκτός. Τὸ Ντούγκαϊ–Τρουΐν, εὑρίσκετο ὅθεν εἰς τὰ παράλια μιᾶς ἀπομεμωνομένης νήσου τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους, αὐτῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Σκύρου, ὅπου οἱ ποιμένες ἐκράτησαν τὸ ἐνθύμιον τοῦ Ἀχιλλέως, καταφυγόντος εἰς τὴν ἀκραίαν αὐτὴν γωνίαν διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.... Μίαν νύκτα ἐπὶ τοῦ θαυμασίου ὅρμου τῆς Καλαμίτσας, ὅστις βλέπει πρὸς τὴν δύσιν, οἱ ναῦται τῆς Γαλλίας κατεβίβασαν τὸ φέρετρον ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ἐπλησίασαν τὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον μοναξιὰν αὐτῆς τῆς ἀγροίκου τοποθεσίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν θυμαριῶν, τῆς λεβάντας, τῶν μικροσκοπικῶν δρυῶν εὗρον μέρος ὅπου ἔθαψαν τὸν συνάδελφόν των καὶ τὸν ἀρχηγόν των. Ἀναμφιβόλως τοὺς ἦτο δύσκολον ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ βραχώδους ἐδάφους νὰ εὕρουν

τόπον κατάλληλον καὶ ἀνηφορίζοντες τὰς ὄχθας ἑνὸς ξηροῦ ρεύματος, προσκόπτοντες εἰς τὰ λιθάρια, ἔφθασαν εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, ὅπου ἐντὸς ἑνὸς τετραγώνου ἐλαφρᾶς γῆς ὑψώνεται δάσος ἐλαιοδένδρων δυνατῶν καὶ ὡραίων, ὅπως γράφει ἕνα βουκολικὸν τοῦ Θεοκρίτου.... Ἐμψυχωθεὶς ἀπὸ αὐτὰ μόνον τὰ ἐνθύμια ὁ Παῦλος Βάντερμπεργκ, ἐτέθη ἐπὶ τὰ ἴχνη των.... Φιλολογικῶς ἐκινητοποίησεν εἰς τὸν κόσμον ὅλους τοὺς ἀξίους νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ποιητικὴν αὐτὴν περιπέτειαν, νὰ διακρίνουν τὴν ἀγνότητα καὶ ἤδη τὴν μυθικὴν διαμόρφωσιν. Συνέστησεν εἰς Ἀγγλίαν, Βέλγιον, Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ ἐπιτροπὰς διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀπομεμακρυσμένης νήσου, τῆς Σκύρου, τῆς παλαιᾶς νήσου τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Λυκομήδους, ἑνὸς ἀγάλματος τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἐπίσης ἕνα ἄγαλμα ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀθάνατον ποίησιν. Καὶ τοῦτο κάμνων ὁ κ. Βάντερμπεργκ ἐδείκνυεν, ὅτι κατεῖχε τὴν τόσον σπανίαν ἔννοιαν τῆς ἱδρύσεως συμβόλων. Εἰς τὴν δημιουργικὴν σκέψιν του τὸ παρελθὸν ἡνοῦτο μὲ τὸ παρόν.

Ὁ ἐνθουσιώδης καὶ δραστήριος ζῆλος τοῦ κ. Βάντερμπεργκ, ἔκαμε, ὥστε παντοῦ νὰ γνωρίσουν τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ, τὸν θάνατόν του καὶ τὸν ῥωμαντικὸν ἐνταφιασμόν του καὶ συντόμως ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων γλυπτῶν αὐτοῦ τοῦ καιροῦ ὁ κ. Τόμπρος ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ καὶ τῆς ἀθανάτου ποιήσεως.

Ἰδού, διατί τώρα τελευταίως, ἐπὶ τοῦ «Πατρὶς Η», αὐτοῦ τοῦ ταχυδρομικοῦ ἀτμοπλοίου, τοῦ λευκοῦ, ὡς ὁ κύκνος, Συγγραφεῖς, Καλλιτέχναι, Δημοσιογράφοι καὶ πλεῖστοι Παρισινοὶ ἐπεβιβάζοντο εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος.

Καὶ τὴν Κυριακὴν 5ην Ἀπριλίου, τὴν αὐγήν, εἶδεν ὅπως τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ἀπριλίου τοῦ 1915, ἓν ἑλληνικὸν πολεμικὸν, ἁρμόπλοιον θελκτικὸν καὶ χρώματος φαιοῦ, νὰ ρίπτῃ τὴν ἄγκυράν του εἰς τὸν σκυριανὸν ὅρμον, ἔπειτα ὀλίγον κατόπιν τὸ μέγα ταχυδρομικὸν λευκὸν ἀτμόπλοιον ἐλθὸν ἐκ Γαλλίας.

Τοῦ τορπιλλοβόλου κατῆλθεν ὁ Πρόεδρος κ. Βενιζέλος καὶ ἡ κ. Βενιζέλου, ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἡ κ. Μιχαλακοπούλου, ἑτέραι ἐπίσημοι προσωπικότητες ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πρεσβευταὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, Αἰγύπτου καὶ Βελγίου. Τοῦ ταχυδρομικοῦ ἀπεβιβάσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων συνδέσμων συγγραφεῖς Γάλλοι, Βέλγοι, Ἕλληνες, Ἄγγλοι, ἄνθρωποι ὅλου τοῦ κόσμου, συγκεκινημένοι ἀπὸ τὸ ὅλον περιβάλλον καὶ νεαραὶ γυναῖκες μὲ βραχίονας φορτωμένους ἀπὸ ῥόδα καὶ γαρύφαλα. Καὶ ἡ συνοδεία δυσκόλως ἀνεσχηματίσθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν βράχων καὶ τῶν ἀγρίων δενδρυλλίων. Ἐντὸς τοῦ ἄλσους τῶν ἐλαιῶν, ἓν ἀλησμόνητον θέαμα μᾶς ἐξέπληττεν: Ὑπὸ τὰ χαμηλὰ ἐλαιόδενδρα, ὅπως ἐκεῖνα τῆς ἐπαρχίας μας, ἓν μνῆμα ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν ὀμμάτων μας. Ἕνας σταυρὸς ἐκ μαρμάρου ἐπὶ τῆς πλακὸς καὶ μερικαὶ ἐπιγραφαὶ ἑλληνιστί:

«Ἐδῶ ἀναπαύεται τὸ λείψανον τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ»

Ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοῦ κοιμητηρίου ἕνας ὅμιλος ποιμένων μᾶς ἐπερίμενεν. Ἕνας ἐξ αὐτῶν, εἶχε τὸ ἀνάστημα τοῦ Ἡρακλέους, τὴν γαλήνην καὶ τὰ ἔτη τοῦ Νέστορος. Ἐστηρίζετο ντυμένος μὲ τὴν ὡραίαν τσοπάνικην περιβολήν του ἐπὶ μιᾶς ὑψηλῆς ποιμαντορικῆς ῥάβδου. πέριξ αὐτοῦ ἕτεροι ποιμένες ἔμπροσθεν ἑνὸς ἀπεράντου δοχείου πλήρους γάλακτος τῶν αἰγῶν των, τῶν ὁποίων τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούοντο οἱ κωδωνίσκοι καὶ ἄλλοι μέσα σὲ πανέρια εἶχον τυρὸν φρέσκον. Μᾶς προσέφερον εὐγενικὰ τὸ γάλα εἰς φιλιτζάνια πήλινα, στολισμένα μὲ κοσμητικὰ συμπλέγματα καὶ τὸν τυρὸν, τὴν ὡραίαν δὲ μυζίθραν, ἠναγκάσθημεν νὰ λάβωμεν εἰς

μικρὰ τεμάχια μὲ τὰ δάκτυλα. Ἦτο θαυμασία καὶ οἱ βοσκοὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν χαράν μας ἐμειδίων....

Λοιπὸν εἷς ἐξ αὐτῶν, ἐπροχώρησε πρὸς τὸν τάφον, δίχως νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀρχὰς τὴν συγκατάθεσιν των καὶ ἐδιάβασε ἐπὶ ἑνὸς μαθητικοῦ τετραδίου στίχους, ὅπου ἐξυμνοῦσαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ.

Σκυριανοὶ μὲ τοπικὴν «τσοπάνικην» περιβολὴν χαιρετίζουν τὴν ἄφιξιν τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς νήσου. (Ἔκδοσις Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν).

Τί τὸ πλέον ὀδυνηρὸν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀπροσδόκητον, νὰ ψάλλῃ ἔξαφνα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βύρωνος !.... Λατρευτὸν προμήνυμα εἰς τὴν μικρὰν τελετήν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ ἐπακολουθήσῃ.

Εἷς Συγγραφεύς, Ἄγγλος, παλαιὸς συνάδελφος τοῦ Μπρούκ εἰς Cambridge ὁ κ. Lascelles Abercrombie, ἐδιάβασεν ἀργά, τρυφερὰ ἕνα ποίημα τοῦ νέου θύματος : Ὁ κ. Μάριος Μενιέ, ὁ πλέον ἔμπειρος καὶ ὁ πλέον θερμὸς τῶν ἑλληνιζόντων Γάλλων, ἐχαιρέτισε τὴν μνήμην τοῦ Μπρούκ μὲ μερικὰς λέξεις ἀξιοπρεπεῖς καὶ ὡραίας, ὡς ἕναν θρῆνον. Ὁ κ. Βάντερμποργ ἀνέγνωσε ἕνα θαυμάσιον ποίημα μεταφρασμένον εἰς τὴν γαλλικὴν παρὰ τοῦ κ. Μ. Ἔρελ καὶ ὁ κ. Λουδοβῖκος Πιεράρ συγγραφεὺς καὶ βουλευτὴς τοῦ Βελγίου ἐπροχώρησεν. Ἐκράτησεν εἰς τὰς χεῖράς του ἕνα μικρὸν σακκίδιον. Ὑπενθυμίζων τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἐμιλίου Βεράρεν (Verhaeren) θανόντος εἰς Γαλλίαν, τοῦ νὰ ἀποθέσῃ ἔμπροσθεν του χῶμα τῆς γενεθλίου γῆς του τῆς Σκωτίας, ὁ κ. Λουδοβῖκος Πιεράρ ἤνοιξε τὸ μικρὸν σακκίδιον καὶ βελγικὴ γῆ παρμένη ἀπὸ τὸ μνῆμα τοῦ μεγάλου λυρικοῦ Γάλλου τῶν Φλάνδρων, ἀνεμίχθη μὲ τὴν ἑλληνικὴν γῆν τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ. Ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσεν ἡ τελετή.

Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν ἑνὸς γειτονικοῦ κολπίσκου τέσσαρα αὐτοκίνητα, τὰ μόνα τῆς νησιώτικης αὐτῆς γῆς καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες ὄνων , ἡμιόνων, μικρῶν λευκῶν ἀλόγων, ὅλη ἡ καβαλλαρία τῆς Σκύρου, φορτωμένα μὲ ποικιλόχρωμα ὑφάσματα, μὲ τοὺς ὁδηγούς των διαφοροτρόπως καλυπτομένους ἀπὸ μανδύλια διαφόρων χρωματισμῶν, ἐπερίμεναν. Ἄλλοι διάσκελα, ἄλλοι καθισμένοι καὶ μερικοὶ προνομιοῦχοι εἰς αὐτοκίνητα, διήνυσαν τὰ δέκα χιλιόμετρα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐχώριζον ἐν τῷ μέσῳ.. τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν συκαιῶν, τῆς μικρᾶς πόλεως τῆς Σκύρου.

Αὐτὴ ἡ ὁδός, ὡραία ἀμαξιτή, δὲν ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ μερικὰς ἑβδομάδας. Εὐτυχεῖς καὶ ὑπερήφανοι διὰ τὴν τιμήν, ἡ ὁποία τοὺς ἐγένετο, οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου, ἐξῆλθον καὶ μὲ τὰς προσπαθείας των ἐντὸς τῆς θαυμασίας αὐτῆς χώρας ὅπου δὲν κυκλοφοροῦν παρὰ δι' ἁπαλῶν κατεσκεύασαν αὐτὴν τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ἦτο προωρισμένη διὰ τὴν ποίησιν !.... Ἡ ἔκπληξίς μας ἤθελε ἀκόμη μεγαλώσει καὶ φθάσει εἰς τὰς πλέον ὡραίας συγκινήσεις ὅταν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Σκύρου, τῆς ὁποίας αἱ λευκαὶ οἰκίαι ἀναρριχῶνται καὶ κατεβαίνουν εἰς μίαν ἀκρόπολιν ἐφάνησαν ὑπὸ τὸ χρυσοῦφαντον καὶ ζωντανὸν χρῶμά των, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ραίνοντες ἡμᾶς μὲ ἄνθη, ἐνῷ οἱ ὑψηλοὶ παληκαράδες ἐνδεδυμένοι μὲ μαῦρα γυλέκα ἀπὸ βαρὺ ὕφασμα καὶ μὲ ποιμαντορικὰς ῥάβδους εἰς τὰς χεῖρας, μᾶς ἐχαιρέτων μὲ μειδιάματα καὶ βλέμματα πριγκήπων.

Ἕνα γεῦμα ἀντάξιον τοῦ Ὀδυσσέως μᾶς προσεφέρθη. Τριακόσιοι μὲ τετρακόσιοι ἐπισκέπται εἰς ὁμίλους διεδέχθησαν οἱ μὲν τοὺς δέ, γύρω εἰς τραπέζας ἐστρωμένας ἐντὸς τοῦ σχολείου. Νεάνιδες χαριτωμέναι καὶ ἐνδεδυμέναι μὲ λεπτὴν μέταξαν παρέθετον ἕνα γεῦμα ἐξαίρετον, ἄφθονον καὶ ποικίλλον: Ἀστακοὶ κατὰ ἑκατοντάδας φρέσκοι ὅπως ἡ αὐγή, ψητὰ πλήρη ἀρωμάτων, χόρτα μαλακὰ καὶ ὡραῖα, οἶνος γλυκὺς ἢ καλύτερον στιφός, ῥετσίνα ἀνταξία τῆς Σιληνιάδος.

Κατόπιν αὐτοῦ τοῦ γεύματος, ἡ συνοδεία διέσχισε τὴν κωμόπολιν, τοὺς στενοὺς δρόμους της ὁμοιάζοντας μὲ διαδρόμους, ἀλλὰ ἀπείρως καθαροὺς ἐν μέσῳ λευκῶν οἰκιῶν ὅπως τὸ γάλα. Σκύριοι καὶ Σκύριαι, βιαστικοὶ εἰς τὰ κατώφλια ὑπεκλείοντο καὶ ἐχαιρέτων : Καλημέρα ! Καλημέρα ! Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδείας, ἐπὶ ἑνὸς ἡμιόνου πολυχρώμου, ὡς ἕνας πατριάρχης, ὁδηγῶν τὸ ποίμνιόν του, ἕνας γέρων, μὲ μαλαματένιας διόπτρας, ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ζητωκραυγῶν ἐπροχώρει.

Καὶ αἴφνης, ὁ πλακόστρωτος δρόμος, ἐφάνη νὰ βυθίζεται εἰς τὸ ἀχανὲς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, μέχρι τοῦ ὁρίζοντος. Ἀλλὰ ἐμπρὸς τῆς εὐρείας πεδιάδος, ἕνα μικρὸν βραχῶδες ἐπίπεδον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ μιᾶς οἰκίας βενετικοῦ ρυθμοῦ καὶ μιᾶς μικρᾶς ἐκκλησίας, ἕνας βράχος ἀπὸ φαιὸν μάρμαρον, ἔν χρυσοῦν παράσημον κάτω ἀπὸ ἕνα θαυμάσιον εἴδωλον γυμνοῦ Ἥρωος σκιαγράφον ἐπὶ τῶν γραμμῶν του τὴν ἀνδρικήν του νεότητα. Ἔξοχον ὅραμα ! Ἕνας ἐξαιρετικὸς Δεσπότης μὲ ἐπιβλητικὸν καὶ εὐγενὲς πρόσωπον, ἐχαιρέτισεν μὲ δυνατὰς λέξεις τὸ γεγονὸς καὶ ὁ

Παῦλος Βάντερμποργκ συγκεκινημένος πλήρως καὶ λίαν μετριόφρων, ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τῆς τελετῆς. Εἶδον τὸν κ. Βενιζέλον, νὰ τοποθετῇ στέφανον ἀπὸ ἄνθη ληφθέντα ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βύρωνος, καὶ τὸν κ. Mansford πράττοντα τὸ ἴδιον μὲ φυλλώματα ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Τέννισον καὶ ἐπίσης μὲ εὐγλωττίαν ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ὡμίλησεν. Κατόπιν ἐν ὀνόματι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὁ κ. Ramsay, Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ κ. R. Furness ἐν ὀνόματι τῆς Βρεττανικῆς ἐπιτροπῆς, ὡμίλησαν. Ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλικῆς Ἐπιτροπῆς παρεκλήθην νὰ ἀποτείνω ες τὸν κόσμον τῆς Σκύρου, ὁ ὁποῖος ἐσκέπαζεν τὰς πλαγιάς, τὴν ἐπίκλησιν πρὸς τὴν ἀθάνατον ποίησιν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Comoedia». Ὁ Μέγας ποιητὴς κ. Ἄγγελος Σικελιανός, ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος, σφοδρῶς καὶ στεντωρίωξήρε τὴν βαθεῖαν ἔννοιαν παρομοίων ἐκδηλώσεων. Ὁ κ. Κάρολος Μπερνὰρ ἐν ὀνόματι τῶν Βέλγων συγγραφέων ἐχαιρέτισεν ὡς ἀληθὴς ἀνθρωπιστὴς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν γλύπτην Τόμπρον. Ἡ κ. Μιρτιώτισσα ἐδιάβασε δύο ὠδὰς εἰς τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ τοῦ ἐξόχου Ἀθηναίου ποιητοῦ Μαλακάση. Ὁ κ. Στεφανίδης, Πρόεδρος τῆς Σκύρου, ηὐχαρίστησε μὲ λέξεις ἐξαιρετικῶς ὡραίας τοὺς μυσταγωγοὺς αὐτῆς τῆς πράξεως. Μία κορασίς, στολισμένη μὲ δαντέλλας ἀπήγγειλε ἕνα ποίημα τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ μεταφρασμένον εἰς Νέαν Ἑλληνικὴν καὶ παρέθεσεν ἄνθη εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀγάλματος. Ὅπως ἡ δεξίωσις ἐλάμβανε τέλος, ποιμένες κατόπιν μιᾶς παλαιᾶς ἐθιμοτυπίας ἐνδεδυμένοι μὲ βακχικὰς μάσκας ἐπροχώρησαν χορεύοντες πρὸς τιμὴν τοῦ προέδρου κ. Βενιζέλου. Ὀπτασία ψευδὴς καὶ φανταστικὴ ἀποπερατωθεῖσα ἐντὸς ὀλίγου μὲ τὴν εἴσοδον εἰς χορὸν ὑπὸ ρυθμὸν ἀργὸν ἑνὸς διπλοῦ βηματισμοῦ.

Δὲν ἐγνωρίζαμεν πλέον ἀκριβῶς, ποὺ εἴμεθα καὶ ἂν εἴχομεν ἀναδράμει εἰς χρόνους, ὅπου θὰ εἴχαμεν σχεδιάσει ὄνειρον θεϊκὸν καὶ ἀπίθανον.

Τὸ σχέδιον τὸ τολμηρόν, κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κ. Παύλου Βάντερμποργ, μετετράπη τοιουτοτρόπως εἰς πραγματικότητα.

Ἡ ποίησις, ἔλαβε τέλος εἰς ὅλας τὰς πραγματικότητας, πλέον ποιητικάς, ἀπὸ μίαν φαντασίαν.

Καὶ ἀπὸ τοῦδε, ἐπὶ τῆς ἀπομεμακρυσμένης νήσου, τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, οἱ ναυτικοὶ θὰ βλέπουν τὴν ἐξαισίαν εἰκόνα ἑνὸς Ἥρωος.

GABRIEL BOISSY

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

ΙΕ'. Ἡ ἔγκριτος ἐφημερὶς «*Les nouvelles litteraires*» ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 18-4-1931 τὸ κάτωθι ἄρθρον τοῦ κ. Charensol.

Ἡ ἀθάνατη ποίησις.

Ὁ Rupert Brooke στὴ Σκῦρο.

Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ εἶδε τὸν Ἀχιλλέα μὲ φόρεμα γυναῖκας, καὶ τὸν Πῦρρο νὰ ἐπιβιβάζεται γιὰ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο, ἡ Σκῦρος, ἀσφαλῶς δὲν ξανάζησε μία ἡμέρα σὰν καὶ αὐτὴν ἐδῶ: ἀρχίσαμε νωρίς, ἀπὸ μιὰ ὁμηρικὴ ἀποβίβασι σὲ μιὰ ἔρημη ἀμμουδιὰ καὶ ἀπὸ μιὰ πορεία σὲ μιὰ πλαγιὰ χαράδρας, σκεπασμένης ἀπὸ ἀγκάθια, ἀπὸ φυλλώματα φασκομηλιᾶς καὶ ἀπὸ χαλίκια, ποὺ καὶ ἂν δὲν ἦταν ἀπὸ μάρμαρο, δὲν ἤτανε λιγότερο σκληρά.

Ἔπειτα, τὸ τοπεῖο ἐξημερώνεται, ἕνα ἀόριστο μονοπάτι χαράζεται, τὰ κουδουνάκια ἑνὸς κοπαδιοῦ κατσικιῶν ζωηρεύουν τὴ μοναξιά. Τέλος, ἕνα λειβάδι, μερικὲς ἐληές, καὶ τὸ πιὸ μεγαλειῶδες ἀπ' ὅλα, ἕνας ἄσπρος τάφος.

Ἕνας ποιητὴς ἀναπαύεται κεῖ, ποὺ πέθανε στὶς 23 Ἀπριλίου 1915, στὸ δρόμο τῶν Δαρδανελλίων, σ' ἕνα βαπόρι, ἀγκυροβολημένο στὸν ἴδιο αὐτὸν κόλπο, ὅπου βρίσκονται σήμερα, ἕνα πλοῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, ἕνα γιώτ ποῦ ἦρθε ἀπ' τὴν Ἀγγλία καὶ ἕνα ἐπιβατικὸ φορτωμένο μὲ ἐνθέρμους προσκυνητάς. Ὁ Rupert Brooke δὲν ἦτο ὁ πρῶτος Ἄγγλος ποιητὴς ποὺ ἡ Ἑλλὰς προσήλκυσε μέχρι τοῦ σημείου νὰ τοῦ ἐνσπείρῃ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἔρθῃ νὰ πεθάνῃ στὴ γῆ της. Τὸ Μεσολόγγι δὲν εἶναι μακρυὰ ἀπ' τὴ Σκῦρο, ἀλλ' ἂν ὁ Rupert Brooke μπαίνει στὴ παράδοσι, δὲν εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς ἀξίας—ἐξ ἄλλου πολὺ πραγματικῆς—τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ γιατί, χάρις στὴ ζέση μερικῶν φίλων τῆς ποιήσεως, στὴ πρώτη γραμμὴ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ βάλωμε τὸν Paul Venderborght θερμὸν ἐμψυχωτή, τὸ πρόσωπο του ὑψοῦται ἤδη ὡς σύμβολο.

Ἡ ἰδέα νὰ συναθροίσῃ κανεὶς θελληματικῶς ἀνθρώπους, σκορπισμένους σ' ὅλο τὸν κόσμο, γιὰ νὰ ὑψώσῃ σ' ἕνα ξεχασμένο νησί, ἕνα ἄγαλμα, σ' ἕνα ἀγνωστο νέο, μποροῦσε νὰ μοιάζῃ μὲ τρελλὴ θρασύτητα, ἐὰν τὸ ἔργον τῆς ποιήσεως δὲν ἦτο νὰ κάνῃ δυνατὸ τὸ ἀδύνατο. Καὶ ἔτσι ἕνα πλῆθος ταπεινῶν χωρικῶν, πολιτευτῶν, συγγραφέων, καλλιτεχνῶν, πλουσίων ἀέργων, αὐτὴ τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα, ἑνωθήκανε μὲ τοὺς ποιητὰς γιὰ νὰ ἔρθουν νὰ ἀποκαλύψουν στὴν πλατεία ἑνὸς ὀρεινοῦ χωριοῦ, μπρὸς σὲ ἕνα ἐξαίσιο θαλάσσιο τοπεῖο, ἕνα ἄγαλμα ἀπὸ μπρούτζο, ἕνα ὡραῖο γυμνὸ σῶμα ἀθλητοῦ, ἀφιερωμένο συγχρόνως στὸν Rupert Brooke καὶ στὴν ἀθάνατη ποίησι.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ μαζέψῃ λεπτομέρειες, ποὺ νὰ δείχνουν ὅλη τὴ παραδοξότητα αὐτοῦ τοῦ συμβάντος. Ὁ διαδοχικὸς θάνατος τῶν συντρόφων τοῦ Rupert Brooke καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν παρουσία σ' αὐτὴ τὴ τελετὴ ἀνθρώπων, ποὺ ὅταν ζοῦσε, δὲν τὸν γνώρισαν ποτέ, καθὼς καὶ ὁ διεθνικισμὸς αὐτοῦ τοῦ προσκυνήματος, ὅπου οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Ἐλβετίας, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄλλων ἀκόμη ἐθνῶν, ἔγιναν δεκτοὶ σὲ ἕνα ἄγριο λαγκάδι, ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ποιμένων, ποὺ καταγινότανε νὰ ζεστάνουν μιὰ χύτρα γάλα, πάνω σὲ μιὰ φωτιὰ ἀπὸ κλαριά. Τὰ μπαλωμένα γαλάζια φαρδυὰ πανταλόνια των, οἱ βελουδένιες των σκούφιες, τὰ σφυχτὰ πέδιλα των, οἱ καμπουριστὲς γκλίτσες των, ἀρκοῦσαν νὰ ἀναδημιουργήσουν τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ποιμνιοβοσκοὺς πλησίασε τὸ ἄγαλμα καὶ ἀπήγγειλε τὸ ποίημα ποῦ εἶχε ἀπὸ πολὺ καιρὸ μελετήσει, σκεπτόμενος τὴν δόξα αὐτῆς τῆς ἡμέρας. Ὁ φίλος μας Mario Meunier τὸν διεδέχθη, χαιρετῶντας ἐξ ὀνόματος τοῦ Γαλλικοῦ Συνεδρίου τοῦ μνημείου Rupert Brooke. «Ἡ ἐλευθερη ψυχὴ ἑνὸς ποιητή, ποὺ ἄξιζε μὲ τὴ ζωή του καὶ τὸ θάνατό του, νὰ μπῇ πολὺ νέος στὴν ἀκτινοβόλο νεότητα τῆς ἀθανασίας».

Ὁ συνεργάτης μας Louis Pierard ἦρθε νὰ ἑνώσῃ μὲ τὸ ἴδιο προσκύνημα τὸν Emile Verhaeren καὶ τὸν Rupert Brooke «Ἐξ ὀνόματος τῶν Βέλγων συγγραφέων, φέρω ἐδῶ, γιὰ νὰ ἀνακατωθῇ μὲ τὸ χῶμα τῆς Ἑλλάδος, ὅπου κοιμᾶται ὁ Rupert Brooke λίγο φλαμανδικὸ χῶμα, βγαλμένο ἀπὸ τὸ Saint Amand πλάϊ ἀπ' τὸν τάφο, ὅπου θάψαμε, στὴν ὄχθη τοῦ Escant τὸν Ἐμίλιον Βεράρεν ὁ ὁποῖος πρὶν πεθάνῃ ἀπὸ ἕνα τραγικὸ θάνατο, ἀφιέρωσε, μερικὲς ἀπ' τὲς τελευταῖες του στροφές, στὴ μνήμη τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, τοῦ στρατιώτου τῆς Ἀγγλίας, ποὺ αἱ τύχες τοῦ πολέμου ἔφεραν ἀπ' τὸ χαράκωμα τοῦ πεδίου τῆς Ἀμβέρσας στὸ δρόμο τῶν Δαρδανελλίων».

Ὁ Emile Verhaeren κάνει νὰ μιλήσῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς συστρατιώτας τὸν Rupert Brooke, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἔθαψαν:

«Τὸν θάψαμε κάτω ἀπὸ ὡραῖα δέντρα, στὴ πλαγιὰ ἑνὸς μικροῦ λόφου, φυτεμένου ἀπὸ φασκομηλιές.

Ὁ τάφος του στολίστηκε μ' ἕνα κλαδὶ ἐλιᾶς καὶ σκεπάστηκε ἀπὸ ἄσπρα μάρμαρα.

Ἀργότερα, ὅταν ἡ ἥσυχη Εἰρήνη, θὰ μᾶς ξανάρθῃ μὲ τὴ γλυκειά της ὄψι. Θὰ πᾶμε νὰ ξαναζητήσωμε κάτω ἀπὸ τὸ θυμάρι καὶ τὴ χλόη τὸν τάφο του στὴ καρδιὰ τοῦ νησιοῦ».

«Αὐτὸν τὸν ὅρκο τὸν κρατοῦμε σήμερα, τὸ χῶμα ποὺ σκορπίζει ἐδῶ τὸ φέρνομε ἀπ' τὴν ὄχθη τοῦ Escant καὶ νά! ποὺ σμίγει μὲ τὸ Ἑλληνικὸ χῶμα. Θὰ εἶναι μαζὶ ἕνα σύμβολο τῆς φιλίας τῶν δύο μικρῶν χωριῶν, ποὺ ἀνέκτησαν συγχρόνως, πρὸ ἑκατὸ χρόνων, τὴν ἀνεξαρτησία των. Ἀπ' τὸν τόπο τῆς εὐγαριστίας, ποῦ ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους τῆς χτὲς μὲ τοὺς ἀπογόνους τοὺς θυσιασμένους στὸν πόλεμο, καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδελφωσύνη τῶν ποιητῶν ποὺ ἀψηφᾶ τὰ σύνορα καὶ τὴ διαφορὰ τῶν γλωσσῶν».

Ὁ Βέλγος ποιητὴς κ. Πιερὰρ ὁμιλῶν πρὸ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ Μπρούκ.
(Φωτ. κ. Κουρμπέτη).

Ὁ Baul Vanderborght καὶ ὁ Lascelles Abercrombie διαβάζουν 2 ποιήματα τοῦ Rupert Brooke καὶ βαδίζομε στὲς ταρτάνες τὲς δεμένες στὴν ἀκρογιαλιά.

Μιὰ πορεία, ὄχι λιγότερο σκληρὴ καὶ πιὸ μακρὰ προηγήθη τῆς τελετῆς τοῦ ἀπογεύματος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι μουλάρια καὶ γαϊδουράκια προσφέρανε στοὺς πιὸ γενναίους τὴ βοήθεια τῆς ἀγροτικῆς των σέλλας. Σχεδὸν δύο ὧρες ἀνάμεσα σὲ βράχους μιᾶς ὑπέροχης ἀγριότητος ἢ στὸ ἀκρογιάλι τῆς ἱερῆς θάλασσας, διασχίσαμε τὸ δρόμο ποὺ οἱ Σκυριανοὶ τελείωσαν πρὶν ἀπὸ λίγο γιὰ μᾶς. Μᾶς περίμεναν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ των, τοῦ κρεμασμένου στοὺς ἐλιγμοὺς ἑνὸς βραχώδους ἀκρολόφου,

ρίχνοντας ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, προσκαλῶντας μας νὰ πάρωμε θέσι στὰ τραπέζια τὰ γεμάτα ἀπὸ ψάρια, ἀπὸ ἀρνιὰ ψητά, ἀπὸ ξηρὰ σῦκα καὶ κρασιά. Στὴν τιμητικὴ θέσι, λευκὸς πατριάρχης, ὁ κ. Βενιζέλος, προήδρευε σ' αὐτὸ τὸ γεῦμα τῆς πολυτελοῦς λιτότητος. Ἔπειτα τὸ ἀνέβασμα ἀπ' τοὺς ἀποκρήμνους δρόμους, ἕως τὴν ταράτσα, ὅπου ὑψώνεται, ἄσπρο φάντασμα, ἀκόμα τυλιγμένο μὲ τοὺς ἐπιδέσμους, τὸ ἄγαλμα τοῦ γλύπτου Μιχαὴλ Τόμπρου.

Μεταξὺ τῶν λόγων ποὺ αἱ Ἑλληνικὲς ἐπισημότητες, οἱ φίλοι τοῦ Ροὔπερτ Μπρούκ, οἱ συγγραφεῖς ὅλων τῶν ἐθνικοτήτων, προσεφώνησαν, δύο ἰδιαιτέρως χειροκροτηθήκανε, τοῦ ποιητοῦ Σικελιανοῦ καὶ τοῦ Gabriel Boissy. Μὲ φωνὴ ἠχηρή, μπρὸς τὸν Σκυριανὸ βράχο, ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Comœdia» ἐξεθείασε πολὺ τὰς ἀρετὰς τῆς δημιουργικῆς ποιήσεως:

«Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου, ἢ καλλίτερα ὁ ἀνθρωπισμὸς του ὁ ἴδιος τοῦ ἔρχεται ἀπ' τὸ χάρισμα, νὰ ἐφευρίσκῃ ἰδέες καὶ εἰκόνες, δηλ. τὴ ποίησι. καὶ ἔξαφνα, εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ κατακλισμοῦ τῶν ὑλιστῶν, εἰς τὸ πεῖσμα τῆς μεθυστικῆς ματαιότητος τῶν ἐπιστημῶν, ἐνθυμοῦνται ὅτι ἡ ποίησις εἶναι ὁ Ἄνθρωπος, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει χωρὶς τὴ ποίησι». Εἶπεν ἀκόμα.

«Μιὰ τέτοια μέρα πρέπει ἡ ἀποστολὴ τῆς Γαλλίας νὰ ἐπαναλάβῃ, ἐξ ὀνόματος τῆς Μεταφυσικῆς τῆς Δύσεως, ὅτι, μόνον, τὸ πνεῦμα συγκρατεῖ τοὺς λαοὺς, τοὺς σώζει, καὶ τοὺς ἀπελευθερώνει». Ὁ Ἄγγελος Σικελιανός, ἀφέθη καὶ αὐτὸς ἐπίσης εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν, συναρπασμένος ὅπως ἦτο, καθὼς καὶ οἱ παρόντες, ἀπὸ τὸ ἀξέχαστο θέαμα τῶν χωρικῶν μὲ τὲς ἑκατοχρονίτικες φορεσιὲς τους, μαζεμένοι στὰ βάθρα ποὺ κυριαρχοῦν τῆς θαλάσσης, ἢ γύρω ἀπ' τὸ ἄγαλμα, παρηγγωνισμένοι λειτουργοί, ἀρχιερεῖς καὶ ποιηταὶ μὲ τὴ πιὸ ἀδελφικὴ ἁπλότητα.

Ὅταν τελείωσε τὸν λόγον του, εἴδαμε νὰ παρουσιάζωνται παράξενες μάσκες ζωηρεμένες ἀπὸ διονυσιακὴ μέθη: βοσκοί, ντυμένοι, μὲ δέρματα ζώων βιαζότανε νὰ καταθέσουνε τὲς ἀγροτικὲς των προσφορὲς στὰ πόδια τοῦ χαλκοῦ, τώρα ξεσκέπαστου.

Ἔπειτα, σὲ μιὰ ταράτσα, πάνω ἀπὸ μᾶς οἱ χωριάτικοι χοροὶ ἔδειχναν τοὺς χιλιοχρονίτικους θεσμοὺς των. τὰ παιδιὰ στὴν ἀρχή, ὕστερα οἱ νέοι καὶ τὰ κορίτσια, προσήρμοζαν τὸ βῆμα των μὲ τοὺς ρυθμοὺς ποῦ ἔπαιζαν τὰ ἀρχαῖα ὄργανα. Καὶ τέλος ἡ ἐπιστροφὴ τὴ νύχτα, ἡ ἐπικίνδυνη ἐπιβίβασις, ἡ εἴσοδος σὲ ἕνα ἀπατηλὸ πολιτισμὸ στὲς χωρὶς σημασίαν προσποιήσεις, ἀπ' τὴν ὁποία οἱ ποιμένες καὶ οἱ ψαράδες τῆς Σκύρου, κατὰ τὸ διάστημα μιᾶς ὑπέροχης ἡμέρας μᾶς ἔκαναν νὰ ξεφύγωμε.

G. CHARENSOL

(Ἡ μετάφρασις τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Charensol ἐγένετο τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς δεσποινίδος Χιωτοπούλου Καθηγητρίας τοῦ ἐν Κύμῃ Γυμνασίου).

Διὰ νὰ περιλάβῃ κανεὶς εἰς τὸ παρὸν βιβλίον ὅλα τὰ περὶ τῶν ἑορτῶν Μπρούκ δημοσιεύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι πολὺ δυσχερές, διότι θὰ ἀπαιτηθοῦν πολλαὶ ἀκόμη σελίδες.

Ὁ κ. Paul Vanderborght ἔχει δημοσιεύσει τὰ περισσότερα ἄρθρα μετ' εἰκόνων τῆς Σκύρου εἰς διάφορα εὐρωπαϊκὰ περιοδικά.

Ἐπίσης ὁ κ. Gabriel Boissy πλὴν τοῦ δημοσιευθέντος ἄρθρου του εἰς τὴν «Illustration» ἔγραψε διὰ μακρῶν περὶ τῶν ἑορτῶν

τοῦ Ποιητοῦ καὶ τῆς Σκύρου εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ διευθυνομένην γαλλικὴν ἐφημερίδα «Gomoedia» τῆς 9, 18 καὶ 20 Ἀπριλίου 1931.

Ὁ κ. G. Charensol ἔγραψε καὶ δεύτερον ὡραῖον ἄρθρον διὰ τὴν Σκῦρον καὶ τὰς ἑορτὰς εἰς τὴν ἐφημερίδα «Les nouvelles Litteraires».

Ὡσαύτως πολλὰ ἐγγράφησαν εἰς τὰς ξενοφώνους ἐφημερίδας «Le messager d'Athènes» καὶ «Athens Times».

Τὰ Ἑλληνικὰ περιοδικὰ δὲν προσέφερον ὀλιγωτέρας εἰς τὴν Σκῦρον ὑπηρεσίας: Ἔγραψαν πολλὰ τιμητικὰ διὰ τὸν τόπον πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἑορτάς.

Τὰ «Νέα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα» εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἀπριλίου 1931 ἐφιλοξένησαν ἄρθρον μου διὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Rupert Brooke.

Τέλος τῇ μερίμνῃ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν κ. Κατσίμπαλη καὶ Τόμπρου, οἱ ἐκφωνηθέντες κατὰ τὰς ἑορτὰς λόγοι ἐδημοσιεύθησαν γαλλιστὶ εἰς καλλιτεχνικώτατον τεῦχος μετ' ὡραίων εἰκόνων πρὸς διαφήμισιν τῶν ἑορτῶν ἰδίᾳ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

III. Ο ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΚΥΡΟΝ

Μετὰ τὸ γεῦμα τῆς Κοινότητος οἱ ἐπίσημοι, οἱ ἐκδρομεῖς καὶ οἱ κάτοικοι ἀνῆλθον εἰς τὴν πλατείαν τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ποιητοῦ. Πρῶτος ὡμίλησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρυστίας κ. Παντελεήμων, ὅστις διὰ τῆς κατωτέρω συντόμου

Ὁ Μητροπολίτης Καρυστίας κ. Παντελεήμων ὁμιλῶν πρὸ τοῦ Μνημείου κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἀποκαλυπτηρίων. (Ἔκδ. Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν).

προσλαλιᾶς ηὐχήθη τὸ «καλῶς ἤλθατε» εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς ἐπισκέπτας, ὕμνησε τὸ ἔργον τοῦ Μπρούκ καὶ ἐκάλεσε τὸν κ. Πρωθυπουργὸν νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ Μνημεῖον, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Καλῶς ἤλθατε εἰς τὴν πολυαγαπημένην νῆσον μας, ἀγαπητοὶ ξένοι. Ὁ ἀφωσιωμένος καὶ εὐσεβὴς πληθυσμὸς τῆς Σκύρου σᾶς ὑποδέχεται μὲ εἰλικρινῆ χαρὰν καὶ συμμετέχει μὲ ὅλην του τὴν ἁπλότητα εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν τῶν εὐγενῶν ψυχῶν.

Ἤλθατε εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ ἀπὸ τὰς μακρυνάς σας Πατρίδας νὰ ἑορτάσετε τὴν μνήμην τοῦ ἐφήβου, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ ποιητικῷ του ἐνθουσιασμῷ ἐξέλεξε τὸν τόπον μας διὰ νὰ ἀφίσῃ μεταξὺ τῶν ἀγρίων ἀνθέων τὴν ὡραίαν του ψυχὴν νὰ πετάξῃ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ σῶμα του νὰ ἀναπαυθῇ ἐκεῖ, ὅπου κοιμᾶται ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ ἥρως τῆς Ἐπικῆς Ποιήσεως.

Ἡ ἀρωματισμένη μας γῆ τὸν ὑπεδέχθη μὲ μίαν βαθείαν στοργὴν καὶ αἱ μητέρες τῆς Σκύρου τὸν ἔκλαυσαν ὡς υἱόν των. Πόσας φορὰς δὲν ἐπῆραν τὸν δρόμον τοῦ Τάφου τοῦ νέου ξένου διὰ νὰ ἀνάψουν ἐκεῖ μίαν λαμπάδα ; Πόσας φορὰς δὲν ἔκαυσαν θυμίαμα ἢ δὲν ἔχυσαν δάκρυα, ὅπως θὰ τὸ εἶχε κάμῃ ἡ ἰδία του μητέρα ; Σεῖς οἱ ἴδιοι ἐπεσκέφθητε τό μνῆμά του καὶ ἠδυνήθητε νὰ ἰδῆτε πῶς φύωνται πέριξ τὰ ἄνθη τῶν ἀγρῶν ποτισμένα ἀπὸ τὰ εὐλογημένα δάκρυα τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκες αὐταὶ ἔχυσαν. Οἱ νεαροὶ ποιμένες σκορπίζουν ἐπὶ τοῦ μνημείου ἀνεμώνας καὶ κυκλάμινα ἢ καθισμένοι στὶς πεζοῦλες ἀφήνουν νὰ ἀκούωνται αἱ γλυκαὶ μελῳδίαι τοῦ αὐλοῦ των.

Καὶ σεῖς κύριε Πρόεδρε, ὁ ὁποῖος παρὰ τὰς πολλαπλὰς σας ἀσχολίας ηὕρετε τὸν καιρὸν νὰ τιμήσετε διὰ τῆς παρουσίας σας τὴν συγκινητικὴν αὐτὴν τελετὴν ἀποκαλύψατε τὸ μνημεῖον τοῦ ἀλησμονήτου Ροῦπερτ Μπρούκ, τὸ ἀνεγερθὲν ὅπως συμβολίσῃ εἰς τὸ διηνεκὲς τὴν ὡραιότητα τῆς τέχνης καὶ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὰς κορυφὰς εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ φθάσῃ μία ὡραία ψυχή.

(Μετάφρασις ἐκ τῆς γαλλιστὶ ἐκδόσεως Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν).

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Α. Μιχαλακόπουλος καταθέτων στέφανον ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως. (Ἔκδ. Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν).

Μετὰ τὴν ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, ἀποκάλυψιν πρῶτος κατέθηκε ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως στέφανον ἐκ δάφνης ὁ κ. Μιχαλακόπουλος, εἰπῶν τὰ ἑξῆς : «Ἡ Ἑλληνικὴ

Κυβέρνησις καταθέτει εὐλαβῶς δι' ἐμοῦ τὸν στέφανον τοῦτον. Ἡ ψυχὴ ἑνὸς ποιητοῦ συγκινεῖ βαθύτατα τὴν καρδίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ μορφὴ ἑνὸς ἥρωος συγκινεῖ ἐπίσης τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ μορφὴ ἑνὸς ἥρωος καὶ ποιητοῦ συγχρόνως, ὅπως ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ συγκινεῖ μέχρι μυχιοτάτων τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Οἱ εὐσεβεῖς λάτραι τοῦ ποιητοῦ ἤγειραν τὸ μνημεῖον τοῦτο τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς συμβολικὸς δεσμὸς μεταξὺ τοῦ μεγάλου ἔθνους τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτὶς του καὶ τῆς Ἑλλάδος ἡ ὁποῖα παρέχει τὴν τελευταίαν κοιτίδα εἰς τὸ σεπτόν του σκήνωμα».

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Βάντερμπορτ ζητωκραγαύσας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος παρέδωκεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον στέφανον ἀπὸ ἄνθη μεταφερθέντα ἐξ Ἀγγλίας ἐκ τοῦ κήπου τῆς οἰκίας τοῦ Βύρωνος.—Ὁ τότε Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καταθέτων τὸν στέφανον εἶπεν ὅτι «δὲν θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ εὕρῃ καλλίτερον στέφανον τούτου».

Μετὰ ταῦτα ὡμίλησεν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας κ. Ράμσεϋ καταθέτων στέφανον φέροντα ἀγγλικὰς ταινίας.

Ὁ κ. Ἀμπέρκομπυ ἐγκάρδιος φίλος τοῦ Μπρούκ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὴν Διεθνῆ Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν Σκῦρον.

Ὁ κ. Cabriel Boissy ἀρχισυντάκτης τῆς Γαλλικῆς Ἐφημερίδος «Comoedia» ἐξεφώνησε τὸν κάτωθι ἐμπνευσμένον του λόγον.

Εὐγενέστατε λαὲ τῆς Σκύρου,

Καταπλῆσσον δεῖγμα τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τῆς δημιουργικῆς ἀρετῆς τῆς ποιήσεως εἶναι ἡ παρουσία ἡμῶν ἐνταῦθα πρὸ τῆς διπλῆς εἰκόνος ἑνὸς ποιητοῦ καὶ ἑνὸς ἡμιθέου. Δεῖγμα ἐμφανὲς εἶναι ἀκόμη ἡ ἱερὰ εὐσέβεια δι' ἧς ὑμεῖς εὐγενὴς λαὸς τῆς Σκύρου περιβάλλετε τὸν νεκρὸν ἑνὸς ποιητοῦ καὶ τὸ μνημεῖόν του.

Ἤρκεσεν ὅπως ἕνας ξένος, νέος ἱπποτικὸς καὶ ὀνειροπόλος διακόψῃ τὸ ὄνειρόν του ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον σκήνωμά του ἀναπαυθῇ ὑπὸ τὰς ἐλαίας τῆς νήσου σας, ἤρκεσε ἐγκαταλείπων τὸν κόσμον τοῦτον νὰ ἀπαγγείλῃ περὶ τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος ὀλίγους θρυλικοὺς λόγους θαυμασμοῦ ἵνα ὑμεῖς καὶ ὅλοι οἱ παρόντες προσκυνηταὶ προσελθόντες ἐκ τῶν ἄκρων τῆς γῆς αἰσθανθῶμεν αἰφνιδίως ὅτι ὁ νεκρὸς αὐτὸς ἐξεπροσώπει τὰς σβεσθείσας ἐν μέρει ἀλλὰ ἀθανάτους ἀληθείας τῆς ποιήσεως. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια αὐτή. Τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς προέρχεται ἐκ τῆς εὐχερείας νὰ ἀνακαλύπτῃ ἰδέας καὶ εἰκόνας, δηλαδὴ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν ἥτις παρὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ὑλιστικῶν σκέψεων, παρὰ τὴν μεθυστικὴν ματαιότητα τῶν ἐπιστημῶν δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι μόνον δι' αὐτῆς εἴμεθα ἄνθρωποι. Χωρὶς τὴν μυστικὴν αὐτὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς οὔτε ἡ θρησκεία μὲ τὰς παρηγορίας, οὔτε ἡ πολιτικὴ μὲ τὰς χιμαίρας της, οὔτε αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης θὰ ἠδύναντο νὰ ἴδουν τὸ φῶς. Ἡ ποίησις καταργεῖ τὸ χάος καὶ τὴν ἀπογοητευτικήν του συνοδείαν. Τὴν συνήθειαν, τὸν αὐτοματισμὸν καὶ τὴν γυμνότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, μᾶς ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν τῆς ὕλης καὶ τὰς ταπεινὰς ὁρμὰς τῶν ἐνστίκτων. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἀνακαλύψαντες τὴν ποίησιν ἀπεκάλυψαν εἰς τὸ ἀνθρώπινον κτῆνος, τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ προφητικὴ μεγαλοφυΐα του ἀπεφάσισεν ὅτι αὐτὴ ἡ λέξις θὰ ὑποδεικνύῃ ὄχι μόνον τὸν ποιητὴν ἀλλὰ καὶ τὸν δημιουργόν. Εἶναι ἐντελῶς περιττὸν εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν χῶρον τῆς θαυμαστῆς νήσου καὶ ἐνώπιον τοῦ χαλκίνου ἀνδριάντος ἑνὸς ἐμπνευσμένου ποιη-

τοῦ, ποὺ συμβολίζει μὲ τὴν θεΐάν του γυμνότητα ἔναντι τῆς ἱερᾶς αὐτῆς θαλάσσης θεῶν καὶ ἡμιθέων τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος, νὰ ὑπενθυμίσω καὶ ἐγὼ ὅτι εἰς αὐτὸ καὶ μόνον ἀνήκει ἡ ἐπὶ τῆς γῆς κυριαρχία. Ἀλλὰ διὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἀνετέθη εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας τὴν μεταφυσικὴν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι δηλαδὴ μόνον τὸ πνεῦμα συγκρατεῖ τὰ ἔθνη καὶ ἀπελευθερώνει τοὺς λαούς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξεν αἰωνία διότι εἶναι ὅλη ποίησις, ὅλη ψυχή. Πρὸς ἀπελευθέρωσίν της ἐδονήθησαν ὅλα τὰ μεγάλα πνεύματα τοῦ κόσμου, οἱ Βύρωνες, οἱ Σατωβριάνδοι, οἱ Λαμαρτίνοι, οἱ Βίκτωρες Οὐγκώ, οἱ Μιστράλ, καὶ διότι ὁ Ἀνδρέας Σενιὲ μᾶς ἔδωσε τὴν ἠχὼ τῆς ἑλληνικῆς ἁρμονίας της καὶ διότι καὶ σεῖς, ἀγαπημένε Ζὰν Μορεάς, ἐφωτίσατε τὰς παρισινὰς νύκτας μὲ τὴν νοσταλγικὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς της.....

Καὶ ἂν ἀκόμη ἐσχάτως ἡ Ἑλλὰς ἐθριάμβευσεν ἐναντίον ὅλων τῶν σκληρῶν ἀγώνων καὶ αὐτὸ μήπως δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ σκίρτημα τῆς αἰωνίας ψυχῆς της ποὺ ἀπὸ τὸ βάθος τῶν αἰώνων ἔδωσε τὴν δύναμιν καὶ τὸ σφρῖγος εἰς τὸ ἀναγεννώμενον σῶμα ; Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον πόσοι Ροῦπερτ Μπρούκ ποὺ ἔμειναν ἄγνωστοι δὲν ἐθυσιάσθησαν ἐξαϋλωμένοι ἀπὸ μυστηριώδεις πνευματικὰς ἐπικλήσεις.

Καὶ ἂν ἀκόμη χθὲς ἡ προσοχὴ τοῦ διανουμένου κόσμου ἐστράφη ἐκ νέου πρὸς τὴν Νέαν Ἑλλάδα, μὲ τὸν ἴδιον θαυμασμὸν ποὺ περιέβαλλε τὴν ἀρχαίαν, μήπως τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπηχοῦσαν ἁρμονικὴν πρόσκλησιν τῶν Δελφικῶν ἑορτῶν, πρόσκλησιν τοῦ Ἀπόλλωνος ; Τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος ἀναζωογονεῖ καὶ ἐνισχύει τὸ τόξον τῆς θελήσεως. Τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος δὲν παραπλανεῖ τοὺς Ἀνθρώπους, τοῦ Ἀπόλλωνος, ποῦ προσφέρει τὴν θείαν του πνοὴν εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς, τὸν ἁρμονικὸν ρυθμόν, εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ τὸν λατρεύουν, καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐμπνεύσεών του. Πότε θὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ὁλοκληρωτικὴν κυριαρχίαν της, ὥστε νὰ ἔλθουν ὡς ἄμεσοι συνέπειαι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εἰρήνη ; Διότι εἶναι καιρὸς νὰ παύσῃ ἡ ματαία ἀναζήτησις τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἀλύτων προβλημάτων διὰ τῆς ὑλιστικῆς μόνον μεθόδου. Τὸ πᾶν εἶναι ἡ ἐσωτερικότης, ἡ ψυχή. Τίποτε δὲν ἐπιτυγχάνεται ὅταν δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὰς ἀνυπολογίστους δυνάμεις της. Ἡ πιὸ μεγάλη ἀπόγνωσις καθίσταται ἐλαφρὰ ὅταν ὑπάρχῃ μία ἐμπνευσμένη διάνοια. Ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἡ ἐποχὴ μας παραγνωρίζει, καὶ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐδῶ, ἐνώπιον τῆς ἀπεράντου θαλάσσης, ἐστήσαμεν μὲ τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν αἰωνιότητα τῆς ποιήσεως μνημεῖον. Ἡ ψυχὴ τῆς κελτικῆς Γαλλίας καὶ τῆς μεσογειακῆς, ἡ ὁποία ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα, ἐδημιούργησε τὸ ἔπος τοῦ Μεσαίωνος, ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ὀρφικὸν κάλεσμα, διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης, ἡ ψυχὴ τῆς Γαλλίας βαθύτατα συγκεκινημένη ἐνώπιον τοῦ συμβόλου τῆς ποιήσεως, καὶ μιᾶς νέας διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐποχῆς, συνενώνει τοὺς παλμούς της, διὰ τὴν ἔλευσιν τῆς νέας χαραυγῆς τοῦ πολιτισμοῦ, ὁπότε ἡ ἐπιστήμη θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ συνυπάρχῃ μὲ τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὸ χρῆμα, χωρὶς τὴν ἀρετήν.

Εὐγενῆ, εὐγενέστατε λαὲ τῆς Σκύρου, αὐτὸ εἶναι τὸ ἄγγελμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνεπιστεύθη διὰ νὰ φέρωμεν ἕως ἐδῶ ἡ Γαλλία».

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Ἀκολούθως ὁ κ. Φερνὲς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτς ὡμίλησε διὰ τὸν ποιητὴν καὶ τὴν Σκῦρον, ἀναγνώσας καὶ τηλεγράφημα χαιρετιστήριον τοῦ ἀσθενοῦντος Ἁρμοστοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἄλλοτε Πρεσβευτοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Πέρσυ Λωραίν.

Μετὰ τὸν ἐνθουσιώδη λόγον τοῦ κ. Σικελιανοῦ, τοῦ ὁποίου μακραὶ περικοπαὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς προηγουμένας σελίδας τοῦ παρόντος βιβλίου, ὡμίλησε ὁ κ. Κάρολος Μπερνὰρ, μέλος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας πλέξας τὸ ἐγκώμιον τοῦ κ. Τόμπρου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης.

Ἡ Σκῦρος διὰ τοῦ στόματος τοῦ τότε Προέδρου τῆς Κοινότητός της κ. Σοφ. Στεφανίδου, ποὺ εἶχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ὑψίστην τιμὴν νὰ ἐκπροσωπῇ τὸν τόσον τιμηθέντα λαὸν της ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας της διὰ τὴν τιμήν, παρασχοῦσα τὴν ὀφειλομένην ὑπόσχεσιν περὶ διαφυλάξεως τοῦ Μνημείου. Ὁ πανηγυρικὸς λόγος ποὺ ἐγράφη μὲν ἀπὸ τὸν ἰδικόν του κάλαμον πράγματι ὅμως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ψυχὴν τοῦ Σκυριανοῦ Λαοῦ εἶναι ὁ κάτωθι.

Σεβασμιώτατε, Κύριε Πρόεδρε, Κύριοι Ὑπουργοί, Ἐρίτιμοι Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἡ Σκῦρος μὲ αἰσθήματα ἀπεριγράπτου συγκινήσεως καὶ χαρᾶς φιλοξενεῖ σήμερον καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ ὑπερηφάνειαν χαιρετίζει δι' ἐμοῦ ὅλους ὑμᾶς τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς παγκοσμίου διανοήσεως ἐκπροσώπους, οἱ ὁποῖοι συνήλθατε εἰς τὸν ἱστορικὸν Ἑλληνικὸν αὐτὸν τόπον, ἵνα τιμήσωμεν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ τὴν μνήμην ἑνὸς μεγάλου Βρεττανοῦ Ποιητοῦ τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ, τὸν ὁποῖον βάσκανος μοῖρα ἐπάνω εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νεανικοῦ σφρίγους καὶ τῶν ὡραιοτέρων ὀνείρων του, ἐπάνω εἰς τὸ μεσουράνημα τῆς ποιητικῆς δόξης του, ἔφερε πρὸ 16 ἀκριβῶς ἐτῶν εἰς τὸν τάφον μιᾶς ἐρήμου ἀκρογιαλιᾶς τοῦ νησιοῦ μας.

Εὐχάριστον ἀληθῶς ἐπιτελῶ καθῆκον ἐκφράζων τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς θερμοτέρας εὐχαριστίας τοῦ τόπου μας διὰ τὴν μεταξὺ ἡμῶν παρουσίαν τοῦ ἀξιοτίμου κυρίου Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν διακεκριμένων ἐκπροσώπων τόσον τοῦ ἐνδόξου Ἔθνους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ Ποιητής, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων φίλων Ἐθνῶν καὶ τῆς ἡμετέρας Χώρας, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς προσῆλθον ἵνα τιμήσουν τὴν σημερινὴν ἑορτήν.

Ἰδιαιτέρως ὀφείλω νὰ διαδηλώσω τὴν μεγάλην χαράν μου διὰ τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν τοῦ Ἱδρυτοῦ καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπιφανοῦς ποιητοῦ Κυρίου Παύλου Βάντερμπορτ, μὲ τὸν ὁποῖον τόσον ἁμοιβαίως ἡ Κοινότης μας συνειργάσθη ἀπὸ διετίας διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Μνημείου αὐτοῦ τῆς Ποιήσεως.

Ἡ Κοινότης Σκύρου, παρ' ὅλα τὰ πενιχρὰ μέσα ποὺ διαθέτει, διερμηνεύουσα τὸ ὁμόθυμον φρόνημα τῶν κατοίκων της ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ ἐνισχύσῃ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις ἕνα ὑπέροχον ἔργον πολιτισμοῦ, ἓν περίβλεπτον Μνημεῖον, ἐμφανίζον χάριν εἰς τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα τοῦ διαπρεποῦς γλύπτου μας κυρίου Μιχαὴλ Τόμπρου τόσην καλλιτεχνικὴν γοητείαν καὶ εὐμορφιάν, ἕνα μεγαλοπρεπὲς ἔργον τέχνης, τὸ ὁποῖον ὁ ἀπανταχοῦ κόσμος τῶν Γραμμάτων ἀνήγειρεν εἰς μνήμην ἑνὸς ὡραίου Ἀπολλωνίδου, ποὺ συμβολίζει τὴν εὐγενεστέραν ψυχήν, τὴν λυρικὴν μοῦσαν καὶ τὰ ἀθάνατα καὶ ὑψηλότερα τῆς ἀνθρωπότητος ἰδανικά !

Ἡ συγκίνησις τοῦ Λαοῦ τῆς Πατρίδος μου, ὡς ἑνὸς μικροῦ τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, εἶναι ἀκόμη βαθυτέρα, διότι ὁ εὐγενὴς αὐτὸς Ποιητὴς διεπνέετο καὶ ἀπὸ αἰσθήματα θερμῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα μας ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἀγνὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος μεταξὺ τῶν λαῶν, εἰς τὸν βωμὸν τῶν ὁποίων ἦτο πεπρωμένον νὰ συνεισφέρῃ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915 τὴν ἀνθηρὰν του νεότητα.

Ἡ Σκῦρος τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα αἰώνια πλέον συνεδέθη μὲ τὴν δόξαν τοῦ Μπρούκ, ὅπως τοῦ Βύρωνος ἡ αἴγλη μὲ τὸ ἡρωϊκὸ Μεσολόγγι, αἰσθάνεται βαθύτατα τὴν τιμὴν ποὺ εὐγενικὰ τῆς παρέσχετε διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἱεροῦ του Μνημείου εἰς τὸν τόπον μας ὑπεράνω τοῦ ὁποίου περιίπταται ὁ θρῦλος τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Νεοπτολέμου !

Μαζὶ μὲ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης μας, εἰλικρινῆ σᾶς παρέχομεν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι εἰς τὸ Ὡραῖον τοῦτο Μνημεῖον τῆς Ποιήσεως θὰ ἐπιδείξωμεν ὅλην μας τὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν παλαιῶν καιρῶν ἄνθρωποι μᾶς ἐκληροδότησαν καὶ μὲ εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην θὰ τὸ διαφυλάξωμεν, ὡς ἕνα ἀνεκτίμητον καὶ πολύτιμον τοῦ τόπου μας θησαυρόν.

Ἡ δὲ σκιὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ μεγαλοψύχου μητρὸς τοῦ Ποιητοῦ, ἂς ἀναπαύεται. Οἱ Ἕλληνες ποὺ κατοικοῦν τὴν μικρὰν αὐτὴν νῆσον, θὰ προσέρχωνται εὐλαβικὰ κατ' ἔτος νὰ ἐναποθέτουν εἰς αὐτὸ πλούσια ἄνθη διὰ νὰ στολίζουν τὴν μορφὴν τοῦ ἀγγελοκαμωμένου παλληκαριοῦ της, τοῦ ὁποίου ἡ δόξα θὰ μείνῃ αἰώνια μέσα εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Λαῶν.

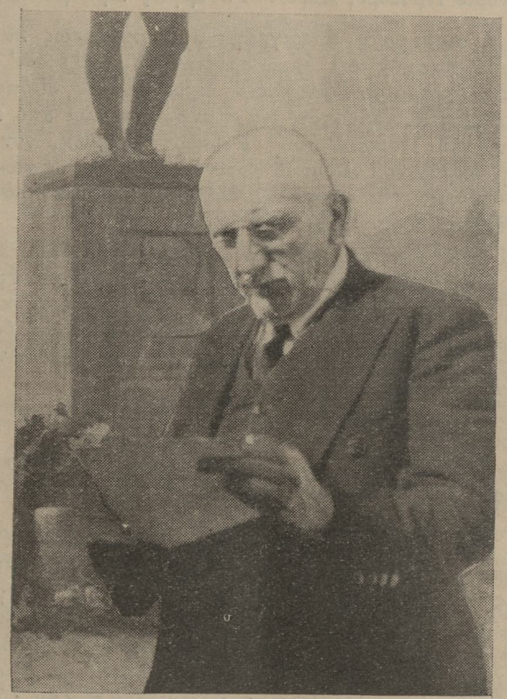

Ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Σκύρου κ. Σοφοκλῆς Δ. Στεφανίδης καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλεῖ.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα θὰ παραμείνῃ διὰ τὴν Σκῦρον ἱστορική, ὄχι μόνον ὡς ἐπέτειος ἑνὸς σεμνοῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ μνημοσύνου, ὄχι μόνον ὡς ὡραία ἀνάμνησις τῆς ἐντεῦθεν διελεύσεως τόσων ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡμέρα ἀληθινοῦ τοπικοῦ συναγερμοῦ. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ μας, ἀπὸ τῶν γερόντων μέχρι τῆς σφριγώσης νεότητος, οἱ ὁποῖοι μέσα εἰς τὸ πέρασμα τόσων αἰώνων διετήρησαν τὰς παραδόσεις, καὶ τὰ ἀθάνατα ἔθιμα τῶν προγόνων των, μὲ τὰς ἐθνικὰς τοπικὰς των ἐνδυμασίας καὶ τὰ λαϊκά των τραγούδια ἐν ἀκρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ καὶ συγκινήσει συμμετέχουν εἰς τὴν σημερινὴν ἑορτήν.

Εὔχομαι μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, ὅπως τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτὸ Μνημεῖον τοῦ Ποιητοῦ τῆς «Θρηνωδίας τῆς Νεότητος», διὰ τὸ ὁποῖον συνεισέφερον τὸν ὀβολόν των ὅλα τὰ Ἔθνη τῆς Γῆς, ἀποτελέσῃ τὸ ὡραῖον σύμβολον, ὄχι μόνον τῆς Ἀθανάτου Ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν Λαῶν καὶ τριγύρω ἀπὸ αὐτὸ συναθροίζωνται κατ' ἔτος, ὅπως καὶ σήμερον οἱ θαυμασταί του ὅλων τῶν Ἐθνῶν καὶ συναδελφωμένοι ὅλοι μὲ μίαν ψυχήν, μὲ μίαν φωνὴν νὰ ψάλλουν τὸ χαρμόσυνον ἆσμα τῆς παγκοσμίου εἰρήνης.

Εἶτα ἡ Δὶς Δρακοπούλου ἀπήγγειλε ποίημα τοῦ κ. Μαλακάση πρὸς τὸν Μπρούκ καὶ τέλος μαθήτρια τοῦ Δημοτ. Σχολείου ἡ μικρὰ Δὶς Α. Προκόπη ἀπήγγειλεν ἑλληνιστὶ τὸν «Στρατιώτην» τοῦ Μπρούκ.

Ὁ κ. Παῦλος Βάντερμπορτ δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ χαιρετίσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς τὸν Ποιητὴν καὶ τὴν Σκῦρον. Ἐπιστρέψας εἰς Βέλγιον ἔστειλε πρὸς τὸν Λαὸν τῆς Σκύρου, τῇ φιλικῇ μεσολαβήσει τοῦ κ. Σικελιανοῦ, διὰ τῶν στηλῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Τύπου καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Ἐλευθέρου Βήματος» ἕναν ἐμπνευσμένον, ὁλόθερμον χαιρετισμόν, ποῦ ἀποτελεῖ λαμπρὸν λογοτεχνικὸν μνημεῖον, θείαν ἐκδήλωσιν ποιητικῆς ἐμπνεύσεως καὶ σπινθηροβόλου πνεύματος.

Αὐτὸν τὸν χαιρετισμὸν δημοσεύομεν ὁλόκληρον κατωτέρω.

«Ἀγαπητοί μου φίλοι τῆς Σκύρου, Συγχωρήσατέ με ἂν ἄργησα νὰ σᾶς ξαναπῶ ἐγγράφως τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Γνωρίζετε, ἄλλωστε, πόση βαθειὰ ἀνάμνησι συναποκομίζαμε φεύγοντες ἀπὸ τὸ εὐλογημένο νησί σας καὶ ποῖοι δεσμοὶ ὑπῆρχον ἐφεξῆς μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῶν ξένων σας, δεσμοὶ αὐθορμήτου φιλίας, τοὺς ὁποίους τὰ ἁπλᾶ λουλούδια τῶν βουνῶν σας ἀρωμάτισαν, δεσμοὶ φωτεινοὶ τῆς ἁγίας ποιήσεως, ποὺ μᾶς ἐκυρίευσεν ὅλους, μέσα στὸ εἰρηνικὸ τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον ἐν χορῷ μᾶς ἑρμηνεύατε, σὰν μίαν αἰωνίαν ἀρετὴ τῆς θαλάσσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς γῆς μὲ τὶς ἐλῆές.

Μπορῶ νὰ σᾶς γράφω τώρα. νὰ ποὺ ἐγυρίσαμε στὶς πυρετώδεις πόλεις μας ἢ στὶς ἐξοχὲς τοῦ Βορρᾶ. Νὰ ποὺ μᾶς ξαναπῆρε ἡ καθημερινὴ καὶ ἀπατηλὴ πραγματικότης, τὰ ἐπιβεβλημένα καθήκοντα, ἐμᾶς ποὺ ἐζήσαμε χάρις σὲ σᾶς στὸν ἀνοικτὸν ἀέρα καὶ στὴ θεὰ γαλήνη ἑνὸς λαοῦ, ποὺ ξέρει ἀκόμα νὰ ἀτενίζῃ τὸν οὐρανὸν καὶ ν' ἀποδίδῃ μὲ τὸ χορό του τὴν βραδεῖαν, μεγαλοπρεπῆ κίνησιν τοῦ πελάγους, τὴ δροσιὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς ὡραίας γραμμῆς καὶ χειρονομίας. Τώρα ἔχω ἀνάγκην νὰ σᾶς χαιρετίσω ἀπὸ μακρυά, ἐπάνω στὴ γῆ τῆς πατρίδος μου ὅπου ἀρχίζει ἡ ἄνοιξι, τώρα ποὺ ἡ ἁρμονία μὲ τὴν ὁποίαν ἐγεμίσατε τὰς ψυχάς μας φθάνει στὸ ὑψηλότερο σημεῖο της καὶ ποὺ στὴν ψυχή, ἀνοίγεται, γιὰ τὶς ὧρες τῆς ἀνίας ἡ ὄασις τῆς φιλοξενίας σας καὶ τῆς παρουσίας σας. Μᾶς βλέπετε, φίλοι, νὰ ξαναρχώμαστε πρὸς τὰ λευκά σας σπίτια, διὰ τῶν μυστηριωδῶν δρόμων τῆς σκέψεως;

Δὲν σᾶς ἐγκαταλείψαμε, καί, ὀφείλω νὰ σᾶς τὸ πῶ, ἐξ ὀνόματος ὅλων ἐκείνων ποὺ μ' ἐπεφόρτισαν μὲ τὴν ἀποστολήν αὐτήν, σᾶς θυμούμαστε μὲ τὴν πλήρη χαρὰ τῶν μεγάλων εὐτυχισμένων ἡμερῶν, οἱ ὁποῖες, διαλεγμένες ἀνάμεσα σὲ ὅλες τὶς ἄλλες, ὑπολογίζονται καὶ βαραίνουν στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Διότι δὲν σᾶς ἐκφράζω ἐδῶ μονάχα τὸ προσωπικόν μου αἴσθημα, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα τόσων ἐπισκεπτῶν, ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Γαλλία, τὴν Ἀγγλία, τὴν Ἑλβετία καὶ τὸ Βέλγιον καὶ οἱ ὁποῖοι ὁμοφώνως, σᾶς ἐγκωμίασαν ἄλλοι στὸν εὐρωπαϊκὸ τύπο, ἄλλοι στὶς συνομιλίες, ποὺ εἴχαμε στὸ ταξείδι. Δὲν ἀκούσατε τὴν πρόποσιν, ποὺ ἔγινε πρὸς τιμὴν σας, στὸ

ταξεῖδι, τὴν παραμονὴ τῆς ἐπιστροφῆς μας στὴ Μασσαλία, ὅταν χαιρετίζοντες τὴν φιλόξενον Ἑλλάδα, ἐχαιρετίζαμε μ' εὐγνωμοσύνη τὴν Σκῦρο;

Οἱ βραχύτατες ὧρες ποὺ ἐζήσαμε μαζί σας δὲν ἀποτελοῦν ἐδῶ πρόσχημα ματαίας φιλοδοξίας. Ἐδῶ μιλεῖ ἡ καρδιά μας, ἀφοῦ ξέρετε ἀκόμη πῶς ἡ καρδιὰ ἔχει φωνή, ὦ σεῖς τοὺς ὁποίους ὁ Γάλλος ποιητὴς Γαβριὴλ Μπουασσὺ ἀπεκάλεσε τόσον ὀρθῶς «εὐγενέστατον λαὸν τῆς Σκύρου», ὅταν σᾶς μιλοῦσε, ἐκεῖ πάνω, ἐμπρὸς στὴ θάλασσα. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο ἡ γενναιοδωρία ποῦ σᾶς ἐμψύχωνε. τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος ἐφώτισε τὸ πνεῦμα καὶ τῶν ταπεινοτέρων τσοπάνων σας. Κατὰ τρόπον θαυμαστόν, μὲ βαθειὰ διαίσθησι, ἀκούσατε κι' ἐκαταλάβατε πῶς τὸ μνημεῖο τὸ ὁποῖον ἡ διεθνὴς ἕνωσις τῶν ποιητῶν ἤθελε νὰ ἀνεγείρῃ ἐπάνω στὴ γῆ σας ἦταν μιὰ πρόκλησις πρὸς τὸν ὑλισμὸν τοῦ αἰῶνος, ἕνα σύμβολον πνευματικῆς ἑνώσεως, μιὰ συλλογικὴ ἐξόρμησις πρὸς τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τὴν αἰωνίαν ὠμορφιάν. Ὁ φίλος τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ, ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Ρασέλς Αἰμπερκόμπτ τὸ εἶπε: οὐδέποτε ἀγνότερος φόρος τιμῆς δὲν ἀπεδόθη εἰς τὸν ποιητὴν καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Εἶνε ἀλήθεια. Καὶ ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ποὺ υἱοθετήσατε σὰν παιδὶ τῆς Σκύρου, ἐπῆρε τὴ θέσι του στὸν θρῦλο, ἐκεῖνος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου τιμῶμεν τὰ νειάτα ποὺ ἐθέρισεν ὁ φοβερὸς πόλεμος, τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ λυρικὸ τραγοῦδι, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερία καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς κ. Παῦλος Βάντερμπορτ.

(Σκίτσο τοῦ κ. Μιχ. Τόμπρου).

Ξέρετε τώρα τὶς λέξεις ἐκεῖνες ποὺ ἐπρόφερε, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ποὺ ἐχαράξαμε ἑλληνικὰ ἐπάνω στὸ βάθρο τοῦ μνημείου, ποὺ ἐνεπιστεύθησαν στὴν φύλαξί σας: «Εἶδα τὴν ὡραίαν γῆν τῆς Ἀττικῆς καὶ τώρα μπορῶ νὰ πεθάνω». Μᾶς ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ σὲρ Πέρσυ Λώρραιν—ὅταν ἦταν ἀκόμη πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας στὰς Ἀθήνας—ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τηλεγράφημα, ποὺ ἀπηύθυνε στὴν Σκῦρο ὑπενθύμιζε ἐπίκαιρα τὴν ἄφθαρτον ἐπίδρασιν τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων. Μοντέρνος καὶ κλασσικὸς συγχρόνως ὁ Ροῦπερτ

Μπρούκ—ὅπως τόσοι φοιτηταὶ τῶν διασήμων πανεπιστημίων τῆς Κανταβρυγίας καὶ τῆς Ὀξφόρδης—ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον πολιτισμόν. Καὶ ὁ παιδικὸς του σύντροφος, ὁ Ἄγγλος ἑλληνιστὴς Μ. Ρ. Α. Φέρνες—ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, εἰς τὸ πλευρὸν μου, στὸ Κάϊρο, ποὺ ἔδωσε τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς τὴν διεθνῆ μας ἕνωσιν, μαρτυρεῖ εἰς τὸν λόγον του διὰ τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνην.

Ὁ ποιητὴς ἀναπαύεται ἐπάνω στὸ βουνὸ τῆς Σκύρου. Πρὸ τοῦ τάφου ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ὅπου μᾶς προσεφέρατε τὸ γάλα καὶ τὸ τυρὶ ἀπὸ τὰ κοπάδια σας, ξαναβλέπω, ὄρθιον κάτω ἀπὸ τὶς ἐλῆες τὸν τσοπάνον Θεοδώρου ἀπαγγέλλοντα τὸ ποίημά του πρὸς τὸν Ροῦπερτ Μπρούκ, ἐνῷ παντοῦ ἠχοῦσαν τὰ κουδούνια τῶν κοπαδιῶν σας. Τὴν ὥραν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν στὶς μεγάλες πόλεις τῆς Εὐρώπης οὔρλιαζαν τὰ κλάξον τῶν αὐτοκινήτων, οἱ μηχανὲς τῶν ἐργοστασίων, ὁ βάρβαρος ὕμνος πρὸς τὸν χρυσοῦν μόσχον, εἴσασθε σεῖς ἐκεῖ, συγκινημένοι, χαμογελῶντες, μέσα στὴν μεγάλη εἰρήνη τῆς νήσου, στὸ τοπεῖο τῆς Ὀδυσσείας. Δὲν ὑπακούατε εἰς τὴν ποίησιν, ἦταν μέσα σας σὰν μιὰ οὐσία ἀδιαχώριστη ἀπὸ σᾶς. Καὶ εἴσασθε καὶ εἴσθε τὸ ζωντανὸν αὐτὸ ποίημα· ἕνας λαὸς πιστὸς στὴ χάρι τῆς ἀνοίξεως. Εὐλογημένοι νὰ εἶσθε ποῦ μᾶς ὡδηγήσατε μιὰ μέρα στὴ γλύκα τῆς ἁπλῆς σκέψεως.

Ἐπὶ δύο ἔτη ἀλληλογραφοῦσα μὲ τὸν κ. Σοφοκλῆν Στεφανίδην, τὸν συμπαθητικὸν καὶ ἀφωσιωμένον Πρόεδρον τῆς Κοινότητος σας, ποῦ ἐδούλεψε μὲ τὴν καρδιά του, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Σκυριανῶν κ. Φαλτάϊτς καὶ δύο ζωγράφων ἀληθινοῦ ταλέντου καὶ φίλων τῆς νήσου σας, τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Στεφανοπούλου-Ἀλεξανδρίδου, ποῦ μοῦ μίλησαν διὰ μακρῶν στὴν Αἴγυπτο περὶ τῆς Σκύρου. Εἶμαι λοιπὸν εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω τὶ ἔκαμαν καὶ τὶ ἐκάματε σεῖς μαζί των διὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης τὸ σχέδιον, ποῦ ἐθεωρεῖτο χιμαιρικόν. Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα, ὑπενθυμίζων τὴν συνεργασίαν ὅλων ἐκείνων ποὺ μᾶς ἐβοήθησαν καὶ πρὸ παντὸς τὴν γενναιόδωρον βοήθειαν δύο ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τῆς πατρίδος σας, τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μιχαλακοπούλου, οἱ ὁποῖοι μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ὑποστήριξιν ποὺ ἔκαμαν, ἦλθον καὶ οἱ ἴδιοι προσκυνηταὶ εἰς τὴν Σκῦρον. Δὲν θὰ λησμονήσωμεν ἐπίσης ὅτι διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ τοῖχος τοῦ χώρου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸν ὁποῖον ἠγόρασεν ἡ Κοινότης σας καὶ ἐβάπτισεν εἰς «πλατεῖαν τῆς Ποιήσεως», κορίτσια τῆς Σκύρου εἰργάζοντο μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρας ἐργάτας. Μᾶς διηγήθησαν πῶς ἐσχημάτισαν ἄλυσσον, διὰ ν' ἀνεβάσουν εἰς τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον τὴν ἄμμον ἀπὸ τὴν ἀκτήν, ποῦ μετέφερον μέσα εἰς καλάθια. Καὶ διὰ νὰ ἑτοιμασθοῦν ὅλα κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἐργάται ἐξενύκτησαν πέριξ τοῦ μνημείου ἐργαζόμενοι ὑπὸ τὸ φῶς φαναριῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶνε καλὰ καὶ ἀγαθὰ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν τοῦ ὅρκου. Ἡ ἀφοσίωσίς σας παραμένει ἐνθαρρυντικὸν παράδειγμα, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κτηνώδης ἐγωϊσμὸς ὁμιλεῖ συχνὰ δυνατώτερα ἀπὸ τὸ ἰδανικόν.

Ὑπερέβητε καὶ τὰς προσφιλεστέρας μας ἐλπίδας. Ἐπὶ πολὺ συνειργάσθημεν χωρὶς νὰ γνωριζώμεθα καὶ χωρὶς νὰ γνωριζώμεθα ἐνεψυχούμεθα ὑπὸ ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης. Μοῦ ἐκάματε τὴν τιμὴν νὰ μὲ ἐκλέξετε πολίτην νήσου ποῦ δὲν εἶδα παρὰ ἐν ὀνείρῳ. Καὶ ἡ πραγματικότης δὲν μὲ ἀπεγοήτευσε. Σᾶς εἶδα ἐκ τοῦ πλησίον, σᾶς τῶν ὁποίων ἠγνόουν τὸ στοργικὸν χαμόγελο. Ἐνοιωσα ὅλην τὴν φιλίαν ποὺ ὑπῆρχε εἰς τὴν χειραψίαν σας. Καὶ τὸ θρυλικόν σας νησὶ μοῦ ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ἀγροτικὴν του μεγαλοπρέπειαν, κατοικούμενον ἀπὸ λαὸν ἀντάξιον αὐτοῦ. Στέλλω τὴν παροῦσαν εἰς τὸν φίλον μου ποιητὴν κ. Ἄγγελον Σικελιανὸν μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως τὴν δώσῃ πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερον Βῆμα».

Εἴθε τὸ θαυμάσιο νησί σα νὰ διατηρήσῃ πάντα τὴν μεγάλην συγκινητικὴν ἁπλότητά του. Εἶνε ἡ εὐχὴ τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν ποῦ σᾶς εἶδαν καὶ σᾶς ἀγάπησαν.

PAUL VANDERBORGHT

ταξεῖδι, τὴν παραμονὴ τῆς ἐπιστροφῆς μας στὴ Μασσαλία, ὅταν χαιρετίζοντες τὴν φιλόξενον Ἑλλάδα, ἐχαιρετίζαμε μ' εὐγνωμοσύνη τὴν Σκῦρο;

Οἱ βραχύτατες ὧρες ποὺ ἐζήσαμε μαζί σας δὲν ἀποτελοῦν ἐδῶ πρόσχημα ματαίας φιλοδοξίας. Ἐδῶ μιλεῖ ἡ καρδιά μας, ἀφοῦ ξέρετε ἀκόμη πῶς ἡ καρδιὰ ἔχει φωνή, ὦ σεῖς τοὺς ὁποίους ὁ Γάλλος ποιητὴς Γαβριὴλ Μπουασσὺ ἀπεκάλεσε τόσον ὀρθῶς «εὐγενέστατον λαὸν τῆς Σκύρου», ὅταν σᾶς μιλοῦσε, ἐκεῖ πάνω, ἐμπρὸς στὴ θάλασσα. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο ἡ γενναιοδωρία ποῦ σᾶς ἐμψύχωνε. τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος ἐφώτισε τὸ πνεῦμα καὶ τῶν ταπεινοτέρων τσοπάνων σας. Κατὰ τρόπον θαυμαστόν, μὲ βαθειὰ διαίσθησι, ἀκούσατε κι' ἐκαταλάβατε πῶς τὸ μνημεῖο τὸ ὁποῖον ἡ διεθνὴς ἕνωσις τῶν ποιητῶν ἤθελε νὰ ἀνεγείρῃ ἐπάνω στὴ γῆ σας ἦταν μιὰ πρόκλησις πρὸς τὸν ὑλισμὸν τοῦ αἰῶνος, ἕνα σύμβολον πνευματικῆς ἑνώσεως, μιὰ συλλογικὴ ἐξόρμησις πρὸς τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τὴν αἰωνίαν ὠμορφιάν. Ὁ φίλος τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ, ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Ρασέλς Αἰμπερκόμπτ τὸ εἶπε: οὐδέποτε ἀγνότερος φόρος τιμῆς δὲν ἀπεδόθη εἰς τὸν ποιητὴν καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Εἶνε ἀλήθεια. Καὶ ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ, ποὺ υἱοθετήσατε σὰν παιδὶ τῆς Σκύρου, ἐπῆρε τὴ θέσι του στὸν θρῦλο, ἐκεῖνος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου τιμῶμεν τὰ νειάτα ποὺ ἐθέρισεν ὁ φοβερὸς πόλεμος, τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ λυρικὸ τραγοῦδι, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθεριὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς κ. Παῦλος Βάντερμπορτ.

(Σκίτσο τοῦ κ. Μιχ. Τόμπρου).

Ξέρετε τώρα τὶς λέξεις ἐκεῖνες ποὺ ἐπρόφερε, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ποὺ ἐχαράξαμε ἑλληνικὰ ἐπάνω στὸ βάθρο τοῦ μνημείου, ποὺ ἐνεπιστεύθησαν στὴν φύλαξί σας: «Εἶδα τὴν ὡραίαν γῆν τῆς Ἀττικῆς καὶ τώρα μπορῶ νὰ πεθάνω». Μᾶς ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ σὲρ Πέρσυ Λώρραιν—ὅταν ἦταν ἀκόμη πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας στὰς Ἀθήνας—ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τηλεγράφημα, ποὺ ἀπηύθυνε στὴν Σκῦρο ὑπενθύμιζε ἐπίκαιρα τὴν ἄφθαρτον ἐπίδρασιν τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων. Μοντέρνος καὶ κλασσικὸς συγχρόνως ὁ Ροῦπερτ

Μπρούκ—ὅπως τόσοι φοιτηταὶ τῶν διασήμων πανεπιστημίων τῆς Κανταβρυγίας καὶ τῆς Ὀξφόρδης—ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον πολιτισμόν. Καὶ ὁ παιδικὸς του σύντροφος, ὁ Ἄγγλος ἑλληνιστὴς Μ. Ρ. Α. Φέρνες—ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, εἰς τὸ πλευρὸν μου, στὸ Κάϊρο, ποὺ ἔδωσε τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς τὴν διεθνῆ μας ἕνωσιν, μαρτυρεῖ εἰς τὸν λόγον του διὰ τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνην.

Ὁ ποιητὴς ἀναπαύεται ἐπάνω στὸ βουνὸ τῆς Σκύρου. Πρὸ τοῦ τάφου ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ὅπου μᾶς προσεφέρατε τὸ γάλα καὶ τὸ τυρὶ ἀπὸ τὰ κοπάδια σας, ξαναβλέπω, ὄρθιον κάτω ἀπὸ τὶς ἐληὲς τὸν τσοπάνον Θεοδώρου ἀπαγγέλλοντα τὸ ποίημά του πρὸς τὸν Ρουῦπερτ Μπρούκ, ἐνῷ παντοῦ ἠχοῦσαν τὰ κουδούνια τῶν κοπαδιῶν σας. Τὴν ὥραν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν στὶς μεγάλες πόλεις τῆς Εὐρώπης οὔρλιαζαν τὰ κλάξον τῶν αὐτοκινήτων, οἱ μηχανὲς τῶν ἐργοστασίων, ὁ βάρβαρος ὕμνος πρὸς τὸν χρυσοῦν μόσχον, εἴσασθε σεῖς ἐκεῖ, συγκινημένοι, χαμογελῶντες, μέσα στὴν μεγάλη εἰρήνη τῆς νήσου, στὸ τοπεῖο τῆς Ὀδυσσείας. Δὲν ὑπακούατε εἰς τὴν ποίησιν, ἦταν μέσα σας σὰν μιὰ οὐσία ἀδιαχώριστη ἀπὸ σᾶς. Καὶ εἴσασθε καὶ εἶσθε τὸ ζωντανὸν αὐτὸ ποίημα· ἕνας λαὸς πιστὸς στὴ χάρι τῆς ἀνοίξεως. Εὐλογημένοι νὰ εἶσθε ποῦ μᾶς ὡδηγήσατε μιὰ μέρα στὴ γλύκα τῆς ἁπλῆς σκέψεως.

Ἐπὶ δύο ἔτη ἀλληλογραφοῦσα μὲ τὸν κ. Σοφοκλῆν Στεφανίδην, τὸν συμπαθητικὸν καὶ ἀφωσιωμένον Πρόεδρον τῆς Κοινότητος σας, ποῦ ἐδούλεψε μὲ τὴν καρδιά του, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Σκυριανῶν κ. Φαλτάϊτς καὶ δύο ζωγράφων ἀληθινοῦ ταλέντου καὶ φίλων τῆς νήσου σας, τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Στεφανοπούλου-Ἀλεξανδρίδου, ποῦ μοῦ μίλησαν διὰ μακρῶν στὴν Αἴγυπτο περὶ τῆς Σκύρου. Εἶμαι λοιπὸν εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω τὶ ἔκαμαν καὶ τὶ ἐκάματε σεῖς μαζί των διὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης τὸ σχέδιον, ποῦ ἐθεωρεῖτο χιμαιρικόν. Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα, ὑπενθυμίζων τὴν συνεργασίαν ὅλων ἐκείνων ποὺ μᾶς ἐβοήθησαν καὶ πρὸ παντὸς τὴν γενναιόδωρον βοήθειαν δύο ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τῆς πατρίδος σας, τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μιχαλακοπούλου, οἱ ὁποῖοι μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ὑποστήριξιν ποὺ ἔκαμαν, ἦλθον καὶ οἱ ἴδιοι προσκυνηταὶ εἰς τὴν Σκῦρον. Δὲν θὰ λησμονήσωμεν ἐπίσης ὅτι διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ τοῖχος τοῦ χώρου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸν ὁποῖον ἠγόρασεν ἡ Κοινότης σας καὶ ἐβάπτισεν εἰς «πλατεῖαν τῆς Ποιήσεως», κορίτσια τῆς Σκύρου εἰργάζοντο μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρας ἐργάτας. Μᾶς διηγήθησαν πῶς ἐσχημάτισαν ἄλυσσον, διὰ ν' ἀνεβάσουν εἰς τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον τὴν ἄμμον ἀπὸ τὴν ἀκτήν, ποῦ μετέφερον μέσα εἰς καλάθια. Καὶ διὰ νὰ ἑτοιμασθοῦν ὅλα κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἐργάται ἐξενύκτησαν πέριξ τοῦ μνημείου ἐργαζόμενοι ὑπὸ τὸ φῶς φαναριῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶνε καλὰ καὶ ἀγαθὰ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν τοῦ ὅρκου. Ἡ ἀφοσίωσίς σας παραμένει ἐνθαρρυντικὸν παράδειγμα, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κτηνώδης ἐγωϊσμὸς ὁμιλεῖ συχνὰ δυνατώτερα ἀπὸ τὸ ἰδανικόν.

Ὑπερέβητε καὶ τὰς προσφιλεστέρας μας ἐλπίδας. Ἐπὶ πολὺ συνειργάσθημεν χωρὶς νὰ γνωριζώμεθα καὶ χωρὶς νὰ γνωριζώμεθα ἐνεψυχούμεθα ὑπὸ ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης. Μοῦ ἐκάματε τὴν τιμὴν νὰ μὲ ἐκλέξετε πολίτην νήσου ποῦ δὲν εἶδα παρὰ ἐν ὀνείρῳ. Καὶ ἡ πραγματικότης δὲν μὲ ἀπεγοήτευσε. Σᾶς εἶδα ἐκ τοῦ πλησίον, σᾶς τῶν ὁποίων ἠγνόουν τὸ στοργικὸν χαμόγελο. Ἔνοιωσα ὅλην τὴν φιλίαν ποὺ ὑπῆρχε εἰς τὴν χειραψίαν σας. Καὶ τὸ θρυλικόν σας νησὶ μοῦ ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ἀγροτικὴν του μεγαλοπρέπειαν, κατοικούμενον ἀπὸ λαὸν ἀντάξιον αὐτοῦ. Στέλλω τὴν παροῦσαν εἰς τὸν φίλον μου ποιητὴν κ. Ἄγγελον Σικελιανὸν μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως τὴν δώσῃ πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερον Βῆμα».

Εἴθε τὸ θαυμάσιο νησί σα νὰ διατηρήσῃ πάντα τὴν μεγάλην συγκινητικὴν ἁπλότητά του. Εἶνε ἡ εὐχὴ τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν ποῦ σᾶς εἶδαν καὶ σᾶς ἀγάπησαν.

PAUL VANDERBORGHT

Οἱ συμπολίται μας πρὸς οὓς ἀπευθύνεται ἂς ἀναγνώσουν τὸ περιεχόμενον τοῦ χαιρετισμοῦ αὐτοῦ, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας φοράς. Θὰ αἰσθανθοῦν τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ πατριωτικὴν ἐκείνην ὑπερηφάνειαν, ποὺ δημιουργεῖται πάντοτε σχεδὸν εἰς ἐκείνους, πρὸς οὓς ἀπευθύνονται τόσον εἰλικρινεῖς καὶ θερμαί, τόσον ἀνυστερόβουλοι καὶ φιλόφρονες ἐκδηλώσεις.

Διὰ τὸν ἐπιφανῆ αὐτὸν Βέλγον λόγιον καὶ ποιητήν, ὁ κ. Ἀγ. Σικελιανός, ὁ ἐνθουσιώδης ἐμψυχωτὴς τῶν δελφικῶν ἑορτῶν, εἰς ἕνα σκιαγραφικὸν του σημείωμα δημοσιευθὲν εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 4 Ἀπριλίου 1931 κάμνει τὸν ἑξῆς προσφυᾶ χαρακτηρισμὸν διὰ τὸν κ. Βάντερμπορτ.

Ὁ Βέλγος ποιητὴς Παῦλος Βαντερμπορτ, ποὺ αὐτὲς τὶς μέρες βρίσκεται ἀνάμεσά μας, ὡς ὁ ὀργανωτὴς τῆς τελετῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ μνημείου τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ στὴ Σκῦρο, ἀνήκει στὴ γενεὰ ποὺ ἀπ' τὴν ἐφηβική της ἡλικία, ἐξεκολάφθη ὁλόκληρη πνευματικὰ μέσ' τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ἀγωνιῶν τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ ποὺ ἔσπασε τὸν κύκλο τῆς στενῆς της τοπικῆς καταγωγῆς, γιὰ νὰ τανύσῃ τὰ φτερά της πρὸς ὁρίζοντες καθολικούς.

Ὁ πόλεμος τὸν ηὗρε σὲ ἡλικία δεκάξη χρόνων καὶ ἡ διαδοχὴ τῶν γεγονότων μὲ τὸν πόνο καὶ μὲ τὴν ἀντίδρασι ποὺ ξύπνησαν βαθειά του, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πῶς τὸν σφυρηλάτησαν ἀπὸ τὰ νύχια στὴν κορφή. Καὶ θὰ μπορούσαμεν ἀκόμα νὰ προσθέσουμε, πῶς δὲν τὸν σφυρηλάτησαν μονάχα ψυχικά, ἀλλὰ καὶ σωματικά.

Μὲ τὸ ψηλό, μεστό, ἀνδρικό, γεροδεμένο ἀνάστημά του, μὲ τὸ φωτεινό του καὶ ἀπολλώνειο πρόσωπο, ὅπου δυὸ μεγάλα μάτια ἐταστικὰ καὶ τρυφερὰ μαζί, φαντάζουν νὰ γυρεύουνε ν' ἀσκήσουνε τὸ βλέμμα τους σὲ πάντα πιὸ πλατειὰ περιοχή, θαρρεῖ κανεὶς πῶς ἐνσαρκώνει ξάστερα τὸν τύπο κάποιου νέου ἀνιχνευτὴ τοῦ κοσμικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπου ὁλοένα καὶ παρ' ὅλα, προσπαθεῖ νὰ ξεχειλίσῃ ἀπάνω ἀπ' τὰ παληὰ ὠχυρωμένα σύνορα τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Πατρίδων καὶ νὰ περιλάβῃ ὅσο μπορεῖ περισσοτέρους λαούς, σὰν συνεργάτες καὶ ἀδελφούς.

Ὁ Παῦλος Βάντερμπορτ γεννήθηκε τὸ 1899 στὴ Βελγικὴ Βαλονία, τόπο ὅπου ἡ μόρφωση ἔχει καθαρὰ γαλλικὸ χαρακτῆρα κι' ἔκαμε τὶς σπουδές του, ὡς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας στὶς Βρυξέλλες. Ἐκεῖ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν του ἵδρυσε τὸν φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ὅμιλο «Τὸ κλεφτοφάναρο», ποὺ δέχτηκε στὸν κύκλο του καὶ ποὺ ἔκαμε γνωστοὺς στὸ Βέλγιο, ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ Εὐρωπαίων συγγραφέων, ἐκτείνοντας τὴ δράση του ὁλοένα καὶ στὴν Αἴγυπτο, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ προσεγγίσῃ σ' ἕνα πνεῦμα ἀνθρωπισμοῦ καὶ εἰρήνης τοὺς συγγραφεῖς καὶ διανοουμένους τῆς Δύσης καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ τὰς ἑορτὰς τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἐστάλησαν εἰς τὴν Κοινότητα Σκύρου ἑκατοντάδες συγχαρητηρίων ἐπιστολῶν ἀπὸ διαφόρους προσωπικότητας Ἕλληνας καὶ Εὐρωπαίους τῶν ὁποίων ἡ ἀναδημοσίευσις δὲν εἶναι δυνατὴ εἰς τὸν στενὸν χῶρον ἑνὸς πανηγυρικοῦ τεύχους τῶν ἑορτῶν.

Μέσα εἰς τὰς γραμμὰς τῶν ἐνθουσιωδῶν λέξεων τῶν καλῶν καὶ πολυτίμων φίλων τῆς Σκύρου διαγιγνώσκει τις τὸν αὐθόρμητον καὶ ἐνθουσιώδη θαυμασμὸν των διὰ τὸ μεγαλειῶδες ἔργον τῆς Κοινότητος Σκύρου καὶ διὰ τὴν θερμὴν τῶν κατοίκων της φιλοξενίαν.

Ἔμπρακτος ἀκόμη ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν μας πρὸς τὴν Σκῦρον εἶναι ἡ πρὸ διετίας περίπου προσφορὰ παρ' αὐτῶν πρὸς τὴν Κοινότητα Σκύρου καὶ τὸν Λαόν της ἑνὸς ἀριστοτεχνικοῦ ἀργυροῦ πολυτίμου κυπέλλου, τὸ ὁποῖον παντοτεινὰ θὰ κοσμῇ τὰ Γραφεῖα τῆς Κοινότητός μας.

Τὸ καλλιτεχνικὸν ἔντυπον μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Ἄγγλοι ἐπισκέπται συνώδευσαν τὸ δωρηθὲν πρὸ τὴν Κοινότητα ἀναμνηστικὸν κύπελλον.

Εἰς τὴν εὐγενικὴν αὐτὴν προσφορὰν ἔσπευσε τότε ἐξ ὀνόματος τοῦ Σκυριανοῦ λαοῦ, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος μας ν' ἀπευθύνῃ τὴν κάτωθι εὐχαριστήριον ἐπιστολήν.

Σκῦρος τῇ 25 'Οκτωβρίου 1931.

Πρὸς τοὺς ἀξιοτίμους Κυρίους Κυρίους LascellesAbercrombie κ. λ. π.

Λονδῖναν

'Ερίτιμοι Κυρίαι καὶ Δεσποινίδες, Εὐγενέστατοι Κύριοι !

Τῇ φιλοτίμῳ μεσολαβήσει τοῦ 'Εξοχωτάτου 'Υπουργοῦ ἐπὶ τῶν 'Εξωτερικῶν Κυρίου Α. Μιχαλακοπούλου καὶ τοῦ ἐν Λονδίνῳ 'Εξοχωτάτου Πρέσβεως ἡμῶν Κυρίου Κακλαμάνου παρελάβομεν προχθὲς τὸ ἀργυροῦν Κύπελλον, ὅπερ 'Υμεῖς οἱ ἐπιφανεῖς τοῦ 'Αγγλικοῦ Πνεύματος ἐκπρόσωποι μὲ τὴν εὐγενεστέραν φιλοφροσύνην καὶ μὲ τὴν πατροπαράδοτον ἁβρότητα τῆς 'Αγγλικῆς Φυλῆς, προσεφέρατε εἰς τὸν Λαὸν τῆς Σκύρου, εἰς εὐγνώμονα, ὡς ὑμεῖς γράφετε ἐπὶ τοῦ κυπέλλου, ἀνάμνησιν τῆς εἰς Σκῦρον ἐπισκέψεώς Σας κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ Μνημείου τοῦ Μεγάλου "Αγγλου Ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ.

'Η συγκίνησις τὴν ὁποίαν ὅλη ἡ Σκῦρος ἠσθάνθη διὰ τὴν ἀποστολὴν ἡμῖν τοῦ ὡραίου αὐτοῦ ἀναμνηστικοῦ δώρου πρὸς τοὺς πολίτας της ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀπερίγραπτος καὶ τόσον βαθεία ὥστε ὁμόθυμος ἐξεδηλώθη ὑφ' ὅλων τῶν κατοίκων τῆς νήσου μας ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία ν' ἀπευθύνω, ὡς Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Σκύρου, πρὸς 'Υμᾶς καὶ δι' ὑμῶν πρὸς τὸ φίλον 'Αγγλικὸν "Εθνος ἕνα ὁλόθερμον καὶ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τῆς Πατρίδος μου, τὴν ἀΐδιον αὐτῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας της.

'Η τιμὴ τῆς ἐπισκέψεως Σας εἰς τὴν νῆσον μας τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἡμέραν τοῦ παρελθόντος 'Απριλίου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἑνὸς παγκοσμίου προσκυνήματος εἰς τὸν τόπον τὸν ἱστορικόν, ὅπου ἐτάφη ὁ ὡραῖος ἐκεῖνος 'Απολλωνίδης, ἕνα προώρως σβυσθὲν φωτεινὸν ἄστρον μέσα εἰς τὸν πολύαστρον ποιητικὸν 'Αγγλικὸν Οὐρανόν, ἡ μεγάλη αὐτὴ τιμὴ ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας σελίδας τῆς Τοπικῆς 'Ιστορίας μας

'Η Κοινότης Σκύρου εἶναι πραγματικὰ ὑπερήφανος καὶ βαθύτατα συγκεκινημένη διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν προσφορὰν ἑνὸς τοιούτου θαυμασίου δώρου, τὸ ὁποῖον θὰ κοσμῇ διαρκῶς τὰ Γραφεῖά της καὶ θὰ ἀποτελῇ τὸ αἰώνιον ἐνθύμιον τῆς ἀλησμονήτου ἐπισκέψεώς Σας εἰς Σκῦρον, τὸ ἱερὸν ἀκόμη σύμβολον τῆς μεταξὺ τῶν λαῶν ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης καὶ τὸ ἐμφανέστερον δεῖγμα τῶν εὐγενῶν καὶ ὑπερόχων αἰσθημάτων, ὅλων ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔχουν κοινὴν Μητέρα τὴν "Ενδοξον καὶ 'Αθάνατον Μ. Βρεττανίαν.

Μὲ ἀπεριόριστον ἐκτίμησιν
Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

'Ο 'Ελληνικὸς καὶ ξένος τύπος δὲν ὑπελείφθη εἰς τὴν ἔξαρσιν τῶν διεθνῶν αὐτῶν ἑορτῶν εἰς μνήμην τοῦ Μεγάλου Ποιητοῦ καὶ ποικιλλοτρόπως ἐξεδήλωσε τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν ἐνθουσιώδη καὶ αὐθόρμητον εἰς αὐτὰς συμμετοχὴν τοῦ Σκυριανοῦ Λαοῦ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κάτωθι κρίσις τῆς ἐγκρίτου ἐφημερίδος «Πρωΐας» ἡ γενομένη εἰς τὸ φύλλον τῆς 7 'Απριλίου 1931.

«'Εκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἀπὸ τὰς τελετὰς τῆς Σκύρου εἰς μνήμην τοῦ ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ εἶνε ἡ αὐθόρμητος καὶ τόσον πλουσία ψυχικῶς συμμετοχὴ εἰς αὐτὰς τοῦ λαοῦ τῆς νήσου. 'Η συμμετοχὴ αὐτὴ εἶνε ἀκριβῶς γνώρισμα χαρακτηριστικὸν τοῦ λαοῦ τῆς 'Ελλάδος, ἱκανοῦ νὰ αἴρεται εἰς τὴν κατανόησιν ἢ τὴν διαίσθησιν καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ δευτέρα εἶνε ἥσσων τῆς πρώτης;— μερικῶν πνευματικῶν εὐγενειῶν καὶ νὰ τὰς ζῇ κατὰ τὸν ἁπλοῦν καὶ αὐθόρμητον τρόπον του. 'Η συμμετοχὴ αὐτὴ συνεκίνησεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τοὺς ξένους προσκυνητάς. Καὶ δικαίως. Αὐτὴ ἦτο ἡ πραγματικὴ «τελετή». Τὰ λοιπὰ ἦσαν αἱ ἐξωτερικαὶ διακοσμήσεις της».

ΤΕΛΟΣ